శ్రీ గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులుగారి
సప్తతితమ జన్మదినోత్సవ పరిచరణములు

3

బాలకవిశరణ్యము

—కె భారతీదేవి

శ్రీ గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులుగారి
పప్పత్తిరమ జన్మదినోత్సవ పద్యచరణములు

3

బాలకవిశరణ్యము

బాలకవిశరణ్యము

రావుసాహెబు, మహోపాధ్యాయ
గీడుగు వెంకట రామమూర్తి పంతులుగారు బి ఏ

తెలికిచెర్ల వెంకటరత్నం
ప్రకాశకుడు : గుంటూరు

అన్ని హక్కులూ రామమూర్తిపంతులుగారివి

పరిధము ముద్రించాము. నవంబరు, 1933

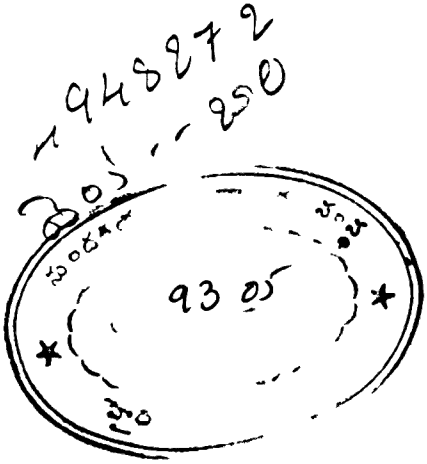

C 7411

యూ ఎల్. సీ ఎమ్. పవర్ ప్రెస్, గుంటూరు

*

గురజాడ అప్పారావు

స్మృతిచిహ్నముగా అంకితము

*

సంపాదకీయ భూమిక

శ్రీ రామమూర్తిపంతులుగారు వ్యావహారిక భాషను పున ప్రతిష్ఠితము చేయడానికి నుమారు పాతిక సంవత్సరములనుంచి చేస్తూఉన్న వాదములో ప్రధానముగా నాలుగు మార్గములు గోచరిస్తున్నవి.

భాషాతత్త్వ పరిదగ్నపూర్వకముగా ప్రపంచములోని ఇతర భాషా వాఙ్మయముల చరితములున్న వాటితో పోల్చి ఆంధ్రభాషావాఙ్మయముల చరిత్రములున్ను బోధించి తక్కిన భాషలవలెనే తెలుగుకూడా సాహిత్యానికి మారుకూ వచ్చినదనీ, ఆయా కాలముల కవులు తమవాడు శిష్టవ్యవహార సిద్ధమయిన భాషను కావ్యాలలో ప్రయోగిస్తూవచ్చినాడనీ నేటి రచయితలు కూడా ఈ శిష్టాచారమే పాటించి వ్యావహారిక భాషలో గ్రంథములు వ్రాస్తే భాషాప్రయోజనము చక్కగా నెరవేరుతుందనీ, నోటిమాటకూ చేతి వ్రాతికూ సామరస్యము కుదిరి ఒకదాని కొకటి పోషకముగా ఉన్నప్పుడే వాఙ్మయములోని భాష పరిపూర్ణముగానూ, సరళముగానూ, సుబోధకముగానూ, పరమ ప్రయోజనకారిగానూ ఉంటుందనీ విరూపించడము ఒక మార్గము

వ్యావహారిక భాషను బహిష్కరించి గ్రాంథికాంధ్రమును దాని స్థానములో నెలకొల్పడానికి ప్రయత్నిస్తూ ఉన్నవారు ప్రాచీన తాళపత్రగ్రంథములలో ఉన్న లౌకికభాషను ఎట్లు గ్రాంథికీకరణముచేసి కూటకరణ దోషమునకు పాల్పడి భాషకు అపారమయిన అనర్థము కలుగజేసినారో బుజువు చేసి, పూర్వులు వ్రాసిన పురాణ (వచన) కృతులూ, లక్షణగ్రంథములూ, వ్యాఖ్యానములూ, టీకలూ, వివిధశాస్త్ర గ్రంథములూ దేశచరిత్రములూ, జానపదవృత్తాంతములూ, వార్తాపత్రికలూ, కావ్యనములూ, కథలూ, బడి పుస్తకములూ మొదలయిన అన్నివిధముల రచనలలోను వచనము వ్యావహారికభాషలోనే ఉన్నదని విదర్శనపూర్వకముగా సిద్ధాంతీకరించి, ఏ భాషలోనయినా ఇదే నిజమయిన వచనరచనా పంపరాయమని విరూపించడము రెండోది.

గ్రాంథికభాష అని మన పండితులు వ్యవహరించేదాని స్వరూపము ఇదమిత్థమని నిర్ణయించడానికి వల్లపడదనీ, మన వ్యాకరణములు పరస్పర విరుద్ధములుగానూ, అసమగ్రములుగానూ ఉండడమువల్ల ఏది తప్పో ఏది ఒప్పో విచారణచేయడము దుష్కరమనీ, ఒక పండితుడికి గ్రాహ్యమయిన

ప్రయోగము ఇంకొకరి మతములో అగ్రాహ్యమనీ, ఒక మహామహోపాధ్యాయుల గ్రంథాలలో ఇంకో మహామహోపాధ్యాయులవారికి వేనవేలు తప్పులు కానవస్తూ ఉన్నవనీ గ్రాంథిక భాషలో నిర్దుష్టముగా వ్రాసిన గ్రంథము మచ్చుకి ఒక్కటిఅయినా లేదనీ, గ్రాంథికభాష పండిత ప్రకాండులకయినా సాధ్యపడక ఇంత అవ్యవస్థముగా ఉన్నదనీ ప్రాచీనభాషలో శబ్దస్వరూపమూ శబ్దార్థమూ నిర్ణయించడమే బహు కష్టముగా ఉన్నందువల్ల ఆ భాషలో స్వతంత్రరచన సాగించడము అసంభవమనీ నిరూపించడము మూడో మార్గము

ప్రాచీన-కవుల కావ్యములన్నీ సమగ్రముగా పరిశీలించకపోవడమువల్ల వ్యాకరణకర్తలూ కోశకారులూ, పండితులూ తప్పులుగా భావించి లక్షణ విరుద్ధములనీ గ్రామ్యములనీ నిందించిన రూపములు వందలకొలదిగా కవుల కావ్యములలో ప్రయుక్తమై ఉన్నవనీ, వ్యాకరణము ప్రయోగమూలము కావడమువల్ల కవిప్రయోగము లక్షణముకంటె బలవత్తరమైనదనీ, కవులు ప్రయోగించిన రూపములు లక్షణములో చెప్పకపోతే లక్షణమే అసమగ్రమూ దుష్టమూ అవుతుంది కాని ప్రయోగములు నింద్యములు కావనీ నిరూపించి, అట్టి రూపములకు—ప్రతిపక్షులు ఎదురాడుటకు వీలులేనట్లుగా—కవుల కావ్యాలనుంచి వందలకొద్దీ ప్రయోగములు చూపి నిర్దుష్టత్వ మాపాదించడము మాంగోమార్గము

ఈ మూలంగు మార్గములూ ప్రత్యక్షపరిచే గ్రంథములు వరుసగా శ్రీ పంతులుగారి సప్తతితమ జన్మదినోత్సవ ప్రచురణములలోని వ్యాసావళి, గద్యచింతామణి, ఆంధ్రపండితభిషక్కుల భాషాభేషజము, బాలకవి శరణ్యమున్న

ప్రకృతగ్రంథము ఒక కొత్తవ్యాకరణము ప్రాచీన నైయాకరణులూ ఇప్పటి పండితులూకూడా లక్షణవిరుద్ధములనీ గ్రామ్యములనీ నిందించినవీ, వాఙ్మయము అమూలాగ్రముగా పరిశీలించకపోవుటచేత వ్యాకరణములలో గతి కల్పించినవీ, వందలకొలది రూపములు ఈ నూతన వ్యాకరణములో పాధింపబడినవి. ఆయా రూపములు ఎట్లుమార్పుచెందినవో భాషాస్వగధర్మ (Phonetic laws) ప్రదర్శనపూర్వకముగా నిరూపించి, తోడి సోదరభాషలగు అరవము కన్నడము మొదలయినవాటిలో కూడా అట్టి మార్పులే కలిగిట్టు నిదర్శనము చూపి, కవుల ప్రయోగములు లెక్కలేనన్ని ఉదాహరించి శ్రీ పంతులుగారు వాటిని సాధించిరారు. వ్యాకరణము

ప్రయోగమూలము గనుక కవిప్రయుక్తములయిన ఈ రూపములు శిసావ హింపదగినవికాని నిరసింపదగినవికావు వ్యాకరణములలో ఈ రూపములు చేర్చకపోవడమువల్ల వ్యాకరణములు అసమగ్రములూ దుష్టలక్షణదూషితములూ అయినవి

ఉత్తరాంధ్రకవులు తమ కాలములో శిష్టవ్యవహారములో ఉన్న రూపములు—ప్రాచీనకవులు ప్రయోగింపనివీ, ప్రాచీన లాక్షణికులు అనుశాసింపనివీ మాత్రమే కాక దుష్టలక్షణములలో నింద్యములని చేర్చిన్నవిధాన్నట్లు స్వతంత్రించి స్వేచ్ఛగా ప్రయోగించినారో రుజువుచేయడమువల్ల ఇప్పటి కవులు తమకు సుపరిచితమయిన భాష యథేష్టముగా వాడుకొని సరసకావ్యములు రచించుటకు ఉత్సాహము కలుగుతుంది కవుల ప్రయోగించే భాష ఎంత సుపరిచితమై ఎంత సులభసాధ్యమై ఉంటే కావ్యము అంత సుబోధమై, సహజమై, సరసమై ఉంటుంది

శ్రీ పంతులుగారు 25 సంవత్సరముల క్రిందట ఈ గ్రంథము రచించుటకు ప్రయోగములు సేకరించినారు. వారు ప్రకటించిన తెలుగుపత్రికలో ఇందులోని మొదటి రెండు ప్రసంగములున్నూ—కూతురిని కూతురికి మొదలయినవీ, చేతుకు, కోతురు మొదలయినవీ—మాత్రితములయినవి మిగిలిన ప్రసంగములు పంతులుగారు వ్రాసిఉంచిన ప్రయోగములు, నోట్సు ఆధారము చేసుకొని వారి పెద్ద కుమారులు శ్రీ సీతాపతి పంతులుగారు రచించినవి. ఈ గ్రంథము పంతులుగారి సప్తతితమ జన్మదినోత్సవమునాటికి అచ్చు పడవలెనని సంకల్పించుకొని నేను తొందరచేయడమువల్లనూ, వారి అస్వస్థతగా ఉండడమువల్లనూ, మొదట అనుకొన్నంత సమగ్రముగా, మొదటి రెండు ప్రసంగములను వ్రాసినంత విపులముగా, ఆవశ్యకములు రచించుటకు వీలయినది కాదు. అయినా ముఖ్యములయిన విషయములు విడిచిపెట్టకుండా సంగ్రహముగానైనా వ్రాసి ఈ గ్రంథము ప్రకాశన దశకు తెచ్చినందుకు శ్రీపంతులుగారూ, వారి కుమారులూ అభివందనీయులు

జన్మదినోత్సవ నిర్వాహక సంఘమువారికి శ్రీపంతులుగారు తమ రచనలు ప్రకటనార్థము ఇచ్చినందుకు వారికి ఈ సంఘము తరపున కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనములు సమర్పిస్తున్నాను.

గుంటూరు,
నవంబరు, 1933.

తెలికిచెర్ల వెంకటరత్నం,
సంపాదకుడు.

విషయానుక్రమణిక

ఉపోద్ఘాతము	పుట	1
గ్రంథములు–సంకేతములు		6
ముఖబంధనము		14
మొదటి పరిసంగము		
కూతురిని, కూతురికి, మొ		23
2 చేతురు, కోతురు		65
3 రాజాసు, అందుకు		112
4. అందతీకి		123
5. చాలా, ఇంకా, అయిపా		
కూడా మొ		126
6 రెండో, మూడో మొ.		133
7 నేస్తా, తలా		1.4
8 ఉండిక, మతీక,		
ఏమిక ఏమీ మొ		134
9. వల్లు వద్దు, కొల్లి,		
కొద్ది మొ.		136
10. వల్ల		146
11 ఇకుపై		150
12. వాటి, వీటి, వేటి		151
13 ప్రాణాలు, ప్రాణాన		154
14. వాండ్లు, వాళ్ళు		158
15 రక్షించు, రక్షించక		16ు
16 పట్టుక		178
17. మంచి		190
18 వద్ద		195
19 పట్టుకో		201
20 చేయడము		206
21. చేదాము		212
22 కోపము		214
23. అయితే, అంటే		217
24. అరగింపు		221
25. గళ్ళై నకారము		223
26. చేపినాను		226
27 చేస్తిని, చేస్తాను,		
ఉంటాము, చదువుతాను		233
28 చేసును		240
29 చేసింది		242
30 ఓరాత్రి, మూబాగు		244
31 చెల్లాచెదరు		246
32 కానీ–కానీ		247
33. చేతావాతా		249
34. తెలిసీతెలియని		251
35 పవ్వేరు		255
36 చేసి, చేసేటి, చేసేది		258
37 ప్రథమవ్యంజనోపము		262
38 ఔపవిభక్తిక శబ్దములు		264
39 మూండలీయకములు		271
40 రూపాంతరములు		274
41 సంధి		283
42. పాతపద్దమాటలు		303
43. అన్యదేశ్యములు		307
44. చిల్లర భంగితులు		313
45 గ్రామ్యభాష–శిష్టభాష		348

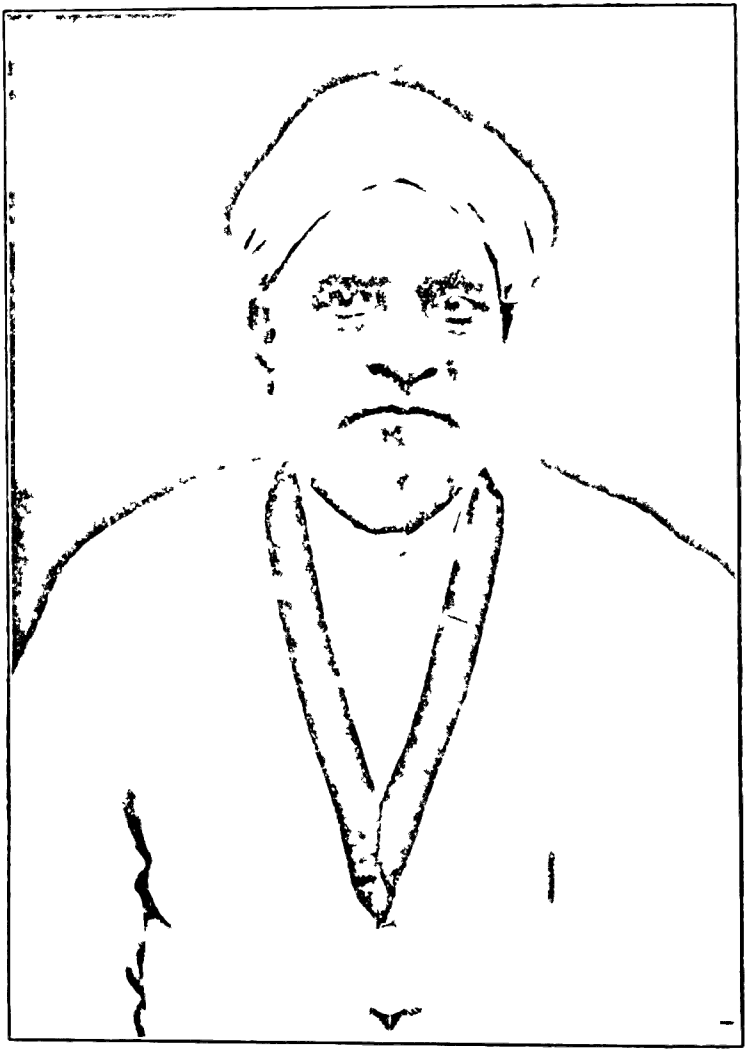

బాలకవిశరణ్యము

ఉపోద్ఘాతము

ఇది ఒక చిన్న గ్రంథము, దీనిలో మేము చెప్పే విషయము కొన్ని కొత్త తెలుగు మాటల సాధుత్వము కొత్త తెలుగు అనగా ఉత్తరాంధ్ర కవులు వాడినది అవి అసాధువులని కొందరు నిషేధించినందున వాటి సాధుత్వము నిరూపించవలసి వచ్చినది ఇది ఎవరికోసము వ్రాసినది అంటే తెలుగు పిల్లల కోసము తెలుగు పుస్తకాలు బాగా చదువుకొన్న పండితులకు ఒకరు చెప్ప నక్కరలేకుండానే కవుల వాడుక తెలుస్తుంది తెలిసీ తెలియని పండితమ్మన్యులు తాము పుస్తకాలు చూడకుండానే పుస్తకాలలో తప్పులున్నవనిన్ని, తమ కెరుగని ప్రయోగాలన్నీ గ్రామ్యాలనిన్ని వాదిస్తారు. ఆంధ్రభాషా లక్షణమును బట్టి తెలుగు మాటల సాధుత్వము తెలుసుకో రాదా అంటే, అది పండితులకే అగమ్యము గదా, పిల్లల మాట చెప్పేదేమి? చూ ఆం సా పత్రిక 5వ వ్యాసము

కీర్తిశేషులయిన పూండ్ల రామకృష్ణయ్యగారు చెప్పినట్లు 'మన తెలుగు పండితులలో నొకరి యభిప్రాయములో నొక శ్లోకోధ్వంసక పోవుట సైజమైనది ఎంతటి పండితుడు వ్రాసిన గ్రంథ మయినా ఎవరో ఒకరు అందులో తప్పులు చూపించకపోరు

ఆదిమ కవి నన్నయ భట్టుకే తప్పినది కాదు గ్రామ్యాలు వ్రాసిన వాడను నింద శ్రీకృష్ణ భారతమని కొత్త తెలుగు భారత మొకటి రచిస్తూ ఉన్న బ్ర శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు పాత తెలుగు భారతము రంచించిన నన్నయ 'వేన వేలు అపశబ్దములు, 'సంకర సమాసములు, 'గ్రామ్యములు' తెలుగులో చేర్చి వాడని వ్రాసినారు 'ఇని యన్నియు నర

యఁగా దప్పలనియే నా యభిప్రాయము అని మొగమాటము లేకుండా దృఢముగా తమకు యథార్థమని తోచినది చెప్పినాయం. పరే, ఈ విమర్శకుల భాషా కొచమెట్టిదో మేము విమర్శించి మాకు యథార్థమని తోచినది మొగ మాటము లేకుండానే వేరే ఒక వ్యాసములో విశదపర్చగలము ఇప్పుడు అనవసరము

ఈ లాగువనే ఆంధ్ర వాల్మీకులని పేరు పొందిన బ్రీ శ్రీ వావిల కొలను సుబ్బారావు పంతులుగారు తమ సులభ వ్యాకరణములో తప్పులని చెప్పినవి, కొన్ని, పండితులు వ్రాసినవే కాక, తాము వ్రాసినవికూడాను వీరి భాషానుశాసనక్రమము అపూర్వమైనది. భాష్యకారులు పతంజలి మహర్షి ఉత్సర్గములు అపవాదములు రెండున్ను చెప్పినాడు, అంతకంటె లాఘవమని కాబోలు ఆంధ్ర వాల్మీకుల శబ్దానుశాసనమందు సంధిపరిచ్ఛేదము కడప టిది ౮-౯ వ సూత్రములలో 'అపవాదములు విధులుగావు అని తోసివేసి నారు వహ్వా శాస్త్రము వీరి లక్షణము ఈ చొప్పున ఉన్నది చిన్నయ సూరిగారి బాల వ్యాకరణములలోని తప్పులు గుప్తార్థపరికాశికా కారుల భాష్యములలో చూపిస్తే, దానిలో తప్పులు మరి ఒకరు చూపిస్తున్నారు. లక్షణము కొంచెమయినా దానిలో తప్పులే అనంతముగా ఉన్నవి ఆంధ్ర లక్షణము అంధకార బంధురము, అగమ్యము

పోనీ, కీర్తిశేషులైన రావుబహద్దూరు కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు తెలుగురచనకు మార్గదర్శులు, వారు రచించిన గ్రంథములోని భాషను సాధువుగా భావించవచ్చునేమో అనుకొంటే, వారి గ్రంథములు (పేరు పెట్టి అనలేదుసుండీ పోల్కొన్న వాక్యములను బట్టి స్పష్టమైనది) దుష్టపరిబంధములనిన్నీ, వారున్ను వారిని అనుకరించిన వారున్ను చేసిన విష ప్రయోగముల వల్ల ఆంధ్ర భాషాదేవికి నంజుచేసి ఒళ్ళంతా వాచి, పాపము! ఆయమ్మ ప్రాణ సంశయ దశలో నున్నదనిన్నీ మూడు నెలల క్రిందట

నెల్లూరిలో జరిగిన ఒక గొప్ప సభలో పిడుగులాటి మాట చెప్పినారు—ఎవరను కొన్నారు? వారూ వీరూ కాదు బ్ర శ్రీ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రులవారే, పండితభిషఙ్మణులే—వీరి భాషా వైశద్యము చివిస్తరముగా వచ్చే సంచికలో వర్ణిస్తాము అది అతి విస్తారము, ఇక్కడ నూచనగానైనా చెప్ప జాలము

అందరి కన్నను ఎక్కువ భాషాభిమానము గలవారని వానికన్న వారు బ్ర శ్రీ జయంతి రామయ్య పంతులవారు గదా వారు వ్రాసినవి నిర్దుష్టముగా ఎంచుకో వచ్చు నంచామంటే, గడియ కొక వేషము వేస్తారు వారు భాషకు ఏది సాధువేషమో తెలియదు ఇట్లే ఆగ్రాంధ్ర భాషాపోషకులందరూ ఒక్క పుటలోనే ఒక మాట ఇక్కడొక లాగున, అక్కడొక లాగున వ్రాసి సాధువేదయితే అది తాము వ్రాసినదనన్ని, తక్కినది అచ్చు వేసిన వారిదనన్ని చెప్పజూస్తారు ఏలాగు వారి భాషాలక్షణము చెప్పడము?

ఇట్టి అవస్థలో గ్రాంథిక భాష ఉన్నప్పుడు పండితులేలాగున నైనా ఈడు లాడ గలరు, గాని, చిన్న పిల్లలకు ఉక్కిరి బిక్కిరిగా ఉండి ఊపిరి తిరగదు. భాషాశౌచము పండితులు నోటను పలికే మాటలను బట్టి నిశ్చయించు కొమ్మంటే, కష్టము లేకపోవుగు గాని అందుకు ఎవరూ ఒప్పుకోరు నోటికి అడ్డులేదట పండితుల ధర్మాన వ్రాతలోనే ఉండవలెనట నియమాలన్నీ కలము చేత పట్టుకోగానే చెయ్యి వణుకు తుందో, ఏమి వ్రాస్తే తప్పు పట్టుతారో వ్రాయకపోతే వ్యవహారము నడవదో గనుకనే వాస్తవమైన లోకవ్యవహారములో (అనగా ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలలోను, దస్తా వేజులలోను) నియమము లక్కర లేదట —కొందరి మతమందుసుండీ

ఇక భాషాశౌచము ముఖ్యముగా పాటించవలసిన విధికి వినియోగము పద్య కావ్యములందు, గద్య కావ్యములందున్ను అట్లయితే, వీటిని రచించడమునకు ప్రాచీనుల గ్రంథములే ఆదర్శముగా కావలెను గద్యమును

ఈగ్రంథమం దుదాహరించిన ప్రయోగములుగల కావ్యములు వాటికి పెట్టిన సంకేతాక్షరములు మొదలయినవాటి వివరణము.

గ్రంథ సంకేతములు	గ్రంథముల నామములు	గ్రంథకర్తల నామములు
అచ్చ రా	అచ్చతెలుగు రామాయణము	కూచిమంది తిమ్మకవి
అని	అనిరుద్ధ చరిత్ర	కనుపర్తి అబ్బయ్య
అప్ప	అప్పకవీయము	కాకునూరి అప్పకవి
అలం.	అలంకార చంద్రిక	నేలనూతుల శివరామయ్య
అహ	అహల్యా సంక్రందనము	నముళ్ళము వెంకటకృష్ణప్ప
అహో	అహోబల పండితీయము	గాలి నరసయ్య
ఆంధ్రిం	ఆంధ్రినామ సంగ్రహము	పైడిపాటి లక్ష్మణకవి
ఆం. భా	ఆంధ్రభాషార్ణవము, నిఘంటువు	కోటి వెంకటాచార్యుడు
ఆము.	ఆముక్తమాల్యద	కృష్ణరాయలు
ఇందు.	ఇందుమతీ పరిణయము	కుమార ధూర్జటి
ఉ. నై.	ఉత్తర నైషధము	వీరభద్రకవి
ఉ రా	ఉత్తరరామాయణము	కంకంటి పాపరాజు
ఉ హరి	ఉత్తర హరివంశము	నాచన సోమనాథుడు
ఉషాక	ఉషాకళ్యాణము	కైపమాయన
కపు.	కపుత్ర విజయము	మట్ల అనంత భూపాలుడు
కవికం.	కవికర్ణరసాయనము	సంకుసాల నృసింహకవి
కవిజ.	కవిజనరంజనము	అడిదము సూరన
కవిజచ చ	కవిజనచకోరచంద్రోదయము	నారపరాజు కాంతకవి
కవిరా	కవిరాజ మనోరంజనము	కనుపర్తి అబ్బయ్య
కవిసం	కవిసంశయ విచ్ఛేదము	అడిదము సూరన

గ్రంథ సంకేతములు	గ్రంథముల నామములు	గ్రంథకర్తల నామధేయములు.
కళా	కళాపూర్ణోదయము	పింగళి సూరన
కాశీ	కాశీఖండము	శ్రీనాథుడు
కాళ.	కాళహస్తిమాహాత్మ్యము	ధూర్జటి
కుచే	కుచేలోపాఖ్యానము	గట్టు వర్తిరువు
కువ.	కువలయాశ్వ చరిత్రము	పవరయ చిన్న నారాయణ
కృష్ణ.	కృష్ణరాయ విజయము	కుమార ధూర్జటి
కృష్ణ. వి	కృష్ణలీలా విలాసము	* * * * * *
కృష్ణా.	కృష్ణార్జున సంవాదము	పోచిరాజు వీరన
కేయూ	కేయూరబాహుచరిత్రము	మంచన
క్రీడా	క్రీడాభిరామము	వల్లభరాయుడు
గంధ	గంధవహము	* * * * * *
గోవ్యా.	గోవ్యాధుని చరిత్ర	వేల్పూరు వేంకటేశ్వరులు
గౌరీ	గౌరీసంవాదము	* * * * * *
చం వి.	చంద్రికేఖావిలాపము	కూచిమంచి జగ్గకవి
చంద్రి	చంద్రికానుచరిత్ర	* * * * * *
చంద్రా	చంద్రాంగద చరిత్రము	పైడిమర్రి వేంకటపతి
చంద్రి	చంద్రికా పరిణయము	నంరభి మాధవరాయులు
చమ.	చమత్కార మంజరి	వేంకటకవి
చంపూ. రా.	చంపూ రామాయణము	బుగ్గ్వేది వేంకటాచలపతి
చిత్రభా.	చిత్రభారతము	చిరిగొండ ధర్మన్న
చెన్నపు.	చెన్నపురీ విలాసము	మతుకుమల్లి నృసింహకవి

గ్రంథ సంకేతములు	గ్రంథముల నామములు	గ్రంథకర్తల నామములు.
చెన్న బి.	చెన్నబసవ పురాణము	అప్తులూరు పాపయ
జైమి	జైమినీ భారతము	పిల్లలమర్తి పినవీరభద్రుడు
తార.	తారక బ్రహ్మము	కొ॥ కోదండరామయ్య
తొండ	తొండమాన్ వంశావళి	* * * * * *
తోభ్య	తోభ్యచరిత్ర	పింగళి ఎల్లశార్యుడు
దశ.	దశరథరాజనందన చరిత్ర	మరింగంటి పింగశాచార్యులు
దళా.	దళావతారి చరిత్ర	ధరణిదేవుల రామనమంత్రి
ద్రౌ ప	ద్రౌపదీ పరిణయము	అల్లమరాజు రామకృష్ణకవి
ధను.	ధనుర్వాస్త్రము	రాజగోపాలరాజు
నర.	నరసభూపాలీయము	రామరాజభూషణుడు
నాగ్న	నాగ్నజిత్తీ పరిణయము	వల్లూరి నరసింహకవి
నిరం.	నిరంకుశోపాఖ్యానము	కంసాలి రుద్రయ్య
ని రా.	నిర్వచనోత్తరరామాయణము	తిక్కన
నీలా.	నీలాసుందరీ పరిణయము	* * * * * *
నిర్వ వి. రా.	నిర్వచన విచిత్రరామాయణము	వేల్పూరు వేంకటకవి
పంచ	పంచతంత్రము	దూబగుంట నారాయణ
పట్టా.	పట్టాభిరామాయణము	పట్టాభిరామశాస్త్రి
పట్టాభి	పట్టాభిరామాయణము	వేంకటరామకృష్ణకవి
పద్మ.	పద్మపురాణము	మడికి సింగన
పండి.	పండితారాధ్య చరిత్ర	పాలపురికి సోమన
పల్నా.	పల్నాటివీర చరిత్ర	శ్రీనాథుడు

గ్రంథ సంకేతములు.	గ్రంథముల నామములు	గ్రంథకర్తల నామములు.
పరమ.	పరమయోగివిలాసము	తిమ్మరాజు
పాంచా.	పాంచాలీ పరిణయము	కాకమాని మూర్తి
పాండు.	పాండురంగ మాహాత్మ్యము	వేనాలి రామకృష్ణుడు
పార్వ	పార్వతీ పరిణయము	రఘునాథ మహీపాలుడు
ప్రబో.	ప్రబోధచంద్రోదయము	నంగిమల్లయ్య, ఘంట సింగయ
ప్రబం.	ప్రబంధరాజ వేంకటేశ్వర విజయ విలాసము	గణపవరపు వేంకటకవి
ప్రభా.	ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము	సింగన సూరన
ప్ర. ద్వి.	ప్రభు లింగలీల ద్విపద	పిఠుపర్తి బసవడు
ప్రభు .	ప్రభులింగలీల	నడకదుటిరామన, చా సోమన
ప్రాశ.	ప్రాశస్త్యాకరణము	బి. సీతారామాచార్యులు
బస.	బసవ పురాణము	పిఠుపర్తి సోమనార్యుడు
బప.	బసవ పురాణము	పాల్కురికి సోమన
బహు	బహులాశ్వ చరిత్రము	దామెర వెంకటపతి
బి.	బిల్హణీయము	* * * * * *
బ్ర	బ్రహ్మోత్తరఖండము	శ్రీధరుమలి వేంకటస్వామి
బృం.	బృందావన విహారము	దామరాజు లక్ష్మీనారాయణ
భాగ.	భాగవతము	బమ్మెర పోతరాజు
భాను.	భానుమతీ పరిణయము	రంటూరి రంగరాజు
భార	భారతము	నన్నయ్య, తిక్కన, ఎఱ్ఱాప్రగడ
భీమ.	భీమఖండము	శ్రీనాథుడు

గ్రంథ సంకేతములు.	గ్రంథముల నామములు	గ్రంథకర్తల నామములు
భోజ.	భోజరాజీయము	అనంతామాత్యుడు
మత్స్య	మత్స్యపురాణము	హరిభట్టారక
మం వి	మధురవాణీ విలాసము	చింతలపల్లి వీరరాఘవుడు
మను.	మనుచరిత్ర	అలసాని పెద్దన
మార్క.	మార్కండేయ పురాణము	మారన
మార్క.	మార్కండేయపురాణము	మండ చిట్టికామశాస్త్రి
మిత్ర	మిత్రవిందాపరిణయము	కుందుర్తి వెంకటాచలపతి
మృ. వి.	మృత్యుంజయ విలాసము	కూర్మనాధకవి
మొ రా	మొల్లరామాయణము	కుమ్మరి మొల్ల
య	యయాతి చరిత్రము	పాన్నగంటి తెలగన
రంగా	రంగారాయచరిత్రము	దిట్టకవి నారాయణ
రఘు.	రఘువంశము	అవుడూరి కిచ్చయ్య
రాఘు	రాఘవ పాండవీయము	పింగళినూరన
రాజరా.	రాజరాజాభిషేకము	అంగర నృసింహకవి
రా వి.	రాజవాహన విజయము	కాకమానిమూర్తి
రాజశే	రాజశేఖరవిలాసము	పూచిమంచి తిమ్మకవి
రాధా.	రాధామాధవ సంవాదము	వెలిచంద్ల వేంకటపతి
రాధి.	రాధికా సాంత్వనము	ముద్దు పళని
రామ వి.	రామరాజ విజయము	అందుగుల వెంకయ్య
రామస్తం	రామస్తవరాజము	మల్లయామాత్యుడు

గ్రంథ సంకేతములు	గ్రంథముల నామములు	గ్రంథకర్తల నామములు.
రామా	రామాభ్యుదయము	అయ్యలరాజు రామభద్రుడు
రా	రామాయణము	భాస్కరుడు
రుక్మా	రుక్మాంగద చరిత్ర	పింగళికవి మల్లన
రుక్మి	రుక్మిణీ పరిణయము	కూచిమంచి తిమ్మకవి
లం	లంకావిజయము	పిండిపోలు లక్ష్మణకవి
వరా	వరాహపురాణము	నందిమల్లయ్య, ఘంటసింగయ్య
వసు	వసుచరిత్ర	రామరాజభూషణుడు
వాయు	వాయుపురాణము	ఒడ్డెపూడి పెద్దయ్య
వా రా	వాశిష్ఠ రామాయణము	మడికి సింగన
విక్ర	విక్రమార్క చరిత్రము	జక్కయ
విజ.	విజయ విలాసము	చేమకూరి వేంకటకవి
వి పు.	విష్ణు పురాణము	వెన్నెలకంటి సూరన
వీధి	వీధినాటకము	శ్రీనాథుడు
వీర.	వీరభద్రవిజయము	బమ్మెర పోతరాజు
వీరభూ	వీరభూపాలీయము	* * * * * *
వేం. చ	వేంకటాచల మహాత్మ్యము	తరిగొండ వెంకమ్మ
వేం. చ మా	డిటో	శిష్టు కృష్ణ మూర్తి
వేం శ్వ	వేంకటేశ్వర మాహాత్మ్యము	ములపాక బుచ్చనశాస్త్రి
వేం. ఆం.	వేంకటేశాంధ్రము	గణపవరపు వేంకటకవి
వై. వి.	వైజయంతీ విలాసము	సారంగు తమ్మయ్య
శంక.	శంకర విజయము	* * * * * *

గ్రంథ సంకేతములు	గ్రంథముల నామములు	గ్రంథకర్తల నామములు
శ	శశాంకవిజయము	శేషము వేంకటపతి
శశి	శశిలేఖాపరిణయము	వేంకట రంగకవి
శివ	శివరహస్యము	కోడూరి వేంకటాచలపతి
శివ సా	శివయోగ సారము	అనియాది గణపతిదేవుడు
శు	శుకస స్తతి	పాలవేకరి కదరీపతి
శేష	శేషధర్మములు	తామరపల్లి తిమ్మయ
శేష (వి)	శేషధర్మములు	వెంకటపల్లి విశ్వనాధం
శృం కా	శృంగార కాకుంతలము	పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రుడు
ష	షట్చక్రవర్తి చరిత్ర	మల్లారెడ్డి
స కృ	సత్యభామా కృష్ణసంవాదము	* * * * * *
సత్య	సత్యభామాసాంత్వనము	కామేశ్వరకవి
సమీ	సమీర కుమారవిజయము	పుష్పగిరి తిమ్మన
సాంబ	సాంబ నిఘంటువు	* * * * * *
సా	సానంద గణేశ్వరము	కొండమడుగుపురుషోత్తమకవి
సానం	సానందో పాఖ్యానము	కోట శివరామయ్య
సారం	సారంగధర చరిత్ర	చేమకూరి వేంకటకవి
సారం ద్వి	సారంగధర చరిత్ర-ద్విపద	* * * * * *
సీతా	సీతా విజయము	మర్దనకవి
సుద	సుదక్షిణా పరిణయము	తెనాలి అన్నయ
సునం	సునందా పరిణయము	చింతపుంట కోదండరామకవి
సుబ్ర	సుబ్రహ్మణ్య విజయము	* * * * * *

గ్రంథ సంకేతములు	గ్రంథముల నామములు	గ్రంథకర్తల నామములు
సుభ	సుభద్రాపరిణయము	కూచిమంచి జగ్గకవి
సురాం	సురాభాండేశ్వరము	ఘట్టు పరిభువు
సుల	సులక్షణసారము	లింగమగుంట తిమ్మకవి
హంప	హంపవింశతి	అయ్యలరాజు నారాయణకవి
హర	హరవిలాసము	శ్రీనాథుడు
హరి (ద్వి)	హరిశ్చంద్ర ద్విపద	గౌరన
హరి వ	హరిశ్చంద్ర వలోపాఖ్యానము	రామరాజభూషణుడు
హరి	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	శంకరకవి

బాలకవి శరణ్యము

ము ఖ బం ధ నము

యస్తే స్తన శశయో ర్యో మ ర్యోభూ ర్వ్యేన విశ్వా పుష్యసివార్యాణి

ర్యోరత్నా ధా వసువిద్య మదతీ సరస్వతి తమిహా ధాతవే క ఋుక్

శరణం కరవాణి శర్మదంతే చరణం వాణి చరాచరోప జీవ్యమ్
కరుణామసృణై కటాక్షపాతై కురుమా మంబ కృతార్థసార్థవాహమ్
భద్రం భోదు సరస్స ఈ అకణిణో ణందంతు భాసాణిణో
అణ్ణాణంబి పగం పఅట్టదు బరా భాణీ ఛఇల్లప్పి ఆ
ఐచ్ఛోమీ తహ మాఅహీ పురదుణో సాకించ పంచాలి ఆ
రీవిఓ బిలిహన్తు కబ్బకుసలా జోణ్హం చఓరా బిఆ
అమ్మలఁ గన్న యమ్మ ముగు రమ్మల మూలపుటమ్మ చాలఁ బె
ద్దమ్మ నురారు లమ్మ కడు పాఅడి వుచ్చిన యమ్మ నిన్ను లో
నమ్మిన వేల్పుటమ్మల మనమ్మల నండెడి యమ్మ దుర్గ మా
యమ్మ కృపాబ్ధి యీవుత మహత్వ కవిత్వ పటుత్వ సంపదల్

* * *

---

౧ ఈ ఋుక్కు తాత్పర్యం—ఓ సరస్వతీ నీస్తనము శబ్ద స్వరూపము, అది అందరికీ సుఖము కలుగ జేసే టటువంటిది, ధనముగానీ, రత్నములుగానీ, ఏది కోరితే అది ఇస్తుంది నాకోర్కెలు తీరే ట్టుగా నా కది ఇమ్మని వేడుకొంటున్నాను

౩ సరస్వతికి జయమగునుగాక వ్యాసాది కవులు ఆనందము పొందుదురుగాక ఇంకా తక్కిన వారికికూడా విద్వజ్జన మనోహారిణియు ఉత్కృష్టయు అయినటువంటి భారతి విశేషంగా ఆనందము కలుగ జేయునుగాక వైదర్భీ మాగధీ పాంచాలికా రీతులు మా కావ్యమున స్ఫురించునుగాక వెన్నెలను చకోర పక్షులు ఆస్వాదించేటట్లు రసజ్ఞులైన కావ్యరచనా నిపుణులు మా కావ్యమును ఆస్వాదింతురుగాక—అని తాత్పర్యము

ఏయమ్మ చన్ను గుడువన్
వాయర్చుచు నేర్తులెల్ల భాషలు భువిలో
నాయమ్మ భక్తి వేడుదు
మాయ దొలగించి భాష మర్మము దెలుపన్

లోక యాత్రకొ గరు లౌకిక భాషలు
పుట్టి ప్రజల నోటఁ బొందియుండు
జీవలోక మంద జీవించు భాషలు
జనుల తలఁపు దెలుపు సాధనములు — 1

కాలఁజేయు ముక్కుఁ గన్నులు వీనులు
మనసు పలెసె వాక్కుదన ప్రపృత్తిఁ
బొరయుచుండు, నిత్యము చ్ఛ్వాసనిశ్వాస
గతుల యట్లనాల్క కదలుచుంటఁ — 3

శబ్దసిద్ధి దెలియ శాస్త్రాలు కొఱగావు
దెలియు లోక మంద మెలఁగి యరయ,
కాన శాస్త్రకర్త కనవలె నన్నాఁడు
సాజమైన సిద్ధ శబ్దములను — 4

లోకమందుల భాషలలోన నున్న సిద్ధ
శబ్దాల పరివాటి చిత్తగించి
మేర మీరక పక్షీయ లేకపరచి
వ్యాకృతికిఁద్రోవ మాపిన వారిఁగనుఁడు — 5

ముందు మనకెల్లు బాసలో సందు గొందు
లెవరు వెదకిరి? మర్మంబు లెవరు గనిరి?
వాఙ్మయంబెల్లఁ జూచిన వారలెవరు?
బాస యెల్లను బండితుల్ బావు కొనిరె? — 6

సాహసము గాఁడె పెద్దల సభ్యభాష
తప్ప తప్పని దూఁటి? తగవె కవుల
పల్కులనుదప్ప లంటియు వాసి గనక?
ఆత్మ గౌరవమే తమ యాడు మాటి? — 8

గాన్యమని పండితులె తామ గాన్యులౌట ?
తమకె సాధ్యము కానట్టి ధర్మనియతి
యజ్ఞ దీక్షయు సెల్లర కగతికముగఁ
గలపి తామ నిత్యవిధులం మలఁచుటుఱుసె ?

గాన్య భాషయనఁగఁ గాదు పాణ్డుల భాష,
పామర జన వాక్కు పరగుఁ గాని,
మాట యర్థము చెడ మాన్యుల భాష కే
గ్రామ్య నామ మిడుట కర్హముగాదు
కాని పేరు పెట్టి కానిది యని యెన్ని
కాని దాని కీడు దానఁ జెప్పి,
గాన్య మాడు వారిఁ గాలుఁడు నరకానఁ
దోయు నంచు నడల నోఁత గాదె ?
వినుఁడు తెలుఁగువాణి విలపించుచున్నది
ఁమ్లేచ్ఛ సెట్టులయితి తుచ్ఛులార
పెద్దలింటఁ బుట్టి ముద్దుగాఁ బెరిగితి,
వారి నోట మాట మీర నెపుడు,
మనసు దెలిసికాని మాటాడ నోడుదు

సెట్లు వాయ దిద్ది రట్ల నడతు
నో రదెట్లువచ్చు నోరార నమదిట్టఁ
దండ్రి మ్లేచ్ఛుఁడేనిఁ దవయ మ్లేచ్ఛ
తప్పలేనట్టి దానిపై దప్పవెట్టు
వారు దండ్యులం సభ్యులే ఖండితులను,
అట్లుగావున ధర్మంబు పట్టఁజాల
మెలకువ గలిగి పతిఁంపవలయు నండ్రి.

'గార్గ్యు మన్న నేల కటకటఁ బడుదుము ?
పాణి భాషికంపుఁ బదమ దందుఁ,
దెలుఁగు శాస్త్రమందుఁ దెలుఁగు 'వికార మం
చనుటఁ జేసి విడుతురయ్య లెలుఁగు ౧౪
'మధ్యమ పురుషమన 'మీరు మధ్యమమ కాఁ?
న్యయము గాననివి యెల్లను 'నవ్యయము లే ?
'సంకరము వలంకారమే సరసకృతిని
దారలఁ గల్గెఁ 'బుల్లింగ మారయంగ. ౧౫
'గార్గ్యు కర్మమెట్లు కానట్టి పనియగు?
భోజ్యమకద మ్లేచ్ఛ భోజనంబు
అడుగు కోసికొండెర్ర 'యధమాంగ మనిచెప్ప?
'పీచిగ యన గంగ నీరసయఁ?ే ౧౬
శాస్త్రమందుండు లక్షణ జాలమెల్ల
నిరవదేడంచుఁ దారల సెన్నినట్ల
కొఱత యిట్లుంట యెఱిఁగి వ్యాకరణమంద
శాస్త్రకారులే చేసిరి సమయ మొకటి ౧౭
లక్ష్య నిరూపణములందు లౌకకములు
సర్వమును జేర్చి చెప్పంగఁ జాలకునికి
దానఁ జేరనిదైనను దానిమీఁది
యున్నదైనముఁ గావ్యమం దుండెనేని, ౧౮
నెత్తిఁ బెట్టుక కన్నుల నొత్తి కొంచు
నెల్లరును దాని సాధుగా సెన్నవలయు,
గార్గ్యమేన్ లౌకమయేనిఁ గవుల పలుకు
వేదవాక్యము వలెను భవిత్రమంచు ౧౯

ఇట్టి సమయంబు లేకుండెనేని శాస్త్ర
మెంత గొప్పదియయ్యుఁ గొఱంతవడదె ?
శాస్త్రకర్తలు మనుజులు శాస్త్రమునకుఁ
బారమేశ్వర్య మనఁగ లేపాటివారు?
కనరొకో శాస్త్రనియమంబు గాచుకొఱకు
శాస్త్రదోషంబు పరిహరించంగ నెంచి
శాస్త్రకారులె చేసిన శాసనంబు
గార్హ్యమే లోకరూఢమూఁ గవులమాటం
మూలవిచ్ఛేదనము శాస్త్రమున కొనర్తి
శాస్త్రమూలంబు కవిమాట సరకుగనక ?
శాస్త్ర మెల్ల నపార్హమాణ్యసరణిఁ బడదె
శాస్త్రకారుల యభిసంధి సడలెనేనిఁ?
వ్యాకరణమందుఁ గవియందు లోకమందు
వాసిగానఁగ నెల్లర వశమటయ్య
ఇల మహాజను లేతోవ మెలఁగుదు రది
రాజమార్గంబు సాధ్యంబు నైజపథము
పెద్దలెవరో వారి ముద్దలె నుద్దియూఁ
జిన్నవారి మాటలు చిన్ననుడులె,
పెద్దచిన్నతనము ముద్దల కీటులబ్బె
ముద్దలాడువారి యొద్ది వలన
పెద్ద తనముగోరి పెద్దల నుడివడ
చిన్నవారు వేర్చిచెలఁగు చుండుఁ
పెద్ద లన్నవారు పేర్కితలే కారు నూ
నేటి వారిలోన మేటివారు

కృతియుగము వారితోఁ బోల్చి తీరువర్ప
గూడదే నేఁటి కాఁపల, గురు లటండ్రి,
యుగముఁబట్టియె రూపంబు నుండునంచు
నేఁటి బాఁపలుఁ బూజ్యుల నేఁడటనిరి
"పదుగు రాడు మాట పాడియై ధరఁ జెల్లు
నొక్కఁడాడు మాట యొక్కఁదండ్రి,"
తత్వమందు పాడి తరము దప్పిన యేని
మాటపాడి యిట్లె లేఁటవడును.
ఏఱుపాఱునట్లు పాఱుచుమండును,
దేశ భాష లెఱుఁగు దెలియు టరిది
మాఱు చుండుఁగాని మాఱుపు గవరాదు
లోఁతు చూచి కనుఁడు లోని గుట్టు.
మనమె కానలేము మనము మాఱెడుచొప్పు;
మారుచుండు రూపు మనసు గుణము
మాఱుచున్న నేమి? మాఱుపు మఱచియె
వ్యవహరింతు మెల్ల యందు నెపుడు.
బాస యొకటె కాదు బ్రహ్మయు బ్రహ్మాండ
మెల్ల మారుచుండు లెఱుఁగ రొక్కొ?
ఎప్పు డెద్దికలదొ యప్పటి కది నిత్య
మదియ మనకు సేవ్యమగుట యొప్పు.
దండి చెప్పెగాదె తగినట్టి కారణా
ల్మాటలోను గల్గు మార్పులకును
ఎట్లు గల్గెఁ గల్గె నిక గలుగని దాని
గాఁగఁ జేయ నెపుడు గాను విధికి

మూల మాటగాని మాదిగ మాటేని
వాఁటి దేనిఁగాక వేఁటి దేని
ఈడదైన వేమి యాడ దైనను వేమి
ఏడదైనఁజెల్లు వాడికయిన 3
వాడికగద మాట పాణింబు మానంబు
వాడనట్టి మాట పాడు వడును
చెల్లుబడిని బట్టి చేకొండ్రు లోకులు
మాడలైనఁ గవుల మాటలైన 33
రామ మాడయేని తాతిపై రాసియుఁ
గాల్చికొట్టి చూచి కాక కొనయ,
చెల్లు నట్టిదైనఁ జీకొండుగి తడయక
కాగితంపు ముక్క కానుగాను 3౪
తద్భవాలు చూడఁ దత్సమైన సంస్కృతాల్
పామర జన వాక్కు పలనఁ బుట్టె
గాక, పండితు లవి గానక మార్తురే
వ్యావహారికముగ వాడవయ్యె 3౫
పాణిత మాటలెల్ల పరమ పవిత్రమా?
కొత్త మాటలెల్ల కుత్సితములా?
చన్న వాని మాట కాస్త్ర పరిసిద్ధమా?
బ్రితుకు వారిమాట పల్లదనమా? 3౯
పాణితయందొలి కొత్తైతే, బ్రితికిన కవినోట
వెడలేఁగాక శవము నుడివెనయ్య?
వేటి కొత్త నుడులు వెరసి కొన్నాళ్ళకుఁ
బాణితలౌను నవియు బ్రిదుక వలదె? 3౪

లోక సిద్ధమైన లౌకిక పదములు
సార్థకంబు లెల్ల జనుల కగును
మాసి నట్టి మాట మతి మతి పరికింప
కోశమంద లెలియుఁ గోవిదులకె
పుస్తకాలలోన పుర్చిన మాటలు
ప్రాంతలైనవానిఁ దర్విద్యెత్తి
నేఁడు నెల్ల వారు వాడఁగావలెనన్న
గొంతు కడ్డపడదె కొర్తమాటి?
వాడికఁగనరాని పదముల పాడలెల్ల
నిశ్చయింప నెట్లు నేరనగునొ ?
తప్పలెన్నొ వార్సి దాంభికపండితు
లొప్పులంచుఁ జెప్ప నొప్పులగునె ?
సంశయమువీర్చ కోశమేన్ శాస్త్రమేని
లేదు లేదయ్య లెలుగు లో వాదులాటె
కావ్యముల పారమేనియుఁ గాదు నమ్మఁ
బండిత పరిష్కరణమున బన్న వడియె
శబ్దశంకలఁ జేసి నుశబ్దములను
వాడుకొన మానుచున్నారు బాలకవులు
భ్రాంతి నెవ్వడుతప్పన్న భయము పడుట
సాజమేకద పుడమి నజ్ఞానులకును.
తాము తప్పన్నమాటల తామ వాడు
చొప్పుతప్పులు లెలియక తప్పువట్టు
పండితమ్మన్యులకు శొక్క దండమిడుఁడు,
కలదు లోకంబు, పత్రికల్ గలవు భయమ్మెఁదరయ్య

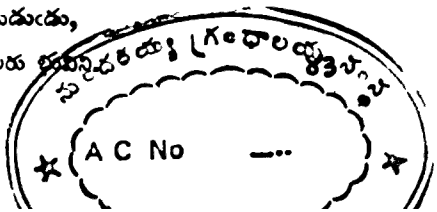

కాన యల్పజ్ఞ నిందుల గణన సేయ
కవ్వి పెద్దలు వాడిరొ యవ్వి మనము
జంకు లేకుండ కావ్యరచనల యందు
బాచితినఁబట్టి వాడుట యసదుకాద ౪౪

అప్పకవి చెప్పినట్టుల "గొప్పకాదు
మంచివని యెల్లరును సమ్మతించినట్టి
వానిఁ జెప్పంగ," తర్వ తప్పనివ వాని
పెదకి సాధించి యొప్పులే విశదపఱతుం. ౪౫

అఖిల లోకుల కానంద మైన చొప్పు
సరసముగఁ గైత గూర్చిన చరప కవుల
సగవభాషల నెత్తి నిస్సంశయముగ
బాలకవులకు నర్పింతు వాణిఁ గొలిచి ౪౬

అప్పకవి తిమ్మకవి సూరసాది పూర్వ
లాక్షణికు లొక్క పద్యంబె లక్ష్యముగను
జెప్ప నొప్పక తప్పదా శిష్ట వాక్కు
నేనుఁ బాపెడు లక్ష్యమ్మ లెన్ననల్లె ౪౭

ఒండు రెండును గావని, మెండు నుండి
ఆప్తసిద్ధుల వాక్యంబు లనఁగఁజనదు
లక్షణంబుగ కవియు బాలంబవనులు'
కావ్య లోక నిరూఢమే భవ్యపదము ౪౮

* * *

కూతురిని, కూతురికి, (కూతుండ్రు) కూతుళ్లు.

—:o:—

"కూఁతు శబ్దము పర్యాయైక వచనంబునకు రుపవర్ణం బగు
కూఁతురు-కూఁతులు. కూఁతురులు కూఁతుళ్ళు కూఁతురినీ
త్యాదిరూపంబులు గాన్యంబు లని యెఱుంగునది."

అని తన బాల్యవ్యాకరణమునందు, ఆచ్చిక పరిచ్ఛేదము 8వ సూత్రము లో చిన్నయసూరి అరవై రోండ్ల కిందట 'శబ్దానుశాసనము' చేసిపోయాడు. ఆ వ్యాకరణము బడులలో విద్యార్థులకు తెలుగు పండితులు బోధించడము కు మొదలు పెట్టిన తర్వాత, లోకమం దంతటా శిష్టజన వ్యవహారములో ఉన్న 'కూతురిని' 'కూతురికి' 'కూతుళ్ళు' మొదలయిన రూపములన్నీ గ్రామ్యము లయిపోయినవి. గ్రంథములలో వాడియేటకు తగినవి కావని వాటిని పండితులు బహిష్కరించిపోయారు. అంత కంతకు గ్రంథములలో అది కనబడకపోవడదని, చిన్నయసూరిగారి లక్షణము పుట్టకముందే అచ్చుపడ్డ గ్రంథము లలో కనబడిన ఈ మాటలు సాధ్యమయినంత మట్టుకు తొలగించి తర్వాత అవి అచ్చు పడ్డప్పుడు గ్రంథ పరిష్కరణము చేసిపోయారు. కొత్తగా అచ్చు పడ్డ పూర్వ గ్రంథములు అన్నిన్ని ఇట్లే పండిత పరిష్కృతములై పండున వాటిలో అవి మనకు కనబడవు కవులు వాడిన ఉత్తరాంధ్ర శబ్దములు కొటాకుల పుస్తకాలుగాని, 1860 వ సంవత్సరమునకు పూర్వము అచ్చుపడ్డ పుస్తకాలుగాని శ్రద్ధతో చూస్తే తప్పక కనబడుతవి కొన్నైనాను, పండితులు తర్వాత తీసివేసినవి.

చిన్నయసూరిగారిమాట వేదమువలె ఎట్టి పరిహరణాపేదో చూడండి మనపండితులకు. వానిని చెప్పిన లక్షణములో పదివేల తప్పులు చూపించి పిద్దిపోడుకాని వేదవాక్యము వంటిదని అంగీకరించలేదు కాశ్యాయనుడు

ప్రౌఢవ్యాకరణము చేసిన సీతారామాచార్యుల వారేమి, గుప్తాక్ష పత్రికా శాకాఱలేమి తక్కిన పండితులేమి, గ్రుక్కమిక్కనకుండా చిన్నయసూరి చెప్పిన ఈ సూత్రమును అంగీకరించిరారు. పరిశీలన లేకపోయినది గదా!

1856వ సంవత్సరములో చేమకూర వేంకటకవి విజయ విలాసము అ కాలమందు ప్రసిద్ధ పండితులయిన మాడభూషి వేంకట కృష్ణమాచార్యుల వారు పరిష్కరించి అచ్చు వేయించినప్పుడు కూతురిని మొదలయిన ప్రయోగ ములు దిద్దక విడచిపెట్టిరారు. ఆతర్వాత అచ్చుపడ్డ పుస్తకాలలో ఇవి కన బడవు. వసుచరిత్రలో రెండు పద్యములందు కూఁతూర్ఁ అని (1851) సం! కాలూరు అప్పయ్యపంతులుగారు టీకతోకూడ అచ్చువేయించిన పుస్తకము లోనున్న, 1868 వ సంవత్సరమున అచ్చుపడ్డ పుస్తకములోనున్న—తాటాకు పుస్తములోనున్నూ శిష్టుకృష్ణమూర్తి శాస్త్రులుగారు స్వహస్తముతో వ్రాసిన పత్రిలోనున్నూ కనబడుతున్నది. వ్యాఖ్యానము వ్రాసినవారు టీకలో 'కూఁతుర్ఁ కూఁతురిని' అని అర్థమువ్రాసి యున్నారు. ఈ రూపములు ఇప్పటి అచ్చు పుస్తకములలో కానరావు, చిన్నయ్యగారి శాసనము పత్రికారము ఇవి గ్రామ్యాలని మొదట తాము భ్రమపడి, పూర్వకవులు తప్పు వ్రాసినారని కూడా భ్రమపడి, ఆ తప్పు దిద్దితేగాని ఆకవులకు అపఖ్యాతి కలుగుతుందనో, లేక గొప్ప వన్న ప్రబంధములందు ఆశబ్దములుంటే చిన్నయ గారి లక్షణమునకు దోషము కలుగుతుందనో, ఏకారణము చేతనైతే నేమి, ఈ కావ్యములలోని పాఠము దిద్దివేసినారు.

అయితే జీవలోకమందు ఈ శబ్దములు సదా అందరినోటను ఆడుతూ ఉన్నందున పండితులూ కవులూ తమగ్రంథములందు నేడు కూడా అవివాడు తున్నారు—పారభాటున అంటే అనండి, చిన్నయసూర్యగారే తాము వ్రాసిన హిందూ ధర్మశాస్త్రసంగ్రహములో 'కూతుండ్రు' అనేశబ్దము వాడి ఉన్నారు. అది తప్పనిగాని ఒప్పనిగాని తమ లక్షణములో చెప్పలేదు. తాము ప్రయో

గించిన శబ్దమే తాము శాస్త్రమందు సంగ్రహించడము మరిచి పోయినారు గదా ఆయన వ్యాకరణము వ్రాసినప్పటికి భారతమైనా అంతా అచ్చు పడ లేదు. ఆయన చూచిన గ్రంథములు కొంచెము తెలుగులో ఉన్న గ్రంథములు అన్నీ చూచిగాని ఏదయినా ఒక శబ్దము అపప్రయుక్తమని చెప్పుటకు ఏవరయినా సాహసించి కూడదుగదా చిన్నయసూరిగారిని మనము నిందించ కూడదు. తన లక్షణము సంపూర్ణ మయినది కాదని చెప్పి శిష్ట ప్రయోగములనుండి శేషము తెలుసుకో వలసినదని చెప్పినాడు ఇంతేకాక తనలక్షణమునకు విరుద్ధముగానున్న శబ్దమయినా ఆర్యులు వాడినచో గ్రాహ్యమన్నాడు ఆ ప్రకారము ఆయన చెప్పినప్పటికి, ఆతని లక్షణము వేదవాక్యముగాను అతిక్రమణీయముగాను వివేకములేనివారు గ్రహించి, ఆతని మీద భారము మోపితే ఎవరిది తప్పు? ఆతనిదికాదు

వేటి గ్రంథములలో కొన్నింటినుండి ఈ లక్షణ విరుద్ధమైన శబ్దములు ఎత్తి చూపిస్తున్నాము

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారి కర్పూరమంజరి-ముద్రణము

'తవయచంగుంగూతుయను గాళ్ళు కడిగి కన్యాదాన మిచ్చి 6వ పుట, 9వ పంక్తి. 'వానికూతురును తనకూతురట్లు చెంచుము 21వ పుట 13వ పంక్తి 'అనుంగుంగూతురు నెందు దాచు వాడ 25వ పుట, 6వ పంక్తి 'సుధాశారశ్చంద్రము కూతురిని 129వ పుట '—కూతురుక 240వ పుట

కొమర్రాజు వెంకట లక్ష్మణరావుగారి మహమ్మదీయ మహాయుగములో—

రాయల కూతురును పు 385.

చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి ఆంధ్రుల చరిత్రము పూర్వయుగములో అయిదుమాట్లు—కూతురిని అని ప్రయోగించినారు చూ పుటలు 76, 98, 148, 156, 314

రాణిసంయుక్త—కూతురిని-పుట 95

లక్ష్మీ కాంతరావు గారి ఆంధ్ర చరిత్రము—'కూతురును పుత్తెంచి పుట 51
వీకులచరిత్రము—కూతురుము పుట 59 కూతురునకు పుట 20
కూతుళ్ళను పుట 111.

సూర్యనారాయణరావుగారి మృణాళిని-కూతును కూతురువకు పుట 188.
చంద్రశేఖరము —కూతురిని పుట 60

కొత్తపల్లి సూర్యారావుగారి ఫసాపీయాజబ్-కూతురు పెండ్లిచేసెను పు 83
ముప్పర్ల అనంతరావుగారి వేశనుపన్యాసములు—కూతుళ్ళు పుట 56
మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రులుగారి భవభూతి నాటకములు
'కూతురికి పు 73—'కూతురి కష్టము పు 78—'కూతురికి పు 111
పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారాయకవి సారంగధర—'పెళ్ళి కూతుళ్ళు పుట 21
తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల విక్రమాంక 'పెండ్లి కూతురు మీదికి పుట 57
శ్రీరామమూర్తిగారి కవిజీవితములు—'కూతురుపేరు పుట 26
రాయసము వేంకట శివుడుగారి ఇంగ్లీషువారి సంసార పద్ధతులు—
'పెండ్లి కూతురు తల్లి పుట 15
ఆముద్రితగ్రంథచింతామణి 1897 జనవరి పుట కూతురి పెండ్లికై-పత్రికాధిపతి.

కాంచీపురము పచయప్ప మొదలిగారి విద్యాశాల యందు ఆంధ్ర గీర్వాణ పరిధానో పాధ్యాయులైన వైయాకరణ రామానుజాచార్యుల వారు 1847 సం రచించి అచ్చువేయించిన భారతవచనం అనుగ్రంథమునందు —తరుమాగా కూతురిని కూతురికి కూతుండ్రి వాడిరారు.

(చూ, కూతురునిన్ని—పుటలు 73 85 87, 95, 115, 137, 147, 217)

కూతురికి పుట 137, కూతురితో పు. 115, కూతురికొడుకు పుట103,
కూతుండ్రి పుటలు 77, 81, 133, 135, 139

నాగపూడి కుప్ప సామయ్యగారి భారతములో కూతుండ్రిన్ పుట 23.

ఇట్టివి ఇంకా అనేకము చూపించవచ్చును. అయితే వచనములలో ఏమరిపాటున వాడుకలోని శబ్దము ప్రయోగించినా పద్యకావ్యములలో గాంభీర్యమన్న వివాదము లేదండి. మరేమో నేటి పద్యకావ్యములలోని ప్రయోగములున్ను కలవు

కొప్పరపు కామరాజుగారి జాంబవతీ పరిణయములో, ఆ 2 పద్యము 10 ఉ అల్లుని వెంటఁ గూఁతురిని నంపు తలంపునఁ గనుఁ గాంచి నీ లక్షణ విరుద్ధమైన శబ్దము గాంభీర్యపోచిగా భావించి గర్వింపము మీదవాల కుండా తమనోటనే బంధించిన కూచి నరసింహముగారుకూడా గౌరాంగ చరిత్రము, భా 1 IV 211 వ పద్యములో ఉ 3వ చరణము–వాక్ప్రవ్యక యట్లు వారు తమకూఁతురు వాంఛకు వేఱొనర్తురే అని వాడియడము అని వాడియైనదిగదా వాడిక తప్పించు కోపలేనంటే పాణిగ్రాలు విఱిచెట్టు కొని వాడియవలెను

పాశ్చాత్యాంధ్ర భాషాభిమానులయిన కవిరాజులు పండితులు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు తమభారతమునందే ఆది 4. 13 పద్యములో తే గీ కవికిఁ గూఁతురైనఁగడు కరుణగలదు అని వాడిక లోనున్న శబ్దము ఎంత అపరిహార్యమో ప్రకటించినవారయినారు.

కొందరు పండితుల వాదనలో వైచిత్ర్యమున్నది. తాము సంపాదించిన వ్యాకరణ జ్ఞానము వల్ల వాడుకలోని శబ్దము గాంభీర్యమని మాత్రము తెలుసుకొని దానిని అగాంభీర్య రూపమెట్లుండునో తెలియకను, స్మరించకను గాంభీర్యమనుకొన్న శబ్దములోని అచ్చుగాని హల్లుగాని మార్చి, వర్ణలోప వర్ణాగమ వర్ణవ్యత్యయములచేత, గాంధీకీకరణ విధానము ఏర్పరుచుకొన్నారు. అట్లొప్పన 'కూఁతురికి శబ్దములోని గాంభీర్యదోషము పోగొట్టడమునకు 'కూఁతురు ఉకారాంతముగనుక, 'కు పరిత్యయము చేర్చవలెను. దానికి పూర్వమందు నకా, అనేనూత్రము చేత పకారమురావలెను

గనుక 'కూతురునకు అని దిద్దుతున్నారు ఈరూపములోకములో ఎక్కడా లేదుగనుక గ్రామ్యము కాదు. గ్రామ్యవిరుద్ధమైతే తప్పకుండా అగ్రామ్యమే, అగ్రామ్యము సాధుకేకదా అని సమాధానము చేసుకొని నిస్సంశయముగా ప్రయోగిస్తున్నారు ఒక్కటైనా సాధు శబ్దము చక్కగా ప్రయోగిస్తే కామధేనువులాగు అన్నిలోకాలూ తీర్చి స్వర్గానికి తీసుకొని వెళ్ళుతుందటగదా పోనీ అంతలాభము లేకపోయినా గ్రామ్యము ప్రయోగించడము చేత కలిగే నరక బాధయినా తప్పినది గదా చూడండి వారిప్రయోగములు

మృణాలిని—పుట 183 కూఁతురునకు వివాహము గావించెను

ప్రభావతి—పుట 115 పెండ్లి కూఁతురునకు

సీతల చరిత్ర పుట 20 కూతురునకు

అల్పదోషమైనా కావ్యమందు సహించక విమర్శచేసేటప్పుడు యము నియమ్ము ఎక్కువ నిర్ఘృణుడని పేరుపొందిన పండితులు బ్ర శ్రీ కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్య శాస్త్రులవారు కం వీరేశలింగం పంతులుగారి విశేషచందికవిమర్శించి వ్రాసిన విమర్శన గ్రంథములోనే—రిఫార్మరుగారు రుక్మిణీ పలన యూపద్వృత్తాంతమున వినిన వారేయయినను దమకూతురునకేమి కీడు గలుగునో . అనే వాక్యమందు 'కూతురునకు అని ప్రయోగించినారే మరి యితరులను వేను వేగ్రక్కడ మెందుకు ?

'కూఁతురువకు వంటిదే 'కూఁతుని అనిమరి ఒకవిచిత్ర రూపముకలదు. 'కూఁతురిని అనేగ్రామ్యపీడ తప్పించుకొనుటకు ఏ ఉపాయమూ తోచకప్పుడు ఇది తరుణోపాయముగా కల్పించు కొన్నది. ఇదే విద్వాన్ పరీక్షకు పఠనీయగ్రంథమయిన రాజస్థాన కథావళిలో ఉన్నది చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారు వ్రాసినదీ విద్వాన్ పరీక్షలో దీనివిషయమై ఇచ్చిన ప్రశ్నలలో ఒకటి 'కూతుని ఈ బెబ్బులియొక్క సాధుత్వమును విచారించవలెను అది బుద్ధిమంతులు నిదానించి చూస్తేబోధపడుతుంది ఏలాగునగింజుకొంటు

న్నారో గ్రంథాలు వ్రాసేవారు ఎంతహాస్యాస్పదమైన వ్రాతలు వ్రాస్తు న్నారో, అయ్యో పాపము తమనీడచూచి తాము ఊరకేభయపడి పారి పోతున్నారు 'కూతురిని అనేమాట చిన్నయగారు గ్రామ్యమనగానే గ్రామ్యమయిపోయినదా? అది గ్రామ్య మన్న ఆచిన్నయి మహర్షి దానికి సాధురూపమేమో చెప్పకపోయెను గ్రంథాలు వ్రాసేవారికి తమ నోటను వచ్చే మాటలన్నీ గ్రామ్యములాయెను పూర్వకవులు ఏరూపములు వాడి నారో చూడరాయెను చూచినా వారుకలలో లేనికారణమున జ్ఞప్తియం దుండ రాయెను ఏమిగతి?

ఇంకొక్క దృష్టాంతము చిన్నయగారు కైదరగొట్టినవారి అపస్మృతికి వ్యాకరణమందు 'కూతు శబ్దము ప్రసిద్ధమైక వచనంబునకు రుపర్ణంబగు అని ఉన్నందున కూతుయ శబ్దమునప కూతు రూపాంతరమనుకొని 'కూతు అనే రూపమే ప్రసిద్ధమైక వచనరూపముగా వాడుతున్నారు కొందరు (నీవు) కూతురవు, (నేను) కూతుగను అనివాడవచ్చునో రాదో అని శంకచేత గాబోలు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులుగారు తమ భారతములో (ఆది IX 19) తే కూతు జగదేకకీర్తియై తలిర్చుననుచు చెల్లరు వినఁబర్చెన భ్రీవాణి అనిన్నీ (ఆది V 50), 'క భగవంతుఁ డూర్ధ్వరేతనుఁడగు కణ్వున కెట్టి కూతుపైతికొకడవే అనిన్ని వ్రాసినారు నన్నయ తవఆది IV 27 పద్యములో నీవెవ్వరి కూతురవు అనిన్ని 'నేను సంయాతి కూతురను అనిన్ని ప్రయోగించినాడు 'కూతవు 'కూతను అనేరూపములు శా కొక్కడా కనబడలేదు శ్రీకృష్ణభారతములో తప్ప 'కూతు అనేదిశబ్దమని చిన్నయగారెందుకు వ్రాసినారో నాకు తెలియదుగాని 'పాణినివదికము గాబోలును. శబ్దరత్నాకరమందు 'కూతు లేదు లక్ష్మీనారాయణీయ మందున్నది అవోబలపండితుడు 'కూతు కూతురు కూతురులు ఇత్యాది. అని సందిగ్ధముగా చెప్పినాడుగాని చిన్నయ్యగారికి పూర్వము వ్రాసిన

వైయాకరణులు ఎతటము 'అనగా ప్రత్యయము చేర్చుటకు ముందుండు రూపము, సంస్కృతములో అంగమనిన్ని ఇంగ్లీషులో బేస్ అనిన్ని అంటారు.) 'కూఁతు 'కూఁతురి అనిచెప్పినారు. కూతుకుట్టి, కూఁతుఁగుట్టి, అల్లుఁగుట్టి అన్న ప్రయోగములు కావ్యమందున్నవి గాని, 'కూఁతు అనివిడిగా ప్రథమైక వచన రూపము కర్తగా ఎక్కడా కనబడలేదు నాకంటికి చూచినారా దుర్భిణివల్ల ఎంతకీడు కలుగుచున్నదో? లోకవిరుద్ధమైన శబ్దము సాధువు అని ధూర్తపండితుడంటే వేయిమందిగల సభలో ఎవ్వరూ తప్పపట్ట లేరు గదా 'కూఁతురునకు 'కూఁతువు 'నాకొక కూఁతున్నది 'నాకూఁతుని వానికిత్తు అనిపద్యములలో ప్రయోగించి రామముతో పాడితే సభలోఅందరూ సంతోషిస్తారు, గాని, అపశబ్దములు వాడినాడని తోచదుగదా లోకములో పెద్దలువాడే మాటలకన్న ఈఅపశబ్దములు ఎక్కువ సాధువులేమి? ఛీ ఛీ

చిన్నయసూరి బాలవ్యాకరణములో చెప్పిన 'కూఁతురు 'కూఁతుఁ అసాధువులు కావుగాని, అతడు గ్రామ్యములని చెప్పిన 'కూఁకులు - 'కూఁతుళ్ళు, 'కూఁతురిని సాధువులే ప్రాచీనాంధ్రభాషలో కూఁతురు-కూఁతుఁ, కూఁతులు మొదలయినవేగాని కూఁతురిని కూఁతురికి కూఁతుగను, 'కూఁతురులు, కూఁతుళ్ళు -ఇట్టివి కనబడవు ఆంధ్రభాషా భూషణములో కేతన-క 'కూఁతురు పదము రుకారాగము బ్రాతిపదాం జెడువిభక్తిపై బెట్టి నచో గూఁతురు కూఁతుంగనియెను గూఁతులచేఁ గూఁతువలనఁ గూఁతుల ధనముల్ అని తనకాలమందున్న లౌకికశబ్దరూపముల లక్షణము చెప్పి వాడు. ఆతనికాలమందు శిష్టజన వ్యవహారములో కూఁతురిని, కూఁతురికి మొదలయిన రూపములు లేవని ఆకాలపు గ్రంథములనుబట్టి తెలుస్తున్నది.

అయితే, విన్నకోట పెద్దిరాజుగారికి శబ్దరూపములలో మార్పుకలిగినది అప్పటి కావ్యములలోకూడా ఉత్తరాంధ్రశబ్దములు కనబడుతున్నవి. గనుక పెద్దిరాజు తనలక్షణములో —

గీ. పరగ కూఁతురు శబ్దంబుపై రుకార మొక్క-పలుకునపైనను నుండుఁ బాయుఁ బెక్కు-పలుకులపై ననుదక్కిపోవుఁ గూఁతుఁబడసెను గూఁతుగాఁగోరెనఁగ.

క కూఁతులచేఁ గూఁతురిచేఁ గూఁతురకై కూఁతుకొఱకుఁ గూఁతులవలనఁ గూఁతులకుఁదగవు లాసఁగెన్ గూఁతుల యిందుండు ప్రీతిగుణవంతులకుఁ.

వీటినిచెప్పినాడు ఈగ్రంథము ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రికలో వేసి అచ్చుపడ్డది, గానిమేము ఎనిమిది సంవత్సరముల క్రిందట వ్రాతప్రతి చూచి అనేకపట్టణములలో మాఉపన్యాసములందు ఈలక్షణము ఉదాహరించిఉన్నాము

అహోబలపండితుడు కూడా కవిజిహ్వాభూషణములో (పుట 308) 'కూఁతు, 'కూఁతురు, 'కూఁతురులు, 'కూఁతుఁ ఇత్యాది, అనిచెప్పి ఉన్నాడు అతఁడే తన వ్యాఖ్యానాంతమందు తెలుగున మంగళము చెప్పుతూ

'సీ పా పంటతామరకంటిదంట కూఁతురి మోవిపంటి తీయనితేనె జుంటితేటి

అని 'కూఁతురి శబ్దము ప్రయోగించినాడు

చిన్నయసూరిగారు పుట్టకముందే తెలుగుబడులు, తెలుగు వ్యాకరణాలు పుట్టినవి ఆబడులలో తెలుగుచెప్పినవారున్నూ ఆప్పటి వ్యాకరణాలు వ్రాసినవారున్నూ ఆయనవంటి పండితులు కాకపోలేదు చిన్నపట్నమందున్న గవర్నమెంటు పాఠశాలలో ప్రధానాంధ్ర పాఠ్యాయులు గానున్న రావి పాటి గురుమూర్తి శాస్త్రులుగారు వ్యావహారిక భాషలో 1819 సం వ విక్రమార్క చరిత్రమున్ను, 1834 వ సం న పంచతంత్రమున్ను, 1838 వ

సం న వ్యాకరణమున్న వ్రాసినాఁ అవ్యాకరణమున్న ఆపంచతంత్రి మున్న చాలాకాలము బళులలో వాడుకగా చదువుకొనేవారు ఉదయగిరి శేషయ్యగారి వ్యాకరణము 1857 వ సం న వ్యావహారికభాషలోనే వ్రాసి ఉన్నది 1875-వ సం న దానినిమార్చి గ్రాంథికభాషలో అచ్చు వేసినారు. అప్పటి వ్యాకరణాలలో ఉత్తరాంధ్రశబ్దములు అనేకములకు లక్ష్యము కనబడుతున్నది కాంబిల్, బ్రౌణ మొదలయిన ఇంగ్లీషువారు తెలుగు పండితులవద్ద నేర్చుకొని ఇంగ్లీషుభాషలో తెలుగు లక్షణము వ్రాసి వారు అట్టి వ్యాకరణములలో కూఁతురు శబ్దమును గుఱించి చెప్పిన లక్షణము ఉదాహరిస్తాను

కాంబిల్ గారి వ్యాకరణము (1820 సం పుట 57) ప్ర ఏ కూఁతురు-ఏతటము-కూఁతు, కూఁతురి-బ వ కూఁతురులు, కూఁతుండ్లు.

రావిపాటిగురుమూర్తిశాస్త్రిగారి వ్యాకరణము (1836 సూత్రము 147) కూఁతురు శబ్దమునకు ఏతటము కూఁతు, కూఁతుఁ. ప్రథమాబహువచనము కూఁతురులు, కూఁతుండ్లు, కూఁతుళ్ళు కూఁతులు.

బ్రౌణ్ గారి వ్యాకరణము (మొదటి ముద్రణము 1840, రెండవది 1857) ఏ వ కూఁతురు-ఏతటము కూఁతురి-బ వ కూఁతురులు కూఁతుండ్లు

అబ్బాయిసాయిడుగారి వ్యాకరణము (1869) చిన్నయసూరి వ్యాకరణముచూచే వ్రాసినామని చెప్పినారు ప్ర ఏ వ కూఁతురు-ఏతటము కూఁతు కూఁతురి-బ వ కూఁతుండ్లు, కూఁతుళ్ళు, కూఁతురులు, కూఁతులు.

చిన్నయసూరి తెలిసియో తెలియకనో, తానువాడిన శబ్దములే తన వ్యాకరణములో సంగ్రహించి మరచినాడు అతడు వ్రాసిన హిందూధర్మశాస్త్ర సంగ్రహమునుండి కొన్ని ఎత్తి వాస్తున్నాను (రెండవముద్రణము 1867) ఇరువురి (పుట 1) ఇద్దఱి (పేరా 34), అందఱి, (పేరాలు 170, 185, 205, 313, 319, 383, 387) ఎందఱి (పేరా 383) కొందఱి (పు 8,

——కూతుండ్రు (పేరా 194)——వల్ల (పుట 4)——చేసిరోవచ్చును (పుట4)——విభాగించుకొని (పేరా 149)——కాకవే (పుట ")——పరిశీలింపకనో, తెలియకనో (పేరా 176)——ప్రతి మనుష్యునికి (పుట 5)——మదాత్మను వందంతటాయయ్యెడ్డు వాక్యము సాచారము (పేరా 176).

ఆయన వాక్యిన నీతి చంద్రికలోనివి——అందటికి (పుట 18), అందఱి (పు 102), లోభముచేవల్ల (పుట 8), మాటలవల్ల (పుట 9) మొదలయిన వెన్నో ఉన్నవి వ్యాకరణములో చెప్ప మరచినవి

'భారతాది ప్రాచీన గ్రంథములలోని భాషకే ఆయన లక్షణము చెప్పినాడు, అందు చేత 'కూఁతురిని గాన్యె మన్నాడని సమాధానము చెప్పశమునకు వల్లకాదు. ప్రాచీనులు వాడని 'ఉండును, ఉందువు, ఉందుము, ఉన్నాను, ఉన్నావు, ఉన్నాము, దొరకు, పదునొకరు మొదలయినవి ఎన్నో చేర్చినాడు ప్రాచీనులు వాడినవెన్నో మరచిపోయినాడు

ఇన్ని లోపములున్న ఇతని లక్షణమును పరిమాణముగా చేసుకొని ఇతడు పుట్టకమునుపు ప్రాసిన గ్రంథములలోని భాషలో తప్పులు పట్టి దిద్దడము అవివేకము కాదా? 'అందటి వంటి రూపాలు ఇతరుల గ్రంథాలలోనే కాక అతని గ్రంథాలలోనూ కనబడుతూ ఉన్నా, ఆ రూపము తప్పని అతడెక్కడా చెప్పకపోయినా, అతనికి ఆరూప మిష్టముకాదు, అని పండితులు కొందరు వాదిస్తారే ఏమ్లా తెలిసినదో వారికి? దివ్యదృష్టిని చూచినారా?

చిన్నయసూరిగారి తాతముత్తాతలు పుట్టక మునుపు వాక్యిన కావ్యములలో నాకు దొరికిన ప్రయోగములు చూపిస్తాను అచ్చుపడ్డప్పుడు చిన్నయగారి శిష్యులు పరిష్కరించి దిద్దినప్పుడు ఎన్నిపోయినవో మేము చెప్పలేము. కొందరు యతిప్రాసములందున్న గణబద్ధమయినప్పుడున్న శబ్దము ను మార్చక

విడిచి పెట్టుతారు కొందరు అట్టి చోట్ల ఉన్నవాటిని కూడా 'దిద్ది' పాడుచేస్తారు. అడిగే దిక్కులేక ఎవరియిష్టము వచ్చినట్లు వారు కావ్యభాష తారుమారుచేస్తే అదే సాధుభాష అని భ్రమపడుతున్నారు పండితులు పుస్తకాలు ఏ భాషలో వ్రాసినా శాస్త్రాలు ఏలాగు కల్పించుకొన్నా లౌకిక భాషను నిర్మూలము చేయలేరు అదివారి నోట్లోనే కాపుర ముంటుంది, శాలుక మీదపెక్కి నాట్యమాడుతూ ఉంటుంది సలక్షణముగా వృద్ధిపొందుతుంది. బ్రీ శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులవారు తమ ముక్తీశ్వర శతకములో —'పంచాంగము దిద్దిన గ్రహసంచారము మానునె' అని మాత్రము చెప్పిరారు, 'పంచాంగము లేకున్ననుఁ బంచాంగము చెప్పఁగన్న ఒరియునె గ్రహముల్' అని కూడా చెప్పవచ్చును గ్రహసంచార విధానము లెస్సగా తెలిసికొని భాషాశాస్త్రము వ్రాస్తే శాస్త్రము ఒప్పుగా ఉంటుంది, లేకుంటే తప్ప అట్లే లౌకిక భాష లెస్సగా తెలిసికొని భాషాశాస్త్రము వ్రాస్తే ఆశాస్త్రము తప్పకాదు, లేకుంటేతప్పే గ్రహసంచారమునకు పంచాంగానికి విరోధము కలిగినప్పుడు గ్రహసంచారము తప్పనడము ఎటు వంటిదో, అటువంటిదే శిష్టవ్యవహారమందు సిద్ధమయిన శబ్దము శాస్త్ర విరుద్ధ ముగా ఉన్నది గనుక తప్పనడము

ఇకను ప్రయోగములు చూడండి—వాడుకలో లేనిమాటలలో ఉచ్చులు హల్లులు నిర్ణయించడమునకు యతిస్థానమందు ప్రాసస్థానమందు వాటిని చూడవలెను కాని వాడుకలోనున్న శబ్దములు పదములు ఎక్కడ కనబడినా ఒప్పుకోవచ్చును. అయినా శంకించే వారుహుడా సంతోషించ వలెనని వారికి కావలసినట్టి ప్రయోగములన్ను సమర్పిస్తున్నాను.

కూఁతురికి కూఁతునిని

సీ పా 1 పంట తామరకంటి దంట కూఁతురిమోవి
పంటితీయనితేనె జాంటి తేటి ఆహో పు 518.

ఆ తాటి సిడమువాని తల్లి కూఁతుబిడ్డ
వెన్న నడుగుపాప మిన్న వాఁక ఆంధ్ర దేవ 33.

గీ అనిన కూఁతురు నూరార్చి జనని పలె్ల
నింతి మీయయ్యగలుగ వెయ్యేళ్లకైన
జాలి పగనింత మాటాడనేల నిపుడు
విన్నపముచేసి పనుకు నీవిభుని వరయ ఉ పై 6 ఆ 129 వ్రాత 643

చ కమలదళాక్షి గూఁతురిని గాంచుట మేలగునైన నొక్క ప
క్షమున విచారహేతువని శాంచెద నెట్లగునన్నఁ దల్లివం
శమునరుగన్వయంబు పతిసంతతి కన్యదురాత్మజైన నా
ప్పమి యపకీర్తియుఁ సకలబాంధవ నిందయు నొందుగావునఁ
ఉ రా పు 53.

కll ఏనీనఁటె నాకూఁతురు (పాఠాంతరము — ఏనఁటె నాకూఁతురువటె)
మానవుడటె నగరుచొచ్చి మూకలమునకుఁ
హాని యెవరించెఁ గన్నులఁ
గానఁడు దలయెత్తరోఁత గాదేనాకుఁ. ఉ హరి ఆ 5-217.

సీll తొలకం తరియాట పులుఁగుఁ దేజీరౌతు, నడుగుదోడుమిపక్కి పడగవాని
నలువపొగా బాట యలవరించిన మేటి, రాశాసిమక్కాఁక డాకవాని
తెఱగంటిరాచకూఁతురిఁగొనినజాణఁ, గొమరుమన్నెఱీకంపుగొమరుగాని
జాఱువా నెత్తమ్మి పరిదాల్చు నీటిరు మలచెంచు రామాలి వలపువాని.
(ప్రాసస్థానము) చంపూ రా. III. 8.

కం॥ మనమం పిగ్గునఁ దలవంచిన తనయకు వస్తువ లొసంగి తపనీయ గృహం
బున నొక్క రత్నపీఠిని నెనరుఁగఁ గూర్చుండి యిట్లనియెఁ గూతురికిఁ.

దశా పుట 177 ఆ 6.

ఉ॥ మూమ యిదేటిమాట వినుమా మనమారడి జెందెనింక నా
పామి పదంబులాన కొనసాగదు తొల్లిటిభంగి దానవ
గ్రామణి యింటనున్న జనకప్రభు కూఁతుర వేలుకొంట కా
రామునికొప్పె నొప్పదనరాదు ప్రభుత్వము గలువారలఁ

నిర్వ ఏ రా 23

కం॥ మనమున నెఱఁగంగఁ దెనఁ జని కూఁతురు కొప్పనందు నవరించినపు
ప్పనికాయముఁ గాంచుమనుదద్వనజాక్షిందోడుకొంచువచ్చివినతుఁడై

పరమ 4 ఆ 64

సీ పాll. తన కన్నకూఁతురు దాన పెండ్లాడఁదే వారిజగర్భుండు వావిదప్పి

ప్రబో వ్రాత పు 5B పద్యం 50

ఉ॥ ఏతలఁ జూచివత్తునని యేగిన నల్వకడాన దోవలో
యాతనగాళ యూపయి మహోత్తరళాపముఁ జెంది నల్లదే
దోర్వతటిసీ శిరస్కుని యధోచిత రీతిని బూజచేసి నీ
కూఁతురి వీయఁజూడఁ గలుగుంగద యాచిద పాల్గులెట్టగఁ

పాద్య పంచమ పుట 84

సీ॥ పరదేశులమం మేము దొరలం మీరునృపాలు
ముద్దుగూఁతురిపఖుల్ మున్న మేము
విట వేషధరులమం వెలయంగ మీయింట్లు
పరుషతో నుండగ వచ్చు నెట్లు

ప్రభు ఆ1. పుట 15.

చ తిరముగ మింట వేవెలుఁగు దేవుని గన్గొనినట్టి యాని
బ్బరముగ నేగి చేఁగడిమిఁబట్టిన లావరిసేల చెల్వ కూఁ
తురి చెలువంపు తోఁని యెద తుందుడు కెల్లను దీర్చినట్టి యా
కరువలి పట్టి నాదు మదిఁగల్గిన కోరిక లెల్ల నీవుతక్

(పీఠికాస్థానము) బహు ఆ 1 పద్యం 8.

ద్విపద అప్పుడు విడిదికి నరిగి పార్వతిని
నప్పగింపుటకు భిన్నాత్ముఁడై వరుని
చేతిలో కూఁతురి చెయి వేసి పలికె. మృత్యు ద్వి 41.

చ కొడవలి వోలినట్టి దొరి కూఁతురికిఁ జెనసిద్ధ సాళి చం
డడరఁగఁ గాంచి పంచవిశిఖాఖ్య తురుష్క బలంబు వాఁడి కొ
క్కుడు సమయంబటుం చదరుగోవులు గాల్వఁగ చిట్టుమందు చిం
దెడి పొగసానజాండమున నిండె నఖండతమ పరికాండముల్॥

రా వి 4 ఆ, ప. 41.

ఈ తెల్లని పామ పాల్పు గడుదెల్లన వార్వము నెక్కు చిద్దుక
తెల్లని దీవిపై విడిది తెల్లని తమ్ముల మీరు కన్నులం
తెల్లని మోము గుబ్బమును తెల్లని మామయుఁ దెల్లకైదువుక
తెల్లని కోడలుం గలుగు తెల్లని కూఁతురి తండ్రి గొల్చెదఁ

రుక్మా ఆ 1.60, పృ 6.

చ జలకములార్చి పాండు జలదచ్ఛదపాళిక గప్పి తమ్మి సం
కులఁ దెలిదేసి లంగ్గులిడి క్రొందరగల్ గదలించుఁగల్వ లో
ట్లలఁగుమారు గూఁతురు ఘటించి భజించు నదీలలామ కో
మలకుముదాగశాలికుల మంజులపంబున జోలవాడుచున్॥

వసు III ఆ, 432.

ఉ॥ చక్కదనంబు రూపును బొసంగుచె కాదు గుణంబు లందు లం
జక్కదనంబు గల్గునెరజాణ జగంబుల నీడుజేని నా
చక్కని గూఁతురుండొరయ జాలిన వాఁ డితఁ డల్లుఁడౌ గదా
మిక్కిలి కీర్తిగల్గునని మెచ్చు మనంబున రాజు సాకెకున్

విజయ. I ఆ, ప 223

ఉ ఆ నలినాక్షు నెద్దకొడు కంచితరూప విలాస చారు తే
జోనిధిఁ బెండ్లియాడె నతి శోభన మూర్తిని రుక్మి కూఁతురిన్
మేనతికంబుగా సఖుల మేదిని నాథులు చూచుచుండఁగా
నా నలినాయతాక్షిని స్వయం వరమైన వివాహ సంపదన్

విష్ణు పురా VIII ఆ 76

ఆ తనదు దాన మవని తన గూఁతురి సమంబు
తండ్రి దాన మెల్ల తనకు లోడు
అన్యులిచ్చు దాన మది తనవంటిది
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ వేమన ద్వి భా 126

క అలగట్టు రాచ గూఁతురు చెలువెంతయుఁ గపట విపరి శేఖరులోడన్
బలికిరి వినయంబొప్పగ సలలిత మకరంద మధుర రసవర్షణితిన్

శివ. 50

సీ॥ పా 1 వానిఁదప్పించితి వనజాసనుని యంత
వానికిఁ గూఁతురు వలపుఁ గఱపి ॥ శృం కా III ప. 189.

మ॥ అకలంకేందునిభాస్య గౌతమ తపస్యా కాలి చంద్రావతం
సకు సంగంబున నంత గర్భ మొదవన్ సంపూర్ణరాకాశశాం
క కళాగర్భితపూర్వ దిక్ప్రమదరేఖం బాండురస్త్రీ విశా
లకపోలద్యుతి మించి యొక్క శుభవేళన్ గూఁతురింగాంచినన్ ॥

సమా I ఆ 186.

పీ॥ దారువనస్త్రీలఁ దగిలెఁగాని యదేమొ? నీ వలె ముక్కంటి నేరడయ్యో
గారాబుగూతురిఁగదిపెఁగాని యదేమొ? నీవలెఁబరమేష్ఠి నేరడయ్యో
పారంగ ద్వితీయా 118.

పీ॥ పెండ్లి కొమారుకుఁ బెండ్లి గూఁతురికిఁ గై
పేసిరి ముత్యాల బాసికంబు ॥ సుభ VI. ఆ 35.

ద్విపద చెవిడాని గూఁతురుచే వ్యాఁత ఫలము
వివరించి చూచితి వినుమీ కుమారి
గౌరన నవనాథ చరిత్రము ఆం కవులు పుటం 604.

కూఁతుండ్రు కూఁతుళ్లు

పీ పెళ పెళమని ప్రొగు పిడుగుల మొత్తము
పెట్లక్రోవుఁ వాగు వితముగాఁగ
దల తల యంచని వెలుఁగు మెఱుంగులు
దీపికా స్తోమంబు కైపుఁజెంద
జల జల యంచను సలిల ధారావళి
పన్నీటి చిముకుఁ బగిదిగాఁగఁ
బట పటయని మైనిఁ బడుచుండు వడగండ్లు
వికసిత మల్లికా పృష్టిగాఁగ
నిబిడతమము విశాలము నీడగాఁగ
బెండ్లి కూఁతుండ్రి చందాన వెడలివచ్చు
జారిణుల వావకాలాన జారతతిని
బొక్కటిగఁ గూర్చు నెవడింక దొరుకుపాంథ ॥
పార్శ్వ తృతీయా, పుం 46.

పీ॥ వినుము గాంధారి నీ తనయుండు చేయు దు
ర్నయము లెరుంగవె నాకు నీకు
శాంతనవునకు నాచార్యునకును బాహ్లీ
కునకుఁ దండ్రికి మాన్యుఁ గొలఁదిగాని
దుర్మానవునన నట్లు దొడరి యిట్లయ్యె మీ
యపరాధమున వచ్చినట్టి కీడు
నకు వింత నొవ్వంగననుఁ బల్కఁ దగునె యు
న్మలికంబు ధృతిఁబట్టి మాన్పు మింక
జేటునకుఁ జావునకు పగఁ జెందు జనుల
కినుమడింపదె మానసమున నలంత
రాచకూఁతుండు సుతుల సంగ్రామ నిరత
హృదయులను వారిఁ గాంచఁ గోరుదురా కాది భార స్త్రీ, 2 అ 166.

పీ॥ ఇరుగింట దయ్యంబు పొరుగింటికిని గూఁ
యెదురింటివారల కెదురచుక్క
వాడకుఁ బగయూరివారల తఁ నొప్పి
పెంపుడుకూఁతుండ్రి పెద్దపిడుగు ఉక పు. 114.

వ॥ అ స్తి చారిత్ర నామధేయ లయిన కంపభార్య లిద్దఱు తన కూతుండ్రు
గాఁగన వారికైన వైధవ్య దైన్యంబు తనకు నత్యంత దుస్సహంబగుటయు
* * * * మారి ఉ I పద్య 4 1870 Ed.

వ॥ పెండ్లి కాని కూఁతుండ్రిన్న పక్షమందుఁ బ్రతి వివాహమునకుఁ గొడు
కుల భాగములలో నాలవ పాలంవంతున నెత్తి తండ్రిచేతి కిప్పింప వలసి
నది — హిందూధర్మ శాస్త్రసంగ్రహము— వరవస్తు చిన్నయసూరి
చేతఁ దెనుఁగింపబడినది. కొండవకూర్పు- పేరా 194, పుట 47.

గీ ఘన విలాసవతులు కౌసల్య కైక సుమిత్ర యనెడు పేళ్ళ పేర్మిమీరి
హరిశనుసకుమువ్వురనుఁగూఁతుళ్ళు వారలపరించునంచు దెలిసె నఘిప
నిర్వ వి. రా పుట పీఠి.

* * *

చదువరులారా మాచినాయగదా ఎందరు కవులు వాడిఉన్నారో చిన్నయసూరిగారు గ్రామ్యములన్న శబ్దములు—అతని పూర్వులేకాక అతని తర్వాతివారున్ను అతడు అసాధువులన్నవి అతడు పుట్టక మునుపు పుట్టిన వ్యాకరణాలలో సాధువులుగా ఉన్నవిగదా ఏమయినట్టు అతని అనుశాసనము బొంకయినదా, కాలేదా? ఈ మాటలకు అతడు వేసిన వెలి ఇక వయినా తీసివేస్తారా పండితులు? లేక, ఇంకా సిసాపహిస్తారా అతని శ్రీముఖము? చిన్నయసూరిగారి శిష్యులు అతని శాసనము వేదవాక్యముగా నెత్తిమీద పెట్టుకొని మనతో కలియకపోతే పోనీండి, మనము లోకము లోనివారము, వారు లోకాతీతులు; వారితో మనకేమి పని? వారు మన తోలికి రాకుంటే చాలును.

కూఁతురు శబ్దము ద్రావిడ భాషలోనిదిగాని ఆర్య భాషలోనిది కాదు. శిలా శాసనములలో "కూఁతురు", 'కూంతులు అనే రూపములున్నవి. గ్రంథములలలో 'అల్లు (=అరులు)ఁ గుట్టి 'తమ్ముఁగుట్టి వలెనే, ప్రయోగములలో 'కూతుఁగుట్టి అని రెండే అక్షరములు కలిగి కూఁతు శబ్దము కనబడుతున్నది. పదమధ్యమందున్న బిందువు నకారము నిర్దేశిస్తున్నది. 'కూనా 'కున్న , 'గున్న , 'కూను , 'కుత్తు , 'కుద్దు 'కుందు మొదలయిన వాటి వలెనే 'కూంతు , అల్పార్థముగల 'కుక పంటి ధాతువు నుండి వచ్చినది కాబోలు. వీనివ్యుత్పత్తి ఇంకా విచారించవలసి ఉన్నది.

ప్రాచీన సాంధ్రభాష ఎంతగా మారినదో ఈ 'కూఁతు శబ్దము యొక్క మార్పును బట్టి వివేకము గలవారు తెలుసుకోగలరు. ప్రాచీన

దశలో 'కూఁతు అనొపవిభక్తికము, గనక 'కూఁతును, 'కూఁతునకు 'కూఁతులం అనే రూపములున్నవి. ఉత్తరాంధ్రములో 'కూఁతురు ప్రాతిపదికము, 'ఊరు 'నగరు పరెసే ఔపవిభక్తికము, కూతురిని, కూతురికి, కూతుళ్ళు (=ర్లు) అనే రూపములు దానినుండి వచ్చినవి ఆంధ్ర భాషలోని విశేష్యములు వర్గీకరణము చేస్తే, ఔపవిభక్తికములనిన్ని అనొపవిభక్తికములనిన్ని రెండు గొప్ప వర్గములు ఏర్పడుతవి ఒక కాలములో ఒక వర్గములో చేరిన శబ్దము మరిఒక కాలమందు మరిఒక వర్గములోచేరితే ఆ శబ్దము ఎంతమట్టుకు మారినట్లో గ్రహించుకోండి ఒకప్పుడు ఒక జాతిలో ఉన్నవాడు మరి ఒక ప్పుడు మరి ఒక జాతివాడయినట్లేగదా సాధారణమైన మార్పు ఇది? 'కూఁతురు పరెసే, 'నేఁపు, 'పాగ్గిద్ద 'మన్న ప్రాచీనాంధ్రములో అనొప విభక్తికములుగా ఉండినందువ 'నేపుకు, 'పాగ్గిద్దనకు, 'మన్నఁకు అనే రూపములు కనబడుతున్నవి ఇవి ఉత్తరాంధ్రములో ఔపవిభక్తికములు గనుక 'నేపటికి 'పాగ్గిద్దుటికి 'మంటికి అనే రూపములు వాడుకలోఉన్నవి. గ్రాంథిక భాషమారలేదని వాదించే మూఢులకు భాషంటే ఏమిటో, మార్పంటే ఏమిటో తెలియదు. మేము భాషమార్చి పాడుచేస్తున్నామని గట్టిగా మొర్రిపెట్టి వట్టికేకలు పెట్టితే కొంపకూలినట్టు పామరులు భయపడ్డారు— అంతే బుద్ధిపూర్వకముగా ఎవరైనా భాషమార్చగలరా? వట్టి తెలివి తక్కువ మాటగాని! 'కూఁతురిని మొదలయిన రూపములను గురించిచేసిన చర్చఫల్ల ఏర్పడ్డ సిద్ధాంతములోని సారాంశములు చదువరులు జ్ఞప్తియం దుంచుకొని, ఇంకా మరికొన్ని మాటలనుగురించి ఇటుపైని మేము చేయ బోయే చర్చలో అనుసంధానము చేసుకోవలెనని మాకోరిక అందుచేత మా ఊహా పోహములు స్పష్టముగా చెప్పుతున్నాము. చదువరులు విసుక్కో కూడదు, పాడిన పాటే పాడుతున్నామని ఆక్షేపించ కూడదు. నిజమైన మార్పక్తి బోధించే మారిదానులం పాడినట్లు నిజమయిన భాషాభిమానము

బోధించుటకు భారతీదానులం పాడినపాటే పరిపరివిధముల పాడకతప్పదు. లౌకికభాష గ్రామ్యభాష అని భ్రమ పుట్టించిన మాయ పోగొట్టడము సామాన్యమైన పనికాదు. దేశమంతా ఆవరించిన ఆమాయనుండి తప్పించుకోవడము బహు కష్టము చదువరుల మనస్సుకు లెస్సగా బోధపడవలెనన్న అభిలాష చేత విపరముగా విషయము విశదపరచడమ్మ, చాదస్తములాగున కనపడ్డా, తప్పుకాదు మరి చిత్తగించండి

'కూతురిని మొ॥ రూపములం నన్నయ తిక్కన మొం పాత్రచీనులు తమ గ్రంథములలో వాడనివి అయినా అర్వాచీనులు ఆసేపులు తమ గ్రంథములలో వాడిఉన్నారు నేడు అవి లోకములో ఉన్నవి, శిష్టులు కొందరు గ్రంథములలో వాస్తున్నారు. నన్నయ తిక్కనల కాలములో ఉన్నట్టే, తర్వాతికవుల కాలములోకూడా భాష ఏకరూపమున ఉన్నదని చెప్పలేము, పూర్వము 'కూఁతును 'కూఁతులు తర్వాత 'కూఁతురిని 'కూతుళ్ళు గా మారిన వని ఒప్పుకోక తప్పదు. కూతురిని మొ॥ ఉత్తరాంధ్ర రూపములం ప్రయోగించిన ఉత్తరాంధ్రకవులు నన్నయ తిక్కనలు ప్రాసిన గ్రంథములం చదివే ఉంటారు గనక, తెలిసే అట్లు వ్రాసిఉంటారనుకోవచ్చును, ఒకవేళ తెలియకనే వ్రాసినారన్నా, ప్రాచీనభాషకు భిన్నముగా ఉన్న ఉత్తరాంధ్రభాష వాడకూడదన్న నియమము ఉత్తరాంధ్ర కవులకు లేదని ఊహించవచ్చును

ఉ॥ ఆదిని శర్వశాసన మహాకవి చెప్పిన భారతంబులో
నేది వచింపఁగాఁ బడియె నెందును దానిని కాని నూత్న సం
పాదన లేమిచేఁ దెనుఁగు పల్కఁ మరొక్కటిఁ గూర్చి చెప్పఁగా
రాదని ద్రాక్షవాటి కవిరాక్షసుఁడీ నియమంబుఁ జేసినన్.

క॥ ఆమూఁడుపర్వములలో నామాన్యుఁడునుడువు లెనుఁగు లరసికొని కృతుల్
దామ రచించిరి తిక్కనసోమయి మొందలైన తొంటి లెనుఁగు కవీంద్రుల్॥

అని అప్పకవి చెప్పినట్లు, కవిరాజశేఖరుడు కానీ మరి ఎవడట కానీ, నన్నయకవి యుగాదిని, (అనగా అయిదు వేల సంవత్సరముల క్రిందట) ఏ శబ్దములు తన భారతములో వాడినాడో, ఆ శబ్దములే కాని వాటికి భిన్నమైనవి వాడకూడదని నియమము చేసినాడో, ఆనియమము ఎవరూ పాటించలేదని మేము రుజువు పర్చగలము తిక్కన మొదలయిన వారయినా నన్నయ గ్రంథములోని 'తెలుఁగు లరిపికొని కృతులు రచించి రన్నమాట వాస్తవము కాదు పై పద్యములో 'నూత్న సంపాదన లేమిచే అని ఈ నియమమునకు కారణముగా చెప్పినట్లున్నది నూత్నసంపాదన లేకపోవడమేమి ? మనకాలములో కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులు గారు చెప్పినారు.— భారతము వ్రాసిన నన్నయభట్టు రచించినదికాదు ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి అనిగాని అంతకు పూర్వము పండితులందరూ

కll అపభ్రంశ శబ్ద శాసనుఁ డవనిఁ గలియుగమున కాది రాజమహేం
ద్రవరంబునఁ జెప్పిన యాంధ్ర వచో వ్యాకరణ సూత్రతతిఁ జెనుగింతున్

అని అప్పకవి చెప్పినట్లే నమ్మవారు తిక్కనకు నన్నయ శబ్దానుశాసనము తెలిసి ఉంటే అతడు తెలిసి తెలిసి మరీ ఉల్లంఘించినాడని ఊహించ వలెను

కాబట్టి అన్ని దేశములలో ఉన్నట్లే మన తెలుగు దేశములో కూడా ఏ కాలములో ఏ శబ్దములు ఏ రూపమున శిష్ట వ్యవహారములో ఉన్నవో ఆ కాలములో ఆశబ్దములు ఆ రూపమున కవులు తమ గ్రంథములలో వాడడము ఆచారము—అని ఊహ్యము

ఇకను, భాషా లక్షణము కూడా భాషతో మారుతుందని ఊహించవచ్చును. ఆంధ్రశబ్దచింతామణి ఏ కాలములో పుట్టినదో నిజము తెలియదు. అందులో కూఁతురు శబ్దమును గురించి ఏమీ చెప్పి ఉండలేదు. అట్టి అసంపూర్ణ వ్యాకరణముచేత భాషకు అంతటికీ అను శాస

నము ఏర్పడదు గదా ఏర్పడి నంతమట్టు కయినా భాషానుశాసనము, (=భాషాసంస్కారము) లోకములో సిద్ధమయిన శబ్దములను సాధించేదికాని, సిద్ధమయిన దానిని అసాధువు చేయలేదు, సిద్ధముకాని దానిని సాధువు చేయలేదు కేతన వ్రాసిన వ్యాకరణములో కూఁతున్, 'కూఁతులు మొదలయిన రూపములు మాత్రమే చెప్పి ఉన్నవి లేపపోతుందని కూడా స్పష్టము. కేతన తన కాలములోని సిద్ధ శబ్దములను అనుసరించి ఈ వ్యాకరణము వ్రాసి భాషాలక్షణము కొంచెము చెప్పివాడు పిమ్మట విన్నకోట పెద్దిరాజు చెప్పిన లక్షణములో 'కూఁతురిని ఉన్నదిగాని 'కూఁతురులు లేదు తర్వాత అహో బలుడు 'కూతురులు అనే రూపము చేర్చుకొన్నాడు రావిపాటి గురుమూర్తిశాస్త్రులుగారు కూతుళ్ళు* అనే రూపము అంగీకరించినారు ఈ శబ్దములలోని మార్పులు లోకములో ప్రజలనోటను పుట్టి గ్రంథాలలో చేరినవే గాని లాక్షణికులు పుట్టించినవి కావు కాటాకులమీద వ్రాసిన శబ్దములు ఎప్పుడూ మారవు. గ్రాంథికభాష మారదు అంటే అర్థమేమిటి? కాటాకుమీద ఏలాగున వ్రాస్తే ఆలాగే ఉంటుంది అంటే ఫరే, ప్రజల నోటనుకూడా నిత్యంగా ఆలాగున ఉంటుంది, అంటే ఒప్పుకోలేము, మారితే మారవచ్చునంటాము 'వ్యాకరణములో నియమము ఏర్పర్చి కట్టు కట్టి ఉంచితే శబ్దము మారదు అని ఊహించడము అవివేకము. కేతన చేసిన అనుశాసనమూ సంస్కారమూ కేతన కాలమువరకూ చెల్లవచ్చును; గాని ఆటుపైని చెల్లకపోవచ్చును అల్లె పెద్దిరాజాది, అల్లె ఎవరిదైనాను. దేశభాషాలక్షణము సనాతన ధర్మశాసనముకాదు

అయితే చిన్నయనూరి వ్యాకరణము మనకాలములోనే పుట్టినా అది మనకాలములోని వ్యవహారమును అనుసరించి చేసిన అనుశాసనముకాదు. కూతురిని, కూతుళ్ళు మొదలయిన రూపములు అతని కాలములో లోకవ్యవ

* కాకూరులు = కాకూళ్లు గోరులు = గోళ్లు కీరులు = కీళ్లు ఊరులు = ఊళ్లు నగరులు = నగళ్ళు మొ॥

హారమందున్నవే, అతని మిత్రుడే 'ఆంధ్రభారత వచనములో వాటిని తరుచుగా వాడియున్నాడు* అవి వ్యావహారిక భాషలోనివే అని తెలిసిన వాడైనా, ఆ రూపములు తాను చూచిన ప్రాచీన కావ్యములలో లేకపోవడముచేతనూ, బహుళా ఉత్తరాంధ్రకావ్యములు అతడు బాగా చదువక పోవడముచేతనూ, కేవలము వ్యవహారములో మాత్రమే జనులు వాడుకొంటూ ఉన్న రూపములు గ్రామ్యములని ఒక పరిభాష యేర్పర్చుకొని, కూతురిని కూతుళ్ళు మొదలయినవి గ్రామ్యములని చెప్పిఉండును అ ప్రకారము చెప్పినా, అతడు పెద్దల వ్యవహారంబు గ్రామ్యంబైనను గ్రామ్యంబన్నాడు కాడా? కాబట్టి తెలుగుమాటల సాధుత్వా సాధుత్వములు నిరూపించడములో కవుల ప్రయోగమే ప్రమాణము దానికి విరుద్ధమైన లక్షణము దుష్టముగాకమానదు

ఇప్పటి తెలుగుపండితులుకూడా తమకిష్టమైన రూపమును చిన్నయనూరి నిషేధించి ఉంటే, తమ కిష్టమైన ప్రయోగము ఒకటి చూపించి, చిన్నయనూరి అనుశాసనము దిగదొక్కిపేస్తున్నారే ఉదా. పూను శబ్దములోని మొదటి హల్లు వికల్పముగా లోపిస్తుంది అని అప్పకవి చేసిన అనుశాసనమును తృణీకరించి, 'పూను పాదవుల కాదిలోపం బొకండు వచియించెనది యవిచారమూలకంబు అని చిన్నయనూరి సగర్వముగా తానే అనుశాసనము చేసినాడు అయితే సీతారామాచార్యులవారు తమ శబ్దరత్నాకరములో చిన్నయనూరి వాక్యము నిరాకరించినారు. వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారుకూడా సైషధటీకలో చిన్నయనూరిమాట తప్పన్నారు గుప్తార్థ ప్రకాశికలో కల్లూరి వెంకటరామశాస్త్రిగారు చిన్నయసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానము వ్రాస్తూ ఏమీ మొగమాటములేకుండా 'ఇట్టు

* 1847 వ సం లో కాంచీపురములో వర్ధయప్పమొదలియారి విద్యాశాలయందు ఆంధ్ర శీర్షాఖ ప్రధానోపాధ్యాయులయిన వేయా రణము రామానుజాచార్యులవారున్న చిన్నయనూరి గారున్న కలసి పరిష్కరించిన ఆదిపర్వమునకు అర్థముగా ఈ భారతవచన మున్నది

లసామాన్య కవిప్రయోగంబులుండఁగా బరిశీలింపక కవిబ్రహ్మ వాక్కున నేదురాడిన చిన్నయసూరి వచనంబు చిన్న యసూరి వచనంబుగాఁ జెల్లుండఁగ నని ఆధిక్షేపించినాయ*

వ్యాకరణములోని దోషమును చూపించి శిష్టవ్యవహారసిద్ధమైన కవిప్రయోగమును సాధువుగా సిద్ధాంతముచేయడము అన్ని దేశములలోను పండితులకు విహితమయిన పని చిన్నయసూరికి పూర్వము చేసిన శబ్దానుశాసనము ప్రకారము తప్పు లనవలసివి అనేకములు చిన్నయసూరి సాధువులుగా అనుశాసించినాడు అయినా అతడు చేసిన బాలవ్యాకరణము నందున్న 462 సూత్రములలో అనేక లోపములు కనబడినందున సీతారామాచార్యులవారు 314 సూత్రములు చేసి త్రిలింగ లక్షణశేషము అనే పేరుగల ప్రౌఢ వ్యాకరణములో తిరిగి తెలుగుభాష అనుశాసించినాడు ఈ సీతారామాచార్యులవారి అనుశాసనములో తమ కనిష్టమైన భాగము వేదము వెంకటరాయశాస్త్రిగారు తమ వ్యాఖ్యానాలలో ప్రత్యాఖ్యానము చేస్తూఉన్నారు

పండితుల శబ్దానుశాసనము రాజు చేసే ధర్మశాసనమువంటిది కాదు శబ్దానుశాసనమునకు ఆధారము లోకమందున్న సిద్ధశబ్దములు, ధర్మశాసనమునకు ఆధారము శాసనాధికారి చిత్తవృత్తి, మంచిది కానీ, చెడ్డది కానీ దానిని మీరితే దండన వాస్తవముగా లోకమందున్న భాషను అనుసరించేదే భాషానుశాసనము, గనుక అది (సరిఅయినదయితే, సరిఅయినది, కాకుంటే అనుశాసనమే కాదు.) పిచ్చివాళ్ళు తప్ప దానిని ఉల్లంఘించేవాడు ఆ భాషనువాడి సంఘములో ఉండనే ఉండడు గ్రంథములలో ఉండే శబ్దములు మాత్రమే ఆధారముగా అనుశాసనము చేసేవారు గ్రంథములన్నీ ఒక్కటైనా విడవకుండా ప్రతిగ్రంథమూ ఆమూలాగ్రముగా పరిశీలించ

* ఈను వేరేక్రియా రూపము కాకచ్చును ఊను నుండి ఊనుకి అయినట్లు ఈను నుండి ఈనుకి గారు ఇది ఈ దు యొక్క రూపాంతరము కృది ఈత

వలెను కోశము చేసేవాడున్నూ అట్లే వారి పరిశీలనలో లోపముచేతగాని ప్రమాదము చేతగాని ఏశబ్దమైనా వ్యాకరణములో గాని కోశములోగాని చేరకపోయినా, మార్పుచెందినా, గ్రంథమం దున్న శబ్దము ఎప్పుడూ తప్పు కాదు 'వ్యాకరణమున్న కోశమున్ను ఆ విషయమునందు తప్పు అనక తప్పదు.

ఇందుకు దృష్టాంతముగా అథర్వణాచార్యుల శబ్దాను శాసనము లోని ఒక సూత్రము ఉదాహరించి దానిలోని దోషములు చూపిస్తాము

టవర్గః క్రియాంతేస్యాద్భవార్థే సాపమాపయోః పూర్వస్య సవికారోనోస్తస్మిన్ లోపశ్చకస్యచిత్, అనగా భావార్థమందు క్రియాపద మునకు అంతమున 'ట వర్ణకము వచ్చును, సమాపమందుగానీ, అసమాప మందగానీ (ఉదా.— సాటివచ్చుట, వచ్చుట) ఆటవర్ణమునకు పూర్వ మందు 'ను ఉంటే, దానికి వికారము రాదు ఒకానొకదానికి లోపమున్ను కలుగును ఈ అథర్వణశాసనము ప్రమాణముగా అంగీకరించి, అహోబలుడు తన భాష్యములో, పూర్వస్యన వికారోనో దిత్యనేన-అంటవింట కొంట ఇత్యాది ప్రయోగస్యభావార్థేనసాధుత్వం కింతు అనుట ఇత్యాది రేవ ఏతేన 'మధుకైటభారాతి మఱఁదిరమ్మని పిలిచి పనిగొంట నీకఁ బ్రాభవము గాదె" ఇత్యాది వచనస్య ప్రామాదికత్వమే వేత్యవధేయం" అని ఉద్ఘో షించినాడు అనగా టవర్ణమునకు పూర్వమందున్న ను పర్ణమునకు వికారము లేదని (అథర్వణాచార్యుల శాసనములో) ఉన్నది గనక అంట, వింట, కొంట, మొదలయిన ప్రయోగములు సాధువులుకావు, అనుట, వినుట, కొనుట అనే ఉండవలెను అందుచేత 'మధుకైటభారాతి మఱఁది రమ్మని పిలిచి పనిగొంట" అనే వచనముపాత్రమాదికమని తెలుపుకోవలసినది

ఈ 'మధుకైటభారాతి . పనిగొంట అనే వాక్యము వ్రాసిన కవి సామాన్యుడు కాడు శ్రీనాథుడు నైషధము, 3వ ఆశ్వాసము, 126వ పద్యములోనిది. నైషధములోనే III, 159 లో 'పగగొంట అనిన్నీ IV, 54 లో 'కాదంట అనిన్ని ఉన్నది. ఆకవి వ్రాసిన తక్కిన గ్రంథ

మూలలో కూడా ఇట్టి రూపములు కనబడుతున్నవి హరవిలాసము II, 80 లో 'కొంట, కాశీఖండము I 50 లో అంట, ఈ శబ్దములు శ్రీనాథుడు బుద్ధిపూర్వకముగా వాడినవిగాని, తప్పి దారిపడ్డవికావు ఈ రూపము ప్రామాదిక మని అహోబల పండితుడంటే శ్రీనాథుడు వ్రాసినది తప్పు అని భావము దేనినిబట్టి అహోబలుడు ఈరూపము తప్పన్నాడు? అధర్వణాచార్యుల అనుశాసనమునుబట్టి ఆ అనుశాసనమనకు ఏమి ఆధారమో అతడు చెప్పలేదు, చెప్పక పోయినా, అతని అనుశాసనము అహోబలునికి వేదవాక్యమువలె ప్రమాణమయినది ఈ లాక్షణికుల మాట మనము శిరసావహించి,అంట, కొంట అనే రూపములు అసాధువని ఒప్పుకొని శ్రీనాథునికి నిర్దుష్టమైన తెలుగుభాష రాదనవలెనా ? అధర్వణుడున్న, అహోబలుడున్న సామాన్యులు కారు తెలుగుమాటిత్రియములోనివారట సంస్కృతములో అపశబ్దమును ఉచ్చరించినా, విన్నా పాణిని తలచుకొంటే పాపము పోతుందన్నట్టే ప్రాకృతములో అపశబ్దోచ్చారణదోషము వాల్మీకిని తలచుకొంటే పోతుందన్నట్టే, తెలుగు విషయములో తన్ను స్మరిస్తే అపశబ్దముచ్చరించిన పాపముగాని విన్నపాపముగాని ఉండదని "అత్రతుమామేవ స్మరే" త్తని చెప్పకోదగినంత ప్రఖ్యాతపండితుడు అధర్వణుడు.

ఇక అహోబలుడు తన్నుగురించి తానే ఇట్లు చెప్పకొన్నాడు.

ఉ॥ వేరవలేఁడు ధారుణి నవీనతరాంధ్రకవిత్వ సంపదా
ధార రసజ్ఞులైనఁ గవితల్లజులైన వినుండు పాండితీ
పారగులార, యౌపరమబంధువులార, తదీయ శబ్దసం
భారము పారముం దెలియఁ బాల్పడ నేన నుఁడీ జగంబునన్ ॥

కం॥ గట్టిగ వఱినవ నన్నయ భట్టాచార్యాభిధాన పటు భియదాంకం
బట్టిట్టనక వహించినదిట్టను నతుబోలఁగల నుధీమణు లేరీ ?

పండితులు తమ్మగురించి తాము వ్రాసుకున్న ప్రశస్తినిబట్టిగదా వారి పాండి

త్యము లోకములో ప్రకటిత మవుతున్నది ఇప్పుడు మన కాలములో కూడా గ్రంథాలు వ్రాసేవారు చాలామంది తమ్మగురించి తామే సంకీర్తనలు పాడుకొంటున్నారుగదా ఇప్పటి పండితుల సిద్ధాంతములందు ఇప్పటి సామాన్య జనులకు ఎంతగౌరవము గలదో, అహోబలుని కాలములో అతనియందు అప్పటి జనులకు అంత గౌరవముండేది అని మనము ఊహించుకో వచ్చును వివేకము గలవారు మాత్రము ఎవరిమాటైనా విమర్శ చేసి మరీ గ్రహిస్తారు గాని, ధూర్తులు చెప్పిన మాటని భయపడి ఒప్పుకోరు

అంట కొంట మొదలయిన రూపములు తప్పని అధర్వణ డు, అహోబలుడు చెప్పినారని వారిమాట శిరసావహించి తర్వాతి కవులు అరూపములు ప్రయోగించడము మానివేసినారా ? పరిశీలించి చూతాము.

ఎంత వెదకినా నన్నయ భారతములో ఈ రూపములు మాకు కన బడలేదు తిక్కన ఎఱ్ఱనలు వ్రాసిన భారతములో ఉన్నవి వీరేకాక, కేతన, మారన, భాస్కరుడు, పాల్కురికి సోమన, వాచవసోమన, మంచన, శ్రీనాథుడు, పోతరాజు, పిఏపీరన, పాల్కురికవి మల్లన, నందిమల్లయ, నందితిమ్మన, కృష్ణదేవరాయలు, మాదయ్యగారి మల్లయ, రామభద్రుడు మొదలయిన గొప్పకవులందరూ ఈ రూపములు వాడిఉన్నారు వీరి తర్వాతివారు నేటివరకూ అవి వాడుతూ ఉన్నారు గాని గ్రామ్యము లనిన్నీ లక్షణ విరుద్ధములనిన్నీ విసర్జించలేదు. చూడండి ప్రయోగములు క్రిందను ఉదాహరిస్తున్నాము కావ్యములను అకారాదిగా వరుస ఏర్పరుచుకొని వాటిలోని ప్రయోగములు ఎత్తి వ్రాసినాము

పీ|| స్వప్న భాషణముగా జరుగుచుండును మేలు
కొంట యనఁగ మేలుకంటయనఁగ ఆం. భా. I, 142.

పీ|| గీ తొంట చెక్కుతడప యింట త్వగాఖ్యయో
త్వగవయవమ దనరు బరదు నాఁగఁ ఆం. భా. II, 87.

నీ ఆఁకలియున గొదయవఁగ నా కొంట నాఁ
గను తుత్తు పేరుగాఁ దనరుచుండు ఆం భా II, 260.
లే నిపుణుఁడయ్యె నటంటకు దిగ్విజయైరి ॥

ఆంధ్రనామశేషము, భ్రుట 98 పద్య. 32.

కం కనియెను, జూచెను, గాంచెను, గనుగొనె, గన్గొనె, ననంగ గలయవిపేక్షా
వను వీక్షించె పటంటకు ఘనతరగోరాజ గమన కాయజదమనా.

ఆంధ్ర నా సం॥ II, 40.

లే చాల్మి, యోరిమి పైరణ, శాలు కొంట,
పైచు టోర్చుట, యఁనగను క్షాంతి పేళ్ళు

ఆంధ్రనా శే 54 104.

ఉ॥ అంటలుగట్టి చేలకును నాంద్రను బిడ్డలుఁగూడ గాయఁ బో
గంటకములవ్వడాగములఁ గాడగ దూసినకొప్పి గూయిడక
గంటికి నిద్రగాన కొదువంబడి వేగెద మిందు నొక్కమా
కంటయ కాదు నీవు పడునట్టి యవస్థ వచింప శక్యమే ॥

ఆముక్త మాల్యద II, ఆ. 33.

నీ గీ యిచ్చటనె కాదె పచ్చరాగచ్చు దిన్నె
ముచ్చటలు మీఱ మెచ్చచు రచ్చయుంట
మఱియు నిచటనె కాదె పేరిమి మెయిమనము
గచ్చులనుకొంట యోమత్స్య కంఠులార

ఇందుమతీ పరి. 33.

ఉ॥ ఆ దురితంబుచే నృపతి యాననసీమ వికార భావమున్
శ్వాదకమైన నాపులగు బ్రాహ్మణ ముఖ్యుల తోడ దెల్పినన్
ద్వాదశిపుణ్య రాత్రియయ్యు నిద్రలమానక్ దలయంటి కొంటిరో ॥

కవిరాజమనో. భ్రుట 80.

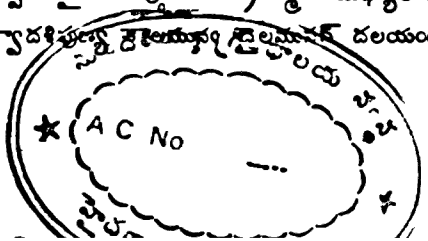

క॥ పెలపదిప్రార్ధనే మించెట నిచ్చినమాత్రన మాకు మీర లెం
గిలి పతతంబు పెట్టితిరి కిల్బిషవర్తనులార, యక్కటా!
కలుగవె పొట్టివారికి జగంబున? నోడలబండ్లు బండ్ల నోడలుం
జమదెంచునంట యకటా వినరే యిటు జేయఁ గూడునే

కేయూర బా. III, పుట 103.

కు॥ విపులంబైతగు కోట లోపల శిలావేదిన్ జతుస్తంభ మం
టపమందానులు తానుతోడి తవ బిడ్డన్ దెచ్చి యొప్పించుట
ల్లభఁ జేకొంటయు గన్నడన్నిలుపుమే రీనున్ గనన్ దోచు తీం
ద్ర పురీరంగ సమాఖ్య పట్టణ రణారంభంబు లీవాటికిన్

చెన్న పు

ఈ॥ మామ, యిదేటి మాట వినమా, మన మారడి జెందె నింకనా
పామి పదంబులాన కొనపాగదు తొల్లిటి భంగి దానవ
గ్రామణి యింట నున్న జనకప్రభు కూతుర నేలుకొంట కా
రాముననొప్పె నొప్పదనరాదు పరిభుక్తము గల్గు వారలన్ ॥

విశ్వ ఉ రా పుట 23

ఈం॥ చెలువు గలవాడ వంటను, జెలువలనలయింప నీకు జెల్లదయో నీ
చెలుచెల్ల జెట్లపాలుగ, నలరు వికారోద్భుజోడ, యామని యేడా

నీలాసుం ఆ. 3, పద్యము 23

ఓ॥ మథుకైటభారాతి మఱఁది రమ్మని పిల్చి
పని గొంట నీకఁ బారిభవము గాదె

సైరంధ్రం III, ఆ 126.

ఔ॥ అక్కట యిట్టి వల్లభునియండను గోపము పుట్ట కాకఁ ద
ప్పొక్కటి యేలతోఁచె నదియున్ మతిమద్భితిఁ గూర్చి యంటఁగా
దక్కఁగ దెల్వి వల్లభుడు దానికి నగ్గము వప్పఁడేమొ చే
లొక్కటిగాఁ దలంచి విడనొల్లన కోపము సైవవంచనన్ ॥

పరిభా V, 145

ఈ ఒంటిగ నుండి యా వెనుక నొక్కఁ డెఁ గైకొని యిర్వురౌటచే
వంటక మబ్బమిన్ గడుపు పాటును సుళ్వుగఁ దాను నల్ల వా
ల్గంటియు నొక్కఁ డేహముగఁ గన్నడు చుండిన యట్టి మంట నే
మంట వచింతు స్త్రీల కత డాఁకలిఁ దీర్చునె సోయి గూర్చునే

పార్వ పుట 6, ఆ. 4.

వా ఆఁడుంగాన్పను గంటకన్నసతి గ్రొవ్వారౌటయే మేలు నూ
తోఁడు వ్వెంచినఁ గూఁతురేమి సతమా యీవియ్యముల్ కోడలిన్
గాఁదంబల్కినఁ దాళిఁగావలసెఁగా కాఁగాని తిట్లాడికల్
నేఁడీ తండ్రియుఁ దల్లివంగడముగానీ పంచుకోనాయెఁగా ॥ పాంచా.

చ మునిపతిరాశ్రయుం గుసుమమాం దన కిచ్చినలాగు రుక్మిణీ
వనితకుఁ దానొపంగుటయు వంచనఁ బొందిన బోటి సత్యకు
న్మనమెరియంగఁ జెప్పుటయు మానిని కోపము వేఁడుకొంట యుం
దనదు ప్రతిజ్ఞయుం దెలిపెఁ దార్క్షున కెంతయు సాదరంబునన్

పారి II, ఆ. 74 పద్య.

చ అలయక మంత్ర తంత్ర వివిధౌషధ భంగులఁ జేసి యెంతయుం
పలుతురు సాధులంట, మగువా, కడు చేలతనంబు దావ మున్
గలిగిన ప్రేమయుం బొలియుఁగాని యొకండును సిద్ధిఁ బొంద ద
ప్పాలఁతులతోడి మన్కి యహిపాత్తుగఁ బాఁచు విభుం డెఱింగినన్ ॥

భార. ఆ V, 296.

క॥ వించే మృత్యువుమాటలు గంచే సామోద దప్పి గలిగించెద వి
ట్లుంటం గట్టందగునే, యంటుప నగి బోయ యిట్టులనియెన్ నరేంద్రా॥

అనుశా I 28.

ఉ బంటులకసంబుమాటలకుఁ బాఱకు పాండునృపాలు పాలు గై
కొంటయచాలుసన్న నృపకుంజరు పల్కుల కడ్డమాడరా
కంటయొయుంగవే మును సుయోధను చందముఁ జూపి యప్పుడే
మంటి యమేంద్రనిన్ని రణాగ్రమునన్ నిను మూదలించెదఁ

భార. ఉద్యో III, 59.

శ. ఇంటం దెవులుసఁ జచ్చుట, కంటెను బాపంబు లొండుగలవె నృపులకున్
బంటకలను బాలికలనిది, గంట నిధానంబు గంట గాదే మనకున్ ॥

భార భీష్మ I, 99

చ సమరము సెంపు సెప్పెదవు సంజయ చెప్పవు నీవు నీమహీ
రమణునిభంగి, ధర్మజు శరంబులచే విరథత్వ మొంది మా
సముఁ, జలముం దెగం దొలఁగె సామగుడం బురికొంట లేద ని
క్కము సెపుమా తనూజ భుజగర్వ విహీనత నొంచెఁ జిత్తమున్

భా కర్ణ I, 137.

చ. సమరము చాడి నీవెఱిఁగి శత్రుల గెల్వఁగ నుత్సహించు టా
ప్త మనుజనాథ యొక్కఁడును బూని మహోద్ధత బాహు సంపదన్
మమువడిఁ దాఁకెదం బిలుకుమా ర్చిదవంట యొదా త్తమైన ధై
ర్యమహిమ గాది యిట్లనిన యంతనయే నటుశేల చేసెదఁ ॥

భార శల్య II, 39

వ॥ ఒకయింట నుండి వేఱొక యింటికరగి నవిధమున వస్త్రంబు విడిచియొండు
వస్త్రంబు గట్టిన పడువున నైయుండునొడలుదొఱంగియొండొక్కయొడలు
గైకొంటనృపవిజుకడవకుసాక్షి సమరమృత్తిక యిడునపుడు విధియు

భార, స్త్రీ I, 34.

ఈ॥ మిత్రుల చేయ్దులన్ సుఖము మేలొను పంటయుఁదెందు దుఃఖముల్
శత్రుల చెయ్డు పంటయును సన్మతి దా ధన మూల పంటయున్
గోత్రవిరోధ్యభోగములకున్ ధనముల్ గరణంబు లంటయుం
జిత్ర చరిత్రుఁడైన విధి చేష్టదొఱంగిన నీటివార్తలగున్

భార శాంతి I, 207.

చ॥ చవటిటు లంట గం పెఱుఁగ జాలదు సాసిక జిహ్వయుం బవుల్
గొనవెరవేదు రూపు గనుఁ గొంటుక గన్ను వలంతి గాదు సో
కు పెఱుఁగు శక్తి చర్మము సుబ్రభ వింపదు శబ్ద జాతము
న్వనఁ దెవి కల్ప మేనియును సేర్వొడఁగూడదు సేదొరంగినన్॥

భార. అశ్వ. II, 31.

తరల॥ కులగురుండు పసిప్రాఁడంత వికుక్షి కుందెలం దింట లో
పల సెఱిఁగి యనర్హ మెంగిలి పైత్యకంబొనరింపఁగా
పలదు వీఁడు దురాత్మకుండన వాని తండ్రియు వానిఁ జెం
తలను జీరఁగనీక దేశము దాటి పోనడిచెఁబడిన్॥ భాగ. IX, 158.

ఆ వింటే లక్ష్మణ రామునా ర్తరవమై వీతెంచె నే నొంటిఁబో
మ్మంటిం దమ్ముఁడ యేమి భ్రష్టెనొ కదే హా లక్ష్మణా యంటగా
వింటిం దాలిమిఁ బట్టజాల నటవీ వీధిం గురంగంబు వె
న్వెంటంబోక దలంపఁ గీడు ధన చేజేగ న్నిను న్వేఁడెదన్॥

రా ఆరణ్య II, 65

మ॥ అకటా భాగ్యము లేమిఁజేసి పటుమాయా పంప్రయోగంబు వం
చికటంబైనె బలంబు బాహుయుగళ ప్రవ్యక్త సారంబు సై
నిక పశ్నాహమ నస్త్ర శస్త్ర విభవో త్సేవంబు నీ భంగి నూ
రకపోయె న్విధిచేత దప్పఁదిరుగ బ్రాదంట దామిధ్యయే॥

భాస్కర రా. యుద్ధ 1890.

కం॥ తొలినోముల ఫలమిపుడీ చెలువునిఁ గనుగొంట యిందుచే భాగ్యంబో
చెలులార కర్ణ నిట్టులు దలపఁగ వద్భుతము గాదె ధారుణి యందున్॥
రాజశే. II.

ఉ॥ కంటిని పుత్రశాపము జగంబులు మువ్వురుసం గలంతు నేఁ
గంటొవరించినం దృణముగాదె మనుష్యుఁడు రామఁడింక లే
డంట యెఱుంగు కొంచె యిక సైనను వేఱొక చింతమాని చే
కొంట తగున్ మదిందలఁచుకొమ్మని పం క్తిముఖుండు పల్కినన్॥
రామా అ VII, 215.

కం॥ అక్కరగలదని పతి పూజ సెక్కుడుగా ధనముగొంట యిలపై జెరువుల్
ప్రక్కలుగ ద్రవ్వి మీలను గ్రక్కునబట్టుకొని తింట గణుతింపంగన్॥
రుక్మా. III, 27.

ఉ॥ ఆలలసావతంసముల సమ్మనులంగని జార రానల
శ్యేళ ధరంబు సేత్రములఁ జీఁకటి గొల్పఁగ వాట లేల యీ
యాలతు లేటికింజెవుల సంతసు బల్కులు పోవ నన్నియుం
జాలును దుఃఖలే మనసి సర్వ మపవ్యాపటం బెఱుంగరే
పరామా. XII 65.

మ॥ ఒక భూమీదివిజాండు బోరహృతభే నూత్తంసుఁడై వేఁడికొం
టకు రా ధర్మజు కేలిసుందిరము దండంబోయి కోదండసా
యకముల్ దెచ్చుటఁ బూర్వ కల్పిత సమయ న్యాయానుకూలంబుగా
నొక యేఁడుర్వి ప్రదక్షిణాంబరుగ నుద్యోగంబు వాటిల్లినన్॥
విజయ. I, 198.

వీ॥వా॥ ఇచ్చి క్రమ్మఱఁ గొంటయిలఁ గూలిపనిచేత
తివిరి యొడంబాటు తిరుగఁబడుట
విజ్ఞా. వ్య 17.

ఆ॥ తెఱవ నేను నోరు దెరవకుండఁగఁగాక చొరవగొనుచు నిల్లు చొరవశంబె
పఱవఁ బొమ్మటంట బరువపే నాకు నీ యఱవఁ దోకగోసి యఱవఁబీతు ॥

వైజ. III, 97.

చ॥ మిగుల దృఢంబుచేసి కద మీరడు గందగ, వేడఁ జెల్లు ని
మ్మగువనె యందు నిక్కమగు మాటకు నిందడిగింపు దూరకే
బెగడు కుమారు నాఁడిని బెట్టఁగ జెల్లునె వింటలేదె, యిం
టగెలిచి రచ్చగెల్వమవు నానుడి నానుడి నానుఁడీ చెవిక ॥

సారం II 258

తే॥ అధ్రువంబైన మలభాండమైన దేహ
మనఘ, యజ్ఞోపకారార్థమై వ్యయించి
ప్రవిమలంబుఁ గల్పాంతరద్రుమమునైన
కీర్తికాయంబుఁ గైకొంట కార్తియేల హర వి. II, 80.

తే॥ నాఁడు గోమంత నగమున నన్ను నాజిఁ
గదిసి చూచినవాఁడవు గావె నీవు
నాఁటి వాఁడన యేనును నవ్వుఁబాటు
గాదె యిట్లంట యీ వితర్కంబు వలదు హరివ ఉ భా II, 31.

కా॥ ఘంటా టంకృతిఁ బోఁ గృతాంతలగుడాకారంబుతో దిక్కులక
మింటన్మంటలు గ్రమ్మ క్రొమ్మెఱుఁగుతో నెక్కొన్న యాశక్తిపై
కొంటన్మేను మలంచి పట్టుకొని కో కొమ్మించు ప్రోపెఁ వెసఁ
దెంటన్ గీటి ధరిత్రి దూఱి వతఁ డవ్వీరుండు మూర్ఛిల్లగఁ ॥

ఉ హరి V, 257.

ఏమయినట్లు అధర్వణాచార్యులంతవారు చెప్పిన కారిక? అహోబల పండితులంతవారు చేసిన వ్యవస్థ? ఈనై యాకరణులశాసనము ఈ కవులకు

తెలియదా? తెలిసిన్ని దానిని మీరివారా? వ్యాకరణశాస్త్రమునకు విరుద్ధముగా వ్రాసిన ఆ కవుల కావ్యములు దుష్టములయి నిందలపాలు కాలే దేమి? ఆచ్చుయంత్రము లేని కాలములో తెలుగువ్యాకరణాలప్రతులు వ్రాసుకొని తెలుగువారందరూ పల్లించి వ్యవహరించేవారా? లేక కవులుమాత్రమే వ్యాకరణాలు చదువుకొనేవారా? కలియుగాదిని వన్నయ రచించిన వ్యాకరణము బాలసరస్వతికాలమువరకూ ఎవరూ వీసుగరటగదా! అంతవరకూ కవులు ఏ లక్షణముచొప్పున భాష వాడేవారు? సామాన్యజనులందరూ లోకవ్యవహారమున కుపయోగించే వ్రాతలు ఏ వ్యాకరణముచొప్పున వ్రాసేవారు? అధర్వణాచార్యుల లక్షణగ్రంథాలు ఎన్నో ఉండేవట! మొన్న మొన్న వీరేశలింగంపంతులువారు అచ్చువేసినతర్వాత అధర్వణకారికలు మాత్రము బయటికివచ్చినవి. అనోబలపండితీయము మొన్న మొన్న ఏలూరిలో అచ్చుపడ్డది. ఇవిఅన్నీ సంస్కృతభాషలో వ్రాసినవిగదా. వారికాలములో తెలుగువారందరికీ సంస్కృతభాష కాగా వచ్చేదని ఊహించడమునకు హేతువులున్నవా? అవి సంస్కృత భాషా పాండిత్యముగల తెలుగు కవులకోసము వ్రాసినవే కాని ఇతరులకోసము కాదని ఊహించవచ్చునా?

'అంట', 'కొంట' మొదలయిన మాటలలో నిజముగా దోషమేమున్నది? 'అనుట—కొనుట' లలోని నడిమివర్ణముందున్న ఉకారము పోవడమేకా దోషము? ఇట్టివేకదా కినుక-కిన్క; వినుము-చిన్ము; పూనుచు-పూంచు; వినుము-విందు; కొనుచు-కొన్చు-కొంచు. ఇట్టివి ఇంకా అనేకములున్న వే. పదమధ్యముందున్న నకారమ్మపై ఉకారము లోపించడమునకు శాస్త్రముందు ఉత్సర్గమున్నది; అయితే అధర్వణుడు అపవాదము విధించినాడు. ఉత్సర్గము కన్న అపవాదము ఎక్కువ బలవంతమైనది; గనుక 'అనుట', 'కొనుట లలో మధ్య ఉకారము లోపించకూడదు, అని ఈ యిద్దరు మునుల మతము నిలబెట్టదలచేవారు సమాధానము చెప్పవచ్చును. అయితే తిక్కనాదుల

ప్రయోగములు ఇట్టి సమాధికి ప్రతికూలముగా ఉన్నవే, అంట, కొంట మొ రూపములు నన్నయగ్రంథమందు లేవుగాని తిక్కనకాలమున వ్రాసిన గ్రంథములలో ఉన్నవి; గనక కేతన వీటిని తన లక్షణములో చేర్చినాడు.

"తినుటకు తింటయగు మఱి కొనుటకుఁ గొంటయగుఁ గనుటకు గంటయగుఁ
వినుటకు వింటయగు దా ననుటకు నంటయగు వలసినప్పు డాకృతులకు"

తిక్కనమొదలుకొని నేటివరకూ మహాకవుల గ్రంథములలో ఈరూపములు తరచుగా కనబడుతున్నవిగదా! అధర్వణుడు కేతనలక్షణము తప్పని ఎందుకు చెప్పినాడో అంటే, అతడు తిక్కనకు పూర్వుడు అని కొందరు చెప్పవచ్చినారు. అధర్వణలక్షణములోచేరిన "ఎల్లిగా" "పుల్లిగా", కా తల్లికాన, గంగనుకాసె, కాదటవే మొ రూపములు ఆసేకములు ఆధునిక ములు. (చూ. విజ్ఞానసర్వస్వము). పోనీ, తిక్కనకు పూర్వుడే అయినా అధర్వణుని అనుశాసనము తిక్కన తృణీకరించినాడని ఒప్పక తప్పదు. తిక్కన ఒక్కడేకాదు, తిక్కనతరువాత ఏ కవిఅయినా అధర్వణశాసనము మన్నించలేదు. తుట్టతుదకు చిన్నయనూలి అధర్వణశాసనము రద్దుచేసి అతను తప్పన్నది ఒప్పన్నాడు గదా! అధర్వణకారిక ప్రమాణముచేసి తిక్కనాది కవిపుంగవుల ప్రయోగములు తప్పనే వా రెవ్వరైనా ఉన్నారా? చిన్నయనూలి లక్షణములో అంట మొ రూపములు సాధువులని చెప్పక, కూతురిని మొ! వాటిని నిషేధించినట్టే, వీటిని గ్రామ్యములని నిషేధించి ఉంటే, మన కాలములోని పండితులు భారతము మొదలయిన గ్రంథము లలో ఈ రూపములు కనబడకుండా దిద్ది పరిష్కరించి ఉందురుగాబోలును! పండితుల భ్రమవల్ల ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు ఎంత చేటుకలుగుతున్నదో లోకానికి తెలియదు. అధర్వణుడు ఎప్పటివాడో తెలియకపోయినా అహోబలుడు అప్పకవికి పిమ్మటివాడని ఎరుగుదుముగదా. అహోబలుడు కేతనవ్యాకరణము చూచినవాడేకాని దానిని మన్నించలేదు. ఈ అహో

ఐలుని ఆంధ్రసారస్వత జ్ఞానము సర్వమంగళము. శ్రీనాథుడు భీమఖండ
ములో ఇట్టి పండితమ్మన్యుల నుద్దేశించే కాబోలును:—

ఆ "బోధమల్పంబు గర్వమభ్యున్నతంబు;
కాంతి, నిష్పచ్చరంబు, మచ్చరము ఘనము,
కూపమండూకములఁబోలె గొంచె మెఱిఁగి
పండితమ్మన్యులైనవై తుండికలకు."

అని చెప్పిఉండును. అంట మొ రూపములు తిక్కనభారతమందు
ఏడెనిమిది పర్వములలో అొకొక ప్రయోగము లున్నవే. తిక్కన కవిబ్రహ్మ
అని ప్రఖ్యాతి పొందినవాడు. ఈ లోపములు ప్రయోగించిన యితరకవులు
దిగ్గజాలవంటివారు. కేతనలక్షణము తిరస్కరించినా అహోబలుడు ఈ
కవుల ప్రయోగములు మన్నించవలసి ఉండెను వీరందరూ అహోబలునికి
పూర్వులు. వీరి గ్రంథములుగాని, తిక్కన భారతము ఒక్క పర్వమైనా
గాని తిన్నగా చదువకుండా లక్షణము చెప్పడానకు పూనుకొన్న ఈ పండి
తమ్మన్యుని సాహస మెట్టిదో చూడండి!

ఇప్పుడు మేము విమర్శించిన అహోబలపతి వాక్యమందే మరియొక
అంశము చిత్రమైనది ఉన్నది కొంట అసాధువైతే 'ఉంట' కూడా
అసాధువంటారేమో అని 'మింటఁగడుఁదెల్లనై పారుచుంటఁజూచి ఇత్యా
దౌ డవర్ణక లోపః' అన్నాడు. అనగా ఉండుట అనే శబ్దమందు డు వర్ణకము
లోపించడముచేత 'ఉంట' అయినదట. 'డు' వర్ణక మెందుకు లోపించి
నదో? సిద్ధశబ్దము తప్పనకుండా వైయాకరణులు తమ యిష్టమువచ్చినట్లు
ప్రక్రియ చెప్పుకోవచ్చును. భాషాతత్వము ఒకలాగున, ప్రక్రియ మరిఒక
లాగున ఉంటే ఉంటుంది. సంస్కృత లక్షణములో 'పరేద్యుః' అనేది
పర + ఏద్యుస్ అని 'ఏద్యుస్' ప్రత్యయము పంటిది. 'పరే + ద్యుస్' అని
చెప్పితే కుదురదు. వాస్తవముగా ఉండు, మండు, పండు, పండు, ఆడు,
పాడు వీటికి కృదంతములు ఉంటు, మంటు, పంటు, పంటు, ఆటు, పాటు; ఇట్లే

కాఁగు, మూఁగు, ఆఁగు, కలఁగు, పంగు వీటికి కాఁక, మూఁక, ఆఁక, కలఁక వంక కృదంతములు; ఊఁదు, వందు, చెందు, ఈఁదు వీటికి ఊఁత, వంత, చెంత, ఈఁత; తేఱు ఊఱు-వీటికి తేట ఊట కృదంతములు. ధాతువు లొనరున్న పరళవర్ణము కృదంతరూపమువందు పరుషముగా ఉంటున్నది. పరిగా ప్రక్రియ చెప్పడమునకు సజాతీయభాషలలో శబ్దము లెట్లున్నవో తెలియవలెను.

విస్తరించి ఈ విషయ మింత నొక్కి ఎందుకు వ్రాస్తున్నామంటే, మేము పండితులయెడలను కవులయెడలనుకూడా భక్తిగలవారమే; కాని కవులను పండితులు నిందించినప్పుడు పండితులమాట ఖండించి, కవులమాట నిలబెట్టవలెనని మా మతము. "ప్రమాదో ధీమతామపి", "నిశ్శృంఖలాః కవయః" అని కవులం బారపాటుపడ్డారనిన్ని నోటికివచ్చినట్లెల్లా కవులు చేల్తారనిన్ని కవులను లాక్షణికులు చెనకుతారుగదా లాక్షణికులకు మాత్రము ప్రమాదము ఉండదు గాబోలు. వారు సర్వజ్ఞులో ఎన్నడూ భ్రమాధీనులం కాగో! ఆధర్వణుని అప్రమాదిత్వము ఎట్టిదో తెలిసినదిగదా! అశోబలుని సర్వజ్ఞత్వము చెల్లడి అయినదిగదా వీరిలాటివారే కవులను ప్రమత్తులను చేసి తమ పాండిత్యము విజృంభింపజేసే లాక్షణికులు కొందరున్నారు.

క. విరచించెను శ్రీనాథుఁడు, ధరణిని శృంగారనైషధంబుఁ గూర్చుం
డిరి యిండొరునని కానక; పరపురుషక్రియలఁ బ్రకృతిభావముగలదే.

అని అప్పకవి శ్రీనాథుని ఆక్షేపించి చెప్పినమాట ఎవరూ ఒప్పుకోలేదు. కవులను ఆక్షేపించే శుష్క-లాక్షణికుల గతి తెలిసి తెలిసి బ్రహ్మవేదము వేంకట్రాయశాస్త్రులవారే శ్రీనాథుని నైషధములోని 'బచ్చుకొ', పసపుకు, పిచ్చుకుంటుకు' అనే రూపము తప్పనిన్నీ, 'జఘన్య'మనిన్ని నిందించిరారు; గాని బ్ర॥ సీతారామాచార్యులవారు త్రిలింగలక్షణ శేషములో

నున్న బ్రహ్మశ్రీ కల్లూరి వేంకట్రామ శాస్త్రులవారు గుప్తార్థప్రకాశికలో నున్న ఇట్టి ప్రయోగములు సాధువులని ఆమోదించినారు. మత్తమాతంగములవలె కవులు యథేష్టముగా వ్యవహరిస్తూఉంటే, లాక్షణికులు ఎవరిష్టమువచ్చినట్లు వారు వ్యాహరిస్తారు, తమతమ స్వభావముచొప్పున, గనక లాక్షణికుల మాటలు అమోఘములు అని భ్రమపడకూడదు. కారణముంచే ఒక లాక్షణికుని మరిఒక లాక్షణికుడు నిరాటంకముగా ఆక్షేపించవచ్చును; లక్షణములో చేరకపోయినా, లక్షణమునకు విరుద్ధముగా ఉన్నా, కవిమాట లౌకికమయితే సాధువే. కవులు యథేష్టముగా తమతమ కాలమందున్న భాష కావ్యములలో వాడియున్నారు. భాష మారుతున్నదని తెలియకను, ఏ కవి ఏ రూపము ప్రయోగించి ఉన్నాడో చదివి తెలుసుకోకను, కొందరు పండితులు ఉత్త తరకటాలు పన్ని, లేనిపోని ఆక్షేపణలు చేస్తున్నారు; మహామహోపాధ్యాయుడైనా, ఏకేశ్వరోపాధ్యాయుడైనా బ్రహ్మదేవుడే అయినా లౌకిక భాష మారకుండా ఆపలేడు అని చదువరులు బోధపర్చుకుందురుగాక!

"కేవలం శాస్త్రమాశ్రిత్య నకర్తవ్యోవినిర్ణయః యుక్తిహీనవిచారేతు ధర్మహానిః ప్రజాయతే కేవలం వేదమాశ్రిత్య కః కరోతివినిర్ణయం బలవాన్ లౌకికోవేదా ల్లోకాచారంచ కర్షతీ" అని ధర్మశాస్త్రమందున్న పురాణములందున్న ఉన్నది. చిన్నయసూరి వ్యాకరణము, నీతిచంద్రిక యూభై యేండ్లయి బడులలో చదువుతూ ఉండడంచేత, అతనిలాగున పుస్తకాలలోను పత్రికలలోను కొందరు వ్రాతగాండ్లు 'గ్రాంథికభాష' అంటూ కృత్రిమభాష ఒకటి వ్రాస్తున్నారు, గాని అది యెందునూ పొందిన భాషగాదు. ఆ వ్రాతగాండ్లు తాము మోసపోయి యితరులను మోసపుస్తున్నారు; సదుద్దేశముతోనే కావచ్చును. కాగితముమీద పడే శబ్దము సాజమైతే నోటినుండి రావలెనుగాని కోశమునుండిన్ని వ్యాకరణమునుండిన్ని కాదు. శిష్టులనోట సారముగావచ్చేదే వాస్తవమైన దేశభాష. పూర్వులు వ్రాసిన భాష

కృతిమమైనదికాదు. ప్రాచీన భాషాస్వరూపము స్పష్టముగా తెలుసుకోక లోకమందున్నది గ్రామ్యమనుని భ్రమపడి, లౌకికభాషలోని వర్ణములు ఇష్టము వచ్చినట్లు మార్చి 'గ్రాంథికీకరణము' చేసుకొని గ్రామ్యతను తొలగించి, అశ్రుతపూర్వము, అదృష్టపూర్వము అయిన తెలుగు పుట్టిస్తున్నారు గాని అది దేశభాష కానేరదు; అది తెలుగు కానేరదు అది యేభాషా కానే రదు. కేవల సాంకేతికము; అంకగణితములోని అంకెలవంటిది; బీజగణితము లోని అక్షరములవంటిది; శాస్త్రములలోని సంజ్ఞలవంటిది; జీవద్భాషకాదు; దాని కుపలక్షణముగనక ఇప్పటి గ్రంథములుగానీ, పత్రికలుగానీ నిర్దుష్టమైన దేశభాషకు ఆదర్శములుకావు దాని కుపలక్షణము వాటిలో పండితుల దృష్టిక్షేపణ కెడమియ్యని వ్రాత ఒకటయినా మాకు కనబడలేదు.

ఈ కాలములో పుట్టిన వ్యాకరణములుగానీ కోశములుకానీ అన్ని విషయములందున్ను ప్రమాణములుకావు "లక్షణవిరుద్ధంబు గ్రామ్యము. అవే సూత్రము చూచి అవివేకులు భయపడతారు గాని, తత్వము తెలిసిన వారు లక్ష్యవిరుద్ధంబగు లక్షణంబు గ్రాహ్యంబనిన్ని, అట్టి లక్షణమునకు విరు ద్ధంబయినను శిష్టవ్యవహారంబు గ్రాహ్యంబనిన్ని నొక్కి చెప్పుతారు. భాషతోకూడా భాషాలక్షణము మారినది గనుకనే కేతన చెప్పిన లక్షణము నకు విరుద్ధముగా పెద్దిరాజు లక్షణమున్నది; దీనికి విరుద్ధముగా నున్నది రావి పాటి గురుమూర్తిశాస్త్రి లక్షణము. 'లక్షణవిరుద్ధము' అంటే, 'ఏలక్షణ మునకు' అని అడిగేవారికి సమాధానమేమి? ఈ కాలములో వాడుతూ ఉన్న మాటల సాధుత్వము త్రికవుల ప్రయోగములనుబట్టి సాధించవలెనన దము తప్పు. ఉత్తరాంధ్రభాష నుతరాం విడిచిపెట్టి కేవలము భారత భాష వ్రాసేవారు ఇప్పుడు ఒక్కరైనా లేరని మేము నిశ్చయముగా చెప్పగలము. 'అభారతప్రయోగము' అని శ్రీనాథుని నైషధములోని తెలుగు శబ్దములను నిరాకరించే వేదము వెంకటరాయ శాస్త్రులవారి మతము ఏన

టికి చెల్లదు. ఈ శాస్త్రులుగారు "జంపు కళింపులే కవిచంద్రుఁ గుతోషిత కోవిదేంద్రుఁడా వేంకటరాయశాస్త్రి కృతి వెంగలి మూఁకకెయుం శక్యమే" అని తమ్మగురించి తాము చెప్పుకొన్న వాక్యములోని 'కళింపు' అనే శబ్దము అపశబ్దమనిన్ని శబ్దరత్నాకరములో లేదనిన్ని శాస్త్రులవారు కల్పించినదనిన్ని కే. కొక్కొండ వెంకటరత్నము పంతులు మహామహోపాధ్యాయుల వారు ఆక్షేపిస్తే, పూండ్ల రామకృష్ణయ్యగారు కవిసంశయవిచ్ఛేదములో "కళింకము"కు "కళింపు" వైకృతముగా అడిదము నూరకవి చెప్పినాడని సమాధానము చేసుకోమన్నారు గాని భారతములోని ప్రయోగము ప్రమాణముగా ఇవ్వలేదు.* ఈ రామకృష్ణయ్యగారు విచ్చలవిడిగా తాము "గ్రామ్యభాష" వ్రాస్తూ ఇతరుల వ్రాత గ్రామ్యమని తాము ఆక్షేపించినప్పుడు, వారు ఉత్తరాంధ్రగ్రంథములలోని ప్రయోగము చూపిస్తే, భారతప్రయోగముంటేనేగాని అంగీకరించమని వాదించేవారు. ఏమిచెప్పను భాషావిమర్శకుల పొండివాదము! బాలకవులను బెదరగొట్టే పండితులు ఎటువంటివారో తెలియుటకోసము ఇంతగా వ్రాయవలసి వచ్చినది. చదువరులు మన్నింతురుగాక. ప్రవాదమోహితః ప్రాయో నవిచారక్షమోజనః.

---

* ద్రో॰ II 300 (ఆనందాశ్రము) 'కళింబడేసి' అని ఉన్నది. గాని తొటాబు ప్రస్తకాలలో 'కళింకడేసి' అనే పాఠమేకద్దు

చేతురు, కోతురు మొదలయినవి

బాలవ్యాకరణము క్రియాపరిచ్ఛేదము, 108-వ సూత్రమందు:-

"చువర్ణంబులోడ దుద్ధకారంబు తకారంబగు: నిలుతురు, పిలుతురు, అడఁగురు, కడతురు, చింతురు, పెంతురు, పచింతురు, వచింతురు; చేతురు, కోతురిత్యాదు లసాధువులని యెఱుఁగువది"

అని చిన్నయసూరిగారు అనుశాసనము చేసినారు. దీనినిబట్టి రెండు తెగల శబ్దములఁ బహిష్కరణమయినది. (1) నిలుచుదురు, చించుదురు, వచించుదురు మొదలయినవి చుదురు రూపములు—దేశ్యక్రియలలో స్వార్థమందున్న చువర్ణముగానీ, ప్రేరణార్థకముగా ఉన్న చువర్ణముగానీ, తత్సమక్రియలకు చేర్చిన 'ఇంచు' లోని చువర్ణముగానీ, ఏ 'చు'వర్ణమయినా, 'దురు'కు పూర్వమందు గలవి. ఇవి ఒక తెగ.

చేయు, కోయు మొదలయిన యుకారాంతక్రియల తద్ధర్మార్థక రూపములందు చేయుదురు, మొదలయిన 'యుదు' రూపములకు బదులుగా 'తు' వర్ణముగల చేతును, చేతువు, చేతుము, చేతురు వంటి రూపములు. ఇవి మరిఒక తెగ.

అయితే మొదటి తెగలోని రూపములు సాధువులే అని చిన్నయసూరిగారికంటె చాలాకాలము క్రిందట గొప్ప లాక్షణికుడని ప్రఖ్యాతిపొందిన విన్నకోట పెద్దిరాజు కావ్యాలంకారచూడామణిలో నవమోల్లాసము, క్రియాప్రకరణములో అనుశాసించి ఉన్నాడు.

కం॥ తుద బహుంవచనమునకు నిం
పుదురును, నింతురును నదెయ్యెఱుదమియెడలనిం
చుదురునుఁ గలుగుఁ బ్రయోగా
స్పదములు దేశీయసరణిఁ జనుఁ దెలియంగన్॥

అని దేశీయ సరణినిబట్టి 'నించుదురు' వంటి చుదురు రూపములు కూడా జనపద వ్యవహారములో ఉన్నవి గనుక ఈ లాక్షణికుడు సంస్కారనియమము చేసినాడు.

క॥ తెలుగుక్రియాపదములకును

దలకొను ధాతువులు జనపదవ్యవహారో

క్తులు కాన వానిఁ జేర్కొన

వలదు ప్రయోగములఁ దెలియవలయుఁ దెలుపుదుఁ॥

క ఇది తెనుఁగున కెల్లను జనపదవిదితంబైన తెఱఁగువట్టించుకయై

ల్లిదముగఁ జెప్పితినంతయ, కుది నెఱఁగుండగసి బుద్ధిమంతులితరముల్॥

అని పెద్దిరాజు 'జనపద వ్యవహారోక్తులు' అనగా లోకమందున సిద్ధ శబ్దములు, సాధువులుగానే 'సంస్కార నియమము' ఏర్పర్చినాడు.

'సంస్కార నియమ'మనగా మా అభిప్రాయము ఇక్కడ విశదపరుస్తున్నాము. ఋక్ప్రాతిశాఖ్యములో కాత్యాయనుడు మొట్టమొదట ప్రతిజ్ఞాసూత్రమున ఏమని చెప్పినాడంటే:

'స్వరసంస్కారయోశ్ఛందసినియమః' అని; దీనికి ఉబ్బటుడు, 'స్వరఉదాత్తానుదాత్త స్వరిత పరిచిత లక్షణః; సంస్కారోలోపాగమ వర్ణ వికారప్రకృతి భావలక్షణః-తయోః స్వరసంస్కారయోః ఛందసి విషయే నియమోధికృతో వేదితవ్యః' అని భాష్యము వ్రాసినాడు. స్వరమనగా ఉదాత్త-అనుదాత్త-స్వరిత-ప్రచిత లక్షణమని, సంస్కారమనగా లోప-ఆగమ-వర్ణవికార-ప్రకృతిభావ లక్షణమని, వీటి కెంటికీ ఈ వేదములో నియమము తెలియునివారు తెలుసుకోవలసినది; అని దీనికి అర్థము. కాత్యాయనుడు పెద్దలవల్ల నేర్చుకొన్న ప్రకారము వేదములో ఎక్కడెక్కడ ఉదాత్త-అనుదాత్త-స్వరితములలో వీడయితే పాఠములో ఉన్నదో ఆ విషయము పరిశీలించి నిర్ణీకరణము చేసి ఉత్సర్గాపవాదములు నిరూపించి, స్వర

లక్షణమున్నను; శబ్దములలో ఎక్కడ లోపము-ఆగమము-వర్ణవికారము-ప్రకృతిభావము కవబడుతున్నవో అక్కడ అవి కలుగునట్లుగా వర్ణీకరణము చేసి, ఉత్సర్గములున్ను అపవాదములున్ను నూత్రించి శబ్దలక్షణమున్ను, ప్రాతిశాఖ్యముగా రచించి శిష్యులకు నేర్పినాడు; గాని లోకములో ఆ వేదమును పఠించే పెద్దలపాఠములో ఇదితప్పు, అదిఒప్పు అని నిర్ణయించలేదు. పారభేదములున్నప్పుడు కాకల్యు డీలాగన్నాడు (చూ. III. 2), కాకటాయనుడు ఈలాగన్నాడు (చూ. III.12) అని చెప్పినాడు. మాధ్యందినులు, ఔజ్జయనకులు వేరుగా ఉచ్చరించినప్పుడు భేదము తెలియజేసినాడు, (చూ. I. 120). నారదీయశిక్ష, యాజ్ఞవల్క్యశిక్ష మొదలయినవాటిలో చెప్పిన విషయములు ఉదాహరించినాడు. భాష్యకారుడు ఉబ్బటుడు కూడా కాత్యాయనుడు స్పష్టముగా చెప్పనప్పుడు అన్యశాఖీయపారములు ఏర్పాటుచేసినాడు. ఉ. షట్ + దశ=షోడశ అయినట్లై, 'షట్‌దంతా అస్య=షోడంతః' అని కాత్యాయనుడు చెప్పి ఊరకుంటే, ఉబ్బటుడు ఇది "అన్యశాఖీయూనాంపాఠః" అని విశేషించి చెప్పినాడు. సంప్కార నియమంచే ఇట్టిది; 'శబ్దానుశాసనము' అనేదికూడా ఇట్టిదే. పతంజలే చెప్పినాడుగదా—ఏ శబ్దములకు అనుశాసనమంచే, వైదిక శబ్దములకున్ను లౌకిక శబ్దములకున్ను అని; వేదములలోనివి వైదికములు; 'లోకేవిదితాః లౌకికాః' లోకమందు అందరూ ఎరిగిఉన్నవి లౌకికములు. వీటినే మీద నుదాహరించిన పద్యములలో "జనపదవిదితంబులు" అని చెప్పినాడు విన్నకోట పెద్దిరాజు.

కవిశిరోభూషణము, ఆంధ్రకౌముది, వైకృతచంద్రిక—సంస్కృత భాషలో రచించిన తెలుగు లక్షణగ్రంథములు—వీటిలో 'చుదు'లకు ఐదులుగా 'ఱు'వర్ణము తప్పకుండా రావలెననే చెప్పినారు. అహోబలుడు చుదుఱు రూపములే కాక పుదురు రూపములుకూడా తెప్పన్నాడు. అతని

మాట పట్టుకొని-పుదురు ప్రయోగించిన పాత్రీచీనకవులను దూషింతురా? తెలుగుభాషలో రచించిన వ్యాకరణాలలో చిన్నయసూరిగారికి పూర్వము చెన్నపట్నములో తెలుగుపండితులని పేరుపొందినవారు - చుదురు-పుదురు రూపములు సాధువులనే చెప్పినారు చూడండి:

1836 సం మున అచ్చుపడ్డ గురుమూర్తిశాస్త్రి వ్యాకరణము చిన్న య్యసూరి బాలవ్యాకరణము ప్రాయకముపు బడులలో విద్యార్థులు చదువుకొనేవారు. ఈ వ్యాకరణమునందు 292-వ సూత్రము ప్రకారము చువర్ణాంతధాతువులకు దువర్ణము పరమైనప్పుడు చువర్ణము వికల్పముగా పువర్ణమగును. కాగా 'దీవించుదును' 'దీవింపుదును' అనే రెండు రూపము లున్ను సాధువులు.

1857 సం మున అచ్చుపడ్డ శేషయ్య వ్యాకరణము ఆ కాలమందు చిన్న బడులలో చిన్నపిల్లలు చదువుకొనేవారు. ఇదికూడా చిన్నయసూరి బాలవ్యాకరణముకంటె ముందుదే. దీనిలోకూడా "చువర్ణాంత ధాతువులకున్న యువర్ణాంతములైన ధాతువులవలెనే తద్ధర్మకాలమునందు రూపాంతరము గలదు. ఉ. దీవించుదును-దీవింతును, పాలించుదువు-పాలింతువు ఇత్యాదులు" అని ఉన్నది. (చూ.పు.31.) అయితే ఈ శేషయ్యవ్యాకరణము 1875-వ సం మున మళ్ళా అచ్చుపడ్డప్పుడు, ఎవరో పండితులు (చిన్నయసూరి శిష్యు లంగాబోలు) శేషయ్యగారి భాష, శేషయ్యగారి మతము రూపుమాపి శేషయ్యగారి పేరేఉంచి, పరిష్కరించి పాడుచేసినారు ఏమి అని అడిగే దిక్కులేక. అయ్యో ఆంధ్రమా! నీ గతి ఈలాగున్నది! నన్నయాదుల గ్రం థాలు పండితమ్మన్యులు కారుమారు చేస్తూఉంటే అడ్డేదిక్కులేదు! ఈ పరి ష్కృత శేషయ్య వ్యాకరణములో ఈ సూత్రమే ఎట్లు మారివదంటే: "చువర్ణాంతములైన ధాతువులకు తద్ధర్మమునందు రూపాంతరముగలదు. ఉ॥ దీవింపుదును-దీవింతును, పాలింపుదువు-పాలింతువు, "ఇత్యాదులు"

(చూ. 34). దీవించుదును, దీవించుదువు గార్హ్యములని గుర్తులుపెట్టి పుట అడుగున వ్రాసిఉన్నవి (చూ. 37) చూడండీ, ఎంత మోసమో! ఎంత సాహసమో! ఈ పరిష్కర్తకు శేషయ్యమతము అనిష్టమైతే, వేరే మరిఒక గ్రంథమువ్రాసి ఖండించవలెనుగాని, శేషయ్యవేరే ఉంది, శేషయ్య సాధువన్న రూపమే శేషయ్య అసాధువన్నట్లు అందరికి తోచేవిధముగా శేషయ్యగ్రంథము దిద్దివేసినాడు! శేషయ్య చెప్పని 'దీవింపుదును, పాలింపుదువు అనేవి శేషయ్య చెప్పినట్లుగా గ్రంథములో దూర్చినాడు! ఎంత పాడుపని! ఛీఛీ!! శేషయ్యకన్న ఈ పరిష్కర్త గొప్ప పండితుడైతే తన గ్రంథమందు వెలారించవలెను.

చుదురు రూపముల సాధుత్వా సాధుత్వములు విమర్శించేవారు మరిచి పోక జ్ఞప్తియందు ఉంచుకోవలసిన భాషాతత్వము ఏమంటే, భాషాపరివర్తనము. నన్నయ తిక్కనాది ప్రాచీనకవులు ఈ చుదురు రూపములు వాడలేదు, నిజమే; అయితే చిన్నయసూరి ప్రాచీనాంధ్రభాషకు మాత్రమేనా చెప్పినాడు లక్షణము? ఎన్నిచేర్చినాడుకాడు వర్తమానాంధ్రములోని శబ్దములు! ఎన్ని దిగవిడిచినాడుకాడు నన్నయ భాషావిశేషములు! వాస్తవమయిన తెలుగుపాండిత్యము దేశమం దెక్కడవయినా ఉంటే, తెలుగు భాషాపరివర్తనపరిపాటి ఏర్పడవలెను. భట్టోజీదీక్షితులువారు సిద్ధాంతకౌముదిలో వైదికీప్రక్రియ విడదీసి, ప్రాచీన భాషాలక్షణము అర్వాచీన భాషాలక్షణము వేరువేయుగా చెప్పినట్లు, ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, జర్మను భాషల లక్షణములు ఏ దేశములో ఎట్లున్నవో పాశ్చాత్య పండితులు నిరూపించినట్లు, కన్నడ భాషాలక్షణము హళగన్నడవు (=పాత కన్నడము), హొసగన్నడవు (=క్రొత్త కన్నడము) అని ద్వివిధముగా కన్నడ పండితులు విభజించినట్లు, పూర్వాంధ్రము ఉత్తరాంధ్రము సవిశేషముగా లక్షణపరిచ్ఛేదము చేసి, వ్యక్తపర్చవలసి ఉన్నది—తెలుగు పాండిత్యముగలవారు

ఎవరైనా ఉంటే పంచాంగము వ్రాయకపోయినా వత్సరాలూ గ్రహాలూ తమతమ గతులు తప్పనట్లు భాషాసాజముగా మారుతూనే ఉంటుంది. జనుల వ్రాతలలో ఆయా కాలమందుండే శబ్దరూపములు పడుతూనే ఉంటవి; గనుక-చుదురు రూపములు ప్రాచీనుల గ్రంథములలో లేకపోయినా ఉత్తరాంధ్రగ్రంథములలో కనబడితే, ఉత్తరాంధ్రములో సాధువులే అని చెప్పక తప్పదు. పట్టాభిరామాయణము, కొండవ ఆశ్వాసములో (చూ. పుట 51) చ॥ మూడవ చరణము ఇట్లున్నది: 'శరణనుచారిఁ గాచుదువు పంగర మందు విరోధిరాజులన్.' తంజావూరి మహారాజు చేత ఆంధ్ర కాళిదాసు అనే బిరుదుపొందిన కుప్పనకవి తన శంకరవిజయములో 'తలంచుదును' అని ప్రయోగించినాడు (చూ. పుట 108). ఇంకా ఉన్నవి ఇట్టివి ఉత్తరాంధ్ర గ్రంథములలో-గాని విరళము. వీరు కాలవ్యాకరణ మెరుగనివారు. వీరి కాలములో అది పుట్టలేదు. చిన్నయసూరి మతము ప్రకారము చుదురు రూపములు తప్పని తెలిసినవారే ఇప్పటి పెద్దలు అని వ్రాస్తున్నారు. మహావిలికొలను సుబ్బారావు పండితులవారు ఒంటిమిట్ట వాదానువాదములో "భక్తులం తమ మతానుసారముగఁ జిహ్నము లుంచుదురు. ఒకమూర్తికే కొందరు పడగల నామములుంచిన గొందఱు తెంగల నామములుంచుదురు; మఱికొందఱు గోపిచందనముంచుదురు..." అని తరుచుగా-'చుదురు' రూపములు వాడిఉన్నారు. (చూ. ఆం. సా. పత్రిక VII, పుట 183).

మ॥ కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు శివాజీ చరిత్రములో 'కాన్పించుదురు' (చూ. పుట 237).

బ్ర॥ కా॥ బ్రహ్మయ్య కాస్త్రీలవారు భాస్కరోదంతములో 'ఎంతుదుము', 'వైచుదుము' (పుట 18)

మ॥ నండూరి మూర్తిరాజుగారు కుక్తిమతిలో 'మోపపుచ్చుదురు' (పుట 42).

శ్లో॥ కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులుగారు ఇట్టి రూపములు తమ గ్రంథములలో వాడి భాషాదేవికి విషప్రయోగముచేసి ఆమెను ప్రాణసంశయ దశకు తెచ్చిరారని బ్ర వేదము వెంకటరాయశాస్త్రులవారు ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషదష్టమ వార్షిక సమావేశ సమయమందు అధ్యక్షులుగా నుండిన్ని జంకులేనివారు గనక పడదిట్టినారు. ఆనాటికి పంతులుగారు కాలంచేసి పదిరోజులయినా కాలేదు.

మ॥ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారు శ్రీ మహాభారతాంధ్రీకరణ విమర్శనములో 'మనవారు నుకవీశ్వరుని జిత్రకారునకుం బోల్చదురు' (ఆం.సా. పత్రిక II, పుట 38).

ఇంకా చాలామంది వ్రాసిన గ్రంథములలో ఇట్టి రూపములు చూచి ఉన్నాము. స్కూల్ ఫైనలు పరీక్షకు రెండుసంవత్సరముల క్రిందట పఠనీయ గ్రంథముగా ఉండిన మహాపురుషుల జీవితములలో 'ఉంచుదురు' (చూ.పుట 128) 'నెరవేర్చుదురు' (చూ.పు.132) కలవు. పద్యకావ్యాలలో కూడా ఇవి ఉన్నవి గాని లేకపోలేదు. పట్టాభిరామాయణములో (ఆ. II, పుట 51) చ॥ శరణనువారిగాచుదువు సంగరమందు అని ఉన్నదని వెనక చెప్పినాము. ఆ కావ్యము జఘన్యమంటె భాగవతము దశమస్కంధము ఉత్తరభాగములో 123-వ పద్యము చూడండి.

వీ॥ పుత్రులఁగోల్పోయి భూరిశోకంబున పడుటబొందుము విప్రవరులంచాల
వేరాజ రాజ్యముండేని పడించుదుము రారాజ దలపోయ పవనిమీఁద॥

అని "కాలివాహనశకగత సంవత్సరంబులు 1765" అనగా క్రీ॥శ॥ 1843-వ సంవత్సరమునందు పురాణము హయగ్రీవశాస్త్రులవారున్ను వేదము వేంకటాచల శాస్త్రులవారున్ను పరిష్కరించి ప్రకటించిన దశస్కాదశ ద్వాదశస్కంధములను "స్కంధత్రయంబు"ను పుస్తకములో ఉన్నది. వేటి

ఆనందముద్రణమందు రెండవపాదము దిద్ది, "వసించుచురు + ఆరాజు" అను టకు మారుగా "వసింతురున + ఆరాజు" అని చిన్నయసూరి సూత్రము ప్రకారము—'చుదు' తీసివేసి 'తు' పెట్టి అందువల్ల పద్యానికి ఒక లక్షణము చాలకపోతే, నిరర్థకముగా ఒక 'ను' చేర్చినారు, ఎవరో కొత్త పరిష్కర్తలు. ఎక్కడా లేకుండే విన్నకోట పెద్దిరాజు తన లక్షణములోనికి ఎక్కడనుండి తెచ్చినాడు ఇవి ఇప్పటి లాక్షణికులలాగున లేని శబ్దాలు సృష్టిచేయలేదు. అయితే—'చుదుము' రూపములు వేటి లౌకికభాషలో లేవు. వాటిని సాధువుగా సాధించవలసిన పని మాదికాదు. వాడుకలో లేని శబ్దములు వాడవద్దనే మేము చేసే హితోపదేశము. అవి సాధువులో అసాధువులో వాస్తవముగా ఎవరు ఎరుగుదురు? ఎప్పుడయినా భాషలో నిజముగా అవి ఉండెనో లేదో ఎవరు చెప్పగలరు? ప్రాచీన గ్రంథాలలో భాష లేఖకులున్న, పరిష్కర్తలున్న తెలిసి కొంతమట్టుకూ, తెలియకకొంతమట్టుకూ మార్చివేసినారు. ప్రాచీనభాషలోని శబ్దములన్నీ కోశాలలో చేరలేదు; చేరినవాటిలో కొన్ని తప్పులు. వ్యాకరణాలు అసంపూర్ణములు, పరస్పర విరుద్ధములు—ఇట్టి స్థితిలో ప్రాచీనాంధ్రభాషా లక్షణమున్నప్పుడు, జంకుకళంకులేని 'కవిచంద్రు'లెవరో సాహసించి వాడుకలో లేని శబ్దములు ప్రయోగించి, విమర్శకులు చేసే ఆక్షేపములకు యథాశక్తి సమాధానము చెప్పుకోగలరు గాని సామాన్యులకు అట్టి పని చేయ శక్యమా? ప్రాచీనాంధ్రము గుత్తగొని పండితులమ వీణలూనియ్యండి; అండుల లాధనస్తంభాలు వారివే. వేటి లోకానికి వేటి లౌకికభాష రహదారి—అగ్రహారములో లాగున అగ్రవర్ణాలవారికేకాదు; అబాలగోపాలము అందరికిన్నీ, పట్నాలలో ఉన్నట్టే.

వర్తమానాంధ్రములో 'జయిస్తావు' అనే రూపముకన్న, 'జయించుతావు' అనే రూపము మంచిదని కొందరు అనుకొన్నట్టే, మునుపు 'జయిం

తురు' అనేదానికన్న 'జయించుదురు' గాని 'జయింపుదురు' గాని ఎక్కువ బాబుగా ఉంటుందనుకొన్నారు కాఁబోలు. అయితే నన్నయగారికాలములో చుదురురూపములూలేవు, పుదురు రూపములూలేవు. సాధ్యమయినంతశ్రద్ధతో మేము వెదకగా వెదకగా ఆరణ్యపర్వము రెండవ ఆశ్వాసములో 255 పద్యమందు, 'ఏమేమమున్న పూజింపుదుము రుద్రనిందని వేడ్క' అని మధ్యాక్కర ప్రథమ చరణములో 'పూజింపుదుము' అన్న పుదురురూపము ఒక్కటి మాత్రమే మాకంటబడ్డది. మధ్యాక్కర నన్నయ ఏలక్షణముచొప్పున వ్రాసినాడో ఇదివరకు ఎవరికీ లెస్సగా తెలియదు. కొన్నిమధ్యాక్కరలు లేఖకులు, కొన్ని పరిష్కర్తలు తారుమారు చేసినారని మేము నిశ్చయముగా చెప్పగలము. మావద్దనున్న ఒక వ్రాతపుస్తకములో (50b) ఈ పద్యము ప్రథమ చరణము 'ఏమేమమున్న పూజింతుము రుద్రునిందనుచు వేడ్క' అనిన్ని మరిఒక దానిలో (73b) 'ఏ మేమమున్న పూజింతుము రుద్రుని నిందను వేడ్క' అనిన్ని ఉన్నది. మరికొన్నిటిలోకూడా 'పూజింతుము' అనే పాఠమే ఉన్నది.

తిక్కన కాలములోనైనా-పుదురు రూపములు కావ్యభాషలోనికి వచ్చినవో లేదో ఇంకా మేము సిద్ధాంతము చేయలేము; బహుళా రాలేదు; తుల్లయమనీషి వరాహపురాణము వ్రాసిననాటికి మాత్రము గ్రాంథిక భాషలో ఉన్నవి; అవి ఈ గ్రంథమందు అనేక పద్యములలో కనబడ్డవి; గాని యతిస్థానమందు దువర్ణముగలవి మూడు మాత్రము ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాము:

వీ॥గీ రూపమునుసైన తనవులాయ్యలం పచింపు
దురు వరుస మూఁడటంచు నందులన ధర్మ
ధర్మభోగానుభూతికిఁదగిన మేనుం
చారలౌకిక మునియెడు పేరుదాల్చు (VII, 110).

శా॥ వేదమార్గ రహస్యైక వేత్తలైన
భూనిలింపో త్తములు యజింపుదురు బ్రహ్మ (X, 76).

సీ॥ అచట జాంబూనదంబను పైఁడిఁ జేసిన
తొడవులు ధరియింపుదురు దివిజాలు (X, 119).

కైశాలి రామలింగకవికూడా వీటిని వాడినాడు. (చూ. పాండురంగ మాహాత్మ్యము—నుఖింపుదురు II. 146; వసియింపుదును II. 224; నుతియింపుదుము V. 279; ఒనర్పుదురు V. 292. (ఇంకా మరికొందరు ఈ గూపములు ప్రయోగించినారు.)

వన్నయకాలములో లేని-పుదురు రూపములు తర్వాత వచ్చినట్టే వన్నయకాలములో లేని-చుదురు రూపములు మరికొంతకాలమునకు పుట్టినవి. లాక్షణికులు కొందరు ఇవి సాధువులన్నారు. కొందఱు అసాధువులన్నారు. అయితే లాక్షణికులు సర్వజ్ఞులుకారు; మహా సముద్రమువంటిది వాఙ్మయము; ఒకలాగున ఉండదు; మెల్లమెల్లగా మారుతూ ఉంటుంది. ఏ కాలములో ఏ రూపములు వ్యవహారములోనికి వచ్చినవో ఎవరు చెప్పగలరు? గ్రంథాలలో కొన్ని చేరినవి; కొన్ని చేరలేదు. కొన్నికొన్ని వన్నయనాటినుంచి నేటిదాకా మార్పులేకుండా ఉన్నవి. కొన్ని చాలా మారినవి. ఆ మార్పులు అన్నీ గ్రంథాలలో కావరాకపోవచ్చును. వన్నయకు పూర్వమందున్న ఇట్లే భాష మారుతూ ఉండేదని ఊహించుకోవలెను. ఉండు ధాతువు యొక్క రూపములలో మార్పులు చూడండి.

వన్నయ తిక్కనలు అక్కడక్కడ 'ఉన్నే' అనే రూపము వాడినారు. ఏమి రూపము ఇది? ప్రశ్నార్థకమయిన ఏ కారము తీసివేస్తే 'ఉన్ను, నిలుచును; ఇది 'ఉనుము' యొక్క వికారము. తద్ధర్మార్థక ప్రథమపురుష వచనము. ధాతువు 'ఉను' కావలెను. విను, తిను వంటిది. ఉనుదుము-ఉనుదుమా; ఉనుదువు-ఉనుదురు; ఉనును, ఉనుదురు—తద్ధర్మ; ఉనితిని-ఉని

తిమి; ఉనితివి-ఉనితిరి; ఉనెను (?)-ఉనిరి(?)భూత; ఉనుచు-ప్రేరణ, ఉనికి-కృద. ఇట్లు మాండలీయక రూపములుండేవిగాబోలు; ఇవిగాక, ఉండు ధాతువుగా-(నేను) ఉందును, ఉందుము ఉందువు;ఉందురు, ఉందును, ఉంఱ్ఱు, తద్ధర్మ; ఉంటిని-ఉంటిమి; ఉంటివి, ఉంటిరి; ఉండెఁ, ఉండిరి-భూత అనేవిన్ని, 'ఉండు' ధాతువుగానె-నేను ఉండుదును; ఉండుదుము; ఉందుదువు, ఉందుదురు; ఉందును, ఉందుదురు; ఉండితిని, ఉండితిమి, ఉండితివి, ఉండితిరి; ఉండెను, ఉండిరి- అనేవిన్నికూడా, ఎక్కడనో ఎప్పుడో చెప్పలేము గాని వాడుకయందు ఉండేవి. ఇప్పటికిన్ని కవులు ఉంఱ్ఱు, అంఱ్ఱు, కంఱ్ఱు మొ॥ వాడుతున్నారు. వీటిలో విశేష మేమిటంటే—నన్నయకాలము మొదలుకొని మూడు నాలుగువందల సంవత్సరములవరకు ఉందును, ఉందుము, ఉందువు, ఉందురు-అనే రూపములు కవులెవరూవాడలేదు. ఉన్నాను, ఉన్నాము, ఉన్నావు, ఉన్నారు మరి ఇన్నూరు సంవత్సరములకు గాని వాడుకలోనికి రాలేదు; ఉన్నవాఁడను, ఉన్నవారము, ఉన్నవాడవు ఉన్నవారరు. అని నన్నయకాలములోను, ఉన్నాఁడను, ఉన్నారము, ఉన్నాఁడవు; ఉన్నారరు (ఉన్నారు?) తిక్కన మొదలుకొని అప్పకవివరకున్ను-వాడుకలో ఉండేవి. అచ్చు పుస్తకములలో తప్పిదారి ఎక్కడనయినా కొత్తరూపము కనబడితే శాటాకు పుస్తకాలలో ఆ పాఠము అట్లా ఉందదనే మాకు నమ్మకము. మేము లెస్సగా పరిశీలించి మరీ చెప్పుతున్నాము*

'చుదు' రూపములందున్నట్లే స్వార్థకుందు మరికొన్నింట్లో తుపర్ణము దూరినది. 'ఎదురు' అనేది నన్నయకాలమందు క్రియ. ఎదిరితిని, ఎదిరితివి అనే రూపములు అప్పుడు వాడుకలో ఉండేవి. ఎప్పుడు మారినదో తెలి

* అచ్చుధారకము పేజ్ III. 310లో 'భయుతుందు'-ప్రాతప్రతిలో 'భయుతుండు' కాంతి V, 181 లో 'ఉందు'-ప్రాతప్రతిలో 'ఉండు' ఇట్టి తక్కినచోట్ల

యముగాని 'ఎదుర్చు'న్ను దానినుండి వచ్చిన ఎదిర్చితిని, ఎదిర్చితివి, ఎదుర్చుత మొదలయిన రూపములున్ను కొన్ని గ్రంథములందున్నవి. శబ్దరత్నాకర మందు 'ఎదురు స క్రి. ఎదిరించు' అనిన్ని 'ఎదిరించు క్రి= ఎదురు-ఎదుర్చు ఎదురుచు-ఎద్రుచు అ. క్రి. ప్రతికూలమగు అనిన్ని ఉన్నది; అంతే. ఒక్క ప్రయోగమైనా లేదు. తెలుగుభాష సవిమర్శముగా అభ్యసింపగోరేవారికి ఈ కోశమువల్ల ఈ విషయములో ఏమీ లాభములేదు. నేడు 'ఎదురు' క్రియగా లోకమందు వాడుకలోలేదు. 'ఎదిరించు మాత్రమే ఉన్నది. 'వాడు నాకు ఎదిరెను అంటే నేడు తప్పుగా తోస్తుంది కాని ఒప్పుగా తోచనే తోచదు. 'ఎదిర్చెను ఎదిరించెను, ఎద్రిచెను—ఇవి నేడుకూడా గ్రంథాలలో కొందరు పండితులు వ్రాస్తూఉన్నారు; గాని సకర్మకముగా వాడుకున్నారు. నన్నయ 'ఎదురు' ఏలాగున వాడినాడో చూడండి:—

క. జాంబవతేయు బృహ ద్వి
షంబులకున్ బెదరకెదిరిఘనుడై సరణా
గ్నింబున నాతనిపై నవి
లంబిగుఁ డై త్రేనువృద్ధి లత్శరంబుల్

(అర. 1. 156)

దీనిలో 'ఎదిరి' ఏమి రూపమో కారకమేమో స్పష్టముగా తెలియకపోతే,

క. ఎఱుకని యొయ్యారగక నిన్నున్నమఱుపవెదిరితిని దీని మఱవుము నన్నుం
గఱకంఠా త్రుమియింపుము వెఱవే నెవ్వారికొయ్యారగనగునె నీ చరితంబుల్

(అర. 1. 326)

అనే పద్యములోని ప్రయోగమూహిస్తే 'ఎదురు' క్రియాపదమనిన్ని సకర్మకమనిన్ని తోచవచ్చును. అయితే ఇది ఆనందముద్రణములోని పాఠము. వావిళ్ళవారు ముద్రించిన పుస్తకములో 'వీకుఁ' అనే పాఠము పద్యమందున్నది. పుట అడుగున 'నిన్నుఁ' అనేది పాఠాంతరముగానున్న కనబడుతున్నది. మావద్దనున్న రెండు పుస్తకములలో ఒకదానియందు

(A 31) 'నిన్నక మరుపాటెదిరితిని' అనిన్ని మరిఒక చానియందు (B 29) 'నీక మరుకవటెదురైతి' అనిన్ని ఉన్నది. ఇప్పుడు ఇది జిజ్ఞాస: 'ఎదురు' క్రియాపదమవును గాని కారక మేమిటి? ద్వితీయావిభక్తితో ఒక పాఠమందును, షష్ఠీవిభక్తితో మరిఒక పాఠమందున్నూ కనబడుచున్నదే. ఏది సాధువు? రెండున్ను సాధువులేశా? తిక్కన్నగారి కాలములో వాడుకను బట్టి నన్నయగారి కాలములోని వాడుక నిర్ణయించలేము; దేశ కాలభేదములచేత భిన్నముకావచ్చును; కొన్నిటిలో వాస్తవముగా భిన్నమే. అయినా తిక్కనగారి ప్రయోగములు గూతాము. 'శిఖండికెదురండెపుడు' (భీష్మ. 1. 81) ఒకటికొకటి కెదురక, భీష్మ (1. 50); దేవవ్రతునకెదిర్చిన (భీష్మ. III, 55); అతనికప్పుడెదురక జాలకైరి: (III, 411) ఇరువుర యుద్ధతి కెదురవశమె (ద్రో. 1, 183). అయితే అక్కడక్కడ పకర్మకముగా అశ్వత్థామ నెదిరిన (భీష్మ. 1, 259) అని ప్రయోగములు కలవుగాని చాలా అరుదు. చంద్రభాను చరిత్రములో 'ఆరికెదుర్దురే' అని ఉన్నది (చూ. అదురు శ. గ.) ఎట్లు సిద్ధాంతము చేయడము? 'ఇది సాధువు, ఇది అసాధువు' అని సాహసించి చెప్పలేముగదా. ఈ జిజ్ఞాస ఆలాగున ఉండనీయండి. ఎదురుదును, ఎదిరితిని, ఎదిరిరి, ఎదిరి(క్త్వా), ఎదురొ (తుమున్) మొ॥ ఈ రూపములుండగా ఎదుర్తును, ఎదిర్చితిని, ఎదిర్చి, ఎదురపక అనేవిన్ని ఎదిరింతును, ఎదిరించితిని, ఎదిరించిరి, ఎదిరించి, ఎదిరింపక అనేవిన్ని క్రమముగా భాషలోనికి వచ్చినవిగదా. తనరు, ఎలరు అనే క్రియలు తనర్చు ఎలర్చు అని స్వార్థమందే చువర్ణముకలవై తవగాదును, ఎలరుదును, తవర్తును, ఎలర్తును, తవరారుదును, ఎలరారుదును అనిన్ని వాడుకలోనికి వచ్చినవిగదా. వన్నయకాలమందు పంతోసిల్లు, విర్తిల్లు, దొంగిలు, క్రుచ్చిలు అని లువర్ణాంతములుగా మాత్రమే ఉండేక్రియలు కొంతకాలము నకు పంతోసి (షి) ంచు, వర్తించు, దొంగిలించు, క్రుచ్చిలించు అని చువ

ర్ణాంతములుకూడా అయినవికావా? పూర్వాంధ్రములో లేని రూపములు ఉత్తరాంధ్రములో ఉన్నప్పుడు, కవులు యథేష్టముగా యతులలోపము, ప్రాసములలోపము, గణాలలోపము, అలంకారములోపము పాతవిన్ని కొత్త విన్ని వాడుకొన్నారుకారా? తెలిసినంతవరకు లక్షణమందు లాక్షణికులు చేర్చుకొన్నారుకారా? లక్షణమందు చేరకపోయినా, గ్రంథాలందు కనబడే పాతమాటలు ఏ ప్రమాణముచేప్పన అంగీకరిస్తున్నారో, గ్రంథాలందు కనబడే కొత్తమాటలుకూడా అంగీకరించడానికి ఆ ప్రమాణము పనికిరాదా?

భాషలో పూర్వము౦డి, గ్రంథాలలో ఇంతవరకు కనపడకుండాను, లక్షణమందు చేరకుండాను శబ్దముల ప్రకృతులు కొన్ని నష్టమైనవన్నందుకు బ్ర బేదము వెంకటరాయశాస్త్రులవారు శృంగారనైషధముటీకలో (చూ. VIII, 31) 'ఎలరు ధాతువు పేర్కొన్నారు. ఎదిరించు, చిగిరించు, తరిలించు, చెమరించు, ఇగిరించు ఇత్యాదులయందు ఖామధాతువుల యించు క్కు-గా సెంచవలయునన్నారు. కన్నడములో ఎలర్, చిగుర్, ఎదిర్ ఇత్యాదులు క్రియాపదములే. ఇట్టి తెలుగుశబ్దముల సంస్కార నియమము శాస్త్రమునందు కానరాదు. ఆంధ్రశబ్దానుశాసనము చేసినవారు, ముస్పటి వారుగానీ, ఇప్పటివారుగానీ ఎవరూ ఈ శబ్దములజోలికి పోలేదు. 'చుగాగమంబు ఆదేరణంబున కంతోక్తముగా విహితముగాదు; ఇందువలన (ఎదురు) ఎదురుచు, (చిగురు) చిగురుచు, (చెమరు) చెమరుచు, (ఇగురు) ఇగురుచు-ఇత్యాదులందు పర్యాయ అగతికము కావలయును. సీతారామాచార్య ధృతములందు పర్యాయే కానిపించుచున్నది' అని వెంకటరాయశాస్త్రుల వారే వ్రాసిరాగా. ఈ చువర్ణమునుగురించి మాపు తెలిసిన విశేషములు వేరే మరియొక ప్రసంగమునందు (చూ. రక్షించు, రక్షించక మొదలయినవి) వివరిస్తున్నాము. ఒక్క వైచిత్ర్యమాత్రము చెప్పి ఈ విషయ మిప్పుడు చాలించి ప్రస్తుత మనుసరిస్తాము. ధాతువు కొనసున్న చువర్ణము పోవడము

వసు అదుళు, అదుర్చు సమానార్థకములయిన అకర్మకక్రియలు (ఎదుసు) ఎదుర్చులోని చువర్ణమువలెనే అదుర్చునందు చువర్ణము తిక్కనకాలములో స్వార్థమందున్నది.

మ. ధరణీచక్రము దిర్దిరందిరిగె మార్తాండుండు గుంఠీభవ
త్కిరణుండయ్యె దిశావితానము వడంకెన్ మిన్నది ర్చెన్
(దోణ. V, 377)

వ్రాతపుస్తకములోకూడా పొరపిచ్చే ఉన్నది. వన్నయకాలములో నున్న అదుర్చు, అద్రుచు అనేరూపము లున్నచ్చే ఊహించవలెను.

క. అనలాస్త్ర మట్లువత్కు గొనిన విచిత్యుండు గూలెఁ గుతలంబద్రువన్*
(అర. I, 162)

'అదుర్చు-అదుర్చు-అద్రువన్' అన్నచ్చే 'ఎదుర్చు-ఎద్రుచు-ఎద్రువన్' అనవచ్చునో అనరాదో ఎవరు సాహసించి చెప్పగలరు? సందేహమున కెడమేమీలేని పొరములందు ఏ రూపము కనబడితే అదే సాధువు, ఆగ్రంథము వ్రాసినకాలములందు.

చిన్నయనూరి శాసనము చొప్పున గ్రామ్యము లనుకొన్న-చుదుసు రూపములున్న, అహోబలుని శాసనము చొప్పున గ్రామ్యము లనవలసిన-పుదురు రూపములున్న ప్రాచీన కావ్య భాషలోనివి కాకపోయినను కొన్ని ఉత్తరాంధ్ర కావ్యములందు ఉన్నవిగనక అసాధువులన కూడదని సిద్ధాంతము చేసుకొన్నాము. అయితే ఇవిసేడూ వాడుకయందు లేవు; వాడుకయందు లేనివాటిని గురించి వాస్తవమైన జ్ఞానము కలిగేదాకా తటస్థులముగానే ఉంటాము.

---

* 'అద్రుచన్' అన్నప్పుడు రేఫముకల్పి పలుకకలెను. అర II. 255 వ పద్యములోని వ్రాతపుస్తకముల పాఠము 'భూతాంతము రుద్రునిందును' అనే కావ్యమందు 'రుద్రుని' అనే మాటలోని రువర్ణము సరుళుకాదు 'ర్ద్ర' అనేమాటలోని దవర్ణము కల్పి ఎకారము లఘుపుగా పలుకవలసిన్చే ప్రాచీనపాఠములు కనబడుతున్నవి

'చెప్పెదను, 'చెప్పుదును' వంటి-ఎదరూపములున్నూ, ఉదురూపము లున్నూ సమానార్థకములుగా వేటికవులు వాడుతున్నారు. అయితే కేతన తన వ్యాకరణమందు-ఎదరూపములు వర్తమానార్థకములు అనిన్నీ-ఉదురూప ములు భవిష్యదర్థకములనిన్నీ చెప్పినాడు. చిన్నయసూరి వ్యాకరణమందు ఈరెండు విధములయిన రూపములున్నూ తద్ధర్మాద్యర్థకములని చెప్పిఉన్నది. నేటి వ్యవహారమందు చెప్పెదనువంటి రూపములు లేనేలేవుగాని, 'చెప్పు దును' వంటివి ఉన్నవి: ఊదా ఏమి చెప్పుదుఁ ! నేను ఎరుగుదును, నీవు ఎరుగుదువా ? నేను చదువుదునా ? మేము ఇక్కడ ఉందుమా ? మొ॥. భారతాది గ్రంథములందు ఈ రెండు విధముల రూపములందున్ను అర్థమందు కొంత భేదము కనబడుతున్నది. " నీకంటె నెఱుఁగుదునే పదసత్పకారము? " 'ఏమి చెప్పుదుఁ గురునాథా !' ఇట్టిచోట్ల 'ఎఱిఁగెదను' 'చెప్పెదను' అనేరూపములు పూర్వులు వాడినట్టు మాకు ఎక్కడా కనబడలేదు. అయితే నేడు ఇట్టి చోట్లకూడా-ఎద రూపములు కొందరు ప్రయోగిస్తు న్నారు. బ్ర॥శ్రీ॥ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారు తమ కొత్త భార తములో భీముడు అరణ్యమందు నిద్రితుఁడయిన జనసోదరులంగని చింతిల్లి నట్లు వర్ణించి చెప్పిన పద్యమందు మొదటి చరణము చూడండి 'చ. కటకట యేమి చెప్పెదను గాలవిపర్యయ మెట్టివారికిఁ (ఆది VIII, 48)' అనే వాక్యమందు 'చెప్పెదను' అనేరూపము పాఠగదని మాకు తోస్తున్నది. ప్రాచీన గ్రంథములందు ఈ వాడుకకు అనుకూలమైన ప్రయోగము కనబడే వరకూ ఇప్పటికి మాకు తెలిసిన ప్రాచీనాంధ్ర లక్షణమునుబట్టి ఈ వాడుక ఒప్పుగా గ్రహించలేమని మాత్రము చెప్పుతున్నాము. ఇట్లే ఈకృష్ణమూర్తి కవిగారు చువర్ణాంతమైన చొచ్చు ధాతువునుండి ఆ చువర్ణము తీసివేసి, చొచి, చొరినన్, చొరిన, 'చొతిని' (బండితొనుండి!) మొదలయిన విచిత్ర రూపములు కల్పించి తమ భారతములో వాడినారు; చూడండి:—

క మృగములఁ బక్షులఁదక్క, జగతీశ్వరుఁ డొరయని నొక్కఁడు నేవరయం
దగఁ దెవ్వరిందుఁ గలరంచుఁ గదున్నవాఁడు బిలిచె వనము చొరి మాఱ్మోయక
(ఆది V, 41.)

ఉ॥ మాటలఁ జూపుదే తగవుమాలి పరాక్రమమున్నయేని నీ
వేటులఁ జూపగా వలవదే యిసిసీ వెడఁగా యెఱుంగవో
పోటరు లెల్లరుం జొఱఁగఁ బోలిన చోటిదిగాని పిల్వగా
నేటికిఁ బోటరింజొతతి నేనిది ధర్మవుకాదు చూడఁగన్ (ఆ VII, 72)

వీ హరుఁడనునోరియీ గిరిగహ్వరము లెక్కి
చొరిరమ్మనాహరిచొచ్చియందు (ఆ IX, 272).

ఉ ప్రమా దాపృతచిత్తుఁడై చొరినయట్టిఁడు ద్వాదశవర్ష తీర్థచ ర్యా (X, 105)

క. అనిసురలు భయత్రస్తులు, తన మఱువుక జొరిన వజ్రి (X, 244)

క మయోఁడు శరణంగ్రహనం, జయమఱువుంజొచ్చినఁ బరిఁడుజడియఁగమనుచుఁ
(X, 251.)

శబ్దరత్నాకరమందు, వ్యాకరణములందు చొచ్చు, చొచ్చి, చొచ్చి తిని, చొచ్చిన, చొచ్చినన్ మొదలయిన రూపములు మాత్రమే ఉన్నవి. ఈ కవి రాజుగారి అపురూపపు ప్రయోగములు లోకమందు లేనే లేవు; గ్రంథములందు మాకంటికి కనబడలేదు* వీటికి ఆకరమేమో తెలియగోరి, రాజమహేంద్రవరములో సభ చేయించి, 1918-వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి నెలలో కవిగారినే అడిగినాము; ఏదో కవిప్రయోగము ఇందుపు ప్రమాణమున్న దనిన్ని వెతికి చూపిస్తామనిన్ని వెలవిచ్చినారు. తగిన ప్రమాణము, ఎవ

* ఇ॥ వేదము వెంకటరాయశాస్త్రులవారి అలంకార సారసంగ్రహమందు మాత్రము "అరయవద్భుత మిశ్యాకూరవ్వైదార్యరదన చొటు కత్యు క్తి" అని సురుచిరమములో చొటుకా అనే శబ్దము చూచినాము

గైనా చూపించేవరకూ ఈ వింత రూపములు సాధువులని ఒప్పుకోలేము గదా. తిక్కనవాడిన అదుపు, అవేరూపము మనము వాడము. మన కాల మందు అదుపు అవేరూపము మాత్రమే ఉన్నది. చూడు, అట్టిదికాదు; తిన్నగా చదివేవారులేరుగాని గ్రాంథికాంధ్రము వ్రాస్తున్నా మనుకొనేవారు చాలామంది ఆక్షేపమునకు అవకాశమిచ్చే ఇట్టి శబ్దములు ప్రయోగిస్తూనే ఉన్నారు. పుస్తకములందును, పత్రికలందును—అవి వాడుకలోనివి కాక పోవడము చేతనున్నా తప్పో ఒప్పో ఎవరూ కనుక్కోలేరు. పండితులూ పరికించరు. వాడుకలో లేని శబ్దములు వాడడము దోషముకాక, సుగుణముగా పెద్దలు ఎన్నుటవల్లను, ప్రాచీనాంధ్రభాషాలక్షణము స్పష్టముగా వీర్పడకపోవుటవల్లను, ఇట్టి శబ్దములు ప్రయోగించేవారు నిందపాలుకాక పెగ్గిపోతున్నారు. ఇంగ్లండులోగాని, ఫ్రాన్సులోగాని ఇట్టి శబ్దములు వాడినవారికి తగిన పరాభవము కాకమానదు. గొప్ప కవులలో దొడ్డవాడు అని పేరుపొందిన షెక్స్‌పియరువంటివాడు తనకు పూర్వుడయిన చాసరు వాడిన శబ్దములు ప్రయోగింపయత్నించి, ప్రాచీనభాషాలక్షణము తెలియక, తప్పులు వ్రాసినాడనిన్ని, ప్రాచీనభాషా పండితుడనిపించుకొనుటకు ఇట్టి వేషాలు వేసినాడనిన్ని మొగమాటములేకుండా డ్రైడెను అనేకవిన్ని, షేటి విమర్శకులున్ను నిందించినారు. మన దేశములోని తెలుగు పండితుల పలెకే ప్రాచీన భాషాశబ్దములు ప్రయోగించి పాండిత్యము విజృంభింప జేశామని పూర్వము ఇంగ్లండులో కొందరు పండితమ్మన్యులు తలంచేవారుగాని ఇప్పుడు అట్టి అవివేకులులేరు. ప్రాచీనాంధ్రభాషాలక్షణము చక్కగా వీర్పడ్డ తర్వాత పండితమ్మన్యుల భేషజము భయలుపడక మానదని నొక్కి చెప్పుతున్నాము. మూడాడ వేర్చిన బిడ్డ, కొండెక్కినదయినా, వాడుకభాషలో 'నీవు అన్నాడు' అనిక ర్త మధ్యమ పురుషముగాను క్రియ ప్రథమ పురుషముగాను, ప్రయోగించడుగదా. చూడండి కొత్తభారతములో పాత తెలుగు

ఎంతవ్యత్యస్తముగా వాడినాడో కవికాదా అంతటివాడే:— జరాసంధుము కృష్ణభీమార్జునుల నుద్దేశించి,

"...మీ కెవరయ్య చెప్పఁడీ;

మ. విని యుంటిన్ మతి నైత్రికాద్రితటముఁ జేసించి నిస్సీమలో
తునియల్ వేసి పథంబు గాని పథమందున్వచ్చి నిక్కీరులై
మనుకర్మించియు నర్వణంగొనక మానంబంచు భాషింతు రే
పవికల్మం జమఁదెంచిరో యిటకు మీపాల్గంధమందెల్వఁడీ."

(సభా. II, 21)

'మీరు చనుదెంచిరి' అనే వాక్యములో కర్త మధ్యమ పురుషబహు వచనమును దానిక్రియ ప్రథమపురుష బహువచనమున్న గనుక ఈవాక్యము తప్పకాక తప్పదుగదా. గ్రంథము అచ్చుపడ్డతర్వాతగాని కవిగారికి తప్పుకన బడలేదు. అయితే నిజమయిన మాతృభాషలో వాగ్వైవారు ఏమరిపాటున అయినా ఇట్టితప్పుచేయరు. పండితులుకానీ, పామరులుకానీ. అచ్చుపడ్డ తర్వాత వయినా గ్రంథకర్తగారు కనుక్కొని వైచిత్ర్యము ఒకటి చూడండి.

ఉ. ఓరి జయద్రథా నెలియవుల్లమనందిది రాజధర్మమే
కూరిరత నిట్లునీయమటలు కూడునె పాండవులాగ్రహార్తులీ
తీరున మన్న నిన్నరసి తెగ్గిగనేయక మానరింతలోఁ
జేరఁగవత్తురీల్గంటయ పిడ్డము నీకెటుచూచె సేనియన్.

(ఆర IVII, 379)

నేటి వాడుకలో "ఎటు చూచినా నీపుచావుపిడ్డము" అనేవాక్యము "తల్గుటయపిడ్డము నీకెటుచూచెసేనియన్" అనిపాతతెలుగులోనికిమార్చి నాము. అయితే, చూచెన్ అనే సమాపక క్రియకు కర్త కానరాదే, ఈలాగే ఉంటుంది ఆనేకపండితుల గ్రాంథిక తెలుగు. ఏమిచెప్పను ఆతెలుగు తీరు!

వాడుకలో లేనివి తప్పులో ఒప్పులో సిద్ధాంతము చేయడము దుష్కరమే గాని, వాడుకలో ఉన్నవి పండితులు తప్పలనుటకు సాహసిస్తారే. అది మేము సహించలేము.

చేతురు, కోతురు వాడుకలో లేనివి కావు. జీవలోకములో నేడు కులుకుతూ ఉన్నవి. ఆంధ్రభాషా ప్రపంచములో వాటికి విహితవ్యాపార మున్నది. ఇవి అసాధువులంటే, మేము సహించలేము. భాషాభిమానులు సహించరు. కూఁతురిని, కూఁతురికి మొ నిషేధించినట్లే చిన్నయసూరి గారు వీటిని అసాధువులు, గ్రామ్యములు, అని నిషేధించి దూషించినారు. ఆయనమతమును అవలంబించిన పండితులు వాటిని వాడడముమాని ఊరుకుంటే లోకానికి ఏమినష్టము లేకపోవునుగాని, ఇతరులు వాటినివాడితే తిట్టుతున్నారు; పూర్వుల గ్రంథములలో ఈ రూపములు కనబడకుండా దిద్ది గ్రంథాలు పాడుచేస్తున్నారు. ఇవి బడిపిల్లలువాళ్ళైతే ఉపాధ్యాయులు తప్పెట్టుతున్నారు. పరీక్షకులు మార్కులు తగ్గిస్తున్నారు ఇది మిక్కిలి నింద్యమయినపని; ఈ దురాచారము పండితులున్ను పరిష్కర్తలున్ను విడిచి పెట్టేటట్లు చేయడము భాషాభిమానులకు విహితకృత్యము. పండితులు వెలి వేసినా పెద్దల నోటనే ఆ శబ్దములు నెలకొని ఉన్నవి; వారి గ్రంథములలో కూడా చొరఒడుతున్నవి. ఎంతఅణగద్రొక్కినా చావవు. మాటలసున్నా, మనలాగే వాటిపాణాలు వాటికితీపి.

నేటి కవిపుంగవులు శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు బహిరంగముగా ఢంకామీద దెబ్బకొట్టి మల్లచఱచి మరీవాడుతున్నారు 'చేతురు' అని; తప్పన్న వాళ్ళకే వారుతప్ప పెట్టుతున్నారు, (మా. పాండ. అశ్వ. పుట 31).

తమకు ఉచితమని తోచినప్పుడు, చిన్నయసూరి మాటేకాదు బ్రహ్మ దేవుని మాటయినా పరే, తోసివేసి, జంకు లేకుండా వ్రాసే వారిలో అగ్ర గణ్యులే చిలకమర్తి లక్ష్మీవరసింహంగారు; ఉత్తరాదములో ఆయన ఏమం

చేసేమి' వ్రాతలలో స్పష్టముగా తెలియజేస్తున్నారు తమమతము. ఆయన గ్రంథములలో లేనిశబ్దము నేటితెలుగులో లేనేలేదేమో అనిపిస్తుంది. ఆయన రచించిన రామచంద్ర విజయములో 'తెలియఁజేతును' (చూ. పుట 121) 'వివాహముచేతును' (చూ. పుట 127) అనేరూపము లున్నవి.

మ రామలింగ రెడ్డిగారు తమఅర్థశాస్త్రములో తరుచుగా చేతురు, చేతుము వాడిఉన్నారు (చూ. పుటలు 139, 146, 174, 183, 216, 248, 249, 314).

కీర్తిశే. గురజాడ శ్రీరామమూర్తిగారి కవి జీవితములలో చేతును (చూ. పు 390) వ్రాతుము (చూ. పు 384) ఉన్నవి.

మ హరిసర్వోత్తమరావుగారి అభిజ్ఞానశాకుంతలము లింకను చరిత్రలో ఉన్నవి (పు111.)

బ్ర. శ్రీ కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిలువంటి వారువ్రాసిన వివేక చంద్రికా విమర్శనములో కూడా ఉన్నవి; వ్రాతము (చూ. పుట 22), పోతురు (చూ. పు 29) అని. ఇవిచేతురు కోతురు వంటివేకదా.

కూతురిని మొదలగు శబ్దములవలెనే, చేతురు మొదలగు శబ్దములు ప్రత్యేకించి వేరొక్కని చిన్నయసూరి సూత్రములతో కట్టుకట్టి, నిషేధించి నందున, చాలామట్టుకు నేడు గ్రంథకర్తలు వాడుక చేయడము మానుకొన్నా, పద్యాలలోకూడా, తెలిసిగాని, తెలియకగాని, అనేకకవులు చేతుము మొ॥ ప్రయోగిస్తునే ఉన్నారు, చూడండి:— శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు తమ్మ ఆక్షేపించే వారిని శతించి మరీవాడుతున్నారుగదా వీటిని 'దేశభాషాలలితాంగి మూరుటది సత్కవిసమ్మతమ నివాదించిన వీరిని గ్రామ్యాభిమాను లని నిరాకరించేవారు ఎవరైనా ఉంటే, వారి తృప్తికోసము మ॥ జయంతి రామయ్యపంతులువారున్న మ వావిలికొలను సుబ్బారావు పం(డి)తులవారున్న రాజదర్బారులోని కవులున్న రచించిన కృతులే ఉదాహరిస్తాము. మనలౌకికభాష గ్రామ్యమని నిందించి, దానిని కాగితముమీద ఎక్కడా

కనబడకుండా చేయడమునకు బ్రహ్మాండము బ్రద్దలకొట్టుతూ ప్రయత్నయాపల కోర్చి గ్రాంథికాంధ్రభాషా రక్షణపరాయణులయి వ్యవసాయము చేస్తూ ఉన్న మహానుభావులుగదా ఈ పంతులుంగార్లు. వీరిప్రయోగములు నెత్తిని బెట్టుకొని గ్రామ్యద్వేషులు సమాధినొందుదురుగాక.

మ రామయ్యపంతులవారి ముక్తీశ్వర శతకములోనివి రెండు పద్యాలు'

క. గండములొందియు సుజనుల్ మెండుగఁ జేతు రితరులకుమేలొన్గుజముల్
మెండుగ వాడియునీడక దండనుగల వారికివె ధరము క్తీశా

క. కూళలు కీడొనరించిన మేలొనె సేతురు మహితులు మేదినియందున్
గాలద్దన్నినవీదే పూల నశోకంబపవృతపుర ముక్తీశా

1893 సం నవంబరు 12 దిని నెల్లూరిలో వావిలికొలను సుబ్బా రావు పం(డి)తులవారికి చాలాగౌరవముచేసి వారి మిత్రులు 'గజమాల' బహుమతిగా ఇచ్చినప్పుడు దానికి మారుగావీరు 'పంచరత్న సీసములు' కట్నం చదివించిరారు. వాటిలో కడపటిది ఉదాహరిస్తున్నాము చిత్త గించండి:-

నిమ్మళంబుగఁ దన్ను నెమ్మది నమ్మిన నిమ్మహిని శుభమ్ము గల్గుమనెడి
నుడి నడుపంగ వానుడి నిచ్చి పలికించెనే నేరకున్నను నేర్చు లెచ్చ
నిచ్చలు బెచ్చుగఁ గల్చర మొయిచ్చపచ్చి అచ్చులఁగృతి మెచ్చ జేసె
గారణాంతరమును గల్పించి యీయూరికిని దెచ్చిమముఁ జూపి యనఘుఁ జేసె
నవనిజాభర్త శాద్రూప్యమగుట శుభ యశస్కరంబును గరముత్రోయస్కరమున
మస్కరణమని జేతు మనస్కరించి విబుధ అంగీకరింపుఁడీ ప్రేమ మెలఁగ

(అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి 1894 జనవరి)

ఇందులోని కవితారహస్యము విబుధులే జాత్తుకొందురుగాక! ఇట్టిరచనలో ఇమిడ్చిన 'జేతు' పర్యంతుని మాటన దగునా? ఏమో! పర్యాదమని ఒప్పుకొం టూగు గాబోలు కవులు నేటికి పాండిత్యము పండి పక్వమైనది గమక.

శ్రీ వేంకటగిరి సంస్థాన మండుండే శ్రీ గోపినాథ వేంకట కవి రచించిన కృష్ణజన్మఖండమనే మహాకావ్యము బ్ర శ్రీ॥ చెదులవాడ సుందర రామశాస్త్రులవారు పరిష్కరించి మరీ అచ్చువేయించిరారు. అందులో చేతురు వెం! తరుచుగా కనబడుతున్నవి; మచ్చుకు ఒకటి ఇస్తున్నాము.

క! సర్వేశ్వర సర్వరూప, సర్వోత్తమ సర్వబీజ సర్వాధారా
సర్వజ్ఞ సర్వవందిత సర్వాతీత నినుభక్తి సన్నుతి సేతున్ (IV)

శ్రీ బొబ్బిలి సంస్థానములోని కవులు బ్ర సుసర్ల చినసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రులవారు సంస్థానాధిపతుల ఆజ్ఞచొప్పున, వర్షాభావముచే లోకము బాధపడుచుండగా, వర్షముకురిపించుమని దేవుని ప్రార్థిస్తూ చెప్పిన పద్యము.

శ॥ శ్రీ మించు మించుమైవర, హే మాంబర మనఁగఁ దగిన హీనవిరాజ
చ్ఛామాంగుఁడవై విష్ణవ, నా మెఱసిన నీపు వందనము జేతు ఘనా
(చూ. ఆముద్రిత 1893)

శ్రీవిజయ నగర సంస్థాన కవులు బ్ర మండచిట్టి కామశాస్త్రులవారి మూర్కండేయ పురాణములో ఈ శబ్దములు గల పద్యములు వందలు వందలున్నవి.

క! జీవించిన భద్రములగు, జీవించిన పుణ్యములను జేతురు తనువుం
బో విడిచి ధర్మహీనం గావింతురె గాన తనువు గడుం రక్ష్యమగుఁ ॥
(పు 50)

ఏ విగురునింద గావించిరట్టి వారి జిహ్వాగోత్తురు మొలంవంగ మరల(104)

గ్రామ్య భాష గ్రాంథిక భాషగా చేసి, తమ నాటకములలో నెక్కించి, నెలకొల్పినవారైనను గ్రామ్యమును సర్వతో ముఖముగా విందించి ప్రసిద్ధిగాంచిన పిఠాపుర కవులు మ! పానుగంటి లక్ష్మీనృసింహరాయలవారి వర్మదాపురుకుత్సీయము (రెండవ కూర్పులో-ఉత్తమ పాత్ర వాక్యము-'ఏమి చేతురు' పుట. 108.)

ఇకను ఈ రూపము కొత్తగా భాషలో దూరిన గ్రామ్యము కాదనిన్ని పాశ్చీనులు తరుచుగా వాడి ఉండకపోయినా అయిదువందల సంవత్సరము లయి నిస్సందేహముగా కవులు వాడుతువ్వారనిన్ని రుజువు చేయగలము. మన్నయ భారతము వ్రాతపుస్తకములు తంజావూరి సరస్వతీనిలయమందు కొన్ని ఉన్నవి. వాటిలో 27వ రెజస్టర్ సెంబరుగల తాటాకుపుస్తకమునందు 28వ ఆకుమీద ఆదిపర్వము II, 56వ పద్యము ఇట్లున్నది.

క। విమనిధికుక్షి నసంఖ్యము విషాదగణమండి ధారుణీప్రజకుఁ గడున్
విషమము సేతురు వారినిమిషమునభక్షించెను మమిత్రవిచారీ।

వావిళ్ళవారి అచ్చుభారతము సభాపర్వము II, 188 సీసపాదములో పాఠాంతరము 'కుడిచినచోటికిఁ గొరఁతసేతు' అని ఉన్నది. ఇవి మన్నయమాటివి.

గుప్తార్థప్రకాశికలో ఉదాహృతము. తిక్కన విరాట. II, 281 వ పద్యము మూడోపాదము. మఱి 'నా కులతెంబొందెదునప్డు మంటపము సంఘో ద్ధింపగాఁ జేతు' అని ఉన్నదని శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులుకూడా తిక్కన ప్రయోగమున్నదన్నారు. కర్ణపర్వము I, 296 లో 'దయసేతువుగాఁ' అని ఆనందముద్రణములో ఉన్నదిగాని పుట అడుగున 'దయసేసెదవు' అని పాఠాంతరమున్నది. సౌప్తికప. ఆ. I, ప. 33 'ఉ॥ నీతిదొరంగి కార్య ముల సెట్టన యూగ్రిమా వృత్తిఁజేసినం। బ్రీతిగ సిద్ధిఁబొందినను భీతి జగ మ్మయోఁజుట్టి భూజనుల్ । సేతురె చేటు సేఁతలు ఫలింపక...' అని తాటాకు పుస్తకములో ఉన్నది. అచ్చులో చేతురుకు బదులుగా సేతురు అని ఉన్నది అర్థమేమో?

I, 16. క...తిక్కన నిర్వచనోత్తరరామాయణము 'అలతి యలతి తునియెల గావళగూర్చి నట్టులమరంజేతుఁ॥' అని ఒక తాటాకులపుస్తక

ములో ఉన్నది. మరిఒక తాటాకు పుస్తకములో 'అలతి తునియల గామాల సంధించిన విధంబు నమరగవలయుగా' అని ఉన్నది.

మారన మార్కండేయ పురాణము వ్యాసమూర్తి శాస్త్రులవారు పాఠాలు మార్చి పరిష్కరించి అచ్చువేయించిరారు. వారి కీ పని యిచ్చిన పోలవరం జమీందారుగారు స్వయంగా వ్రాసియిచ్చిన సాహ్యపత్రములో స్పష్టముగా పరిష్కరణ దోషాలు చేర్చ్కొన్నారు. పిఠాపురమందున్న ఆంధ్ర పరిశోధక మండలివారు స్థాపించిన పుస్తకభాండాగారమందు మారన మార్కండేయ పురాణము తాటాకుపుస్తకము ఒకటున్నది. ఆందులో I, 227 వ పద్యము ఇట్లున్నదని బ్రా॥ మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రులవారు మాకు పుస్తకము చూపించిరారు.

ఆ॥ మార్గజనిత రేణు మలినమై నీ ముఖాంభోజమింక దతీఁగి జాలఁ బొలుపు
వాడి లొంటి యంత చూడఁగా నొప్పకయుండు నేమి నీతు మండలేశ॥

అచ్చుపడ్డ మార్కండేయ పురాణమంతా దిద్ది పాడుచేసిరారు పరిష్కర్తలు. దిక్కుమాలినది అయినది ఆంధ్ర సారస్వతము.

శ్రీనాథుని నైషధమునందు II, 88 వ పద్యములో పూర్వముద్రణమున పేతురు అనే పాఠముండగా బ్రా॥ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిల వారు తామ పరిష్కరించి అచ్చువేయించిన పుస్తకములో పాఠము పవరించి వ్యాఖ్యానములో "పూర్వముద్రణపాఠమున 'చేతురు'-అపశబ్దము; 'చేయుదురు' సాధువు" అని వ్రాసిరారు. మేము చూచిన తాటాకు పుస్తకములలో 'చేతురు' అని ఉన్నది. ఎన్నో పద్యాలు వీరి పరిష్కరణము వలన మారిపోయినవి. ఏమిచెప్పము!

ఈలాగునే భోజరాజీయము VII, 63 వ పద్యములో 'పదంపడి యేమి నేతుగో' యని వ్రాతపుస్తకములో కనబడుతున్న పాఠము అచ్చు పుస్తకములో 'పదంపడి యేమొనర్తురో' అని పరిష్కృతమైనది. భోజ

రాజీయములో చేతురు మొ। ప్రయోగములు కావలసినన్ని ఉన్నవి. పరిష్కర్తలు కడుపుబ్బు తీర్చుకోవానికి ఒక్కచోట దిద్దికేసి ఏమిమూటకట్టుకొన్నారు? తక్కినచోట్లనున్న ఈ ప్రయోగము నిల్చిఉన్నప్పుడు అది వాడనివా డని ఆ కవి అనిపించుకోడుగదా! బ్ర॥ పండిత గోపాలాచార్యుల వారు పరిష్కరించి టీకవ్రాసి అచ్చువేయించిన భేషజకల్పమందు చేతును అని మూడు పద్యములలో (I. 4, 5, II. 3) పూర్వుల గ్రంథములలో ఉంచినారుగాని దిద్దలేదు. సెభాష్!

బుద్ధిపూర్వకముగా దిద్ది కూటకరణదోషము చేయడమేకాక తాము తప్పులనుకొన్న ఈ శబ్దములు ఎవరైనా గ్రంథములలో వాడితే పత్రికలలో విమర్శనముచేసి పండితులు పడతిట్టుతున్నారు. బ్ర॥ చాలకవి కాశీభట్ల కృష్ణరాయశాస్త్రిగారు రచించిన శమంతకోపాఖ్యానము ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక (V, పుట 295) లో విమర్శించిన మహానుభావు లెవరోగాని 'చేతురు' అన్నందుకున్న ఇంకా మరికొన్నిటికిన్ని పాపము చాలకవిగారిని చేమర్యాదగా నిందించి, గ్రంథాలు పండితులచేత దిద్దించుకొని మరీ అచ్చువేయించుకొమ్మని గట్టిగా బుద్ధిచెప్పినారు. మ। చెలికాని లచ్చారావు వారు పండితులచేత దిద్దించుకొని గ్రంథము అచ్చువేస్తే దిద్దిన పండితులకే బుద్ధిచెప్పినారు. ఏమిదారి? పరిషత్తువారే ఆంధ్రగ్రంథ పరిష్కర్తలను నియమించి వారు పరిచేస్తేనేగాని ఏ గ్రంథములయినా ఆంధ్రులు చదవ కూడదని శాసనము చేయిస్తే బాగుండును.

కీ॥ శే శిష్ట్ల కృష్ణమూర్తి కవిప్రసిద్ధుడేగద! ఆయన రచించిన ఒక ఉత్పలమాలికలో 'రేఁబగళ్లులం బాయని సాధకంబు పరిపాటిగఁ జేతురో వారివిద్య', అనేచరణమందు 'చేతురు' ప్రయోగించినారు. (కవిజీ. పు. 44రి)

ఆయన కాలములోనివాడే సంస్కృతమందున్న తెలుగునందున్న కూడా గొప్ప పండితుడనిన్ని గొప్పకవి అనిన్ని ప్రసిద్ధిగలవాడు పిండిప్రోలి లక్ష్మణకవి తాను రచించిన ద్వ్యర్థికావ్యము లంకావిజయములో:

గీ॥ ఒనరు మద్వాక్కులం దెలుంగునకు బద్ధడగును వాగను శాశనుఁడైననమ్మ
మలఘుమద్దివ్య గోచియంబులకుబద్ధుడగును శ్రీమనోవనుచోరుడైననిజము
(II, 48).

అని తన తెలుగులో ఏమీ దోషముండదంటూ సావజ్ఞముగా చెప్పి,

క చేతోవీధిన్ సన్నుతిఁ జేతుఁ విక్రమనమేతు శ్రీకరగుణపం
భూతున్ భవ్యామేయనికేతున్ రిపువిపిన భూమకేతున్ గేతున్ (I,16)

అని ప్రాపస్థానమందు 'తు వర్గముంచి శబ్దాలంకారముగా చేసి మరీ ప్రయోగించినాడు ఈ శబ్దముగల పద్యములు ఇంకా ఉన్నవి ఆయన గ్రంథములో. లక్ష్మణకవివంటివాడు ఇట్టి రచనలో 'చేతును ప్రయోగించడము ప్రమాదమవుతుందా? బుద్ధిపూర్వకముగా సావధానముగా కామతః కవివాడిన శబ్దము ఏదో దుష్టలక్షణమునకు విరుద్ధముగా ఉంటే 'ప్రమాదోధీమతామపి అని కవిని దూషించడము అవివేకముకాదూ? కే॥ దాసు శ్రీరాములు పంతులుగారి 'కృతులు చాలా రసవంతమయినవని తెలుగుదేశమందంతటా ప్రఖ్యాతిపొందినవి వాటిలో 'చేతును ప్రయోగించినారు చూడండి —

'వారిపీరితోలి వాకేలరసామి వద్దువద్దుచాలురా నోరుమూసికొని యూరకున్నగాని తీరదాయె దానిపోరు నేనేమిసేతురా (116)

'భానురాంగి నిన్నమాయజేసె నేనేమిసేతు దానురామకవి మనో నివాసుడాయె మోసమాయె (III 12)

కృతులలోనూ, పాటలలోనూ వాడినశబ్దములు ప్రమాణమా? అంటారు కొందరు బాగా ఆలోచించక, కృతులలోను పాటలలోను గ్రామ్యాలు వాడవచ్చునని ఏశాస్త్రమందు ఉన్నదో ఎవరు సెలవిచ్చినారో! అవి గ్రంథములుకావా? అవి రచించినవారు శిష్టులుకారా? త్యాగరాయల పాటలున్నవి చూడండి వడ్డాది సుబ్బారాయల పాటలున్నవి; అవీ చూడండి

త్యాగరాయలవారు భక్తిరసము ఉప్పొంగేటట్లు తమ తెలుగున రామకీర్తనలు రచించి పాడినారు సుబ్బారాయలవారో? మేము చెప్పడమెందుకు? తెలుగుదేశములోనేకాదు ఆంధ్రదేశములోను, కన్నడదేశములోను తెనుగు తేనెవంటిదన్న ప్రఖ్యాతి త్యాగరాయుల తెనుగు పాటలవల్లనే వచ్చినది. అట్టి త్యాగరాయల తెలుగు శిష్టజన వ్యవహారమందున్నప్పుడు గ్రామ్యమన డము ఎంత సాహసమో ఆలోచించండి, త్యాగరాయలకు గ్రామ్యభాష వాడుమని ఇచ్చిన అనుజ్ఞ సుబ్బారాయుల కాలమందు రద్దయినదా? వాస్తవమయిన సంగతి యేమిటంటే, సుబ్బారాయులవారు అనర్థకమయిన నియమాలు పెట్టుకొని తమ స్వంతభాష గ్రామ్యముచేసుకొని, ఏదో కృత్రిమ భాషలో సంకీర్తన చేసినారు, త్యాగరాయలవారు స్వేచ్ఛగా లోకములోని సత్సంప్రదాయము ననుసరించి, తమ స్వంతభాషయెడల గౌరవము అభిమానము గలిగి రామకీర్తన చేసినారు దేవుడు త్యాగరాయల కీర్తనకు మెచ్చుక, 'గ్రామ్యభాష వాడినందుకు ఆయనను నరకమందు పడవేసినాడంటారా? 'స్వభాష విడిచినందుకు సుబ్బారాయులవారికి పుణ్యము లభించిన దంటారా? తెలివితక్కువవాళ్ళు అనే మాటలు పండితులనోట రాకూడదుం విన్నకోట పెద్దిరాజు చెప్పినాడు గ్రామ్యలక్షణము చూడండి

క ఈసడమాలం గోరడములు గాసర బీసరలు లైన కట్టిడి పలుకుల్
భాసిల్లు గ్రామ్యములు సా, వాస్యోక్తులఁ దెగడుచోట నవియున్ వలయున్॥

సరిగా ఉన్నది! చంద్రశేఖర శతకము మొదలయినవి నవ్వించడము కోసము వ్రాసినవే, గనుక వాస్తవమయిన గ్రామ్యభాష అట్టివాటిలో ప్రయుక్తమైనదే ఉదాహరణముగా ఒకటి చూడండి

ఉ॥ పెద్దలు శెప్పగింటి బవు పెద్దట యొగ్గి సామాదులంటబల్
గద్దిరి తోడయాటలును కంబము కాడ మరుండ మెట్టియా
డిద్దరులోన ఓమనుట యేకముకా రొదపెట్టి బాపనాం
డ్లెద్దుల మోలెతిందురని యెన్నును మూఢుఁడు చంద్రశేఖరా (24)

ఇట్లే సారంగపాణిపదములు మూడవభాగమునందు గ్రామ్యభాషను అని రచించిన హాస్యగీతములున్నవి 'ఇగనేను పైకెక్కి యీ బీసనూడొచ్చి త్యాగరాయల కీర్తనలు ఇటువంటి హాస్యోక్తులా' రాములవారిని 'తెగడుట కోపము రచించినవా' దేవుని స్తోత్రముచేస్తూ గొప్పవారు రచించిన పాటలు హాస్యాలా' హాస్యానికి కల్పించినవికూడా ఉన్నవి కొన్ని వాటికీ పీటికీ భావంలో వ్యత్యాసము స్పష్టముగా కనిపిస్తూనే ఉంటుంది కండ్లుండే. గనుక దాను శ్రీరామాలుపంతులవారి కృతులలోని చేతును అనే రూపములను గ్రాంధికములని ఉదాహరించడము తప్పుకాదు మా వాదము సమర్థించ డమునకు ముఖ్యాధారముగా పాటలలోని ప్రయోగములు మేము ఉదాహ రించడములేదు ఆమాట మరిచిపోవద్దు ఒక శబ్దము సర్వజనసమ్మతమైన దనిన్ని, సర్వజనవిదితమైనదనిన్ని, సర్వప్రియమయినదనిన్ని రుజువుచేయుటకు సర్వజనీనమయిన పాటలలోనూ శతకములలోనూ చూపించకతప్పదు. లోకులకందరికీ తెలిసేటట్లు వ్రాయవలెనని కోరేవారు ఇట్టి శబ్దములే వాడు తారు ఒక్క ప్రబంధములో ఒక్కపద్యములో యతిస్థానమందో, ప్రాస స్థానమందో శబ్దరూపము స్పష్టపడేటట్లు ఒక్క ప్రయోగముచాలు పండితు లకు అది సాధువు అని నిరాక్షేపముగా ఒప్పుకొంటారు లోకములో ఉండనీ, ఉండకపోనీ పదేపదే చెప్పుతున్నాము మా మతము, లోకములో ప్రచురముగా ఉండి గ్రంథము అనేదానిలో ఎక్కడైనా ఆ మాట కన బడితే పండితులున్న కవులున్న సంతోషించవలెను గాని దుఃఖించకూడదు, ఎందుకు కనబడ్డది ఇందులోనని, దుఃఖిస్తే దుఃఖించనీండిగాని, అది దిద్ది కనబడకుండా చేయకూడదు. దాను శ్రీరామాలుపంతులువారు 'చేతును అనే రూపము ప్రౌఢకావ్యములలోకూడా ప్రయోగించే ఉన్నారు. ఆయన తెనింగించిన మాలతీ మాధవములో (దశమాంకములో రెండోపద్యము చూడండి).

శా॥ వచ్చిరానట్టి యేడుపు వచ్చిరాని నవ్వుగల పాలపళ్ళతో నన్నుఁజూచి
వచ్చిరాని పలుకు పల్కు పాపమోమాదమ్మి నాడెందమున స్మరణసేఁతు

వీరివలెనే త్యాగరాయలవారు పద్యములగల ప్రబంధము వ్రాసిఉంటే వారు కృతులలో వాడిన శబ్దములే పద్యములలో కూడా వాడేఉందురు

'ఆట్లూ పలుకుదు విట్లూపలుకుదు-వందుకేమి నేతు (101 వది) అని పాటలో వాడినట్లే

నీ ఎవ్వరి భాగ్యమో ఎందడగుంటివో యందు గాగిలిజేర్తు నేమినేతు (మా 213)

అని పద్యములోకూడా ప్రయోగించినారు-చూచినారా?

రామదాను చరిత్రమందు పాటలలోనూ పద్యాలలోనూ కూడా 'చేతును మొ రూపములున్నవి

1 "ఇటులఁజేతువటరా యిది తగువటర ఓ రామరామ" (పుట 63)

2 "ఏలాగుశాలుదు నేమినేతురరామ" (పుట 68)

3 "ఎంతవేఁడుకున్నఁ బలుకఁడేమినేతునమ్మా
యింతజాతిమనను వానిసెందుఁగాననమ్మ" (పుట 101)

ద్విపద ఆవాహనము నేతు వతిక్రమముగను
రావయ్యనీలనీరదగాత్రరామ (పుట 116)

4 "స్నేహముఁజేసినవానికి ద్రోహముఁజేసినవాని కూహకమున యమునిదూతలు కులిశమునను మెందుకత్తుల గోతురు కొఱఁతవేతురు (పుట 124)

5 పర్కార్పనులను సరగునఁజేతును సాయంకాలమువఱకు (పుట 46)

6 నాపైప్రీతిని చేరఁదీతువను వాకలఫలమేమో (పుట 36)

త్రేత్రయపదములలో ఈరూపము తరుచుగా ప్రయుక్తమయినది.
ఇందుకు నేనేమినేతు—యేమందునే (35 వ పదము)
ఇందుకేమినేతునమ్మా—యెవరుతోడితెచ్చెదరమ్మా (36 వ పదము)

ఈయన పద్యాలు వ్రాసిఉంటే వాటిలోనుకూడా ఈ శబ్దము వాడి ఉండును క్షేత్రయపదములలో వాడినపదములు ప్రమాణమా? అని ఆక్షేపించేవారికి తగిన సమాధానము చెప్పగలము సీతారామాచార్యులవారు శబ్దరత్నాకరములో ఈ పదములలోని కొన్నిపదములు ఉదాహరించినారు గదా వారికి అవి ప్రమాణమైనప్పుడు మాకు మరికొన్ని ప్రమాణ మేల కాకూడదు? "ప్రమాణమంచే" పెద్దలువ్రాసిన గ్రంథములలోని ప్రయోగము; అంతేకదా చూ శ ర "ఊరు=పుట్టు అపలూరఁగా క్షేత్రయ" "మా మాబాగాయె క్షేత్రియ" ఈ రెండవపదము 'మా 'మహా అనేశబ్దము యొక్క వికారము శ్రీనాథుడు నైషధములో వాడినాడు (చూ VI, 95), అక్కడ అవ్యయము. విశేషణమయినందుకు క్షేత్రియశబ్దప్రయోగమే ప్రమాణముదొరికినది శతకములు పబంధములకన్న ఎక్కువగా దేశములో వ్యాపించి ఉన్నవి నరసింహశతకమువంటివి సర్వజన ప్రియమైనవి సుమతీ శతకము, వేమనశతకము, కృష్ణశతకము చిన్నపిల్లలుకూడా చదువుకొందురు. అందుచేత శతకములలోనుంచి ప్రయోగములు ఉదాహరించినాము శతకములు ప్రమాణములా అంటే, ఔను ప్రమాణములే అని నిర్భయముగా చెప్పుతున్నాము, కాకేమి? అప్పకవికి అయినవి కావా? చూడండి దేవకీనందనశతకము (చూ అప్పకవీ III 209 మ చతురంబోధి ..) మునున్నందనశతకము (చూ. అప్పకవీ III, 119 శా కోపాటోపము) భాస్కరశతకము (చూ అప్పకవీ. III, 149 ఉ దక్షశతలేనియింటికి .)

మనకు ఇవిన్ని ఇటువంటివి తక్కినవిన్ని ప్రమాణమేలకాకూడదు? అప్పకవీయముకోకూడా తెలుగుభాషా, తెలుగుకవిత్వము, తెలుగులక్షణము మరిమారకుండా గడ్డకట్టుకొని పోయినవా? అప్పకవికి తన కాలమందున్న కవులయెడల గౌరవమున్నందున వారి గ్రంథములు ప్రమాణముగా గ్రహించినాడు. చూచినారా? మనవాటి కవులయెడల మనకెందు కుండకూడదూ

అగౌరవము, అభక్తిన్నీ? శబ్దరత్నాకరములో దాశరధీశతకములోని ప్రయోగములు ప్రమాణమయినవి (చూ కొప్పరము, జొబ్బిలు) గనక ప్రసిద్ధమైన శతకములలోని ప్రయోగములు ప్రమాణముగా అంగీకరింపక తప్పదు. అయినా, వాటినే మేము ఆధారముగా చేసుకోలేదనుండీ శబ్దములోనిది పురాణాలలోకూడా ఉన్నదన్నట్టు శతకాలు ఉదాహరించినాము అప్పకవి ప్రమాణముగా ఎత్తుకొన్న భాస్కరశతకములోనిది

ఉ. "లోకములోన దుర్జనుల లోఁతులెఱుంగక చేరరాదు సు
శ్లోకుఁడు చేరినంగవయఁ జూతురు జేతురు చెడ్డహాస్యమున్" (82)

ఈపాఠము తాటాకు పుస్తకములలోనున్నూ, మొన్న మొన్నటివరకూ అచ్చుపడుతూ వచ్చిన కూర్పులన్నింటనున్నూ కనబడుతున్నది 1911-వ సంవత్సరమున టీకతోకూడా బడిపిల్లలకోసము ముద్రించిన పుస్తకములో "చేయుదురెక్కసక్కెమున్" అని దిద్దినారు పరిష్కర్తలు, చిన్నయసూరిగారు చేసిన నియమము చొప్పునగాబోలును

అప్పకవికి ప్రమాణమయినదే దేవకీనందన శతకములోనిది

ఆ అక్రూరాత్మకులైన పాండవుల బాహాశక్తియున్ ధాత్రి ని
ర్వక్రంబయ్యెనట్లు చేసు ననుచుక్ వాత్సల్య మింపొంద (52)

ఈ పాఠము రెండుకూర్పులలో ఉన్నది పండిత పరిష్కరణములో మాయమయినదేమో మేమెరుగము

కలువాయశతకములో చాలామాట్లు ఈశబ్దము ప్రయుక్తము ఇది సర్వజన ప్రియమైనది

వీ వలపెందు దాతునే వసుసెటుచూతునే నేనేమిసేతునే సెలతలార. (24)

కాంతాలలామ శతకములో ఇట్టివి ఉన్నవి ఇదిన్నీ సర్వజనప్రియమైన పుస్తకము

సీ ఆలుక చేతురు గాని యతివగో నీవలె పలుమారు నలిగెడి పణతిగలదె (44)
జానకీపతిశతకము ఆబాలగోపాలము అందరూ చదువుతారు అందులోనిది

ఉ. "ఎన్నిక నెన్ని విన్నపము లెంతయు జేతును నీదుచిత్తమున్"
తాడిమళ్ల రాజగోపాల శతకములోనిది

సీ సకియగో నాంతి సంశయంబులుమాని రాడేమి నేతు నే రాజవదన

వ్యాకరణములోగాని ఎవరయినా ఒక శబ్దమును చేర్చితే అశబ్దము సాధువు అవుతుందని అనేకమంది భ్రమపడతారు వ్యాకరణముగాని కోశముగాని చేసినవాడు సర్వజ్ఞుడయి వానిమాట అమోఘమయినా వాడు చెప్పిన లక్షణము వాని తదనంతరము భాషమారినయెడల దానికి పట్టదుగదా అల్పజ్ఞులయినవారు చెప్పేలక్షణము ఆక్షేపణకు ఎడమివ్వక తప్పదు విమర్శ పయినిగాని అందులోని తప్పులు లోపాలు సవరణకావు తెలుగుభాషకు అనేకమంది కవులు పండితులు నిఘంటువులున్న వ్యాకరణాలున్న వ్రాసి శాసించగాని అవి అన్నీలోకములో వెల్లడి కాలేదు వాటిలో ఏదిన్నీ సంపూర్ణముగాగాని నిర్దుష్టముగానులేదు ఇప్పటికన్నీ కొన్నింటిపేర్లే పండితులు ఎరుగరు లౌకిక వ్యవహారములో వాడేభాష ఏదేశమందయినా వ్యాకరణాలను కోశాలనుబట్టి నేర్చుకొంటారా? గనుక లక్షణము ప్రయోజనము లేదు. కేతన వ్యాకరణములో 'అంట అనేరూపము సాధువుగా చెప్పినా అధర్వణుడున్ను అహోబలుడున్ను అది అసాధువులన్నారు పెద్ది రాజు కూతురికి, కూతురిని సాధువులంచే చిన్నయసూరి అసాధువులన్నాడు. చుదురు రూపములు తన పూర్వులు సాధువులన్నా, చిన్నయసూరి ఒప్పుకోలేదు ఇట్లే చేతురు, కోతురు సాధువులని పూర్వులు కొందరు లక్షణముచెప్పి ఉండగా, చిన్నయసూరి తప్పనగానే తప్పలయిపోవునా? గణపవరపు వేంకటకవి అని గొప్ప పండితుడు ఒకడు సర్వలక్షణ శిరోమణి అనేపేరుగల

గొప్పగ్రంథము ఒకటి రచించినాడు దానిలోని దశమోల్లాసము ద్వికూప కోశము అందులో తన యోగ్యతను ఇట్లు వర్ణించుకొన్నాడు

క॥ సమశాలము వారలు తమతమ మదులకు మిగుల సమ్మతంబని మెచ్చ్‌-
వ్యమలందలి నడులంప్రయోగములకునిడుకొనఁజుబొగడఁగాఁదగునుకవిన్.

క॥ ఇది గలదో లేదో యను మదిలోపలి సంశయంబు మాత్సర్యంబున్
వదలించి కవులిందుగలవిధమున రచియింప దారి వేంకటశౌరీ

ఈ గ్రంథము ఇంకా అచ్చుపడలేదు. తంజావూరి గ్రంథాలయము లోను, చెన్నపట్నములోని గవర్నమెంటువారి గ్రంథాలయములోను దీని ప్రతులు మేము చూచి అందులోనివి కొన్నివిషయములు వ్రాసుకొన్నాము. 'చేతును సాధువుగా ఈలాక్షణికుడు ఒకపద్యములో చెప్పినాడు

క॥ చూతము చూతమ్మనఁగా
ద్రోతును ద్రోయుదును నాఁగ (దొరువుదొరియనన్)
సేయుదు సేయుదు ననఁగఁ-
జేతుఁ జేయుదును నాఁగఁ జెలువొప్ప హరీ

ఆసేకముగా చేరిఉన్నవి ఈ లక్షణములో చిన్నయసూరివఁటి పండితులు తప్పులని నిషేధించిన శబ్దములు మా ఉపన్యాసములలో కావలసిన చోట్ల వాటిని ఉదాహరిస్తాము ఈ లాక్షణికుడు ప్రాచీనకాలమువాడు కాకపోయినా ఇంచుమించుగా ఇన్నూరు సంవత్సరములక్రిందటివాడయి ఉండును చిన్నయసూరికి పూర్వము చెన్నపట్నములోని పండితులే వ్రాసిన వ్యాకరణాలున్నవి. వాటిలోని సూత్రాలు ఉదాహరిస్తాము 1826 సం॥ములో అచ్చుపడి చాలాకాలము బడులలో విద్యార్థులు చదువుచుండిన రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రులవారి వ్యాకరణము, 230 వ సూత్రము —

"యేవర్ణాంతమైన పసస్థధాతువులకును భావక్రియయందలి తద్ధర్మమునందును ప్రార్థనార్థమునందును 250 సూత్రములోని పటములో

తెలియఁజేసినప్రకారముగానైనా, లేక, యుదు-యుద-యుఁడా అనువాటికి క్రమముగాఁ-తు-త-తా అనునవిగా మార్చడముచేతనైనా రూపములు నిష్పన్నములవుచున్నవి ఈ ప్రకారముగా మార్చునప్పుడు యువర్ణమునకు పూర్వమునందు ఇకారముంటే, అది ఉకారమగును ఉ చేయు అను ధాతువునకు చేయుమును, చేతును, చేయుదము చేతము, చేయుదాము, చేతాము, తడియు అను ధాతువునకు తడియుమును, తడుతును, తడియుదుము, తడుతము, తడియుదాము తడుతాము అని రూపములు వచ్చును

1857 సం ములో అచ్చుపడి బడులలో క్రిందితరగతుల పిల్లలు చాలా కాలము చదువుచుండిన శేషయ్యవ్యాకరణము, 83, 84 సూత్రములు.— యువర్ణముకొనయందుగల ధాతువులకు ఇ, ఏ అనే యచ్చులు ఆదియందుగల ప్రత్యయములను చేర్చునప్పుడు ఆధాతువుయొది యకారము వకారమవుచున్నది ఉ చేయు + ఇ=చేసి, చేయు + ఎదను=చేసెదను ఇత్యాదులు.

దు అనే అక్షరము వచ్చేటప్పుడు ధాతువుయొది యువర్ణమున్న, ఈ దు అనే అక్షరమున్ను తువర్ణముగా వికల్పముగా మార్చబడుచున్నవి ఉ. చేయుదును= చేతును

ఈ శేషయ్యవ్యాకరణము 1875-వ సంవత్సరమునందు మరల అచ్చు పడ్డప్పుడు కడపటిసూత్రము ఎవరో పండితులు అవకతవకగా మార్చిరాయ, ఏలాగునంటే—"గ్రామ్యభాషయందు దు అనెడి అక్షరము వచ్చునప్పుడు ధాతువుయొది యువర్ణమును, ఈ దు అనెడి అక్షరమును, తువర్ణముగా మాఱును. ఉ. చేయు + దును= చేయుదును." పుట అడుగున చుక్క-గుఱుకుపెట్టి, "గ్రామ్య-చేతును" అని చేర్చిరాయ చూచినారా పునర్ముద్రణములో వ్యాకరణాంకూడా ఏలాగు 'పరిష్కృతము లయి పాడయినవో శేషయ్యగారి వ్యాకరణము ఆయనప్రాసినట్లు ఉంచక, దిద్దమని ఈ

పెద్దయ్యలకు ఎవరు అధికారమిచ్చిరాగో శేషయ్యగారి మతమందు "చేతును" గ్రామ్య మెంతమాత్రమూ కాదు. చిన్నయసూరిగారి శిష్యులు ఎవరో 'చేతురు గ్రామ్యమని గురూపదేశముపొంది ఇతరుల కావ్యములే కాక ఇతరుల వ్యాకరణములుకూడా దిద్దిడమునకు సాహసించిరార పర మత ద్వేషము మూర్ఖులచేత ఎట్టిదుష్కృతములనైనా చేయించగలదని దేశ చరిత్ర చెప్పుతున్నది ఎంతమందిమహాకవులు 'చేతును" మొ రూపములు వాడి ఉన్నారో చూడండి, వీరిభాషగ్రామ్యభాష అనడానకు ఎవరికైనా నోరువస్తుందా అకారాదిగా గ్రంథనామముల వరస ఏర్పర్చి, వాటిలోని పద్యములు ఉదాహరిస్తున్నాము "చేతును" గ్రామ్యమని భయపడేవారు ఇకను సమాధి పొందవచ్చును చిన్నయ్యసూరి శాసనము యూనివర్సిటీ వారి తెలుగుపండితులున్ను, యూనివర్సిటీ పరీక్షలకు కావలసినపుస్తకములు వ్రాసేవారున్ను, ఆపుస్తకములు చదివేవారున్ను, పరీక్షకులున్ను, మాత్రమే మన్నిస్తున్నారేమోకాని, దేశములో ఇతరు లెవరూ పాటిస్తున్నట్లు కన బడదు బడులలో అది తప్పనిసరిగాచదువవలసి వచ్చినది గనుక దాని పేరునిల్పినదిగాని లేకుంటే బాలపరస్వతివ్యాకరణమునకున్న తిక్కన లక్షణ గ్రంథాలకన్ను ఏగతి పట్టివదో ఆగతే దీనికీ పట్టును కవిత్వము నేర్చుకొనేవారే కొంచెము భాషాలక్షణము తెలుసుకొంటారు వారికిప్రయోగమే శరణము. తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు ఒకచోట 'మాపు చిన్నయ మాటకన్న పెద్దయమాటె ప్రమాణ మన్నారు సుప్తోత్థప్రకాశికాకారులు ఒకచోట "చిన్నయసూరి వాక్యము చిన్న యసూరి వాక్య" మన్నారు ఆ శే మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రులవారు "సాధాని పండితో త్తమం"డని ఒక చోట అతనిని చెనకినారు చిన్నయసూరిగారియెడల మాపు గౌరవము లేక ఇట్లు వ్రాస్తున్నా మనుకోకూడదు ఆయన భాషబుద్ధి మేము ఎరుగక పోలేదు ఆయన అనుశాసనము మాకు వేదవాక్యము వంటిది కాదన్నమాట

నిజమేకాని తక్కిన వాఙ్మణిపులయెడల మాకంతగౌరవముగలదో అయిన యెడలను కూడా మాకు అంతగౌరవము లేకపోలేదు. తత్త్వవిచారమందు, స్తుతిగానీ నిందగానీ వాదమునకుచెందుతవిగాని వాదిప్రతివాదులకు చెందవు మాఉద్దేశము బోధపడనివారికి కొందరికి మామీదకోపంగా ఉంటే మేమేమిచేయగలము ? మా అభిప్రాయము లెస్సగా అందరికీ బోధపడక పోయెనుగదా అని సొచ్చుకొంటాము సద్భావముతో లౌకిక భాషాభిమానముచేత దానిని నిందించేవారి మతము మొగమాటము లేకుండా ఖండిస్తున్నాము మాపన్నప్రమాణములు చూపిస్తున్నాము మా వాదము తప్పయితే, వదలుకొంటాము మాపు దురాగ్రహము లేదు.

చే తు ను

ఉ కొండలు పిండి సేతులొ మొగు లెత్తు వొక్కట క్రిందిగి వైతుమో
గండలరార జిల్వగమి కానిగలంతుమొ యెల్ల వేలుపుం
బండులఁ బట్టి కాటియల బెట్టుదుమో వెసమిత్తి గుండియల్
సెండుదుమో జగంబునకు జేటొదవింతుమొ దీవిరాయఁడా

అచ్చ రా. 72 పుట

మ అగువ్యాజస్తుతిని నిందచేస్తుతియు స్తోత్రాభ్రిచే నిందయుం
దగగా బల్కుట నీకు దెల్విగలదే ద్యోవాహినీ నీవు, స్వ
ర్గగులం జేతువు పాపుల న్మతియుంచాకై లెస్సయో దూతికా
యొగినేమున్నది యింతకంటె నఖదంష్ట్రోద్యత్తుఖ్యాంధితో

సటీకాలంకారచంద్రిక నేలనూతుల శివరామయ్యకృతం, పు 56.

మ పరకాంతారతి దోషమంచు మది సంభావింపఁడో, యన్యులె
వ్వరు గన్నందను నిందసేయు రను భావం బెంతయుం బూనఁడో
నరుఁ డొక్కింత యెటింగెనేని వీనుగు ల్వాటిల్లు నం చెన్నఁడో
పరమా మోదమె కాని యింద్రువసు భావభ్రాంతి లేదేమియున్ ॥

అహల్యాసంక్రందనసంవాదము వేమనారాధ్యకృత సంగమేశ్వరాధ్యుడు
పు. 529.

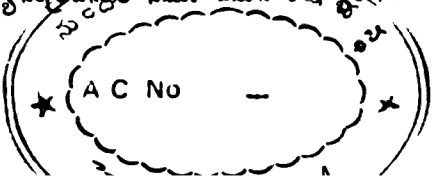

గీ అప్పకవారాజ శేఖరుఁడక్కమారు
వధిక శక్తియుతులక బహుళాను మోద
మలరు గతి భవ్యమంగళోజ్వలత దనరఁ
జెలఁగి బుధులెంచ నేసానిఁ జేతు ననుచు ఇంకు పరి. II 28

శా॥ ఈరీతిక జగముల్ దలంకగను వే యేండ్లార్తుఁడై కూయఁగా
వారక్షోవిభు వైద్యపాటుఁ గని దైత్యక్రోణి కిన్నీరు ము
న్నీ రై పారఁగ నేమి సేతు మనుచుక నిర్విణ్ణతం జెంద వ
మ్మారీచాదికు లాతనిం గని యసామాన్య ప్రబోధంబునన్

ఉ రా పుట 85

చ॥ అతఁడును మారుదారుణ శరావళిహావళి కోర్వలేమి నో
మతనునుణీ మనీమ నిటుసోలుచు వ్రాలుచుఁ దూలసేల, నీ
వితరపు జింతఁ దక్కి నుతి కెక్కిన హేలల నోలనాడు మా
నృతముగఁజేతు ఁ గామితమూ దెల్పుము పల్పుమా బుల్పు మూర్ఛటల్

ఉ పా పుట. 481.

చ స్థిరమతి నీపు మేము మను చెక్కుల వ్రాసిన పత్రభాగము
ల్వరుస యురంబున న్గలిగి వచ్చెఁ గదే విపరీత వృత్తి మీ
పరసు ప్రసక్తి వని చాయలఁ బాఱఁగ నాను నెచ్చెలీ
కగకమలా హతి న్నిలుపఁ గన్నియ నెన్నడు ప్రోడఁ జేతునో॥

కవికర్ణ. III, 55

సగర్భ కంద గీత చంపకము

నరహరిపాదజానుకరనాభర జాహ్నవి సుందరాంగి బం
ధురతటిసీలపత్ చరణ తోయజ శంకర జాయ గంగ భా
గ్గురు దురితచ్ఛిదాయమల గోపుర సంచర దాపగాఖ్య మా
మ్మకర హరణీ రమాజనని పన్నతి జేకుము జక్కజాడుమా

కవిజనచ చం II, 115

మ పారుగైనం బగవారితోఁ జెలిమి సంపూర్ణంబుగాఁ జేతురే
నరు లాప్తుల్ గడు దూరదేశమున నున్నన్ గూర్మివాటింపరే
ధరణిన్ జాతి ఖగంబులుండగ మహోదానామ్బుద శ్రేణికిన్
కురు లల్లార్చి నటింపవే శిఖిచయంబు ల్భూధరాగ్రంబులన్

కుచేలో ఆ. II, 80.

మీ ధరణి వ్యాను కాళిదాను మయూరుని మాఘు బిల్హణుల సమంచిత గతి
నతులు సేతు నెపుడు నతులిత సంస్కృత పటుకవిత్వ గరిమ పట్టుపడగ॥

కృష్ణరాయవిజయము I, 10.

చ వరుఁడింక నేమి సామ్మడుగవచ్చె నటంచును నల్గుదానవా
సరప కటాక్ష బాణములఁ జల్లగ నుల్లము విచ్చఁబాడ వా
చరణ సమీపభూములకుఁ జయ్యనఁ జేరఁడె యేమి సేతు మం
దరులకు నాథుడింక దయ దప్పిన నేమగు వామలోచనా గంధ పుటం. 11

గీ॥ అనఘ నీపాద మంటిన యట్టిపుణ్యవశము మై నాకు సురలోకవాసమహిమ
దివ్యదేహంబు శాపంబుదీరుఁగడయుఁగలిగెఁ బ్రత్యుపకృతి నీకు సెలమిఁజేతు.

చిత్రభార. V, 40.

ఉ శిష్యుని మేలి బుద్ధి వనఁ జెందక పోయె స్మృతీతి హాస ప
భ్రాష్యము లెన్నియేని సతతంబు గ్రహించియు భక్తి మార్గవై
దుష్యము గానసేతి మదిదొట్టిన మందత లోకు లెల్ల నవ్
దూష్యము సేతురన్ భయమతోఁ జరియించితి మీ చెఱుంగమిఁక॥

చెన్నబసవ II, 181.

క ధరలో వినరె యహింసా పరమోధర్మ యని యంచు ప్రాణి వధను వే
తురె యకట యజ్ఞవిధి యని యరయగ నది యజ్ఞవిధియెయగు చింతింపఁగ॥

దశా. 345.

ఉ ఎవ్వని వేఁడువాఁడ బరమేశ్వర దుష్టపరిగ్రహంబు నే
నెవ్విధిఁజేతు నెచ్చటికి నేఁగుదు నేపని యాచరింతునే

ద్రౌ పరి III, 35 పుట ద్రావ్య.

ఉ అంజలి చేతుఁ బద్మజ నిశాంత కరాంత నిరంతర గోల్పణ
న్మంజుల వల్లకీ మధుర మందర్శి నినాదసముల్లసద్ధ్వని
వ్యంజక వాణి గుంభన సమంచిత నూతన సృష్టి చాతురీ
రంజిత సత్కవీంద్ర బుధరాజికిఁ దిక్కన సోమయాజికిన్

రాజరాజాభి కవుల 499.

ఉ॥ అంత నరుంధతీరమణు డాదిగ భూసుర కోటి పద్మ నీ
కాంతుని వంశ భర్తకు జగజ్జన కర్తకు సాధుమార్గ సు
స్వాంతునకున్ రయంబున వివాహము జేతుమటంచు నొక్క సి
ద్ధాంతము జేసి రాజాకు హితంబున దెల్పగ సమ్మతించినన్

నిర్వ విచి రామా పుట 146.

కు॥ అనరాదు గాక నీకొక మనుజాఁడవా దుర్విదగ్ధ మార్గమె మార్గం
బని విపరీమార్గ ముద్యాపన హేతుకె నిన్నవంటి బ్రాహ్మణ కులజుల్

నిరం II, 130

తే హంసతూలికాతల్పంబునందు మేను సేర్చినప్పుడు నేత్ర రాజీవయుగమూఁ
జేరి చుంబించి మోహింపఁ జేతు రనిన నతివ నిద్రయునీవు నేమాదు రొక్కొ॥

సైవ II, 88.

చ పరసతు లెల్ల దల్లులని భావన సేతువు బుద్ధిమంతుఁడై
గురుజన బాంధవాది ముని గోటుల బ్రోతువు సత్యవృత్తికో
శర ణను వారిగాచుదువు సంగరమందు విరోధిరాజు లం
బొరిగొని వచ్చుచుండుదువు పుట్టిన హేతువు లేమి లక్ష్మణా

పట్టాభి రా పుట. 51, ఆ. 2

పీ పూబోణులార యీ పాదరిండ్ల చెంతను పసియింతమా దేవ పారిజాత
కుసుమములొక్కతమామ సరు తేంట్లనుదోలిమధుపానములు సేయగడలుదామ
ఫలిన దేశములందు పిలిచిబంతులుచీరి యానందమయులై యాడుదామ
కదళికా స్తంభ సంకాశ దేశములందు బుప్పళయ్యలమీదఁ బొందుదామ
పరిజనములంది కోశామ చలువచప్పరములవిహరించివ త్తమా రాజ్యమింత
హంసలనుబట్టుకొందమాయగరుగంధపూతలలర విరతి దృష్టిపొందుదామ॥
పట్టాభి రా పుట. 78 ఆ 3

ఉ విష్వటిలంగ వారలు పునీతులఁ జేతురు సర్వ లోకులన్ * పద్మపు.

గీ॥ అనుచు నీరీతి బీరాల వాడి మరచి తరల జేతు గిరతుల ధైర్య మునిన
గర్మ సంబంధపట్టి కేగతిని పచ్చి బహువచనమందు నింద్రుండుపలకరింప
పార్వ పుట 29.

ఉ॥ హా యిక నేమి చేతు వెతలన్నియు నా తల వ్రాసె ధాత యే
న్యాయమునుగా మహేశ్వరుఁడు నగ్గని యైనను దోసమంచు నా
కాయపుపై దయారహమునన్ గనిపింపక పోలె నయ్యయో
యీ యెడ మన్మథుం డరిగి రోల్బ్రతుకన్ గని నవ్వ రేజనుల్ పార్వ 48.

పీ నీ యెవ్వ రేనేమి నావారి కెగ్గుదలచినట్టి మనుజాధములెల్ల ననురయోని
సంభవుల జీతు నని చక్రధరుడు ప్రబోధ V, 53.

క॥ నీవేమి సేతు చెలులే గావింపగ బోలువట్టి కరకరయన్నన్
దేవికిని శకల యిట్లగు మా వంకను రాదు మాయమన నేయెరగన్
ప్రభా పుట 15

---

* ప్రత్యక్షరి కుండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగా నీప్రయోగము చూపించికారు

ఉ॥ కానక గట్టమందు నొక కానును జిక్కదు సుంకసూత్రముల్
మానక కొన్ని బెట్టితిని మాపయి నిల్వయు లేదు వెట్టి యెం
తైనను జేతు నిట్టినను నారడి నూరక బెట్ట వేటి క
య్యో నవసాధ నాదుపెంపర యేల్లమునం బరికింపు నావుడున్

బసవ పుట 190.

క ఓరోరి పంకముక్కున నూరుపు వెళ్ళదిక నేల యెొడితి నన్నున్
వార కివెడెమాఁ జేతురె వీర భవాభక్తి జాడు వినవా పళమే ॥

బసవ పుట 227

ఉ॥ అంగడి యంగడిం దిరుగులాడుటయుం బలువిత్తు లిట్టితిం
బొంగుచుఁ గాసు గప్పరకఁ బోవుచుఁ బెక్కు పదార్థముల్గ్రహిం
పం గొఱగాక రోఁతలకుఁ బాల్పడి బిట్టుడుకింప మోఁతఁ జె
ల్లం గను కూరగాయకవులన్పరకించుక సేతురే కవుల్ ॥

బహు ఆ I, 11.

క॥ దేవర లేమి వచించిన నా విధమునఁ జేతు నేను నది యెట్టిదొ మీ
భావము యోగ్యాయోగ్య విభావముగా గానవలయు బరహితబుద్ధిన్ ॥

బిల్హ 3, అ 38.

ఉ మానిని విస్ఫురత్కమల మంజుల పత్రివిశాలలోచ నం
బీన కఠోర తుంగ కుచ భృంగ గరుద్గిచి సీలచక్రిన
స్మానిత కోమలాలక పమాన పరాకృతి కామదేవతన్
దాని గురూపదేశము విధంబున ధ్యానము సేతు నాత్మలోన ॥

బిల్హ. 3, అ 194.

మ॥ కులగోత్రంబులు లేక నిర్మలముగా నూఢీకృతాధిక్య ని
స్తుల మాధుర్య నిరూపదీపకలిత స్థూలైకతా నిర్గుణో
జ్జ్వలులై జన్మములందుఁ బూనుకొని కృష్ణస్వామిరామాముండు గో
ల్లలకుం జేతురు చేయరాని పనులక్ లజ్జించెదం జెప్పఁగన్ ॥

బృందావన విహారము కవుల. 598.

మ॥ అరుదై పొల్తు రవిద్యకుం దహితలై యశ్శిద్ధయు న్మందతా
కరదుర్మేధయు వీరలిర్వురు దగన్ క్ష్మాలోకముంజేరి యా
వర సంఘంబుల చిత్తము ల్చలన మందంజేతు రట్లైన య
స్మరక స్థానము పూర్ణమై వెలయు సంతాపంబు నీ కేటికిన్

బ్రిహన్నా 179.

గీ॥ అతట నాకిట్టి కష్ట దుష్టాన్నభుక్తి
యొనగ నేనేమిచేసితినొక్కొ దివిజా
లింతయవినీతి చేయుచా యెతిఁగి యెతిఁగి
యతిథి యగు నన్నుఁ దగదె పూజితునిఁజేయ ॥ భోజ III, 51.

మ॥ తనరారన్నతి నేరు నీతుహిమవద్గంగా స్తశైలాంతరా
వనిభాగావిరత ప్రసిద్ధ కవివిద్వన్మాగధేంద్రాది యా
చనకానీక నిరంతర ప్రగణిత భాస్వద్దానవిద్యా పరా
యణు భూభృజ్జన పూజ్యు మజ్జనపు గంగామాత్యు చూడామణిన్

రసిక I, పుట 8.

కం॥ ఆడిగిన వస్తువు లీరుఁజేఁ గడుఁజేయుక నొసఁగి మూర్ఖగంబులకుం దా
నొండయఁ దగునట్టి శంభునిఁ దడయక హర్షింపఁ జేయుఁ దధ్యము మీఱన్॥

రాజశే 90.

మ॥ ఎవడో రథ్యకుడంచు కుయ్యిడఁగ వచ్చేవంచు నాకాశవా
ణివలె న్నెక్కడనుండి వస్తి మిదిగో నీ నోజ నీవేమి నే
తువు నాకర్మము నాటికూరకనె యుండన్ చేతగాదేని పూ
నవలెన్ తప్పనె యింక వే డహహా కృష్ణా యాపదోద్ధారకా ॥

రాయస్త 10.

చ॥ చెలువుగ బూర్వసత్కవుల చేసిన కబ్బము లెన్నొయుండగా
దెలిమిని నీకృతిన్ గణన సేతుఁ సత్కవులందు లేమొగో;
భళి కయిలొండు రెట్టనివ బద్మపు దేనియ నాను తుమ్మెదల్
పులిసి హసించకే యితర పుష్ప మరందము లోలి గ్రోలవే ॥

రాధికా. 2, పుట 7వ పద్యము.

తే రతుల నే నేల దా సమరతుల నేలి
సారసాక్షిరో యిది మారుచేరమనును
చిన్ని చిన్నారి వెన్నుడు పేయు చిన్ని
లెన్నియెన్నని తలపోతు నేమి నేతు

రాధికా పు 36.

కీ గీ భూమియభివృద్ధి బొంద దా పుణ్యమెట్లు
గుంరితము సేతుఁ జేసినగోత్రధరుడు
గినియకూరక యెట్లుండు గినిసెనేని
వలపదని యడ్డుపెట్టనెవ్వారితరము

రుక్మా. II, 48.

గీ॥ ఒక యుపాయంబు గల్పించి యుచితభంగి
నవనినాథుడు గావించు నావ్రితంబు
మఱచియుండెడు నట్లుగా నెరయఁ జేతు
శమన సంతసమందు విచార మూడిగి

రుక్మా II, 49

మ అరయ స్వర్గన సేతు తారకపదవ్యాఖ్యాంతవర్తిం గురున్
స్మరదుత్తుంగి బలాతిరేకకలుషీ భూతారి జీవున్ ఘనాం
గిరిసాఖ్యాతు బుధోఘ పూజితపదున్ శ్రేమంకరాంచత్తపో
భర సంతోషిత సర్వభూనిధిపణిం వాచస్పతిన్ ఆర్యునిన్

లంకా ఆ. I 7.

క సరసిజ భవుడన సృష్టిగు హరియన దత్పాలనంబు హరుడన తత్సం
హరణముఁ జేతువుశక్తిన్ స్మరణమ్ములొందునట్టి పురుషత్రయమున్ ॥

వరా 124 (VIa)

ఉ జిహ్వాగ సార్వభౌముఁడు శరీరమణుండును బంకజాసన
బ్రహ్మతనూజులం గమల బాంధవులన్ హరి నాద్యు నీశ్వరున్
బ్రహ్మకు జన్మహేతువుగ బ్రస్తుతిఁ జేతురు గాని కేవల
బ్రహ్మము విశ్వకర్త యని భావమునం దల పోయ కజ్ఞతన్

వాగ్విలాసము వరా 156 (a)

ఏ గీ వనిత మీతండ్రి తమ్ములిచ్చిన ధనంబు
చే ఋణము దీరకే నేమి సేసు ననుచు
జింత పుట్టిన దిపుడు నా చిత్తమందు
దీనికాలోచనంజేమి మీాననయన వేంక పు 11 ప 175

ఆ తెఱవ నేను నోరు దెఱవి కుండఁగఁగాక చొరవగొనుచు నిల్లుచొరవశంబె
పరవఁ బొమ్మటంట బరువటే నాకు నీయఱవఁగోఁకఁగోనియఱవఁ జేరు* వైజ III 98

ఉ॥ ఎక్కువ మాటలేల వినుమేబహుభాషల దానఁగానుసా
యక్కఱ చిన్న బుచ్చిక ప్రియంబున వేలిన మేలుగానిచో
మక్కువలేని వారిఁబ్రతి మాలిన నేమి ఫలంబు చూడరా,
గ్రక్కున నింద నీపునయి ప్రాణము లర్పణ సేతు గట్టిగన్
తారాశాంక. ఆ III 84.

ఉ త్సాహము కోమలాంగి నిన్ను నేను కోరినందు కేమి నా
కామితంబు వ్యర్థమాయె కాము బాధ కోర్వ నిం
కేమి సేతు మామకూఁతురిట్టి మాటలాడ నీ
కేమి బోధ గల్గె జెప్ప మింతి దీని దాఁచకన్ శశా 19

ఉ ఏపు దలిర్ప సైత్యభటు లెల్లరకుం గడు కూర్మి బుద్ధులై
యాపద జేసు ధర్మపద మంత యణంగఁగ జేసి దుష్టశి
క్షాపటిమం జెలంగుచును సజ్జనపాలక మొప్ప ధర్మసం
స్థాపనఁ జేసు కారణను సారె జనించి ధరాతలంబునన్ శివ 26

ఉ ఓవర వైశ్య వంశకలశోదధికల్పలతా లతాంగి నీ
వోవని వారి ముందఱనయోమగనింగడ కార్శ్యఁద్రోచి నే
డీ వసు ధేశునింగలయ వెంచితి వెట్లు పతివ్రతామణు
ల్యావులుపుత్తురమ్మ తలవంపులు సేకురటమ్మ జాతికిన్ శుక 9

* చింతామణి మూలగ్రంథములో జాతు అని వున్నది

చ పణువురగొట్టి యొక్కఁడని బాలనసేతురు మూఢులొక్కనిన్,

శేష. ఆ 2 పు 27

గీ అసృతవాదుల కొండీల యన్యసుందిరాన్నభోక్తల మర్యాద నడచువారి
విశ్వసించినచో ద్రుంచివేయునట్టి ఖలుల జిహ్వాలు గొఱుకు కాలభటులు.

శేష ఆ 3, 42,

మ వారినుతించి మంచిమతి వాయుజు పుణ్యచరిత్రలన్నియున్
గూరిచి తత్ప్రబంధమునకున్ బతిసెవ్వరిఁ జేసునంచు లో
గూరినజాలి కొండొకరిఁ గూడి పచింపక యొక్కఁడాడు గా
రీ రమణాలయంబుకడ రేపకివేళ వసించి నిష్ఠతోన్ సమీ ఆ 1 70.

క ఏణాంకధరుని సుధర వ్రోణిజగన్నాథు గర్మదూరుని మతగీ
ర్వాణుని హిమాద్రితనయా పాణిగ్రహు మహేశు నేను ప్రస్తుతి సేతున్.

సురా. పు 2

గీ ఏమిజేతు సాధు డింటిలోపల లేడు అతనియాజ్ఞలేక యన్యమైన
పనులకొడబడంగ బాపంబు, పొమ్మన్నఁ బోఁడుకాముకుండు భూనురుండు.

సురా పు 19

క ఛీ లెండని పెనుగుదియల పాలుం గావింపు రొకని బిసిపంబులచే
దో లూడఁద్రిస్సు రొక్కని కోలల విసపుదురు పాడుగోడని యొకనిన్.

సాసం. పు 26, ఆ 2

సీ బటుసైన పటుకార్ల ఒట్టుదురొక్కని వేమరు చటార్గిత మేపురొకని
భిండివాలంబుల కెండుదురొక్కని కొపరి యందంబుల గోస్తురొకని

సాసం 26.

సీ సామాయగా మీరు వేమాయఁ బోర్వుఁడీ సఖులార యీకీరశాబకముల,
నే చెంచినట్లుగా నిచ్చలుఁ జెంచుఁడీ చెలులారి యీబలాహవళులెల్ల,
నే దిద్దుకైవడి నేర్పున దిద్దుడీ యనుఁగులార సెమిళ్ళకాట లెపుడు,
నే కేయులాగున నెమ్మదిఁ జేయుఁడీ చెలికత్తెలార బొమ్మలకుఁ జెండ్లి,

కll యాత్మ నిఁక మీరు నామోఁద యాపవదలి పంతసంబున నే నాడు సాధవీధి
గేలి గావింపుచుండుఁడీ లీలమీఱ బలిమి నిటు నేఁడు నని వేఱె తెలుపనేల?
సుభ ఆ: 102.

కll ఈపురవరమణి చెంగట నీ పరమేశ్వరునిఁ బ్రతిష్ఠ సెంతయుఁ జేసుఁ
దాపురము మోక్షలక్ష్మికిఁ గాఁపుర మభివృద్ధిబొందఁగద మనకనియెన్.
హంస అ1 పు 178

శతముఖంబులఁ బోఁగి సన్నుతిజేఁతు హరి ద్వి పు 19, పంక్తి 66.

[కూతురిని, కూతురికి, చేతురు కోతురు అను మొదటి రెండు ప్రపంచములు శ్రీ రామమూర్తిపంతులుగారు స్వయంగా రచించి తమ "తెలుగు" పత్రికలో ప్రకటించినవి తక్కిన ప్రపంచములు కూడా వాటివలెనే పవిస్తరముగా రచించవలెనని వారు ఉద్దేశించిరారు గాని ఆ పత్రిక ఆగిపోయినందున వారి ఉద్దేశము సెరవేరినదికాదు ఇప్పుడు అస్వస్థతచేత వారు స్వయంగా మిగిలిన ప్రపంచములు రచించడమునకు వల్లపడనందున, వారి పెద్దకుమార్తె వెంకట సీతాపతి పంతులుగారు ఆ పనికి పూనుకొని, ఇరవై యేండ్లక్రిందట తండ్రిగారు సంపాదించి ఉంచిన ప్రయోగములన్ను, జ్ఞాపకములుగా వ్రాసిఉంచిన లఘువ్యాఖ్యలన్ను ఆధారముగా ప్రస్తుతగ్రంథము వ్యక్తపర్చుటకు కావలసిన అవతారికలు రచించి, ప్రయోగములతో కూడా ప్రకటించుటకు పంపిరారు

తె. వెం ర సంపాదకుడు.

రాజుకు అందుకు

"నకా" అని ఆర్ధ్రిశబ్ద చింతామణిలో షష్ఠ్యేక వచన ప్రత్యయ
కు వర్ణమునకు పూర్వము నకారాగమము విధించినారు గనుక నకారాగ
మము లేని రాజుకు మొదలయిన రూపములు గ్రామ్యములని కొందరి అభి
ప్రాయము కాని ఇటువంటి రూపములు నన్నయకాలమునుండి నేటివరకు
కున్న కవులు యథేష్టముగా ప్రయోగించి ఉన్నారు కూచిమంచి తిమ్మ
కవిగారు తమ సర్వలక్షణ సారసంగ్రహములో భారతము సభాపర్వము
నుండిన్ని భాస్కర రామాయణము, నైషధము పారిజాతాపహరణము,
కవికర్ణరసాయనమునుండిన్ని ప్రయోగాలు చూపించి, "సప్తమికి నమునందని
ఱద్దు షష్ఠికిఁ గొందఱు నకార లోపము లేదందురు అనినను, టూది
విధక్తా నిర్ణేత్యేకే' అన్న శబ్దానుశాసన సూత్రమునకు రాముచేత, రాము
కొఱకు రాముపలన, రాముఁ రామునందు అని కలదని వ్యాఖ్యానము
వ్రాసిన బాఁసరస్వతి వ్రాఁతకున భంగము వచ్చుచుఁగనుక, రాముకు అని
చెప్పవచ్చును" అని వ్రాసినారు

సభాపర్వములో తిమ్మకవికి కనబడిన 'కారవేంద్రుకు" అనే ప్రయో
గము ఇప్పుడు అచ్చుప్రతులలో కనబడదు ఇట్లే భాస్కర రామాయణ
ములో తిమ్మకవికి కనబడిన "ప్రాచేతనుకుఁ' అనే ప్రయోగము ఇప్పుడు
అచ్చుప్రతులలో కనబడదు గాని ఆహోబలుడు చూచిన ప్రతిలోను మేము
చూచిన ప్రతిలోను ఉన్నది సీతారామాచార్యులవారు "కవర్ణకంబు
పరంబగునపుడు కవిత్రయంబు వారి ప్రయోగంబులందక్కఁ దక్కిన మహాకవి
ప్రయోగములందుఁ గొన్నియెడల నగాగమంబు చూపట్టదు" అని రాజుకు
మొదలయిన రూపములకు సాధుత్వము సాధించినారు అయితే, వారను
కొన్నట్లు కవిత్రయమువారి గ్రంథాలలో ఇటువంటి ప్రయోగాలు లేక
పోలేదు 'కారవేంద్రుకు అనే పాఠము లేదని చెప్పినా ఎట్లాప్రకట

ప్రయోగము లున్నవనక తప్పదు హరివంశం (ఉ VIII)లో 'అఖిలము కుఁ (పు 199) అనిన్ని, వసుదేవుకుఁ (పు 225) అనిన్ని ప్రయోగాలు కలవు తిక్కన సైతము ఇటువంటి రూపాలు ప్రయోగించినాడు "పరుస దనంబు కోర్చి అని కర్ణ III 298 లో మూడు వ్రాత ప్రతులందున్నది. అచ్చులో ఈ రూపము కనబడకుండా పారము సవరించినారు.

[ఈ పట్టున బ్రా॥ శ్రీ॥ వజ్ఝుల చిన సీతారామస్వామి శాస్త్రిగారి అధర్వణకారికావళీ విమర్శనము, మప్పప్రకరణము చదువదగినది]

సీతారామాచార్యులవారు తమ శబ్దరత్నాకరమందు నగాగమములేని రూపములు తరుచుగా ప్రయోగించినారు చూ 'ఏల ఊభ దే అవ్య. ఎందుకు" అందుకు, ఇందుక, ఎందుకు రూపములు ఉత్తరాంధ్రకవులు అనేకులు తమ గ్రంథాలలో తరుచుగా ప్రయోగించినారు. ఇవి శంకర విజయములో ముప్పదిసార్లు వైశ్యపురాణములో పందసార్లు పర్యుక్తములై ఉన్నవి ఎందుకు అనే శబ్దమునకు ఏల అనే అర్థము ఉత్తరాంధ్ర కవుల నాటి వాడుకనుబట్టి వచ్చినది ప్రాచీనాంధ్రములో ఎందుకు, ఎందునకు మొదలయిన రూపాలు లేనేలేవు. ఎందుకు శబ్దార్థము తెలియజేయుటకు ప్రాచీనాంధ్రములో ఏల, దేనికి, దేనికై, ఏమిటికి, దేని నుద్దేశించి-కోరి-వేడి, ఏమి ప్రయోజనంబునకు అనే శబ్దములు ప్రయుక్తములై ఉండేవి. కవిత్రయము ప్రయోగించిన ఎందులకు అనే శబ్దమునకు ఎచ్చోటికి అనేకాని దేనికి అనే అర్థములేదు. శబ్దరత్నాకరములో ఎచ్చోటికి అనే అర్థము నిరూపించుటకు శాంతిపర్వము 3. ఆ నుండి "ఎందుండి యేమి పనికై యెందుల కేగెదవు" అనే ప్రయోగము చూపించినారు ఎందులకు అనే శబ్దమునకు దేనికి అనే అర్థముకూడా కలదని చెప్పినారుగాని దానికి సరియైన ప్రయోగము కనబడదు. "వ. ఇదియేమి యెందులకుంబోయెదవు" భార అర.-ఆ.

అని ప్రయోగము చూపించినారు గాని దీనినిబట్టి వారు చెప్పిన అర్థము సమర్థించుటకు వీలు లేదు.

ఎందుకు అనే రూపము ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథాలలో కనబడదు ఈ రూపము "నకా" అనే సూత్రము ననుసరించి ఇప్పటి గ్రాంథికవాదులు చేసిన కృతకాంధ్రరూపము ఇటువంటి కృతక రూపములే మాఁదునకు, క్రిందువకు, నెల్లూరునకు, గుంటూరునకు, గుంతకల్లునకు, అయ్యంగారునకు, కృష్ణరాయలునకు మొదలయినవి ముందుకు అనే శబ్దము ఇప్పుడు లోక ములో సుప్రసిద్ధమైనది. ప్రాచీన రూపము ముందటికి ముందునకు అనే రూపము నేటి వ్యవహారములో లేదు, ఈనాటివరకు గల కావ్యాలలోనూ లేదు. ఇప్పుడు వాడుకలో నున్న ముందుకు శబ్దమునకు 'నకా సూత్రము పట్టించి కళాప్రపూర్ణ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రులవంటి మహాపండితులు సంస్కరించి చేసిన కృతకాంధ్ర రూపమిది మా ఆంధ్రపండిత భిషక్కుల భాషాభేషజము (I , 118–121)

నగాగమము లేని రూపములు 'నకా" సూత్రమునకు తప్పిఉన్నా మహాకవిప్రయోగాలు ఉన్నవి గనుక, అగ్రాహ్యము లనలేక "ఆగమశాస్త్ర మనిత్యం" అనే పరిభాష సంస్కృత వ్యాకరణములో ప్రసిద్ధమై ఉన్నది గనుక, అదే తెలుగు వ్యాకరణాలలో సైతము శరణమని పౌరాణవ్యాకరణ ములోను బాలవ్యాకరణ సుప్తార్థ ప్రకాశికలోను సమాధానము చెప్పు కొన్నారు

అయితే, నగాగమరహిత రూపములకు సాధుత్వము కల్పించిన సుప్తా ర్థప్రకాశికాకారులు సైతము "నగాగమంబులేనిచోఁ బువర్ణాంత నామ వాచకములమీఁద షష్ఠీవిభక్తి సంబంధంబుల్లిల దోషభ్రాంతి కరంబయి శ్రుతి కటువగుఁ గావ నట్టి స్థలంబులందు నగాగమ ప్రయోగము తప్పకయుండుట మేలు. 'సీ. సీతాపురోర్వశ నిటలాక్షుఁడును దనూఫలకంబు చాటునఁ

బాయఁడెపుడు కవికర్ణరసాయనము 'దనుజరిపుకు ఇట్టిచోట్ల నగాగమ ముండినచో మేలుగా నుండును" అని వ్రాసినారు వీరాచారాచార్యుల వారును తమ ప్రౌఢవ్యాకరణమున ఈ అభిప్రాయమునే తెలియజేసినారు. అయితే, అశ్లీలముగా తోచినప్పుడు ఈ రూపములే కాదు తక్కినవి మరి కొన్ని రూపములు సైతము విడిచిపెట్టవచ్చును "జంజపూక, నీమాపు కువలయాక్షి, రక్షింపు కుమారా, అధిపు కుమారుఁడాచి, పందెమొడ్డఁడాచి పడఁతి నగిమొ, సంద్రమొడ్డాణంబు ఎండనాక వానాక, పాలీక పోవచ్చునే" మొదలయిన శబ్దములుకూడా అశ్లీలములుగానే భావించ వచ్చును అయితే ఆడవాళ్లే పనుపూ కుంకం, ఉప్పుకుండ, పప్పుకుండ మొదలయినవి వాడుక చేస్తున్నారు 'నిప్పుకు చెదలంటునా' అనే లోకోక్తి స్త్రీలనోటను పురుషులనోటను తరుచుగా వినబడుతూ ఉంటుంది అశ్లీల సన్నగణ వ్యక్తుల మనోభావములబట్టి ఉంటుంది శైశవుడు శ్రీరంగమాహాత్మ్యములో 'సాంపుకు అని 'పు పదాదిని యతిస్థానమందున్ను, 'కు ద్వితీయాక్షరముగా ప్రాసస్థానమందున్ను ఉంచి ప్రయోగించినాడు

రాజుకు

నీ అరుదుగా నాభిముఖ్యము నొందు మోముకు
వాలుఁ గన్గవలందకొల్కిలి పడఁగ అని I 81.

నీ లగ్నవేళకు మంగళస్నాన యత్నులైన
పెండ్లికుమార్తకుఁ బెండ్లికొడుకు
కైలమిలో అని I 98.

ఖండధర వృత్తము
దొరజడల నడుమ నిలిచిన లెలుపుం
డూలొను వాఁగుకుఁ దండ్రియనఁ అప్ప-

క కప్పనఁగా నింటిమీఁది కసవుకుఁ బేరా ఆంధ్ర నానా

ఉ॥ పేరుకుఁ దగ్గ కార్యములు పెక్కువిధంబులు దెల్ప శక్యమే ? ఆం భా I 19

గీ॥ పైరుకును మందు పైరుఁగాఁ బార్వతీశ ఆం భా. III 32

జానుద

ఘ్నపుజలమందు నిల్చి యతి గ్రక్కున లోతుకు డిగ్గి ఇందు ప. II, 60

గీ తెరువు విడుము నాకు త్తర దిక్కుఁగనియె ఉ. హ I 40

సీ॥ సంగరంబనిన నుత్సవము కేఁగిన క్రియ

సాలవక చనియెడి శూరులార ,, VI 140.

సీ॥ నీ తూపుకోర్వక నిటలాక్షుఁ డుమతనూ

ఫలకంబు చాటునఁ బాయఁ డెపుడు కవి. కర్ణ I 119

గీ రూకలడుగుమఁ దుదిఁ బచ్చ నాకుకైన కవి కర్ణ IV 95

చ గురువుకు బొమ్మ వెట్టితిరి క్రూరవిచారమ కీరవారమా కవిరాజ I 1

క కఱవుసుఁ దోడావ పంట కలిగిన కగణిత కువ I 101.

ఉ మందుకు నెక్కినట్టు ఘన మంత్రముఁబోలెఁ బ్రచండమూ ర్తియై కిరాతా I 210

మ మరుఁవెల్ల స్వారజాడి మందుకయినఁ మత్స్యంబు లేకుండ కేయూర II 161

చ నడుమనుదింతి చన్నుల తవర్పున ముందటు కానరాదు మా
కడుగిడుచోటఁ గా దైమలి నంతన కానుకు బందమయ్యెడుఁ కుమారసం. నన్నచో VIII 16.

కగీ॥ కరములను రాహువు దివా
కరుఁ బట్టఁగ సభముకెగయు గతిఁ బొలుపెనఁగెఁ ,, XI 734.

ఉ॥ పాలువడంగ ధర్త పని పాటుకుఁ ద్రిమ్మరువాఁడు బిడ్డకుఁ గంధ.
ఉ భైరవుఁ డిచ్చుగాత నకుభంబులు నీల నృపాలు కెప్పుడున్ చం వి.
నీ కమలాకరములు పాలెము పట్టుకొసఁగెద
నెంచుఁడీ నాదెస యంచలార చంద్రభా.
రగడ వనరి పెక్కిడని వాదుకుఁ జేరకు చమ. I 109.
ఉ॥ ... ... పత్రికచూపి రాజాకుం
గొంచక దీని కేడుమణుఁగుల్ గొనివచ్చితి మంచు నిచ్చినఁ
జైమి VIII 57.
కం॥ మేలని మీరందరు రా
చూలిని వారించిరేని చూలుకు మోసం నిర్వ వి రా.
ఉ గోలయు సాదుచైవ రొక కోమటికిఁ నిషధేంద్రు బచ్చుకుఁ
జైప VI 115.
నీ నిండిన చెఱువుకు నెరయవాటముగాఁగ
నలువులు దీర్చిన యట్లుకాన పంచత I 70.
కం॥ భవుకైనం దరమె పోర బలిమిని నాతోఁ పట్టాభిరా. III 98.
కం॥ ప్ర తాపంబునఁ బురమొకరుగఁ దలఁపఁగ నంతఁ
పద్మ. ఉ ఖ I 116.
ఉ॥ రా చూలివయాలివావురము నూడుకుఁబట్టు మహోగ్రసింహముల్
పాండు. II, 175.
నీ వాజులఁగొనివచ్చి వరరథంబునఁ బూన్పఁ జిచ్చుకు వాఁకలి చిచ్చుపుట్టె
పాలపర్తి సోమేశ్వరుఁడు వన్నె. కుమా. టీక I 160.
ఉ॥ వంతుకు వచ్చు సత్యగరువంబిఁకఁ జెల్లదటంచు మానినీ పారి I 82.
చ॥ రా చిలుకను వాదుకుం గవితఁ జెప్పఁగఁ దా నియమించి
ప్రభా. II 92.

సీ॥ అతులిత దాన ధారాంభోధి రాజుకుఁ
జంద్రికావళి ఫేన సమితిగాఁగ ప్రభా I 104.

చ॥ ... .. వృత్రుకోడిపో
యిననురరాజా చందమున నెక్కడనో యణఁగుండె నంతటన్
ప్రభో

క ఒడలెల్లను భక్తిమహిమ యోగి బసవకుఁ బసవ
క తన యొడలాఁకలిఁగొన్న యెఱుకు గోగిరముగ ,,
గీ ఎదురు కెదురేల గోపించె నిందుధరుఁడు భీమే IV 12

చ॥ పారిం బొరివల కామధేనువుకుఁ బుట్టిన క్రేపులతోయమోయనఁ
భోజ II 48

ఉ॥ తోయధిరాజకుం బొడమి తోయజవాసినితోడఁబుట్టి రాధికా
క॥ వాగీంద్రుని కైన నల్ల వాసవు కైనఁ రామస్త
క మిట్టకు చెట్టుకుఁ గాదను
నట్టి విధము ఫేయవలవ దవనీనాథా రుక్మా
గీ కొంత తడవుకు బ్రహ్మ పీ డొక్కఁబుప వరాహ
మంజుభాషిణి॥ దినరాజవంశముకుఁ దెల్పి క్రమ్మరఁ వాసి రా
చ వనరుహనాభుకుద్ధవుఁడు వజ్రికి జీవుఁడు విప్ర. I 36

ఉ॥ పిగ్గుకు పిగ్గులేదిటులు చేసిన పిమ్మట నుండవచ్చునే ?
విజయవి II 30

సీ॥ తోటపని పాటుకొదిగి కాతోఁ బ్రయాసపడుచు నున్నది
వైజ. II 126

సీ॥ తన యుక్తిశాఖరి తన యుక్తిశాఖరి
దుహి సహీనప్రాఢి మంతుకెక్క- శకాంక I 54.

కం॥ పెద్దలు బలకృష్ణులు మన
కిద్దరికిని జెండ్లినేతు రింతకులోగా
నిద్దరు గలిసియు ధరలో
బద్దకు రానేల వినుము పార్థతనూజా శి.

కం॥ లోక హితంబుకుఁ దెలిపిన
నీకేల హితంబుగాదు నిర్మల హృదయుల్
లోకోపకార హితవుకు
చేకొందురు కీర్తి జగతి చెన్నలరారఁగ శి.

నీ రాగిమోసంబు లభ్రకిరాతు మొగముకుఁ
బగడంపులతలుడుపధపయోధి శైవప్ర.

చ మెకముల క్రొత్తసెత్తురుల మించునుమం బులిగోరుకాగు సాం
పుకుఁబసఁజాపువాఁడికొన మూర్కునఁ శ్రీరంగ (భైరవునిది) I, 252.

కం॥ పలుదెసలఁ బాఱుమనసుకు
గలంగునె వైరాగ్యమెంత కాలముకైనఁ? V, 1207.

కం॥ శీలీలవతఁడు ధరణీ
పాలన మొనరించి రాజ్యపదమునుఁదనయుం
జాలించి యితర సుఖములఁ
దేలియుఁ దపమాచరించి త్రిదివమునేఁగెఁ॥ V, 1276.

క పాలుపసు వేనుఁగుకు నూలుప్రోగులయట్లు శృం. క్ర. II, 196.

కం॥ ఖేచరులకు మిగుల పాదవుకే చనవలసెఁ సమీ V, 17.

వీ॥ నలువంక నీళ్ళవానకు నిల్వగాలేక
భూతాళ మరువుకుఁ బోవువారు సానం.

గీ॥ సందియములేదొకింతయు విందుకీపుడు
వచ్చు సారంగధరుఁడు సారం.

ఉ॥ తమ్ములమీఁదఁ జెట్టుగొనెదన్ ద్విజరాజుకుఁ జేయిసాఁచెదన్
సుదానందపరిణయము.

సీ॥ అశ్వినేయులతోఁ జైన నతఁడువాఁడు
కాదిరి హంస. I, 233.

క॥ స్వజనుఁడవు జనార్దనుఁడవు జనిపఖిలముకుఁ హరి. ఉ. VIII, 199.

ఉ॥ కానుకురాని కమ్మలం వీధినా.

ఉ॥ ... ... కాత్మసం
వేదముఁ జైమునుల్కులఁ బవిత్రుని గౌతముఁబోలనేర్తురే
ప్రభా. I, 123.

అందుకు, ఇందుకు

సీ॥ అందుకేమాయెఁగాని లేవమ్మయనుచు కువ. III, 132.

ఆ॥ అందు కేమినేయువార మిచట చెపుము కృష్ణ. III, 99.

క॥ పోనిమ్మని రోనిందుకుఁ
బూనిన ఫలమబ్బెఁజాలు బోపొమ్మనఁగా చంద్రభా. I, 144.

సీ॥ ప్రాచి తెలిచాయయనుమంచు ప్రబలభాస్వ
దంశుక విహీనఁగానఁదా నందుఁదోర్వఁ
జాలకున్నిన నవకీలి చక్రమనఁగ
నపుడు తొలికెంపుతో సారసారివొలిచె॥ చంద్రికా. IV, 102.

క॥ వారిమీఁకుఁ ప్రాణబంధువు
గురువుఁ గవివుండు రక్షకుఁడుఁ జైమిమ్మె
భూరిఁ గూర్మిచెల్లఁబేళల
నరయుచు రక్షించినందుకా యిది తలఁపఁ? చిత్రభా. VI, 78.

క మగువా నీకిఁక వగవక
దగవాఁ వినుమిందుకుఁ విధానము మున్నే చంపూరా. IV, 79.
చ గొనబుటొయారి నెన్నెఱులం కొప్పున కందుటమాచి వానికిఁ
నలకుఁ దామరాఁగలంగు నంటుగణించి నితోపమాన యో
జన మెసఁగూర్ప వేఁడుటయుఁ జంపక మిందుకు నమ్మతింపమిఁ
కనకలతాంతవాటిపయిఁ గంటువపింపఁగఁబోలుఁ దుమ్మెదల్
,, III, 78.
ఉ॥ ఎందుకుఁబల్కఁవే తరుణి యేమిటి కల్గితివే మిటారి దళా. VIII, 235.
పీ॥ ఈకెందు నెఱిఁగి యెయ్యది యెందుకర్హంబు
నరసింహ (హరిభట్టు) I, 124.
క॥ గురుఁడందుకు మోదింపుచు
మురువగు నొక శుభమహోత్సవమున నుత్సవమున్ నిర్వ. వి. రా.
చ॥ మనపిటులైన వెన్క నభిమానము లెందుకు పట్టాభి.
పీ ఎందుకటుల పతీక్ష్ణ నిలిపెద నవనియందు రాజశే. I, 114.
ఉ॥ మంచిది; అందుకేమియవి మంత్రుల మోములుచూచి పవ్వి II, 55.
ఉ॥ నిందలఁబేయ నెందుకు తృణీకర మెందుకు మించఁజాడఁగా
నెందుకు కాదుకూడదన నెందుకు మోడిపహించియుండఁగా
నెందుకు మందు మంత్రమన నెందుకు దైన్యముతోడ వేడుకో
నెందుకు నేపచింతునొక యిక్కువ యించుక వింటిరేనియున్॥
రాధా. III, 62.
పీ॥ ప్రాజ్ఞాదభిమాని యిందుకు ద్రవ్యశక్తి రామస్త.
క॥ కోరిక యిది నమ్మినందుకున్ ఫలమధిపా రామా. V, 288.
ఉ॥ చెచ్చెరఁ జేఁగుదెంచి మరి చింతనఁ జేసెద విందుకార్మలో రుక్మాం.

మ। అశుభధ్వంసక మీదుకుఁ దగునుపాఖ్యానంబు వేఁ జెప్పెదన్

పరా. IX, 8.

మ గురువిద్వేషికి విప్రయోగివారణ కృతుండు మూఢుండు దా
బరమాప్తుండు దదీయ భృత్యులు దలంపంగాంచన స్తేయత
త్పరగంధానిలముల్ మహోమధుప మూల్దప్పైత్రిఁగాంచెంబిక
స్వరముం బంచమశబ్దమిందుకు సుదృగ్జాలంబు రాఁ జెల్లునే?

వసు. III, 124.

క కావున నిందుప పశుపతిపూజనమని విజయ. III, 66.

గీ చామ! నీవంటి సుందరి బ్రహ్మదేవుఁ
డంత్యజాతిని బుట్టించి యడవియందుఁ
గాచినటువంటి నెన్నెలకరణిఁ జేసె
నిందుకా విధికేమందు నిందువదన. వేం. శ్వ. మా.

మ॥ పరపాకంబులఁగోరి యెందుకయినఁ బ్రాలాక్షి కృత్యర్థమై

శశాంక. I, 20.

క తోవిదులెందుకు? మీశే
భావజ మోహాబ్ధిఁబడవి పంకజనేత్రుల్ శశి.
చ తెలియఁగ జూచినాఁడ నిది దేవర! సందియమిందుకేమియున్

సారం. III, 63.

ఉ॥ చక్కనివారిలో మిగులఁ జక్కనిదానవటంచు వేడ్కతోఁ
జొక్కుచుఁ జెప్పినందులకుఁ జూచినయందుకు నా మనోరథం
బిక్కుట సిద్ధమయ్యె ఫలమబ్బెను హా! యిటులుండవచ్చునే? ఓ
చక్కనిబొమ్మయంచు సరసప్రతిభామల నిచ్చగింపుచున్॥

హంస. I, 84.

అందఱికి

చిన్నయసూరిగారు తమ బాలవ్యాకరణములో సంజ్ఞా పరిచ్ఛేద ద్వితీయ సూత్రము క్రింద వ్రాసిన వాక్యములో "కొందఱమతంబున" అని ఆకారాంత శకటరేఫ సహితముగా 'కొందఱు' శబ్దము ప్రయోగించిరి గాని, ఇకారాంత శకటరేఫసహితముగా 'కొందరి' శబ్దము ప్రయోగించ లేదు; గనుక, ఆందఱి, ఎందఱి, కొందఱి రూపములు అసాధువులు అని కొందరి అభిప్రాయము. అందఱు శబ్ద నిష్పత్తి విచిత్రముగా నిరూపించి "అందఱి మతము, కొందఱి మతము' ఇత్యాది ఇకారాంత శకటరేఫ సహిత రూపంబులు గ్రామ్యంబులు. 'అందఱమతము, కొందఱమతము' అనవలయును" అని గుప్తార్థ ప్రకాశికాకారులు అనుశాసనము చేసిరి. అందుకు వారికిగల ప్రమాణము పైని చెప్పిన చిన్నయసూరిగారి వాక్యము లోని ప్రయోగమే కాని వీరైనా ఒక వ్యాకరణసూత్రముగాని యతిస్థాన మునుబట్టి ఆకారాంత శకటరేఫ సహితరూపమే అని చెప్పదగిన కవి ప్రయోగము కాదు.

కొందఱి మతంబున అని చెప్పిన చిన్నయసూరిగారే తమ నీతిచంద్రిక లోను హిందూధర్మశాస్త్రము లోను అందఱి, అందఱికి మొదలయిన రూపములు వాడిరిగాని గనుక చిన్నయ సూరిగారికి రెండు రూపములున్న ఇష్టమునే అని చెప్పవలెను.

చిన్నయసూరిగారి బాలవ్యాకరణములోని లోపములను పూర్తిచేయుటకు ఉద్దేశించి రచించిన ప్రౌఢవ్యాకరణములో ఆచార్యులవారయినా అందఱకు అనే ఉండవలెను అందఱికి అని ఉండకూడదు అని అనుశాసించి ఉండలేదు. శబ్దపరిచ్ఛేదము ౬౦ వ సూత్రములో "ద్వితీయాదులం దసంయుక్త రవర్ణకంబునత్వంబున కిత్వంబు తఱుచుగనగు: ఉ. వారిక, వీరిక, వేరిక, ఒకరిక, వాండ్రక, వీండ్రక, వేండ్రక, ఒకండ్రక

మొ. తలచుగ నసుటచే ఇరువుర నిశ్వాదులయం దిత్వంబు కలుగదు" అని ఉన్నది ఇక్కడ 'ఇశ్వాదు లనుటచే అందఱి, కొందఱి మొదలయిన రూపములు అనిష్టములని ఊహించుటకు అవకాశము కలుగుతున్నది

వైకృత చంద్రికలో "శసాదావిద్వా అందఱిచేత, అందఱిచేత" అని ఉన్నది

అందఱు, ఇందఱు, ఎందఱు వంటివే ఇద్దఱు, ఇరువురు, వల్వురు, వీవురు మొదలయిన శబ్దములు. ఈ శబ్దములలోని రేఫ ఇకార సహితము గాను అకార సహితముగాను ఉన్నట్లు ప్రయోగాలవల్ల స్పష్టము భారతము-ఆదిపర్వములో 'అందఱిని (V 152), 'ఇద్దఱిలో (VIII 110) అని అచ్చుప్రతిలో కనబడుతున్నది.

ఇంకా అనేక స్థలములందు కొన్ని సంవత్సరముల క్రిందటివరకు అచ్చు పడుతూ ఉండిన గ్రంథాలలో అందఱికి కొందఱికి, మొదలయిన రూపములు కనబడుతూ ఉండేవి. భాగవతములోని "కొందఱికి తెలుఁగు .నే నందఱి మెప్పింతు" అనే పద్యములో ఇకార సహిత రేశకటరేఫమే కనబడుతూ ఉండేది

అందఱికి సాధువో 'అందఱకు సాధువో నిశ్చయించుటకు దకార అకార కకారములు యతిస్థానమందున్న పద్యములు కనబడినదాకా తగవు తప్పదు అట్టి ప్రయోగములు రెండుకనబడినవి.

క. అనుటయు నాతం డందఱ
కును మెలపువఁ జెప్పవగలఁ గుందుచు

భార. శల్య 1,12.

క. దనుజా బరిమార్చి యందఱి
కిని దానవ బాధ దీర్చి కృతకృత్యుండై

పినవీరభద్రుని శకుంతలాపరిణయము.

ఈ ప్రయోగములనుబట్టి ఇందఱు, అందఱు, కొందఱు మొదలయిన శబ్దములకు ద్వితీయాది విభక్తులందు రెండు రూపములున్ను వచ్చును, రెండు రూపములున్ను సాధువులే అని స్పష్టమైనది

అరవములో ఎనక్కు, ఉనక్కు, నమక్కు, ఉమక్కు, అవట్రుక్కు, మనిదనుక్కు, రామనుక్కు, అనిన్ని కన్నడములో నెనగె, నినగె, నమగె, నిమగె, రామనిగె, అనిన్ని తెలుగులో నాకు, నీకు మాకు, మీకు, రామునికి రామునకు అనిన్ని రూపము లేర్పడినవి రామునకు రామునికి అని మాండలిక భేదములచే రెండు రూపము లేర్పడినవి ఆలాగునసే మాండలిక భేదములచే అందఱకు, అందఱికి అని రెండేసి రూపములు సిద్ధించును. ఇప్పుడు ఆంధ్రలోకములో ఆందఱికి ఇందఱికి, కొందఱికి మొదలయిన రూపములే సర్వసామాన్యముగా వాడుకలో ఉన్నవి. ఇవి వైకృత చంద్రికలోని అనుశాసనముబట్టి చూచినా, పినవీరభద్రుని ప్రయోగమునుబట్టి చూచినా శబ్దముల సాదృశ్యమునుబట్టి చూచినా లోకవ్యవహారమునుబట్టి చూచినా సాధువు లనక తప్పదు.

పీ॥ ప్రాసములో మమ్మాఱు వాసవులాఱ్ఱురిపైనుఁ ఛాధీధితి

అప్పక IV 293.

క॥ నుఱపతులాఱ్ఱురిపై భాస్కరు లిరువురుగూడ IV, 339.

కా॥ అయ్యా ఎక్కడినుండి యిక్కడికి లీలార్థంబు విచ్చేసినా

రియ్యజ్ఞాననిధీ ద నింత దయ మీ కెట్లయ్యె ? నేఁ డెద్దినేఁ
డెయంగాఁగల యూడిగంబని ప్రశంసింపఁ ఘటిత్రగామణీ
శయ్యాస్థుండు ప్రసన్నమూర్తియయి రాజన్యఁ విలోకింపుచుఁ

కా ళ 158.

క॥ కొడుకుల నందఱి నిల్లడ యిడి పరలోకమున కరిగె—భార ఆది. V 153.

క సుందరి మా యిద్దఱిలో నం దెవ్వరి వలతు? ఆది VII 110.

చ ఇందఱి కి విధంబునఁ
బరగ నవజ్ఞ సేయుటిది పాడియె? ధర్మము ధర్మనందనా! సభా 12.

కా కల్పింతుఁ భోజనమిష్ట మందఱికిఁ దృప్తింబొందఁగాఁ బెట్టెదన్
భీమ I 123.

క దనుజుఁ బరిమార్చి యందఱికిని దానవబాధఁ బాపి కృతకృత్యుండై
మునిజనములు హర్షింపఁగ జననాయకమౌళి విజయ శంఖంబూఁదెన్
శకుంత.

చాలా కూడా

చాలా కూడా, అయినా మొదలయినవి "గ్రామ్యపీర్ఛాలు -ఒక మాటలో ఒకవర్ణము లోపించినప్పుడు ఆ లోపమునకు ప్రతివిధానముగా దానికి పూర్వమందున్న అచ్చు దీర్ఘమవుతుంది దీనిలో వైపరీత్యమేమీ లేదు. అన్ని భాషలలోనూ ఈ విధానమున్నది వేదములలో దుర్-దభ= దూదభ దుర్-ధి=దూధి సంస్కృతమందు రాజన్-ప్ర వి రాజా, శర్మన్-శర్మా, గుణిన్-గుణీ, పితృ-పితర్-పితా ప్రాకృతాది భాషలలో తరుచుగా ఈ మార్పు కనబడుతుంది సం. వింశతి — వీసతి-వీస్-బీస్, సం-కర్తుమ్, పాలీ-కాతుం, సం. సర్షప-పాలీ సాసప సం కర్క-టిక. హిం. కాకరీ,సం ముద్గర-మోగర, సం సింహ ప్రా. సీహ, హిందీ ఆగే, ఆగ్, పీఛే, కామ్, పాత్, ఆర్ మొదలయిన మాటలలోని పీర్ఛాలు ఇట్టివే మన ఉచ్చారణలో జాగా, బారా, తేరా, పంజా, తనిక్కీ, డేరా, హర్కారా మొదలయిన మాటల అంత్యపీర్ఛాలు హకారము లోపించెడమువల్ల దానికి ప్రతివిధాన ముగా వచ్చినవే తెలుగులోని కున్న - కూన, గిచ్చు-గీచు, చివుకు-చీకు, చెయ్యి-చేయి, నయ్యి-నూయి, నెయ్యి-నేయి, తిన్నె-తీసె, తెమ్మ-తేమ వివుఱు-నీఱు, తనుకు-తాఁకు, బొడ్డసరము-బోడసరము, మువ్వురు-మూవురు,

మొగము-మోము, ముహూర్తము-మూర్తము, సహాయము-సాయము మహా-మా, సగము-సాము, ఒకర్తు-ఓర్తు, ఒకటి-ఓటి, తలయంపి-తలాపి, లొంగు-లోఁగు, తలగడ-తలాడ మొదలయినవి ఇట్టివే

'అవ అనే వర్ణములు తెలుగు భాషలో 'ఆ గా మారుతవి ఉన్న వాడు=ఉన్నాఁడు, మయలవాడు=మాయలాడు వలవదు=వలాదు మఱి వకు=మతొకు, పడవాలు=పడాలు కడవసము=కడాసము, అమావాస్య=అమవస, ఆమాస (ఇది ఓడ్రభాషలో ఉఆఁస గామారి, కావ్యములందు ప్రయుక్తమయినది)

[ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి మొదలయిన భాషలలో కూడా ఇట్లే వర్ణలోప ములు, వర్ణాగమములు, వర్ణవ్యత్యయములు కలుగుచున్నవి. ఫం 'యబ్లో ఫవీతము మారి నేటివాడుకలో 'జంబెము అయినట్లే లాటిన్ భాషలోని Consuetud nem, but cular us అనేమాటలు మారి, custom butler అయి నేడు వాడుకలో ఉన్నవి]

ఇట్లే, వకారమునకు పూర్వమందున్న ఇకారము దీర్ఘమవుతుంది. తివియు-తీయు, ఊక్కి-వుఁడు-ఊక్కిఁడు. సంస్కృతశబ్దములు 'అవ వర్ణ ములు ప్రాకృతమందు 'ఓ వర్ణముగా మారుతవి. అవసర-ఓసర-తెలుగు ఓసరిల్లు భాగవతులు - భాగోతులు. ప్రాచీనాంధ్రమందు పూరణార్థక ముగా సంఖ్యావాచకములకు 'అగు చేర్చేవారు ఇది అగు ధాతువుయొక్క-తద్ధర్మార్థక విశేషణరూపము - ఉ - రెండగు నింద్రుఁడు. ఈరూపము ఆదిపర్వమందు మేము చూపించినప్పుడు అసాధువని వాదించిన మ రా శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు శాసనములందు అది కనబడినప్పుడు అది ప్రాచీనాంధ్రభాషలోనిదనిన్ని ఆర్వాచీనాంధ్రభాషలో 'అగు = 'అవు మారి అవ అయినదనిన్ని అంగీకరించి తమ సత్యప్రియత్వము ప్రకటించినారు. రానురాను ఈ 'అవ కూడా మారి 'ఓ' అయినది. రెండగు=రెండవు=

రెండవ=రెండో—ఈశబ్దములు శిష్టవ్యవహారమందుండుటవల్ల ఆయాకాలము లందు కవులు వాడినారు విరంపోపాఖ్యానములో (చూ ఆ 2-ప 102)

క 'వాఁడా నాలుగుగడియలు, నేఁడాదిగఁగడపినూర్యుఁడిక్కఁ దూర్పునపుఁ
రాఁడోయని తలపోయఁగ మూఁడో జామయ్యె వంతమోదమెలర్పఁ

అని రుద్రకవి నాలుగోపాదములో 'మూఁడో అని ప్రయోగించినాడు ఈ పాఠము చెన్నపట్టణము ఓరియంటల్ లైబ్రరీలో నున్న తాటాకుల పుస్తకమందున్నది ఆ పుస్తకమే ఆధారముగా ప్రతి వ్రాయించి, కీర్తిశేషులయిన పోలవరం జమీందారు కృష్ణారావుగారు తమ ఆస్థానకవులు శతావధానులు బ్ర శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచేత పరిష్కరింపించి అచ్చు వేయించినారు అచ్చుపుస్తకములో 'మూఁడవ అని ఉన్నది ఇట్టి మార్పు జరిగినదని చెన్నపట్నమందే బ్ర శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు నాతో చెప్పి, తాటాకుల పుస్తకములోని పాఠము చూపించినారు మేము కాకినాడ వెళ్ళినప్పుడు జమీందారుగారియెదుటనే బ్ర శ్రీ. దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రిగారితో ఈ పాఠమును గురించి మాట్లాడగా, తాము బుద్ధిపూర్వకముగానే ఆపాఠము మార్చినట్లు ఒప్పుకొన్నారు, మార్చినందుకు నొచ్చుకొన్నారు కూడాను అట్లు గ్రంథము మార్చడము అయుక్తమని జమీందారుగారు వారిని మందలించి, మార్కండేయ పురాణము పరిష్కరించిన బ్ర శ్రీ ఆకుండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రిగారు ఇట్టి మార్పులు అనేకము చేసినారని దూషించి, అవిషయము ప్రమాణపత్రములో నిరూపించి సంతకము చేసి మాకిచ్చినారు. పూర్వకవుల కావ్యాలు పండితుల పరిష్కరణము వల్ల ఏలాగున పాడయినవో లోకమునకు తెలియజేయుటకోసము ఈవిషయము ఇక్కడ చెప్పవలసివచ్చినది

'అవు 'అవ మారి 'ఓ అయినట్లే, 'ఇయ మారి 'ఏ అయినది.

ఉ. కన్నియ-కన్నె, లంజియ-లంజె, ఆటకత్తియ-ఆటకత్తె మొ॥ 'దీర్ఘాలు, కొన్ని వర్ణములుగా విభజించవచ్చును

(a చాలా=చాలన్ (చాలుధాతువు+అన్ తుమున్నాద్యర్థకము), కూడా=కూడన్ (కూడుధాతువు+అన్ తుమున్నాద్యర్థకము), ఇట్లే మళ్ళా, తనుకా (=దనుకా), తాఁకా (=దాఁకా), ఆరా మొదలయినవి మొట్ట మొదట తుమున్నాద్యర్థకములయినా, రానురాను నిపాతసంజ్ఞల వంటివి అయినందున ధాతువుల అర్థము మరుగుపడ్డది. 'చాలా అంటే అధికముగా అనిఅర్థము 'చాలన్ అంటే పరిపోవక, చాలునట్లు అని భావము 'కూడా, సముచ్చయార్థకము, నేనుకూడా అంటే నేనున్న అని అర్థము కూడక అంటే, 'కూడుటకు 'కూడేట్లు అని భావము వాఁడు ధనము కూడ(న్) చెట్టెను అనే వాక్యములో 'కూడ (న్) అనే శబ్దము 'కూడా గా మారదు. దానిని కాక (న్) చోకు అనే వాక్యములో 'కాకు ధాతువుయొక్క అర్థమున్నది. 'ఆచెట్టుదాకా రా, "(అంతదాకా) అందాకా పో అనే వాక్యాలలో ఆ అర్థము మరుగుపడ్డది చెప్పకుండన్=చెప్పకుండా, నేను రాకుండా మొ॥ ఈలాటివే.

ఇట్లే చేసినన్, అయివన్ అనే చేదాద్యర్థకములు; 'చేసినా, 'అయినా గామారి చేసినప్పటికిన్నీ అయినప్పటికిన్నీ అనే అర్థములను బోధిస్తున్నవి.

సముచ్చయార్థకములయిన ఉన్, ఇన్, మొ॥ వాటిలోని వకారము లోపించడమువల్ల ఆపూర్వమందున్న అచ్చులు దీర్ఘములయినవి అందరున్, అందరూ అన్నియుక, అన్నిన్, అన్నీ, ఏమియున్, ఏమిక, ఏమీ, ఎమిన్నీ, చెప్పియుక, చెప్పిన్, చెప్పీ, చెప్పిన్నీ, అదియుక, అదిక, అదీ, అదిన్ని; మరియుక, మరిన్, మాన్నీ, అంతయున్, అంతా, అంతానూ, ఎల్లయున్, ఎల్లా, ఎల్లానూ, తదా.

[కన్నడ జైమిని భారతమందు 'కూడా' ప్రయుక్తము, ఇవుమూరూ='ఇవిమూడూ', ఇవుగళెల్లా='ఇవిఎల్లా', అవనూ ఇవనూ='వాడూ వీడూ' ఇట్లు దీర్ఘములు నేటి కన్నడభాషలో సాధువులే]

తృతీయాద్యర్థక ప్రత్యయము అన్ లోని నకారములోపించి అకారము దీర్ఘమయినది చేతా వాతా కానిది, ఇంటా వంటా లేనిది గోళ్ళా గోకళ్ళా, ఏంటక్, ఏటా, ఇంకక్, ఇంకా మొదలయినవి ఇటువంటి మాటలేకాక, రూపాంతరములు దీర్ఘాలుగలవి వందలకొలదిగా తెలుగు కావ్యములలో ఉన్నవి, వాటిలో కొన్ని నిఘంటులోని కెక్కినవి గుడారము, గూడారము, కిలారి, కీలారి, కుయి, కూయి, వరాజి, నారాజి, నారాజీ, కిచకిచ, కిచాకిచ, గోణము గోణాము కుందెలం, కుందేలం తంగెడు, తంగేడు బంగరు, బంగారు అకట, అకటా, గరిడి, గరిడీ, సెల సెలా; అలోరి, లలోరీ.

దీర్ఘాలుగల అన్యదేశ్యాలు అనేకము తెలుగులో చేరినవి, వాటికి బహువచన రూపములు, దీర్ఘాలకు పరముగా లంవర్ణము చేర్చడముచేత వీ విస్పన్నమవుతున్నవి. ఉ బస్తా-బస్తాలు కిటికీ-కిటికీలు, లాడూ-లాడూలు. వేదమందున్న సంస్కృతమందున్న దీర్ఘాలు రూపాంతరములం దున్నవి. అద్య=అద్యా (మా అద్యా చ మృడయ), అత్ర= అత్రా (మా దేవం దేవత్రా). చకార, చకర, ఉవాచ, ఉవచ, రవ, రావ, ఇట్టివి వేల కొలదిగా ఉన్నవి. శిష్టవ్యవహారమందున్న దీర్ఘాలు "గ్రామ్యదీర్ఘాలు" అని పరిహాసము చేయడము అవివేకము, తమ్ము తామె నిందించుకొనుటే అవు తుంది. "కొండావారు", "పురాణపండావారు" అని లోకులు అందరూ వాడుతున్నప్పుడు, ఎవరో ఒకరు పండితులు మా యింటిపేరు "కొండ వారు", "పురాణపండవారు" అంటే చెల్లదు. ఏకావారు, మేకావారు, తోగావారు, తురగావారు, పుచ్చావారు, మచ్చావారు, కాజావారు,

రాజావారు, తోటావారు కోటావారు, గోడావారు, బోడావారు; కొండావారు బండావారు, పురిపండావారు, ధనపండావారు, కాకావారు, కవుకావారు వరదావారు గద్దెవారు, వేపావారు, గంపావారు; బొబ్బావారు, కొబ్బావారు, దోమావారు, తమ్మావారు, బయ్యావారు, బుర్రావారు, చల్లావారు, మూలావారు కళావారు, శిష్టావారు, ప్రవావారు, మువ్వావారు, వాపావారు, విస్సావారు ఉన్నారు. ఇట్లే వేళ్ళలో దీర్ఘాలున్నవి. ఎర్రాప్రగడ, మల్లాప్రగడ, యల్లాబోమ్మల తల్లావజ్ఝుల, రామారావు, కృష్ణారావు లింగారెడ్డి వేమారెడ్డి శివాజీ, తిమ్మాజీ, బ్రహ్మాజీ, మహాత్మాగాంధీజీ మొదలయినవి

ఇవి అన్నీ "గ్రామ్యదీర్ఘా"లని వాదించేవారు, దీర్ఘాలు తొలగించి హ్రస్వాలు వాడవలెను ఇకను కవుల ప్రయోగములు చూడండి

చాలా, ఇంకా, అయినా

కా చాలా నిన్ను మదీయజీవముగ నే భావింతు నెల్లప్పుడున్
జాలా నేఁగలుగంగ నెంతపనికిన్ సంతాపమున్ బొందఁగా
నేలా నిగ్గున గుట్టుఁజేసి హృదయం బింకిట్లు చింతించుటల్
మేలాదాఁపక తెల్పు నీతలఁపు నెమ్మిం బూని కాంచెదన్॥

అని I, 88.

కా॥ చాలాగయ్యముచేసి చిక్కిన మదస్తంబే రమస్వామివై

అప్ప. IV 320

కా॥ జాలారి జాతి పడతిన్ గాలారి ముదంబుగదుర గైకొని నమచున్
మేలారసి లోకుల నం జాలా రసికత్వమబ్బె సర్వేశునకున్॥ గారీ.

చౌపదములు.

సరసభక్తియుత సన్మనిజాలా
కృతనుతులను రాగిలి పృథుశీలా
కృతయుగమునను స్వకృతమయిలీలా
క్షితి వృషగిరి యన జెలఁగును జాలా॥ ప్రబం

క॥ నీలా శ్రీభూదేవులు హేలాగతితోడ వెంట నేతెంచుటకై
చాలా వేడిన హరి మీరేలా పలదనియె మర్మమాయక యంతన్
మృత్యు
పీ శే నిద్రపోవుఁదాకా నిద్రఁబోవదే పని చెప్పనోయని పాయకుండు
వైజ॥ 126
ఉ॥ యాగము నేక్రియన్ జరుగు నేలజనించితి భూమిమీఁద నిం
కాగలకార్యమేమి? పట్టాభి
ఉ॥ మానసవేగవాహములు మత్తగజంబుల వెన్నియున్నవిం
కా నొక కొన్నిగూర్పవలె ప్రభో
కా॥ ఈరీతిన్ గొనియాడు వారదుని దా నీక్షించినన్ ప్రేమ నిం
కారావోయి వరంబు వేఁడుమను రామస్త
క॥ ఈడపు వచ్చిన కాదని యాడకునుంటోక మనము హాయిగనెచటన్
మూడా నుందుదుమో యని రాధా
క॥ అనాటి వినోదము లెనైన్నా కలనైన దిన్న నాకలుగునొలో
యీనారీ పరిరంభం చేనాటికినైన వచ్చు నిదె హరి యనుమా దశా.
ఉ॥ ఈ కరుణాకటాక్ష మొకయించుక నాపయి నిల్చియున్నచో
నీకడ మేలుగాక వగ నీటికిఁ గల్గెడు దానవేంద్ర లో
నా కలదొక్క– విన్నపము నాకు సురాధిప దశా.

కం॥ ఏసా నేనటువలెఁగా నే వసుధోరాదు ,, 78.

తా॥ ఓలెండా యిటువంటి ఛాందసములె న్నెసాగలావిందుకున్ ,,100

కం॥ భావమునఁ దలఁచు వర్థము నీవే చెప్పితివి తిరుగ నే వది చెప్పం
గావలెనా పని లేదయినా వినుమొక లేప యది భునంబా నీకుఁ

పూర్వ.

ఉ॥ తామసమర్త్యకోటికిఁ బ్రభాన శిరోమణి యెంతవారిపై
సా యదిలెక్క-బెట్టక ధనంబులగూరిచి సానం.

తా॥ ఓశీతాచలకన్యకారమణ సా యుద్యోగమింకేరిపై
తా శీఘ్రంబున నిచ్చి పంపుమతి పశ్చాత్తుండవై

మూర్తీశ్వర శతకము. జ. రామయ్యగారు.

కం॥ చాలాలాభము గోరిన కేల గలదికూడ వెచ్చగించక వలయున్ ,,

రెండో, మూఁడో

కం॥ వాఁడా సాలుగు గడియలు నేఁడాదిగఁగడిపి మూర్ఖుఁడిఁకదూర్పుచకున్
గాఁడోయని తలపోయగ మూఁడో జాముమ్మొకంత మోదమొలప్పన్॥

నిరంకు ॥ 102.

కం॥ పుట్టలో వెల్గుచుండఁగా భూతలమునఁ
దప్పకీయవది యెవిమిదోద్వాపరాంత
మందుఁ గలియుగ ముదయించె వపుడు చోళ
రాజు భువిపేరు చుండె ధర్మంబు మెఱయ.

పేం. శ్వ. మూ. 102.

వీ॥ అంటుంగఁ గడలెల్ల నారురేఖలుగీవి కిందిపందొమ్మిదోఛందమునకు.

అప్పక IV, చక్రబంధము

క॥ తొలిందొల్తఁ గలయునప్పుడు చెలువుఁడు వేగంబెకరఁగుఁజెలువకురెండో
కలయికయందునుఁ గరఁగును. కామకళానిధి II

సేనా, తలా

గీ॥ చదివి యతఁడందఱకు నిట్లు సరిదిపెట్టు
నది తలాయొక ముద్దెడు నారగించి పరమ IV, 236

ఉ॥ అందఱకున్ దలాయొకటి స్వార్థము గల్గుటదోషబల్కె—

ప్రభా. V, 88.

క॥ కానినివాదద్దము చేబూనినిగతి దీక్షకొక్క— పురుషుఁడు పూజల్
సేనాగా నొసరించినవానీలగళుండు మెచ్చునా యెందైనన్ ప్రభు

క॥ ఏలాసేనామాటలు చాలా నీమీఁద నాదు ప్రాణము విడుతున్

బసవ

రగడ.

తొత నీటులోనఁజాటు యినుము సాటికత్తె నొకతె
లోతుగానఁబోయి సేన లోగి నానయొత్తె నొకతె కా వి III 121

డుండిన్ మటిన్ ఏమిన్ ఏమీ అంతా

క॥ అనుజాలకు నడ్డపడి యే
మిని చేయఁగ నీవుఁజాచి మెచ్చితిగా కి
వును సాదురేఁగనేనిన్
విను తలపాలమనకాని నిలువదు మమ్మా॥ భార. ఉద్యో II, 13.

క తనకై కాదేమది నె
ల్లను గోరుట వినుము దాఁ బ్రభయమొందెనయే
నిని వారని యుద్యోగం శల్య I 58.

క॥ వినునమ్మొయి నిర్దేశం
బున నవ్వాగ్దేవి మూర్ఛవోయిన నట్లో
మిని బలుకకుండి అశ్వ I 21.

వా తల్లిందండ్రియు నన్నుఁగానని మునస్తాపంబునం బొక్కుఁగా
మనుచ. III 98.

మ స్తవముల్ వేయు ప్రతుల్ సమస్తంబుగ దంతర్యామివిన్ నీవ II 75.

ఉ॥ తండ్రులకెల్లఁ దండ్రియగు ఛాతకుఁ దండ్రివిదేవ నీవు మా
తండ్రివి తల్లివిం బతివి దైవమవున్ సుఖవిత్ గురుండవున్
భాగవ I, 252.

తరలము. నదనద్గ్రోధవశాఖ్యయుక్ సురసాఖ్యయుక్ సురభిక్ మునిక్
మొదలుగా VI, 256.

వా॥ వాలింగీలియు వాయుపుత్త్రిసరియే నిర్వచ. VII, 99.

వా॥ ఏమిక్ కేయకయున్నఁగొవ్వియిటు నీ వేతెంచితే

మ॥ చండిక యంతర్హితయైన మావయు మఱందిక్ విద్రమేల్కాంచు
మైమిని VIII, 116.

ఉ అప్పలకేమి సేయునొకొ యీ జగదంబ యిఁకక్ వినుండదిక్
కొప్పెదవంచు కళా. IV, 50.

మ॥ జనముల్ మెచ్చఁగ మున్ రచించితినుదంచద్వైఖరింగారుడం
బున శ్రీరాఘవ పాండవీయమఁ గళాపూర్ణోదయంబున్ మఱిన్
దెవుఁగుంగబ్బము లెన్నియేని ప్రభా. I, 6.

ఉ॥ ఇంటికి నడ్డమాఁక యొక యింతయులేక చరించువానిచే
నంటినఁ గందుగెందళకులంగమునంగళవాని మిక్కిలిన్
గంటికి వించువాని పాండు. I 61.

మ॥ విను మున్ శౌరికినోడి సంగమ మహద్వి ద్వేషి యొచ్చోటికో
చని వెండిం జనుదెంచి V 21.

అంతా

కా॥ అంతా సంశయమే శరీరఘటనం బంతా విచారంబె లో
నంతా దుఃపరంపరార్జితమె మేనంతా భయభ్రాంతమే
యంతా శాంతకరీర కోమణమె దుర్వ్యాపారమే దేహికిన్
చింతన్నిన్నుఁదలంచి పొందదు నయల్ శ్రీ కాళహస్తీశ్వరా శ్రీకాళ.

కా॥ నానాదానవితానములఁ గొనఁ బరాన్నప్రీతుఁడై నిత్యక
ర్మానుష్ఠానమునాని రేవగలు లవ్యాయార్జిత ద్రవ్యసం
తానుండై పరమార్థమైన పెలవింతాలేక పడ్డప్పలి
చ్చేనీఱుండది పోవ దుఃఖపడ దానిట్లయ్యె నేయేటికిన్॥ పావంద.

వల్లు వద్దు కొల్లి కొద్ది కల్లు, కద్దు మొల్క, మొక్క, వల్ల్

వలదు, కొల్లఁది, కలదు, మొలక, వలచు మొదలయిన శబ్దము లలో మధ్యాక్షరమందున్న అచ్చు అకారమ్ము గనుక లోపించ కూడ దవిన్ని, అట్లు లోపింపగా ఏర్పడ్డ రూపములు అసాధువులనిన్ని కొందరి మతము. అయితే అనేక శబ్దములలో మధ్యాక్షరమందున్న అచ్చు-ఉకార ఇకారమ్మే కాక అకారమైనా-లోపింపగా ఏర్పడ్డరూపముల్ని నన్నయ కాలమునుండి నేటి వరకు కావ్యములలో తరచుగా కనబడుతున్నవి.

వలను నుండి పీర్వడ్డ 'వల్సు రూపము నన్నయ తిక్కనలే వాడిరారుः (చూ. ఆది III, 89, శాంతి III, 343).

మహాకవి ప్రయోగాలు విమర్శించక అప్పకవి—

"చ కొలఁదిగమున్న చెప్పెఁ జలికొండ సృసింహుఁడు చెల్లయంచు నీ
వల నగశాలరుద్ర పనువాఁడును మొల్కలటంచుఁగూరిచెం,
దెలియక కొందఱట్లువికృతిం బదపద్యమునక్ అకారరే
ఫల తలపై యకారమును బాపురుకార్యులు నవ్వ నట్లుగక్" అని ఆక్షేపించిరాడు ఈ పద్యములోని విషయమే కొంచెము భిన్నముగా ఆంధ్రకవుల చరిత్రము (పు. 212) లో ఉన్నది కంసాలి భద్రయ్య కాను రచించిన సరసజనమనోరంజనము కృష్ణదేవరాయలవారి ఆస్థానములో చదివి నప్పుడు "ఎన్నఁడుఁనేరిచెక్" అనే పద్యములో 'మొల్కలు అనే ప్రయోగమునకు రామకృష్ణకవి ఆక్షేపించిరాడట ఈ కథ నమ్మదగినదిగా లేదు. తిక్కన విషయము లెట్లున్నా 'మొల్క ప్రయోగమునకు రామకృష్ణ కవి ఆక్షేపించి ఉండడము అసందర్భము ఎందుచేతనంటే, పాండురంగ మాహాత్మ్యములో ఈ రామకృష్ణకవి 'మొల్క రూపము III, 104; IV, 231; V, 128 లోను 'మొక్క రూపము III, 179 లోను 'మొలక రూపము III, 191 లోను, 'మొల్వదు V, 193 లోను 'మొలచు V, 191 లోను ప్రయోగించిరాడు

చిన్నయసూరి తన బాల వ్యాకరణములో "అచ్చికంబులంబద మధ్యంబుల నలదరల యొత్వంబునకు లోపంబు బహుళంబుగనగు" అని ప్రకీర్ణ పరిచ్ఛేదమందు 17 వ సూత్రముచెప్పి, దాని తర్వాతి సూత్రములో "లాతి యచ్చునకు పహిత మొకానొకచో నుడినడుమ లోపంబు గానం

ఱడియెడి" అని వ్రాసినాడు. అందు కుదాహరణముగా ఇచ్చిన రూపము లలో అత్వమునకు లోపము పొలఁతి, పొల్తిలో కనబరచినాడు అయితే ఈ శబ్దము పొలంఁతిగాని పొలఁతి కాదు. అందు చేతనే కాబోలు బాల వ్యాకరణ సుప్తార్థ ప్రకాశికలో ఈ ఉదాహరణమునకు మారుగా ఉంగరము-ఉంగ్రము ఉదాహరించినారు. ఉదాహరణమేదైనా పదమధ్య వర్ణమునైనున్న అత్వమునకు లోపము గ్రాహ్యమైనది.

శబ్దరత్నాకరములో అత్వమునకు లోపము రాగా ఏర్పడిన శబ్దములు అనేకముగా కనబడుతున్నవి అందులో ప్రమాణముతో ఉన్న శబ్దములు కొన్ని ఎత్తి కనబరుచుతున్నాము.

అల్వరించు ధ్వ క్రి. అలవరించు యొక్క రూపాంతరము

"మీ వ్రేళులు గజవంగ వెరవల్వరించిరో
నోరఁ దీతులం గ్రుక్కి-నొల్లుశాఁడ" నిర్వ. ౧ ఆ.

ఊర్వఱుఁ ధ్వ ఊరలఱఁడు (స్వార్థమున ఱఁడు)

"తరులుర్వరంబడి పెల్లగిల్లిపఁడు." చంద్రా ౧ ఆ.

తర్లు దే. అ. క్రి ప్రయాణమగు. తరలుయొక్క రూపాంతరము.

"ఇటఁదర్లిపోఁగదే" భాగ. ౯, స్కం.

తల్గు దే అ. క్రి. తలఁగు యొక్క రూపాంతరము

తొలఁగించుటకు.—"ప్రభుత్వ మెలర్పఁగఁదాల్మి
యూఁది దుస్తరతర మానసవ్యధలు తల్గుము"
భార అర. ఉ ఆ వి. తలుగుయొక్క రూపాంతరము.

తల్చు దే స క్రి తలఁచు యొక్క రూపాంతరము.

తదాచరణములు చిత్తమునఁదల్చుచుండుటచేసి"

భాగ. ౪. స్కం

నుల్క— దే వి నులక యొక్క— రూపాంతరము.

"భద్రగజేంద్రము నుల్క—త్రాళ్లచే . " భో. ర. ఆ

బల్గము — వై. వి బలగము యొక్క—రూపాంతరము.

"నీ నిజకుమారులైన నిండుబల్గములైన
విడుతురు లోభంబు విడువలేక " శివ ఉ ఆ

బొండ్లము దే. వి. బొండలము యొక్క— రూపాంతరము.

"అరుణంపు బొండ్లమాల" ఆము. ౧. ఆ.

పోర్ణగండ్లు. దే వి. ఖం. పోరణగండ్లు యొక్క— రూపాంతరము.

"ఎ గీ తెల్లవాఱుచున్నది, భయలల్లార్చుచు
పోర్ణగండ్లయందుఁ బొంచివుడిపి . " భార ఉద్యో ఆ.

ఇటువంటి శబ్దాలంతంకా అసేకముగా శబ్దరత్నాకరములో ఉన్నవి కొట్నము, ఎడ్డ, పొడ్మ, అడ్రచు, తల్గడ, దొర్లు వడుమంత్రము మొదలైన శబ్దాలు ఇటువంటివే.

వల్దు, వద్దు—ఈ రూపములు సరిగా పైనిచెప్పిన రూపములవంటివి కావు వీటి మొదటిరూపము వలవదు. ఇది ఎట్లు నన్నయ ప్రయోగించి వాడో చూడండి "అనిన వంతకుండిట్లనియె అయ్యా మీ యానతిచ్చినట్ల మసలవలవదు. తక్షకుండను దుష్టోరగంబు సేసిన విఘ్నంబున వంత మసల వలసె" ఆది. I 117 ఇక్కడ మసలవలసె అనగా జాగుచేయవలసి వచ్చినది అనిన్ని, మసలవలవదు అనగా జాగుచేయవలసినదికాదు అనిన్ని అర్థము. 'వలవదు అనే శబ్దము క్రమముగా 'వలాదు, 'వలదు, 'వల్దు' 'వద్దు గా మారినది 'వలాదు అనే రూపమునకు ప్రయోగము కనబడదు; గాని ఈ రూపము ఏర్పడకుండా 'వలదు అనే రూపము ఏర్పడదని చెప్ప వచ్చును 'వలదు అనుటకు చూ పారంగ. ౧ ఆ. "ఆక్కట మొద్దు లాడవలదా వలదా యిటువంటి భాగ్యములో." "వల్దు" అనుటకు (చూ.

కేయూర. 314), (రుక్మాం. 63, 65, 71). 'వద్దు అనే రూపము ఉత్త రాంధ్రకవులు అనేకులు వాడియున్నారు

వలదునుండి వల్దు, వద్దు రూపము లేర్పడినట్లే కలదునుండి కల్దు, కద్దు రూపము లేర్పడినవి. వీటికిన్ని ఉత్తరాంధ్రకావ్యములలో ప్రయోగము లనేకముగా ఉన్నవి అయితే ఈ మూడురూపాలలోను మొదటి రెండింటి కిని గల అర్థములలో రెండు పోయినవి. ఆమె బుద్ధికలదు-కల్దు, ఆమె ఈ పని చేయఁగలదు-గల్దు. ఈ వాక్యములలో కద్దు ప్రయోగించుటకు వల్లకాదు. ఆమెకు బుద్ధికలదు-కల్దు ఇక్కడమాత్రము కలదు, కల్దుతో పాటు కద్దుకూడా ప్రయోగించవచ్చును అనగా 'కద్దు'పు 'ఉన్నది అనే అర్థముమాత్రమే నిల్చినది.

కొల్ది, కొద్ది—వీటి మొదటిరూపము 'కొలంది. దీనికి పరిమితి, శక్యము అనే అర్థములు రెండుకలవు చూ. శబ్దరత్నాకరము "వ ఇప్పుడు రాజకులంబులం కొలందికి మిగిలి వాకు భరియింపం గొలందిగాకయున్నయవి" మరి. పూ. ౫ ఆ. ఈ అర్థములలో పరిమితి అనే అర్థములోమాత్రమే కొల్ది, కొద్ది లోకవ్యవహారమందున్ను గ్రంథములందున్ను ప్రయుక్తములై ఉన్నవి రానురాను కొద్దిరూపమునకు అల్పము అనే అర్థము వచ్చినది. ఈ అర్థమందుకూడా ఈ రూపము కవులు ప్రయోగించిరారు.

శబ్దరత్నాకరములో 'కొల్ది, 'కొద్ది రూపములు చేర్చుకొన్నారు చూ. శ. ర. "కొల్ది చే. వి విణ కొలఁది యొక్కరూపాంతరము "నెప్పుడిఁ జేకొద్దిగఁదీసి" నీలా. 3. ఆ. "కొద్ది. చే. వి. కొలఁది యొక్క రూపాంతరము"

ద్వి కొద్దిగా ముత్తెంపు కొనల ప్రాఁగెంపు
మద్దికాయల డాలు మలయఁ జెక్కిర్ల రామ బాల కాం

(ఈరూపము ప్రాచీన కవుల ప్రయోగములందు కనఁబడలేదు.)

వీనిని బట్టి కొద్ది రూపము ప్రాచీన కవుల ప్రయోగములందు కనబడక పోయినా, ద్విపద రామాయణము రచియించిన రంగనాథుని కాలము నుండి ఆనఁగా ఏడువందల సంవత్సరములనుండి గ్రంథస్థమై ఉన్నదని నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చును ఈ రూపము శబ్దరత్నాకరమంజీకాక సాంబ నిఘంటువు, వేంకటేశ్వరుని ఆంధ్రనిఘంటువు, ఆంధ్రభాషార్ణవము, లక్ష్మీనారాయణీయము మొదలయిన నిఘంటువులలో కనబడుతున్నది ఉత్తరాంధ్ర కవులలో అనేకులు తమ కావ్యములలో ఇంపుగా ప్రయోగించినారు అద్ది, కొద్ది యని ప్రాసయతులతో అచ్చ తెలుగు రామాయణము మొదలైన గ్రంథములలో దిద్ది పవరించుటకు వీలు లేని స్థలము లందు ప్రయోగము లున్నవి హంసవింశతిలో "చెక్కిలి మూద్దపెట్టివా లెఱ మొనపంటి కొద్ది కనిదీఱ జాఱుక్కున నొక్కి." అని ఇంపుగా ప్రయుక్తమై ఉన్నది ఆఘనికులు కూడా ఈ రూపము యథేచ్ఛముగా వాడినారు కళాప్రపూర్ణ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రులవారు తమ ఈ రూపము పదహారుసార్లు తమ కథాసరిత్సాగరములో వాడినవారే అయినా, ఈ రూపము అసాధువని కొబోలు పండవ కూర్పులో ఆ గ్రంథమందు ఈ రూపములు కనబడకుండా పవరించు కొన్నారు ఈ రూపము నిఘంటువులందున్నా, గ్రంథములందున్నా, శిష్టజనవ్యవహారమందున్నా కనబడుతూ ఉన్నా బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారు తమ వజ్రాయుధము (1 ఖం పు 7) లో "పరిమాణార్థమైన కొలఁదికి కొద్దియగు - గ్రామ్య వ్యాకరణము" అని ఎగతాళి చేయుటకు సాహసించినారు

వల్లు వద్దు

ఉ మారవిరోధి యప్పుడు సుమారిక దెచ్చిన పాలకోర దా
కోరికతోడ నెత్తికొని కుత్తుకబంటిగఁ గ్రోల బాల చె
న్నారఁగ గాంచి పిన్ననని యూరడిఁబెట్టితి విట్లు నన్ను మా
వారికిఁ జెప్పుదుఁ మరువవద్దిది యంతటఁ బోదు మీఁదటన్॥

బసవ పు॥ II పు॥ 105.

శా పంచాబ్దంబులవాఁడు తండ్రినగు నా పత్నంబు నిందించి య
త్కించిచ్ఛీతియులేక విష్ణునహితుం గీర్తించుచున్నాఁడు వ
ల్లంచుం జెప్పిన మానఁడంగమునఁ బు ట్రాకారతన్ వ్యాధి జ
న్మించెన్ వీని వధించి రండు దనుజుల్ మీమీపటుత్వంబులన్

భాగవ. VII 187.

ఉ॥ బాలుఁడు రాచబిడ్డఁడు కృపాళుఁడు సాధుఁడు లోకమాన్య సం
శీలుఁడు వీఁడవధ్యుఁడని చిక్కక క్రుక్కక క్రూరచిత్తులై
భూలములం దదంగముల నుష్ఠిరులై ప్రహరించి రుగ్రవా
చాలత నందఱున్ దివిజ శత్రుఁడు వల్లనఁడయ్యె భూవరా

VII 191

ఉ॥ ఈ చాయఁ జలింపవద్దు పదచాలననుం జెలియొర్తు రామాధ్యు I 197
చ॥ తలఁచిన నిద్రరాదు చలి దారొక్కొ మొసలఁబేర సెవ్వనిం
బిలచిన గుండె జల్లుమనుఁ జేర్చు మవ పరితాప వేదనల్
నిలిచినచోట నిల్వధృతి నెక్కొన దక్కుట రంగరంగ తా
వలచిన యింతిఁబాయువగ వద్దు సుమీ పగవాని కేనియున్

పై. III 115.

వసమయూరము పెద్దలకు దండములు పెట్టఁదెల్లెదలక్
వద్దనఁడు విబుధనవారములు వాఁడున్
బుద్ధిచెడి యింటికడఁ బోరలిఁడు పీఁడున్
గద్దరితనంబుఁగల కష్టమతి వాఁడున్. సానం. IV 61.

ఉ చక్కనివారిలో మిగులఁ జక్కనిదానవటంచు వేడ్కతోఁ
బొక్కుచుఁ జెప్పిరందులకుఁ జూచినయందుకు నా మనోరథం
బిక్కుట సిద్ధమయ్యె ఫలమబ్బెను హా యిటులుండ వద్దె యో
చక్కఁర బొమ్మయంచు సరస ప్రతిభాబల నిచ్చగింపుచున్
వాంస I 84.

కొద్ది

ఉ॥ కొద్దిగ నున్న నెన్నడుము కూఁకటికందక ఫాలపట్టికన్॥
అని. II 21.

శా పరిపరియంగఁ జిందఱ వందఱయన
నలయుచుండును గణశోర్ధమగుచుఁ బాట
పాటయనఁ గొద్దికొద్దియన్మాట చెలఁగు
భూతిలసితాంగ శ్రీమాతృభూతలింగ ఆంధ్రభా II 67.

క కొద్దిమొకాలకుఁ బోదా పెద్దపులిం గజిచి చంపు చిడుగువలెను దై
నుద్దవిడి దుమికి యిది మా గద్దఱి జాగిలము చీనిఁ గనుఁగొనుము నృపా
కవిరాజమ పు. 32.

ఉ॥ ప్రొద్దునలేచి గుంటలకుఁబోయి మొగంబులఁ బ్రామివచ్చి మే
ల్నద్దులు పుల్లనీరులును జాలఁగ ద్రావి పొగాకు వీడెముల్
కొద్దిగఁదీసి లోన బలుగోఁచులు పైఁబురిచుట్లు నొప్పఁగా
బద్దులతోఁ జరింతు రరవల్ పురవీధుల భేదమున్నగన్॥
చెన్న భూరివి 4.

ము కడిమించిల్లక పిసాళిక్కి వెదురక్కం జివ్వనందోవి బ
ల్వాడవింటక మునువాడి పూములంకులోలింగూర్చి బిట్టాచ్చి వె
వ్వడిం జేకొల్లిగఁ దీసి డాసి మయఁ డవ్వాల్గంటి చన్దోయి వె
న్నఁడు చక్కిన్ గుజిచేసి యేసె సదరంటంగాఁడిమై సోలగన్

నీలా. 13.

ద్వి॥ వట్టిమాటల చెదువాఁడుగాఁడతఁడు
ఘట్టి సుజ్ఞాని చిక్కఁడు మాయలకును
వారివారల కొద్ది వసుధఁ జెరించు
నీరు కొల్దిని నుండు నీరజంబట్లు

ప్రభులిం ద్వి. 8

ఉ॥ కోరిచకోర దంపతులు గుంపులు గుంపులు కూడి రంతులక
జేరిన చంద్రికారసముఁ జేకొని మారొక్కని పాట్లకొద్దిగాఁ
బారణచేసి

మొల్లరా అయో 17

చ కృతిగల వీరరాఘవ కవీంద్రి నుతుండవు కొద్దివాఁడవే?

కామకళానిధి 6

ద్వి కొద్దిగా ముత్తెంపుఁ గొనలఁ బ్రాఁగెంపు
మద్దికాయల డాలు మలయఁ జెక్కిళ్ళు॥

రా. బాలకా.

ఉ॥ ముద్దియ మోహ మెంతటిదొ మోహన రూపవిలాస వింటియే
నుద్దుల నొల్లఁ దెవ్వరినిఁ జూడఁగ నొల్లదు సామ్మలొల్లదే
ప్రొద్దువిడెంబు చల్వలును భోజన మొల్లదు నిద్రయొల్ల దీ
కొద్దికి పచ్చవిల్తుని లతోరుల సేమగుచున్నదోకదా॥ శకాం. IV 106.

కలదు కల్లు కద్దు

కీ॥ పెద్దయేనుఁగు[1] కాలంతగద్దు॥ చంద్రవి. I 80

చ తనుతర రోమపల్లరికిఁ దా నిరువంకలఁగల్గులేదు నా
ననయము సూత్మసూత్మముగ నజ్జలజాననుఁ గానుమించి లో
చనముల కింపానర్పుఁ గడు సన్నపుఁ గారుమెఱుంగుఁదీఁగె చ
క్కని నిడుపీఁటవాటికనగాఁ బడునట్లతియత్నదృశ్యమై
ప్రభా పు 82.

కం॥ ముద్దుగఁ దిలకము నుదుటను దిద్దియుఁ దిద్దకను లేచి త్రిపురాంతకునిన్
ముద్దియయోర్తు గనుంగొని కద్దోలేదనెడు నడుము కంపింపగన్॥
శివరహస్యఖండము. II 54.

కీ పురహరుఁ డెఱుఁగఁగ నఱకాల నొకకన్ను తనకుఁగద్దన్న గౌతమునికంటెం.
సానం II పు 38.

మ కనవా తమ్ములం జేడవాడ జనిరో కల్లుంగదా నందివ
ర్ధనముల్ గల్గు శివాలయంబునను గద్దా కాంచనుల్ గద్దు క
ల్గినవారిండ్లనటంచుఁ బల్కి జగిమేల్మిన్ బుప్పలీలా వధూ
జనముల్ వేడుకకాఁడతో వెలయు వాచాపాఢిఁ గీర్తింపుచున్
సానం. పు. 46.

కం॥ అద్దంపు మెఱుఁగు చెక్కిలి
దిద్దిన రాయంచనడలు తియ్యనిమోవిన్
ముద్దులగుమ్మ మొగంబున
కద్దో లేదనెడు నడుము గలదా చెలికిన్॥
సుధా పు. 8

కీ॥ నీకు వానిమీఁదాన నిజముగాఁజెప్పుమా వాయందుఁ జేమకద్దా యటంచు॥
హంస II 169.

వల్ల

ఇది 'వలన నుండి ఏర్పడిన రూపము భారతాది ప్రాచీన గ్రంథము లలో 'వలన రూపమేకాని 'వల్ల రూపము కనబడదు అయితే, ప్రాచీన భాషలో ఉన్న వలను శబ్దము విశేష్యము ఉదా "కలహంస పలికిన పలుకులు గణియించు వడి దాని పోయిన వలన చూచు" దీనికి బహువచన రూపము 'వలంకులు . ఇది ద్వితీయ విభక్తికము గనుక, 'వలనన్ 'వలనికి' మొదలయిన ప్రథమేతర రూపములున్నవి 'వలనన్ హేత్వర్థకముగా వాడుటచేత క్రమక్రమముగా పంచమీవిభక్తి ప్రత్యయమైనది 'జనిసహ్యతే వలనః" అని ఆన్ధ్రశబ్ద చింతామణిలో ఉన్నది. అయితే, ఉత్తరాంధ్రములో బమ్మెరపోతరాజుగారి కాలమునకు (చూ భాగ. v : 161 'పుణ్యపాపముల శేషములవల్ల). 'వలన 'వల్ల గాను, 'వల్ల 'వల్ల గాను వాడుకలోనికి వచ్చియుండును. శిష్టజన వ్యవహారము నవలంబించి, పోతన పెద్దనాది మహాకవులు నిరాతంకముగా 'వల్ల రూపము వాడిరారు.

నూతన శబ్దము నూత్న అయినట్లే వలన శబ్దము వల్న అయినది. అనేక శబ్దములలో మధ్యాక్షరమందున్న అచ్చు— ఉకార ఇకారములే కాక అకారముకూడా— లోపించినది ఈ విషయము కల్ల, కద్దు మొదలయిన రూపములనుండి విస్తరించి చర్చించితిమి. స్వరతత్త్వమును బట్టి ఉచ్చారణలో లకార నకారములు కలిసి పోవుటచేత 'పాలకొలను, 'పాలకొల్ల 'పాలకొల్లు గాను, 'పెలనాళ్లు, 'పెల్లాళ్లు పెల్లాళ్లు గాను మారి వల్లే, 'వలన 'వల్ల 'వల్ల' గా మారినది.

'వల్ల రూపము పోతనాది మహాకవులు తమ గ్రంథాలలో ప్రయోగించియున్నా అప్పకవి, చిన్నయసూరి మాత్రము పంచమీవిభక్తి ప్రత్యయము లలో వల్ల చొప్పించలేదు. అయితే, చిన్నయసూరి తాను రచించిన

మిత్రలాభమునందు 5వ పేరాలో 'లోభమువల్ల అనిన్ని, 6వ పేరాలో 'ఈమాటలవల్ల అనిన్ని ప్రయోగించి ఉండిన్ని తాను రచించిన వ్యాకరణములో దీనికి అనుశాసనము చేసి ఉండలేదు. చిన్నయసూరి చెప్పనురచిన లక్షణము చెప్పడానికి సంకల్పించుకొన్న సీతారామాచార్యులవారయినా తమ ప్రౌఢవ్యాకరణములో 'వల్ల కు అనుశాసనము చేయలేదు. గాని ఆ వ్యాకరణములోనే కొట్టికొనిన ముక్తలక్షణనిరీచనము రెండవసూత్రమందున్న వాక్యములో "యవిపూర్వశేషంబులే యనుటను వల్లకాదు" అని 'వల్ల రూపము ప్రయోగించినారు, అంతేకాక, తమ శబ్దరత్నాకరములో 'వల్ల' శబ్దము చేర్చుకొన్నారు అందుకు ప్రమాణముగా "చలిమలవల్ల నుల్లపిలి చల్లదనంబున" అని మనుచరిత్రములోని పెద్దనగారి ప్రయోగమున్న్, "దక్షి ణాంస మూచుకనయవ్రకంప గుణసూచన లేమియు వల్లగావు" అని పారి జాతాపహరణములోని ముక్కు- తిమ్మనగారి ప్రయోగమున్న ఉదాహృత ములై ఉన్నవి గనుక, ఆచార్యులవారి మతమందున్న 'వల్ల సాధుశే కాని అసాధువుకాదు.

ఆచార్యులవారికి పూర్వమే చాలాకాలము క్రిందట పుట్టిన ఆంధ్ర వ్యాకరణములు సంస్కృతమున రచించినవి రెండు మేము చూచితిమి. అందొకటి ఆంధ్ర కామది. ఇది సాగరాక్షరముల ముద్రితమైనది. రెండ వది అముద్రితముగా ఉన్న అధర్వణ వ్యాకరణము. కీర్తిశేషులయిన కొమ ర్రాజా లక్ష్మణరావుగారు గవర్నమెంటువారి గ్రంథాలయమందున్న ప్రతిని బట్టి వ్రాయించినది ఈ రెండు గ్రంథాలలోను 'వల్ల రూపమునకు అను శాసనమున్నది.—

(1) ఆంధ్ర కామది.— "నునుమల చేత కొరకు వల్లక్వందువ్—నుప ఏతేన్య" 117వ సూత్రము.

"ఉంచి, కన్న, పట్టి, కంటె, నుండి, వల్ల, వలన, పంతోండ్యో జనిప" 126వ సూత్రము

(3) అధర్వణవ్యాకరణము — "ఉంచి, కూడా, వల్ల, వలన, వంక, యుండీ తి పంచమీ, నిర్ధారణే కన్నకంటే దేశ్యేపాయడిరివ్యతే"

గణపవరపు వేంకటకవి రచించిన ద్విరూపణోశమందు 'వలన కు'వల్ల రూపాంతరమని ఉన్నది.

"క. కల్లెలు కల్లెములనగ న, వల్లు నగళ్ళనగ వలన వల్ల ని యనగా
నొల్లము వల్లముసాగను, కుళ్ళాయి కుళాయిసాగ గొలలును వేంద్రా"

1834వ సంవత్సరములో ముద్రితమైన రావిపాటి గురుమూర్తిశాస్త్రుల వారి వ్యాకరణములోను, ఆ పిమ్మట పుట్టిన వ్యాకరణాలలోను 'వల్ల రూపము అనుశాసనము కనబడుతున్నది

ఆంధ్ర పండిత ధిషక్కుల భాషాభేషజములో 'వల్ల బెల్లమయినదట" అనే శీర్షికక్రింద 102-103 పేరాలలో ఈ రూపమును గురించి చ్చ పవిస్తరముగా ఉన్నది, 106వ పేరాలో ఉత్తరాంధ్రకవుల గ్రంథములనుండి ఎత్తి వ్రాసిన 26 ప్రయోగములున్నవి, చూడండి ఆ వ్యాసములోనే కళాప్రపూర్ణ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రులవారు 'వల్ల రూపము తమ గ్రంథాలలో చాలాసార్లు ప్రయోగి చి ఉండిన్ని తమవలెనే ఈ రూపము ప్రయోగించిన కీర్తిశేషులయిన మహామహోపాధ్యాయ కొక్కొండ వేంకటరత్నము పంతులు గారిని నిందిస్తూ 'ఏ పాపాటునకో ఈ భాషకెల్ల ఒకమాయి మనుచరిత్రలో పడిన వల్లను బెల్లముగా ప్రయోగించుకొన్నా రని ఎట్లు ఆంధ్రకవితా పితామహుని సైతము వివేకము లేక ఆక్షేపించినారో తెలియజేసినాము

వల్ల

ఉ॥ చెల్లెలుపడ్డ బాములకుఁ జింతిలి జానకిఁదెచ్చి రామభూ
వల్లభుతోడ నోటమిని వాకబు జేసితిగాని తప్పు నా
వల్లనుగల్గెనంచు జనవల్లభు దేవినొసంగసైతి మీ
కిల్లలు నమ్మి నెమ్మదినిఁ గార్యముఁ గొల్పుడితింక నేటికిన్

నిర్వ. విచి గా VI, 213

క అల్లేమ చను హళాహళి
వల్లనె కాదల్లవలి వివాదావలి రా
నల్లవళావళిగల యా
కల్లోలము లెసఁగ హల్లకల్లోలముగఁ బహులా II, 56.

వీ ఈ కళానిధివల్ల నేకదా దిక్కు-దిక్కు-లవార లెల్లను దెలివిఁగనుట
యీ వసుఖనివల్ల నేకదా విబుధులు కోరికల్ దీరంగఁ గుడుపుఁగనుట
యీ మహావిభువల్ల నేకదా భవ్యు లెన్నఁగ నిశాచరు లెల్ల దిగులుఁగనుట
యీ సర్వభునివల్ల నేకదా మోదించి కువలయం బెచ్చుగాఁ గూర్మిఁగనుట॥
విల్వా. II, 55.

ఆ ఎలమిఁ బుణ్యపాపముల కేమములవల్లఁ బుట్టుచుండు రవనిఁ బుణ్యచరిత॥
భాగ V 1, 161.

వీ బహుళావధానముల్ పటిపి సాలుగునగల్
లేజానందితి మల్లధీవల్ల మధు.

చ॥ విలయక్ష్మానుకీలముల వేడిమిఁ బోఁడిమిమాలి చెల్మిడిం
గలసిన భూతధాత్రిమతి క్రమ్మ అరూపయినిచ్చి యౌషధుల్
మొలవఁగఁ జేయువట్టి నయమం బ్రతికల్పము నెట్లుగాంచు నీ
చలికులవల్ల నుల్లసిలు చల్లఁదనంబును నూనకుండినన్॥ మను II, 10.

ఉ॥ తల్లియుదండ్రియుం గురుడు దైవము భ్రాతయుఁ బట్టమావ మా
కెల్ల త్వదాజ్ఞమీఱుటకు నెంతటివార మవిశ్వమంత నీ
వల్లను బంధవించు మతి వ్యష్టివి నీవఖిలంబు శివర పుట 18.

ఉ॥ ఎవ్వనివల్ల నీ బుట్టుజగ మెల్లను సంతతమం ప్రవర్ధనం
బెవ్వనివల్ల లీనమగు నెవ్వనివల్ల హితోహితంబునా
నవ్విభు దేవదేవు విను నాత్మభజించెద మేము భక్తితో ,, పుట 22.

.గీ॥ చెల్లబో ! నీకు సాధ్వీమతల్లివై న
తల్లికిగతి యొదవెగాఁ దన్నుఁగనుట
వల్ల నీవల్ల ధారుణీవల్లభాజ్ఞ
మాతి యీరీతివచ్చుట మేరఁటమ్మ సార. III, 95

ఇరువై

సంస్కృతమందు 'వింశతి' అంటే రెండు పదులు అని అర్థము "ద్వి" శబ్దములోని దకారము పోయినది (ఇంగ్లీషుశబ్దము twenty = twegen = two + t g (= t g us = ten) లో తకారవకారములున్నవి వింశతి శబ్దము ప్రాకృతమందు వీసతి, వీసా, వీస్ అయినది సం త్రింశత్ ప్రాకృతమందు తీసతి, తీసా, తీస్ అయినది ద్వాదశ శబ్దము ప్రాకృతములో బారహ, హిందీలో బారా, గుజరాతీలో బార అయినది. త్రయోవింశతి శబ్దము హిందీలో తేఇస్, తేఈస్, పంజాబీలో తేతీ అయి పోయింది

ఇట్లే తెలుగులో ఇరువది మారి ఇరువై, ఇరవైగాను, అరువది అరువై, అరవైగాను నేటి వ్యవహారమందు శిష్టులు వాడుకున్నారు. శ్రీనాథుని కాలములోనే ఇరువై అని వాడుక ఉండేది. కానములలోపలనే కావ్యములలోనూ శబ్దముల మార్పులు కనబడుతున్నవి. అయితే అచ్చు పుస్తకాలలో పరిష్కర్తల పొరపాటువల్ల కొన్నిసార్లు

ఇరువై

మ॥ మారిదాటించెఁ బురోపకంఠమున వామ్యాధి ప్రదేశంబునం
దరుదే యల్లయకెడ్డి నందనుఁడు దొడ్డయ్య క్షమాధీశ్వరుం
డిరువైనాఱుగు మూళ్ళ మేరయను గోసెక్కింపఁగాసేల య
ద్ధరణీనాథుని కీర్తి దాఁచెఁగడునుద్దండించి బ్రహ్మాండమున॥

కాశీఖ I, 9.

వ॥ ఇంక రాఁగల యిరువైతొమ్మిదవ ద్వాపరంబున నీవు వ్యాసుండవై వారణాశీపురంబున వేదపురాణసంహితా ధర్మశాస్త్రంబులు వక్కాణింపం గలవాఁడవు

క॥ ఈ యొనిమిది భేదంబులఁ
బ్రేయనులం పదార్థురం బ్రభిన్నాత్మక లై
యాయతి గతి నిల నూటిరు
వైయొనిమిది భేదములను వఱలుదు రెలమిన్॥ నరసం. II, 50.

మ॥ అలచేయింబరె మేఘపుష్కర మహాహార్యాంతరాళంబునం
దలవైయోజనముల్ వెడల్పును శతాయామంబునుంగల్గి య
త్తఱి పీరత్తఱ శూన్యమైన బయలందంబొందు నన్నేల కుం
దలవై నల్దడలం గొలంకులుసుగానల్మించుఁ జిత్రంబుగన్॥ వరహా 13.

మ॥ ఇరువై పంబశరంబుశోషఁ గపటీభేంద్రంబుసా ధ్యాణముల్ XI, 106.

క॥ తొమ్మిది దేవరగుళ్ళకుఁ
దమ్ములు వేణోపశతము తడయకపెట్టన్
దొమ్మిది నూఱులు తొంభై
తొమ్మిది భవనములకెన్ని లోయజములగున్ సారసం. గజీ.

వాటి, వీటి వేటి

అవి, ఇది, ఏవి అనే సర్వనామముల ద్వితీయాది విభక్తులు 'వాని, వీని 'వేని —ఇత్యాదులు ప్రాచీనాంధ్రమందుండేవి. వీడు, వాడు, వేడు (=ఎవడు) అనే సర్వనామముల ద్వితీయాది విభక్తులు కూడా ఇట్లే ఉన్నందున సందిగ్ధత కలిగినది, దానిని తొలగించుటకు వాటి, వీటి, వేటి వాడుకలోకి వచ్చినవి ఇవి పూర్వము పదిందుకములుగా ఉండినట్లు శాటూకు పుస్తకములలోను, 50 ఏళ్ళ క్రిందట అచ్చుపడ్డ పుస్తకములలోను కనబడు

తున్నది. పెక్కు—పెక్కింటి—పెక్కిటి, అన్నింటి-అన్ని-అన్నిటి వనుబోని—వనుబోంటి-వనుబోటి మొదలయినవి సాదృశ్యములు అట్లే వానిలో—వాంటిలో-వాటిలో. అరవములో అవైగళై - అవైగళి-అవైగళుక్కు—అవట్టుక్కు అనే రూపములు (వాటిని, వాటికి అనేఅర్థము గలవి ఏర్పడ్డవి) ఇంగ్లీషు భాషలో కూడా, తెలుగు 'వాని వంటిదే, h s అనే రూపము రెండర్థములు గలిగి ఉండేది, రానురాను s అనే రూపము వాడుకలోకి వచ్చి నెలకొన్నది ప్రాచీనాంగ్లమునకున్న నవీనాంగ్లమునకున్న గల వ్యత్యాసములలో ఇది ఒకటి

English has devised new grammatical material to improve the old and replace the lost One of the most striking inventions is *its* A clear and unambiguous possessive was required for neuters in place of the o d *his* and the stop-gap *st*, both felt to be inconvenient It does not occur in the 1611 Edition of the Authorised version A few examples appear in Shakespeare but on y in Plays printed after his death whi e on y three are met with in Milton s poetry *Its*, however, was too useful to be ignored and by 1660, had won a place in the language

అట్లే తెలుగులో వాటి మొదలయినవి, అపరిహార్యములు. ఇక ప్రయోగములు చూడండి. పచన కావ్యము లన్నిటిలోను 'వాటి, 'వీటి' మొదలయిన శబ్దములు అపరిమితముగా వ్రాతప్రతులలో కనబడుతున్నవి. మొట్టమొదట అచ్చుపడ్డ పుస్తకములలో పరిమ్మర్శలు "దిద్ద"లేదు, రానురాను ఆ శబ్దములు తొలగించి, 'వాని 'వీని చేర్చినాను (మూ. ఆంధ్ర

సాహిత్య పరిషత్పత్రిక. సం. 1 సంచిక 2, పు. 95 అమహాదర్థకమగు తచ్ఛబ్దమునకు "వాటిని" మొదలగు రూపములు వాడఁబడినవి) పరిషత్తు వారు సంపాదించిన జైమినిభారతము వ్రాతప్రతిలో స్పష్టముగా కనబడుతున్న ఈ రూపములు వారు అచ్చువేయించిన గ్రంథములో కనబడవు. పద్యకావ్యములలో ప్రాసస్థానమందు ప్రయుక్తమయినవి కొన్ని ప్రయోగములు అచ్చుపుస్తకాలలో నేటికిన్ని ఉన్నవి. అప్పకవీయము (IV, 266. పీసపాదము) "వీటిలోపల నొక మూఁటిచే వడిలేని పీన పాదము ముందుగానఁబడును" దూచి, బ్ర శ్రీ. వడ్డాది సుబ్బారాయ కవిగారు ఆ పాఠము తప్పని ఆక్షేపించినారు అచ్చుకూర్పు లన్నిటిలోనున్నవి. వ్రాతప్రతు లన్నిటిలోనున్న ఆక్షే పాఠమున్నదన్నా విశ్వసించక, "ఒకమూఁడు" అనేది అపప్రయోగమని తిరస్కరించినారు (చూ తెలుగు పత్రిక సం 8, పు. 62) "ఒకమూఁడు" సాధువు అన్నందుకు ఈ క్రింది ప్రయోగములున్నవి:

క॥ మనమొక యేవురమాయం, గనయుం దోసరుగు దేరఁగా నెయ్యెడఁబో,
యిన నెఱుఁగకుండుదురె. విరాటపర్వం 1, 59.

చి॥ ముదితకు రాకపోక లొక మూడుమహోర్తములయ్యె నయ్యెడక.
ఉ. హరివంశము V 190.

ఉ మోపల మోపిలనిచ్చి రొకమొప్పదికోటులు మూఁడు కోటులుక్.
పాండు. 1, 159.

మ॥ ఒక మున్నూఱు గదల్చి తెచ్చిన లలాటోగ్రాత్మచాపంబు.
భోగ IX, 262.

వాఁటి

టీక. వాఁటిలోపలను గురువులక్రిందివి
అప్ప. IV 150.

వీ॥ నలగగ భజస గణంబు లేనొ కాని
కంఠంబునకు నొండు గణము సారదు
వీటిలోపల నొక్క మూటిచే వడిలేని
హానపాదము ముందు గాదఁబడును IV, 270.

వీ వీటిసాటిని మేటి నీబోటిబోటి ఉపాఖ III 52.

శ్రీ శ్రీతి మహారాష్ట్రిభాషచేఁ జెప్పబడెడు
భీకరోక్తులు బిరుదులై పెక్కుదనరు
వాఁటి బిరుదావళి యొనర్ప వలయు నండ్రి
బుధుల సంబుద్ధిపదములు పొసఁగఁ గూర్చి IV 359

ప్రాణాలు ప్రాణాన

బాలవ్యాకరణమందు ఈ రూపములగురించి "అలనలు పరంబు లగు నపు డొకానొకచో మాగాగమంబునకు లోపంబును దత్పూర్వ స్వరంబునకు దీర్ఘంబును విభాషనగు" అని చెప్పిన సూత్రములో "ఒకానొకచో ననుటచే నీ కార్యంబునకుం బ్రయోగవైరర్థ్యంబు సూచింపంబడియె" అని చిన్నయ సూరిగారు వ్రాసియుండుటచేత, సుప్తార్థప్రకాశికాకారులు "ఇట్టి ప్రయోగంబులు తఱుచుగా నుండవు" అని వ్రాసిరి.

కూచిమంచి తిమ్మకవిగారు తమ సర్వలక్షణ సారసంగ్రహము (విభక్తి ప్ర 14)లో "వనము కాలము ప్రాణము ధనము డెంద మన మూకారాంతములకు నాలెనయ నొక్కతెరిని మూల్వాయి పీర్ఘముల్ దాపలి దెన పర్ణములకు విభక్తుల వచ్చునభవ" అని లక్షణము చెప్పి తిక్కన భారతమునుండి ప్రయోగము లెత్తి చూపించిరి అయితే ఈ రూపములు గ్రామ్యములన్న అభిప్రాయము వీరికి పోలేదు.

"తగిలి వర్ణంబు లెక్కువ తక్కువలుగ
నియమ మెడలించి పల్కినవియె తలంప
గ్రామ్యమగుచుండె నొరుల దిగడెదుచోట్లఁ
జెప్పఁదగు వది కలధౌత శిఖరి భదవ!
"ప్రాకటముగఁగృతుల నాకడ నీకడ
యనుచుఁ బల్కుచోట నాడవీడ
యనిన వర్ణలోపమగు ఫలములకు ఫ
లాలనంగ నెచ్చు నీలకంఠ

"ఇటువంటి గ్రామ్యపదంబులయినను సుశబ్దంబు లగుట కుదాహరణ మహాకవి ప్రయోగము." అని "వర్ణాధిక్యమగుటకు" వరాహపురాణము నుండి 'పలాలు 'ప్రాణాలు గల పద్యపాదమున్ను, భీమఖండమునుండి 'దిశాలు 'కరాన గల పద్యమున్ను ఉదాహరించినారు

లోకవ్యవహారమందును, గ్రంథములందును ఉన్న శబ్దములలో వర్ణ లోప వర్ణాగమ వర్ణాధిక్యము లున్నప్పుడు వాటిని విరూపించి శబ్దనిష్పత్తి తెలియజేయడమే వ్యాకరణము. అంతేకాని వర్ణలోప వర్ణాగమ వర్ణవ్యత్యయములున్న మాత్రాన శబ్దములు గ్రామ్యములనుట అవివేకము ఈ విషయము సరిగా గుర్తించక పోవుటచేతనే తిమ్మకవివంటి పండితులు సైతము వైని పేర్కొన్న రూపములు గ్రామ్యము లనుకొనుట సంభవించినది. ఒకర్తనుండి ఓర్తున్న మొగమునుండి మోమున్న వచ్చినట్లే ప్రాణమునసుండి ప్రాణానవచ్చినది

మరియొక విషయము. వైని చెప్పిన బాలవ్యాకరణ సూత్రములో "తత్పూర్వస్వరంబునకు దీర్ఘంబును" అనుటచేత, మువర్ణమునకు పూర్వమందున్న అచ్చు అత్వమే అయి ఉండవలెనన్న నియమము లేదు. గనుక,

ఱెల్లెములు, బల్లేలు, ముత్తెములు, మూత్తేలు మొదలయిన రూపములుకూడా వీడ్డిస్తున్నవి. వీటికిన్ని కవిప్రయోగాలు కలవు.

ప్రపాణాలు—ప్రపాణాన

ఉ మేరువుచుట్టిరాఁ దిరుగు మెచ్చులవచ్చుగురాలకంచె దై
త్యారినిఁ గల్కిరూపు సమయంబునఁ బూనెడి వాజికంచె జం
భారికి నింపు సొంపొదువ నాడెడి వెల్లపతాణికంచె యీ
వాయువముల్ రయోన్నతిని వానిఁదనర్చు నరావరోత్తమా ఉ. నై. 70

కll అయ్యిరువురు గదలదరఁగ
ప్రయ్యంగ్రుయ్యంగ వేగ్రిమూరపమున జలధుల్
వియ్యాలందఁగ నుదమున
డయ్యకపోరిరి విశంకట బలోద్భటులై ఉ హరివం 82.

మll అనినం గన్నెలు చిన్నబోవగనుఁ బ్రౌఢాంభోజపత్రేక్షణల్
వినమేమంటిమి కృష్ణకృష్ణ వినరా వేసాలు మాతోడనా
యనరా దింతియొకాక కన్నయపుడల్లా తప్పు దండాలు బె
ట్టిన మాసామివి నీవకాక వలపంచే వచ్చెనా వింకమ్ముల్ ll దశా. 313.

కll లలిత నిజవామకరతల
కలిత కనత్కాంబుకాంతిఁ గలకల నవ్వన్
గలువల చెలి గిలిగింతల
నలువగు డాలన్ విసాళి నలువ గుడాలన్ పాండు 38.

మll చంద్రుని వెన్నెద్ది సమగ్రకాంతి మహిమన్ నూనూఁగు మీసాలకే
గొనబుల్బాయఁగఁ దేజాకూన యతఁడుత్కృష్టుండు వాచాలతన్ ll 66.

సీ అలుపొలఁబోనుపడునట్టి చిచ్చే యిది వెనుగద వట్టిన భీమసేను
భార. ఉద్యో. III 117.

ఆ॥ ఎచట నున్నవాఁడ వేమైతి ప్రాణాన
గలవె యేను నిన్ను గానకునికిఁ
దలఁకుచున్నవాఁడ ధైర్యధాకేయ నీ
యొలుఁగు నూపవే సురేంద్రతనయ ద్రోణ. 262.

ఓ॥ ఇంక నమఁబోటిఁ దొడరిన నింతకంటె
నెదరువాటిల్లు వేగ పొమ్మింటికడకు
హరియుఁ బార్థుఁడు నున్నెడ నైన నరుగు
మేనుదెగ నీదు ప్రాణాన కింత నిజము కర్ణ 1 94.

ఏ పన్నతికెక్కిన సకల గుణముల నిమ్మహితాత్మచందాన మమ్మఁబ్రోచు
ఆశ్వ 1 103.

ఓ అధిప నీ తనయుండు గయ్యంబు వొడుచు
నెంపువదలక విభవంబు పెంపు మెరసె
పాసాసకు వచ్చిన చందమునను
నెలమిఁ బొందిరి పాండవేయులుఁ హరియు భీష్మ. 142

శా॥ తల్లీ యిన్నిదినాలకేనియు సుధాధారారసస్యందియై
యుల్లంబున్ సుఖియింపఁ జేయు పలుకట్లోవింటి నివ్వీటిలోఁ
బెల్లాఁకొన్నతనావ నే నొకడనే భిక్షానకున్ వత్తునో
యెల్లన్ శిష్యులఁగొంచు వత్తునో నిజంబేర్పాటుగాఁ జెప్పుమా
భీమేశ్వరపురా 120

మ॥ విమలాత్మా ఒక విన్నపంబు వినుమా వోపల్లెలో నున్న పా
పమునక మానితో నన్ను నేనుమెలిఁగే పాపాన కేపల్లెపై
నుమతల్ మానితో యింతమాత్రమున వచింపన్ లేని పుణ్యంబు నీ
కమరున్ కారణకార్యముల్ దెలసి యోగ్యాయోగ్యముల్ చూచెదన్॥
రాధా. 45.

వీ యడువులో యివిగావు మృదునంబరంబున
దాపించినట్టి ముత్యాలుగాని శృ సై VIII 161.

గీ చాన మోమంద మెల్ల లోచనమయంబు
కొమ్మ యొమ్మంద మెల్లను గుచమయంబు
కలికి వెన్నంద మెల్లను గటిమయంబుఁ
గావ దానికి సాటి జగానఁగాన రాధికా 13.

ఉ॥ మైనపుటంటు పల్వగల మచ్చుల చాల్వొరగల్లు కల్లలున్
దూనిక వాలుగేన్వొరలతోఁదగు వట్రములోన మన్న నా
వానగరోద్భవంబులగు వాణెములండెడు పంచిఁగొంచు బే
రానకు వచ్చు వన్నయ ధురంధరుఁ డంగడికిన్ గణింపఁగన్ కుక పు 47.

మ॥ చెప్పకు మిట్టి తుచ్ఛసుఖముల్ మీసాలపై దీనియల్. మనుం.

వాండ్లు వాళ్ళు

'వాఁడు శబ్దమునకు బహువచనమందు 'వారు అనే రూపమే కాక, 'వారలు, 'వాండ్రు అనికూడా ప్రాచీన గ్రంథములందు కనబడుతున్నది. ఉత్తరాంధ్ర కవులు 'వాండ్లు అని వాడినారు, దీనికి పండితులు అసాధుత్వము చేపి ఉన్నారు. ఆంధ్ర కామధేనువులో నూ 885 నిత్యం జళసోర్లలో తస్మాత్ నూ 886 వాండ్లుర్ బహువచనే పి వాక్రియాంచ. ఆడ వాండ్లు, విధవవాండ్లు, పుంవాచకపదానామపి బహువచనే వాండ్లుర్ నిత్యం ష్యాత్. మగవాండ్లు అధోక్షజ ఘక్కిలలో గాండ్లుర్ బహుళా అని వేప గాండ్లు మొదలయిన వాటికి కూడా అనుశాసన మున్నది. చిన్నయసూరికి పూర్వము వ్యాకరణము రచించిన రావిపాటి గురుమూర్తిశాస్త్రి మొదలు

యినవాయువ్వ — వాండ్లు, — గాండ్లు సాధువులుగానే అంగీకరించిరాయ. చిన్నయసూరి వీటిని విడిచినందున, వేటి పండితులు అవి గ్రామ్యములనుకొం టున్నారు ఈ కాలమందు ఉత్తర పరాక్కులలో 'వాళ్ళు' అనే రూపము వాడుకలో ఉన్నది. ఆ శబ్దము పెద్దలు గ్రంథాలలో వాడుతున్నారు (చూ కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి సత్యవతీ చరిత్ర — 'మీవాళ్లు' పు. 8, ఆడవాళ్లు పు. 9, చిలకమర్తి ల నరసింహంగారి మధాశర వాళ్ళ తల్లి. వీళ్ళ సంరక్షణ

రామ. వాళ్ళము, పు 7 28 వాళ్ళ కు పు 10 వేంకటపార్వ తీశ్వరుల సీతారామ, గస్తీవాళ్ళ తప్పు

'వాడు లోని బిందువు ఉచ్చారణలో వినబడనప్పుడు, బహువచన మందు '*వాడ్లు వాళ్లుగాను, *గాడ్లు గాళ్ళుగాను మారక తప్పదు. ఇట్లే 'వాడు' కు బ వ. 'వాళ్లు అయినది. కొన్నివాళ్లు, అన్నివాళ్లు ఇన్ని వాళ్లు ఎన్నివాళ్లు=కొన్నాళ్లు, అన్నాళ్లు, ఇన్నాళ్లు, ఎన్నాళ్లు వెలవాళ్లు= 'వెల్లాంళ్లు ='వెల్లాళ్ళు అని వేటి వారు భ్రాన్తుల్నారు. (చూ ఆంధ్రపత్రిక 15-12-24 ది, పు 18)

'కామరతూడు లోని బిందువు పోయినపిమ్మట, 'తూడు కు బ వ 'తూళ్ళు అయినది, శ్రీ కృష్ణభారతమందు కవిసార్వభౌములే ఆశబ్దము ప్రయోగించిరాయ.

కా. తోళ్ళుం దొక్కలుఁ గట్టి కాఱడవులందుం బందులందున్నలన్
లేళ్ళుందప్పులలోను గానగ మృగాళింగూడి యేదుంపలో
తూళ్ళో తిండికిఁగా ఆరణ్య. ఆ. 8, పద్యం 30.

'ఒడలు శబ్దమునకు రూపాంతరముగా 'ఒళ్లు' శబ్దరత్నాకరమం దున్నది, "ఇది వెళ్ళుపళ్ళులవంటిది" అని కోశనిర్మాతలు సమాధానము చెప్పిరాయ. ఒడలు=*ఒడ్లు=ఒళ్లు. ఒడలు శబ్దము ఔపవిధక్తికము;

ద్వితీయాది విభక్తులు, ఒడలిక్, ఒకలిచే ఒడలికి, ఒడలన్, బ వ ఒడళ్లు అయితే, 'ఒళ్లు శబ్దమునకు ఒంటిన్, ఒంటిచేత, ఒంటికి, ఒంటక్ అనే రూపములు కలుగుతున్నవి. "ఇంటా ఒంటా" (=పంటా) అనే వాక్యము సర్వసామాన్య మైనది, నేటి గ్రంథాలలో కనబడుతున్నది వెడలు శబ్దము *వెడ్లు=వెళ్ళు గా మారినా, ఆ రెంటికిన్నీ అర్థములో భేదమున్నది 'గ్రామను వెడలి అంటే 'గ్రామము విడిచి అనిన్ని 'గ్రామము వెళ్ళి అంటే 'గ్రామమునపోయి అనిన్ని లోకవ్యవహారము ఇట్లే, నన్నయాదికవుల కాలములో అల్లుఁడు శబ్దమునకు బ వ అల్లురు అని ఉన్నా, పిమ్మట అల్లుండ్రు, అల్లుండ్లు, అల్లుంళ్లు, అల్లుళ్లు అని అయినది అట్లే కోడలు శబ్దమునకు బ వ కోడండ్రు కోడండ్లు=కోడళ్ళు అయినది కన్నులు, కండ్లు, కంళ్లు కళ్లు, పండులు, పండ్లు, పండ్లు, పళ్లు బండి, బండులు, బండ్లు, బంళ్లు బళ్లు ఇండ్లు ఇంళ్ళు ఇళ్ళు— ఇట్లు శబ్దరూపములు మారినవి "లెమఁగున చిందు పూర్వక స్థిరంబు లే"దనుటకు కారణము లేదు. లోకములో వినబడుతున్నది 'కంసాలి" లెలుగులోని శబ్దము కాదా? భోజరాజీయములో ఉన్నది (V 265) శ ర. లో లేదు

పెండిలి మొదలయినవి కూడా పెండ్లి పెంళ్లి పెళ్లి అయినవి ఏ వ. కొమాయుఁడు, బ వ కొమారులు, కొమార్లు=కొమాళ్ళు అని వాడుకఉన్నా కళాప్రపూర్ణ శ్రీ వేదం వేంకటరాయశాస్త్రిగారు గ్రామ్య మన్నారు (మా సారంగ ఆ2 84.)అయితే శబ్దరత్నాకరమందు అది సాధువుగానే ఉదాహృతమయి ఉన్నది. కవులు అది వాడినారు డకార లకారములు కలిసి శకారములయినట్లే, కొన్ని శబ్దములలో రకార లకారములున్న శకారము లయినవి ఉదా నీరులం=నీళ్ళు విస్తరులం=విస్తళ్ళు, పండిళ్ళు, గోళ్ళు వేళ్ళు, మొదలయినవి, మరికొన్నిటిలో అట్లు కావు. లేరులు, నుంకర్లు అనుశాసనము చేసేవారు గణాలు ఏర్పర్చవలెను. లోకములో నున్న శబ్ద

మునకు అనుశాసనము లేపుంటే శబ్దము దుష్టము కాదు, అనుశాసనమే దుష్ట మవుతుంది శిష్టవ్యవహారమునకు అనుశాసనము ఆధారము కాదు, అనుశాసన మునకు ఆధారము శిష్టవ్యవహారము 'శిష్టానాం ఉక్తా నూక్తానామభావే అనుశాసనకారిణ ఏవ దండనీయా' అని దండి అభిప్రాయము

నేడు తెలుగు దేశమందు 'వాళ్ళు' అనే రూపము సర్వసామాన్య ముగా వాడుకలో ఉన్నందుకు ఆంధ్రపత్రిక, భారతి మొదలయిన వాటిలో నుంచి అపరిమితముగా ప్రయోగములు ఎత్తి చూపించవచ్చును. అంతేకాక శ్రీయుత జయంతి రామయ్యపంతులువంటి మహాపండితులు ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రికవంటి దొడ్డ పత్రికలో (చూ II, పు 125) 'మూగవాళ్ళు' అనిన్నీ తమ సరికొత్త గ్రంథము 'ఆంధ్రోత్తరరామచరిత' మందు పద్య ములో (చూ పు 153) 'పదియేడు, రెండు నేళ్ళ వయసు గలిగి' అనిన్ని ప్రయోగించినారు కీ శే కొ లక్ష్మణరావుగారు విజ్ఞాన సర్వస్వములో (చూ పు 636) 'లంబాడీవాళ్ళు అనిన్నీ, కీ శే కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు సత్యవతీ చరిత్రలో (చూ పు 89) 'మీవాళ్ళు, 'ఆడ వాళ్ళు అనిన్నీ, శ్రీయుత చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారు సుధాకరచ్చం ద్రము లో (చూ పు. 23) 'వాళ్ల తల్లి అనిన్నీ, శ్రీయుత బాలాంత్రపు వెంకట్రావు పంతులుగారు తమ 'సీతారాము లో 'గ స్తీవాళ్ళ తప్పు అనిన్నీ ప్రయోగించి ఉన్నారు శతకాలలోను, పదాలు, పాటలు, మొ వాటి లోను, టీకలలోను, కోశములలోను, వాళ్ళు మొ రూపములు తరుచుగా కనబడుచూనే ఉన్నవి శిష్ట వ్యవహారమందు నెలకొన్న శబ్దములు అసాధువు లని గ్రామ్యములని దూషించరాదు.

ఇకను ప్రయోగాలు చూడండి—

వాండ్లు వాళ్లు

ఈ పొగల తెగల జగాజిగి మిగుల వంచి
దండి తెక్కలిగాండ్లపు మిండగీండ్ల
కింపుగా మబ్బు మసి చిల్లు నింపు దోప
సెల్లకడలందు నంతంత నిలులు గవిసె అచ్చ తె భా పు. 583.

ఈ వాండ్లు వీండ్లు నమున్ బడంతి యనుచుఁ వాక్రుచ్చఁగా వించు తా
విండ్లంబులే శిఖపాలుఁ డందుకొని రీవిఁ బైకొనందోడ వి
ల్లాడఁ వారి జయించి రుక్మిణిబల స్వంతాభిమానంబుకై
పెండ్లాడఁ వలసెన్ బయోజముఖి తప్పె నవఁ శమింపదగున్

రాధా III. పు 49.

ముత్తుగాండ్లు (బసవ III పుట 79) సంగడికాండ్లు (రాధా , 8) జాదరికాండ్లు (సానం. I 29) కొండెగాండ్లు (సానం IV 64) కోడె కాండ్లు (సానం V 88) పందెగాళ్ళు (హంస I 212) అర్థివాండ్లు (వ. శతకము పుట 4) ఆండ్లు, లంచగాండ్లు (వేణుగో శతకము 52)

కోడండ్లు అల్లుండ్లు

వీ అలరి మేధాశక్తి వచటి భూదేవతల్
వావిదప్పని బ్రహ్మ వార్త వగుదు
రపజయంబెఱుఁగని యచటి రాచకొమార్లు
రణమున వెనుకయా రాము వగుదు రాధా I 38.

ను అవి చేసంటి చెనంటిఁ జాచి యతఁ డిట్లఁ దల్లిదండ్రుల్ మనం
బు విరాజిల్లఁగఁ గూడఁ బెట్టిన ధనంబుల్ లోకమందుఁ గొమా
ళివి గా కెవ్వరివమ్మ ? కావలయు వేగఁ వచ్చి కొంపోదువేఁ
డివి నీపెట్టియ వాదు దాఁపుమగా నిందుండనిమ్మన్నియఁ ॥

సార. II 84.

ఆ ఏరా యోరి విశేకహీనమతి ద్రోహీ నందనుండంచు ని
న్నేరా నమ్మిన దంతయుం గలిగె నెం దైనన్ నగర్లోనికిన్
బోనీరారా కొమార్చు వావివరుసల్ బుద్ధిన్ విచారింపకే
గారాబుం బినతిల్లఁ బట్టితివి యోగ్యంబే నినుంజూడఁగన్ ?

„ III 10.

సీ॥ నెనరుతోఁ బినతల్లి యని కొమార్ఖింటికిఁ
వచ్చిన దయఁజూచు వారు లేరె ?

„ III, 47.

చెల్లెండ్లపై (విజయ II, పు 23) కోండండ్లపన్ (శివనుధా III,89)
కోడండ్లి (శుక I పుటం 11) కుమార్లు (హంస III, 29 30)

కండ్లు—వండ్లు

చ నునుకుసులం గరం బగరునూనియుం గ్రువ్వి హోరంగుఁ గీజెడన్
బెనచి పసిండి సొమ్ములను బెట్టు మొగంబున బొట్టుఁదిద్ది యం
జనమును కండ్లఁ దీర్చి విరి చల్వపుఁ బావడఁ గాలించెలం
బినుఁగులఁగట్ట నిచ్చి కయిసేసి రయంబున మత్స్యకేతినిన్

కవిజనచి చ IV,178.

ఆ తపము చేసి లెస్స యుపవాసముల డస్సి
విగతికాయములను సుగతి నొంది
యేమహాత్ములాలి నీక్షింతు మది నేఁడు
గలిగెఁ జూడఁ గళ్ళ కయువు పెఱ

నిర్వ విచి రా, పుటం 35.

సీ॥ కడగండ్లఁ బడువారిఁ గడగండ్ల నీక్షించి
తోలగించువారిఁ దు ర్దోష మెల్ల

„ పుటం 147.

క కళ్ళంగివేసి నట్లా త్రుళ్ళిడమున మోహంబట్టి తురుమాడక యీ
పిల్లఁదునుమునఁటు కూంకటి వేల్గుండ మునిండి కొనలు విరుగుటగాదే?

ప్రబో V, పుట 41.

చ॥ గడియకుఁ బెక్కుమార్గములం కల్లలం పల్కుచు సాధుకోటిత
నొడయఁడటంచు ప్రొక్కునపు డూరకయుండుచు వింతచేష్టలన్
గడువడిఁ దా నొకొక్కయెడఁ గండ్లెఱఁజేయుచు రాజ్య సౌఖ్యముల్
గడుకొనులాహిరీమషక గ్రమ్మిన మత్తులుగారె భూపతుల్
రాజశే III, 23

కీ॥ కోలకొక్కరాయిఁ గూల నొక్కఁగఁ జేసి
మొండ్లకట్టె నొకని కండ్లు పెరికి
వేఁడి కొఱివులెత్తి మాడుదునొక్కని
భల్లతతుల నొకని త్రుళ్ళడంచి సాసం II, పుట 26

కీ॥ పదుగు గోయగండ్ల బవరిక గొందతి
కండ్లు వెతికి నిమ్మ పండ్లు గుచ్చి
చెట్లకంటగట్టి వింగాణికోలలఁ
జెండి కొందలొడలు జిందుపఱచి III, 57

పెళ్లి ఒల్లు మల్లు వెల్లు

కీ జిరిగె నూడెను జారెను నరికె వెళ్ళేఁ
బారఁబరచెను దొలఁగెనఁ బలుకులెల్ల
నవనిలోఁ బలాయిత్తుం డయ్యెననుట
కాళ్యలై యొప్పు చంద్రకే ఖావతంస ఆంధ్ర మానవ 44

కీ॥ ఘూకరవముల చాద్పున ఘోరవృత్తిఁ
దనరుఘనకాన కుహీకుహీ ధ్వనులపలన
భావజుఁడు వెల్ఫిపోయిన పాడుమేడ
పగిదిఁ గాన్పించు ముదుసలి పడఁతి యొకతె కళా III, 83.

ఉ॥ ఓ శ్యారకమున్నవచ్చి యొక యంగన చూచె నరేంద్ర చంద్రునిఁ
కవిక. III, 6.

సీ ఒక్క- నిబ్బరముగా హురుమత్తు పయిగెత్తు
పల్మించు కైమల్ ఘుళ్ళనంగ కృష్ణరా. వి. I, 53 -

ఉ ఆడదు భర్తమాట కెదు రాడదు వచ్చినవారి పీడఁగా
వాడదు పెక్కు-భాషలెడ వాడదు వాకిలివెల్వి కల్లమా
టాడదు మిన్నలేని నుగుణావళి కిందిగాక సాటి యే
చేడియ లేదు చూరికుల శేఖరు కస్వయమున్మడమ్మకున్॥ భాగ VI,27.

సీ . ఉద్ధతిఁ జెంది
మర్లువారును నిల్చి త్రిప్పేర్లువాఁ మిత్ర VI, 81.

గీ హారు నుదిటికంటి మంటల నంటిచెదరి
క్రుళ్ళి రౌతుఁ బడవైచి మళ్ళివచ్చు
తియ్యవిలుకాని సాంబ్రాణి తేజియనఁగ
గగనమార్గంబునను దోఁచెఁ గలికి చిలుక॥ రాధికా II, 121.

సీ మల్లికావల్లికల్ గిల్లఁ జెల్లదటన్న
నొల్లేల విరిచెదే యుజ్జ్వలాంగి రా వి. III 115.

క॥ తొల్లిటి పేవకు నొక భూ
వల్లభునకు నెగ్గు వేసి వచ్చిన తులువక
వెల్వింపఁగాఁగఁ దగ దగ
దుల్లంబున హితుఁడటంచు నూరడియుండక॥ రుక్మా III, 17.

మ॥ ఘనతాపంబు హరింప నోపమనుచుఁ గానీ క్రియాద్వేషమే
చినఁ గానీ హృదయేశుఁ జన్నులపయిం జిత్రింపఁగానీతమిఁ
వనజాక్షుల్ నిరసింపఁగాఁ జనుట సైన్యంబంచు మున్మున్న వై
ల్చిన రీతింబడుఁ ద్రేలి మూర్ఖికమణుల్ మెట్టించి దూరంబునఁ॥
వరాహ IV, 85.

అ లొత్తుపేరఁ బెట్టి దొడుకుపేరను బెట్టి
పిల్లికూనపేరఁ బెట్టి యిల్లు
వెళ్ళలేదటంచు మొల్లన ముదుగులు
పాఱవిడుచుచుండుఁ బాటఁబాట వైజ. III 93.

రఫీంచు రఫీంచక

ఆంధ్రశబ్దచింతామణి క్రియాపరిచ్ఛేదము (సూ 15)లో "అనుబన్ధ ప్రాప్తార్థనయోర్ణా వ్యతిరేకాదికేచ్చో పస్న్యాత్" అని ఉన్నది ఇది "భవతి క్రియాపదానాం త్రివిధానా మించుగాగమ శేశ్చ" అనే సూత్ర ములతర్వాత వచ్చుటచేత ఇంచుగాగమ సంబంధియైన చువర్ణమునకే పైని చెప్పిన అనుబంధక ప్రాప్తార్థక వ్యతిరేకార్థములం పరమైనప్పుడు చకార మునకు పకారము ఆదేశముగా వచ్చునని అర్థము

సూత్రములో 'వ్యతిరేకాదికే ఉన్నది గనుక అదిశబ్దమువల్ల తుమర్థక సతిసప్తమ్యర్థకములు పరమైనప్పుడు అని కొందరు వ్యాఖ్యాతలు నిరూపించి రాయఁ. ఇక్కడ సతిసప్తమ్యర్థకమనగా వాఁడు అనువుడు వంటిదే అయితే, 'పోషించుడు అనే రూపములో గల చకారమునకు పకారము రావలెనని తోలినది. కాని, నన్నయాది ప్రాచీనకవులు పోషించుడు అనే కాని పోషింపుడు అని సతిసప్తమ్యర్థకముగా ప్రయోగించలేదు.

ఈ సూత్రము ఆధారముచేసుకొని చిన్నయసూరిగారు "క్రియాశేం చుక్కు పరంబగునపుడు పకారంబు చకారంబునకగు" అనిన్ని, "ఆగమాన్య చకారంబుల కద్విరుక్తంబులకు మాత్తుపరంబగునపుడు పవలగు"అనిన్ని రెండు సూత్రములు చెప్పినారు (చూ క్రియ 87, 88).

ఈ సూత్రములనుబట్టి ఇంచుగాగమ చకారమునకే పకారము వచ్చు ననిన్ని సూత్రసాధ్యము కాక పదమందు సిద్ధమైఉన్న చకారమునకు పకా

రము రాదనిన్ని తేలినది పిలుచు శబ్దములోని చకారము పదమందు సిద్ధమైయున్న చకారము గనుక వకారము వచ్చునని సూత్రార్థము. అయితే 'విలుచు, పిలుచు వంటిదికాదు, విలుసయొక్క– ప్రేరణార్థకరూపము. విలుచులోని చకారము పదమందు సిద్ధమైయున్నదా? లేక సూత్రసాధ్యమైనదా? అన్యచకారమా? ఆగమచకారమా? ణిజర్థమందున్నది గనుక ఆగమచకారమే అయితే పకారము రావలెను. గాని 'పిలుపక' వలెనే ఇది 'విలుపక' అగును గాని విలుపక కాదు. ఇందుకు సమాధానముగా ఇది ణిజర్థమందున్నా ఇంచుగాగమమువల్ల అయిన రూపముకాదు గనుక సై సూత్రము దీనికి చెల్లదు అని చెప్పవలసివచ్చును ఇట్లే విడుపక, మలిపక, తెలిపక మొ॥ అయితే పలుచునుండి పలుపక వచ్చునా? శబ్దరత్నాకరములో పలుపు శబ్దమునకు పలువఁడేయు అని వ్యుత్పత్తిచెప్పిన సీతారామాచార్యులవారి మతమున పలుచునుండి పలుపక రావచ్చునని తేలినది గాని కవిప్రయోగములు కనబడవు. ఈ సీతారామాచార్యులవారే పలుచు శబ్దమునకు ప్రయోగాలిస్తూ ఈ శబ్దములోని చకారమునకు పకారాదేశము వచ్చిన రూపములే చూపించిరారు 'కడుదుర్భరంబినం బలుపకుమయ్య (భార అర ౫ ఆ), ఆ కల్మషులంబలుపంగఁ బాడియే" (భార. ఉద్యో. ౧ ఆ). ఈ ప్రయోగాలు తాము చూచి, నిఘంటులో కనబరచియుండిన్నీ సీతారామాచార్యులవారు పలువఁడేయు అని ఎట్లు వ్రాయగలిగిరారో తెలియదు.

పైనిచూపించిన భారతిప్రయోగములలోని పలుపకు, పలుపంగ రూపములు పలుపు ధాతువునుండి వచ్చినవని కొందరు వాదించవచ్చును గాని వాటి వాదన చెల్లదు. ఈ ప్రయోగములు పలుచు ధాతువుక్రిందనే శ. ర. లో ఇచ్చిరారు, పలుచు, పలుపు ధాతువుల అర్థభేదములు ఆయా శబ్దముల క్రింద తెలియజేసి ప్రయోగాలిచ్చిరారు.

బాలవ్యాకరణములో "ఖండబిందువునొఁది సిద్ధ చకారంబునకు మొత్తు పరంబగునపుడు పకారంబు ప్రాయికంబుగనగు" అనిన్ని, ఈ సూత్రముక్రింద "తలఁపక-త్రోఁపక-తోఁపక, ఏఁచునకు వైభాషికంబు ఏఁపక-ఏఁచక, నోఁచునకుం గలుగదు-నోఁచక" అన్ని ఉన్నది (చూ నూ 89). ఏయే శబ్దములలోని చకారమునకు పకారము వచ్చునో ఏయే శబ్దములలోని చకారమునకు పకారము రాదో గణము లేర్పరచలేదుగదా వ్యాకరణసూత్రములనుబట్టిగాని, వాటినిగురించి వ్రాసిన వ్యాఖ్యానములనుబట్టిగాని ఎట్లు తెలుసుకొనేది? పోనీ, వ్రాసినంతమట్టుకైనా సరిగా ఉన్నదా అంటే లేదని చెప్పవలసివస్తున్నది తపమాచరించు అనే అర్థమందు నోఁచు, నోము క్రియల రూపములలో నోమి, నోమని, నోఁచిన రూపములు గ్రంథములలో కనబడినవి తోచులో వాస్తవముగా ఖండబిందువులేదు. ఉన్నదని బుజువుచేయుటకు తగినట్టుగా ప్రాసస్థలమందు ప్రయోగమేదీ కనబడలేదు. లేదని చెప్పటకు తగినట్టు

"నా చెలికాఁడుహీరణ్యకుఁ
డీ చేరువనుండునెపుడు నిటఁదా మనపైఁ
దోచిన దుర్దశ మాన్పక
జూచునతఁడు నన్నుఁ జెలియఁజూచినమాత్రఁ"—అని నారాయణకవి తుంచతంత్రము (నుహృ. 13)లో ప్రయోగమున్నది. ఖండబిందువు తోచులో లేదు గనుకనే తోఁచెంచులోపైతములేదు. శబ్దరత్నాకరములో ఖండబిందువుతో తోఁచెంచు కనబరచినారు గాని అందు కదాహరణములుగా ఇచ్చిన తిక్కన సోమయాజిగారి భారతప్రయోగములనుబట్టి తోఁచెంచులో ఖండబిందువులేదని స్పష్టమగుతున్నది. ఖండాఖండప్రాసము కవిత్రయము కూడ ప్రయోగించినారంటే అర్థానుస్వారవివేచనము మరిఉండదు. తోచులో

అర్థానుస్వారమున్నదని నమ్మికొని పైసూత్రమాధారముగా చేసుకొని తోఁపదు అని కొందరు వ్రాస్తున్నారు

మత్తు పరమైనపుడు 'వచ్చు కు 'రా, 'చొచ్చు కు 'చొరు, 'ఇచ్చు కు 'ఈ, 'చచ్చు కు 'చావు -'చా, 'నొచ్చు కు 'నోవు -'నో అగు నని సూత్రములలో చెప్పినారు సూత్రములలో చెప్పక విడిచిన శబ్దముల మాట ఏమిటి? త్రచ్చు, పుచ్చు, గ్రుచ్చు ఎచ్చు విచ్చు నచ్చు మొదలయిన శబ్దములకు మత్తు పరమైనపుడు చకారము నిలిచిపోవునా? లేక దానికి పకారము వచ్చునా? వకారము వచ్చునా?

వ్యాకరణసూత్రములు ఈ విషయము స్పష్టపరచలేదు. కవిప్రయోగములే ఆధారమంటే ఇంచుమించుగమ సంబంధమైన చకారమునకు పకారాదేశము ఒక్క-కవిత్రయమువారి ప్రయోగాలలోనే నిత్యముగా కనబడుతున్నది. అందుచేతనే, పీఠికామాచార్యులవారు తమ ప్రౌఢవ్యాకరణములో "కవిత్రయేతర ప్రయోగంబులం గొన్నియెడల సన్ప్రత్యయాదులు పరంబులగునపుడు పకారంబించుక్కచకారంబునకేనిఁ గానఁబడదు" అని చెప్పినారు.

కవిత్రయేతరకవులలో నుప్రసిద్ధకవులంపైతము లోకవ్యవహారమును బట్టి ఈ రూపములు వాడుతూఉండగా గ్రాంథికభాషాభిమానులమనుకొన్న కొందరు ఏతెంచక, తాకుదెంచగన్ అని వ్రాసి ఇవి లక్షణవిరుద్ధములైన ప్రయోగములని ఆక్షేపిస్తే, ఎందుకు లక్షణవిరుద్ధములైనవో సరిగా చూడుకోక, ఏతెంపక, తాకుదెంపగక అని కొండవకూర్పులో సవరించుకొని గ్రంథాలు ప్రకటిస్తున్నారు! గ్రాంథికభాషకు ఎట్టి దుర్దశ ఎవరివల్ల కలుగుతున్నదో చూడండి!

రఘీంచు రఘీంచక

వీ॥ ఇనమూనుఁ డొట ఛా త్రినధార్మికులఁ దన్న
సేర్చినట్లంగ్రుల్ విదుర్చఁ దొడఁగె ॥ ఇందు. ప II. 16

ఉ॥ అంచితలీల భోజవ సుధాధపుఁ డప్పుడ బాహ్యసీమ ని
ర్మించుగఁ బంచె రాజులెల మిక్క వసియింపఁగ మంచి నాగ స
త్కాంచన నూత్నరత్న ఘన కాంతి తతుల్ తనుచై నభస్థలిక్
మించు మరుద్విమానతతి మోద వసంతపు జుల్లు జల్లగాక ,, V, 60.

శ॥ కువలయపత్ర్తి వీనిఁగనుఁ గొంటివె? నీవు వరింతువో వరిం
చవో యని యెన్నుచుం గుడి భుజంబదరక్ శుభనూచనాప్రద
ప్రవణమెసంగ నిన్నిపుడు పల్మరు చూడఁ దొడంగె నార ఈ
యవిరళ దివ్యతేజుఁడు మ హాద్భుత విక్రమశాలియెంతయున్ ,,V,165.

మ వరుసక్ దిక్కున యజ్ఞ నిగ్వచన కా వ్యంబై తగక్ జేసెను
త్తర రామాయణ మందునక్ మఱి ప్రబం ధంబూని నిర్మించుటే
పరసత్వంబని ప్రాజ్ఞులార నిరపించక్ బోకుఁడీ రాఘువే
శ్వరు చారిత్రము లెంద లెన్ని గతులక్ వర్ణించినక్ గ్రాలదే? ఉ రా I.

మ కడులేఁ ప్రాయపుఁ బూపచన్నగవ సిం గారంబు బోనాడి యీ
కడుపుక్ సేనను బోయి మ్రోలనిలువక్ గన్నయ్య కాపట్య మెం
చఁడె? విన్నయ్యలు విశ్వసింపుదురె? ఏ సంబంధముక్ లేని యీ
పడి వావంటి లతాంగికిక్ విధి ఘటించక్ జెల్లునే? అక్కటా ॥ ,, I.

మ స్తనభారానతయై మదావృత సమ ద్యద్దగ్ధ దౌర్బల్య సం
జనితోచ్ఛ్వాస పరంపరాగతకవోష్మమ్మని శాప్యాబ్జయై
కనదాలోక నిరోధి శాప్యకణయై గాఢప్రపాకాంతయై
జనకున్ జేరి కుమారి యేమియుఁ గణించక్ చేరకున్నంతటక్॥ ,, I.

నీ మనుచిష్ట సల్లాప మున నున్న జెంగటఁ జంచరీకము ఝంకరించ వెరచు

* * *

మానులు మణులు వోసెనున్నవియంచుయంచ తామరి కాయ చించవెరచు॥

కకుత్స్ I, 151.

నీ పెంచి యొకచోట నను వైటించఁ జాలు
మించియొక చోట విభు వైఁ జరించఁజాలు
దివ్యమీ తేరు మీకు సతిప్రయత్న
మున నొసర్చితి నైకొమ్మ మనుజనాథ II, 52.

చ అమరవిరోధిఁ ద్రుంతు నిదె యంగన భీరులకెల్ల భీతి క్తి
ర్చుమువెసఁ బొమ్మ నమ్మమనచుక గదలెక రయమొప్ప దర్ప దు
ర్దమ రిపు ఖండకాండ భుజదండమునందుఁ బ్రచండ మండలా
గ్రము ఝళిపించుచుక గిరగిరక దిరుగక నెగవైచి పట్టుచుక

కళా VI, 13.

కా॥ మించుగ మాగురువులు శి
క్షించిన యా యొక్కరింత పింగమ్మున నూ
హించ నొక శాల్గు గడియలు
సంచారము వలయు నతని సన్నిధిఁ జేరఁ॥ ,, III, 60.

కా॥ . .ఎవ్వారినిఁ బో
రించని లక్షణ మొంకటి ద రింపఁగ వశమే ? , II, 5.

గీ॥ భగము చచ్చినవానిసె చంపుటగను
జేతకాదయ్యె నా సన్య వ్రాత నసుభ
వించఁగయె భువిలోనఁ దప్పించుకొనుట
కేరికైనను శక్యంబె యెంచి చూడ కవిజనచ II, 27.

ఆ॥ అట్లు పెదరంగమాంబా మృగాయతాక్షి
తనయుఁడైనట్టి రఘునాథ ధరణి విభుఁడు
తరణి నిభుఁడు ప్రతాప సంతతుల వలన
వంచు బుధలోకమెల్ల వర్ణించ మించు॥ కువల I 54.

ఆ విన్నకన్న కొన్ని వింత లంతెయే మీకుఁ
దెలుప వలయుఁ గానఁ దేటపడగ
విన్నవించి సార మిన్ని యాకర్ణించి
కొంచెమనక చిత్త గించ వలయు కృష్ణరా. II 139.

ఆ॥ కల్పరిగె కోట మీఁద లగ్గలకు పెక్కి
కార్య మెనరించు జయలక్ష్మీఁ గాంచి యచట
నుంచి తన రాజ్యమునఁ గల్గు నొరపు మీరు
మంచి దేవస్థలంబు వీక్షించ నెంచి ,, V 134.

లయగ్రాహి మించ మణిఘంటలం రహించఁ గటిచక్రములం చంద్రభా
ఉ॥ గద్దించగ నేమి కారణము చెల్వఁగదోయి భవత్ప్రతాపముల్ I 108
కా స్వామి తావక భుక్త శేషము భుజిం చంగర్గి॥ చెన్నబ III, 28.
కం॥ మంచిది మీరీపతిఁ బో
షించుండని యొప్పగించి సేనలం గొలుపక
వేంచేసిఁ బురికి హరి యిటఁ
జంచలలోచనయు మిగుల సంభ్రమ మొదవఁ॥ దశా IV.
కం॥ మంచిదని తండులంబులు
వంచింపక నిచ్చి యెల్ల వారలు విన నో
పంచశరాకృతి మదిలో
భించక నిటురమ్మ యేపు ప్రియమలరారఁ నిర్వ వి రా.

ఉ॥ నీచత వాయఁజెట్లనిన నిర్జరవల్లభుఁ డంత నెమ్మదిఁ
దోఁచక దోఁచి యిట్లనె ,,
ఉ॥ మంచిదటంచు వత్తరుణి మానసమందు నిజేశుఁ బోల్కిఁ గా
నించగ నిశ్చయించి ,,
ఉ॥ పంగత నిష్ఠ నేతపము సల్పగ నెన్నఁటి కబ్బెనో సుతిం
చంగల దేవతాపదవి సాది . . నిరఁకు 67.
వీ॥ ఎవలేని మగఁటిమి నెసఁగువాఁడగుటకుఁ
బొంచుండి కోఁతిని ద్రుంచఁడేని నీలా I 43.
వీ॥ మునిఁడి త్రోఁకునఁ బండ్లు పదమీఱఁ గల్గించి
యించున కేలపుట్టించఁడియ్యె ,, I, 111.
సీ॥ కుడిభుజంబునఁ జక్రము వ్యొడము వలన
శంఖమును గాఁగ గురుఁడు గూర్చుంగవలయు పద్మ ఉ భా V. 34.
ఆ॥ అంత ముచ్చుబంట్లు నందఱు రావించి యాదగ్గమున వీడియంబులొసఁగి
కలదె సొమ్ము నెరవు ఖిలమైన కోటఁ గట్టించి వలయునని తలంచిపాఁడ
పరమ V, 9
వీ॥ పరమేష్ఠినుండి నీ తరము దాఁక విశుద్ధ
తరమైన వంశంబు దలఁచవైతి
దఱిఁ ద్రొక్కియున్న యీ తల్లి దండ్రులఁజాల
పఱచవై సంతోష పఱచవైతి పాండు III, 36.
కం॥ తోఁచిన వగ రచి యించెదఁ దోఁచని-చోఁ జిలువకట్టు దొర తోడై నా
యాఁచకనై యానతియ్యగఁ దోఁచదసాధ్యంబు కవనధోరణి పట్టన్
క్రబం.

పీ పొచ్చి చేపట్లకు వచ్చునాతని విలోకించి ప్రార్థనము గావించ వలయు॥
ప్రబో.

ఉ కాంచన దీప్తిచేఁ బసిఁడి గట్టు లెలంగు నగర్భ కోట నూ
చించఁగఁ దాను భాస్కరుని చెన్నుపహించెను దానిఁ జూచిరా
పంచరణం బొనర్చుచును కారి తనూజుఁడు కోట చుట్టునుక
డించిన దైత్యసైన్యము పడిక దమముక పఱి విచ్చి పాఱఁగక
ప్రభా V 198.

మ ... . కారిభా
జనయంత్రంబు ఘటించి దానిఁ దిరిగించక యుక్తి చింతించి
బసవ.

కా గ్రామ్యబ్రహ్మచారుల్ దువా
లించం బచ్చన ప్రాత లూడిపడు మే ల్కొల్లుబ్బుస్యంబుకా
బహు

గీ పత్మపాత్రాదికోపదంశశతంబు నంచుఁ జించు నొకించుక దించబోక
పీ అధిపుపై సుమనో మయాంబక వ్రాతంబు
నించ నల్లనిఁ బ్రతిష్ఠించదేని ,, I, 46

పీ నభమందుఁ బరిచు నందపు తెరు గిలదంచుఁ
జంచలాకార నిర్జించఁ దగునె? భాను.

ఆ అతివ క్రోధితిఁ జూచు పతినిదిక్కును జూచు మర్మకర్మమైనమాట యతని
యందుఁ గల్గకునికి సందేహపడు నిశ్చయించలేక మోము వంచి నడుచు॥
భోజ. V 244.

క పంచప్రమాణిసారుని వర్ణించని లగ్నమున దిశలం తేజము మించక
పంచాస్య మధ్యధీరుక బంచాస్త్రీకారనిం గుమారుని గాంచెక
రా. వి.

కా॥ కుంతలశ్రేణి న
ర్తించఁ నీలగగుం గనుంగొనుట కే తెంచెఁ పిరుల్ మించఁగఁ
రాజశే II, 129.

పీ॥ మడిగట్టు వడి దాఁటఁ దడబడు లెట్టువ
మించి వారాశి లంఘించఁగలఁడొ ,, II 24.

ము శరణఁ వారల యాపదల్ పరిహరించఁ రామాఁడుండంగ
రామస్త.

పీ గోటిచేతను పీకె మీటితేనే ధరా
కొంచక రాల్గ గించవలదొ రాధికా III 14.

తే॥ ఎంతవేఁడిన బదులాడ వేమి చిలుక
కాలగతు లెట్టులున్నవో గడచినామె ?
కాఁగలది కాకమానదు కానఁదెల్పి
చెల్లకైవచ్చి మంత దాఁచంగనేల ? 126.

మత్త పంచసాయకు పాయకంబుల బాధ కోర్వఁగఁ జాలకే
నంచయాన వరించువేళ నొ కప్పుడుఁ మిముఁగూడి వ
ర్తించరాదని యింతి నన్నుఁ బ్రతిజ్ఞచేసిన నట్ల కా
వించఁ బాల్పడినాఁడ నట్లొనరింపఁగాఁదగు మీరలుఁ
ధుర్యాం.

కు॥ కొంచెపు విలుగొని వన్నెదిరించంగా లేవు ఖల దర్పితఁ వినవే
మంచున నిడిన తుషారము లంచంగా గాదఁ బెట్ట నేక్రియ నోర్తుఁ ,
పీ కాన మకరంద గరళ దిగ్ధప్రసూనశరపరంపర విఁహుల సంహరించు
మంచుబోధించు శుకభాషలాలకించుక్రించువెడవింటిబోదుజయించరాదు॥
వరా. IV, 18.

ఉ మంచు మునుంగు పూని లవ మాత్రము పద్మిని మోము దమ్మి ద్రి
పించమిఁ జన్ను మొగ్గల విభేద్యతరచ్ఛద గుప్తి నేమియొక్
మించెమి నొక్కటుం గడు భ్రమించుచుఁ దత్సుమనోవికాసవే
ళాంచితవైభవంబునకు నాసపడుఁ గృపసేత భృంగముల్
వసు V 82

గీ చక్రవిజయంబొనర్చి నీ చన్నుదోయి కంచుకంబేల యింకఁ జాలించరాదు
నిర్మలామూల్యగుణరత్ననిధికి నీకు వనజముఖి త్రాపమిదియేల పదలరాదె
,, V 84.

శా అంచుక మమ్మల నూరడించి విన యాహ్లాదంబు లెంతే విజృం
భించక మ్రొక్కి జగంబులందుల మిముం బేరొక్కన్నమాత్రం బటా
పంచంజై దురితంబులెల్లఁ జనగా భక్తిక మిమ్ముక నేడు ద
ర్శించక ఖేదముపోయి మోదము మదిక లేన్నారదా నారదా
విజయవి I 65

ఉ వంచనఁ జేసి యిట్లు చెలువంగొనిపోవఁ బ్రబలంబనైరి నై
రించుచు దుర్మదాధిప వరేణ్యుల భూములఁ గొట్టి దూళిఁ గా
వించఁడె పిండిగాఁగ ఘన వీరవిరోధి కిరీటరత్నముల్
దంచఁడె ఘోరసీరముసలంబులం వ్యర్థములే ధరించుటల్ ?
,, III, 59.

గీ॥ కరుణ మీరఁగ నడిగిన కతన నేను జిత్తమందిట భావించి చెప్పినాఁడ
నంతియొకాని శ్రీవేంకటాద్రియందు జాచిచెప్పితినని మీకుఁదోఁచవలదు
వేం. శ్వ.

ఉ కొంచక రేయనుం బవలుఁ గోవేల కీఁడు పువ్వుదండల
ర్పించు నెపంబునం బరిచరింపుచు నుండిన టుండి యొయ్యనే
పంచను చొంచి యర్భకుల వద్దఁ దొలంగిన సందుఁజూచి ల్లం
కించఁగ నోపు నీ పసిఁడి గిన్నియ సంశయమేల ఎనికిన్ ॥ వైజ. IV, 109

గీ లెఱవ మీశీలమెల్లను దివ్యదృష్టిజూచినాఁడను నీవింక దాఁచవలదు
నీవె చెవకీతివో లేక నిన్నవాఁడె చెనకెనో తెల్పు; లేలిపి శిక్షింతుననిన ॥
శకా IV, 18.

మ చపలాక్షీమణినిఁ బ్రవాహ మొనరించఁ గార్య మూహింపుచుఁ ॥
శుక.

గీ॥ ఓడకటువలె నీవింతవాఁడవేని మించి తగినట్టు బుద్ధి చె ప్పించవచ్చు
గ్రామమునకెల్ల మాలిమి కాఁడవగుట బ్రతికిపోతివి పోర బాపనగిరాధ
నీ విష్ణసంకీర్తన విడిచి శంకరహర శబ్దము లంచ్చరించంగ వచ్చు ॥

గీ కాన శరదభ్రములు మగ వానిమాట లెంచి చూచిన మదివిశ్వసించరాదు,
వట్టి తచ్చన లటుగట్టి పెట్టిపామ్మ్ర నీవువచ్చిన జాడనే నృపవరేణ్య
పట్టు VI, 116

క ఒక యింతియుఁ దానఁ జలించక యున్నఁ గినిసి శంబ సాధనుఁడరుణాం
బకుఁడై శూలముఁగైకొని పకపక నగి వైచె చిన బ్రతుకమటంచుఁ
సమీ. I, 171

ఉ॥ ఆర్చిదొ తీర్చినో తెలుప నయ్యెడిదేమని యంతఁ దేరినో
యొర్పుచెఱుంగ కంటి పర యో తత్తమ నీ వెపుయ్య నన్ను నీ
డేర్పఁ దలంచి మానవుని రేపను వచ్చిన శంకరుండవో
కూర్చిన ప్రాణబంధుఁడవొ కూరిమి రాఁగతమెఱ్యదియ్యెడఁ ॥
సారంగ. III, 185.

వ ట్టు క

పట్టుకొని, పుచ్చుకొని, చేసికొని మొదలయిన క్రియారూపములలో ఆత్మనే పదార్థమందు అనుబంధముగా ఉన్న 'కొని కొను ధాతువు యొక్క క్త్వార్థక రూపము అనుబంధముగా గాక ప్రత్యేకించి ఉండే 'కొను స్వతంత్ర క్రియ గనుక దాని క్త్వార్థక రూపమయిన 'కొని లోని అంత్యవర్ణమునకు లోపమురాదు గాని అనుబంధముగా ఉండే 'కొని' ప్రధాన క్రియా రూపమునకు పరముగా దానితో కలిసి ఉండడంవల్ల ఉచ్చారణలో బలము లేనిదై అందులోని అంత్యవర్ణమైన 'ని లోపించడమే కాక కవర్ణము పైనున్న అచ్చుకూడా అస్పష్టముగానో వివిధముగానో ఉంటుంది. అందుచేత, పట్టుకొ పోయెను, పట్టుకుపోయెను పట్టుకపోయెను, చేసుకు పోయెను, అనే రూపములు వినబడుతున్నవి

ఈ రూపముల గురించి బాల వ్యాకరణసప్తాశ్వ ప్రకాశికాకారులు క్రియాపరిచ్ఛేదము 53 వ సూత్రమునకు తాము వ్రాసిన వ్యాఖ్యలో "చేసికొని, చదువుకొని ఇత్యాదిక్త్వాంతంబులకు ఐదులుగా చేసుక, చదువుక ఇత్యాదిక్త్వాప్రత్యయాంత సంగ్రహ రూపంబు లనంతామాత్య తిమ్మకవ్య ప్పకవ్యాది లాక్షణికులచేఁ దమ గ్రంథంబులయందు వాడంబడినవి కాని రూపంబు సూత్రంబున నిరూపింప బడలేదు." అని 28 ప్రయోగాలు ఉదాహరించినారు. హరికారికలలో ఈ సంగ్రహ రూపములకు లక్షణమున్నది.

ఈ రూపములు కవిత్రయము వారి గ్రంథములలో మాకు కనబడలేదుగాని చాలాకాలమై సుప్రసిద్ధకవులు వీటిని తరుచుగా ప్రయోగిస్తూ ఉన్నారు. మడికి సింగన తన పద్మపురాణంలో కూడుక (చూ. I 100) సంధించుక (చూ III, 72) అని ప్రయోగించుటచేత అతని కాలానికి ఈ సంగ్రహ రూపము వాడుక లోనికి వచ్చి ఉండును గాని పిల్లలమర్రి పినవీరభద్రుని కాలమువరకు ఈ సంగ్రహ రూపములు కవులు తరుచుగా

వాడినట్లు కనబడదు. శ్రీనాథుడు రచించిన హర విలాసము (II, 115)లో "అంటు", పల్నాటి వీరచరిత్రలో 'పట్టుక, 'తలచుక ప్రయోగములు కనబడినవి శబ్దరత్నాకరములో చీకిలించుఅనే శబ్దము క్రింద కాశీఖండము లోని "చీకిలించుక యుండు" అనే పద్యము ఉదాహరించిరారు. అచ్చు ప్రతులలో ఈ పాఠమే కనబడుతున్నది, గాని, వ్రాత ప్రతులలో 'చికిలించుకొని యుండు అని ఉన్నది ఏదైనా సుమారు అరు వందల సంవత్సరములయి ఈ సంగహ రూపములు గ్రంథస్థమై ఉన్నవని చెప్పగలము ఇవి ఈ విధముగా కవి సమ్మతములై ఉన్నా కొందరు పండితులు వీటిని తప్పుగా భావించి అచ్చు ప్రతులలో దిద్దుటకు సాహసిస్తున్నారు. ఆముక్త మాల్యద (I, 75) లో "కలమపుటెందుగుల్ ద్రవిడ కన్యలు ముంగిట గాచుకుండి" అని వ్రాత ప్రతులలోని పాఠము ఈ పాఠమే శబ్దరత్నాకరములో ఎండుగులు శబ్దము క్రింద ఉదాహరించిరారు. గాని వావిళ్లవారి ప్రతిలో 'గాచియుండి అని దిద్ది సవరించిన పాఠము కనబడుతున్నది.

ఈ సంగహ రూపములను గ్రహించిన వారిలో కొందరు 'చేనుక సరియైన రూపము కాదనుకొని 'చేపిక అనే ఇకార మధ్యము రూపములు–వాడుక భాషలో గాని గ్రాంథిక భాషలోగాని–ఎక్కడాలేని రూపములు వాడుతున్నారు. శ్రీయుత కూచి వరసింహముగారు తమ గొరాంగ చరిత్రములో "మూనుకు" అని వాడుక భాష ననుసరించి ప్రయోగించి, గ్రంథము అచ్చయిన తర్వాత ప్రతులు పాఠకులకు పంపించి నప్పుడు, ఎర్రపెన్సిలుతో 'మూసిక అని దిద్దినదీ పంపించిరారు. ఇందుకు వారికిగల కారణ మేమంటే, చిన్నయ సూరిగారు తమ బాలవ్యాకరణము–క్రియాపరిచ్ఛేదము 53 వ సూత్రములో "కొను ధాతువు పరంబగు వప్రుడిగాగమంబు బహుళంబుగా నగు– వండికొనియె, వండుకొనియె; బహుళంబనుటచే యాంతంబునకు నిత్యంబు–చేసి కొనియె" అన్నారు. అందుచేత

'చేసికొని' అనే శబ్దముకకు 'చేసిక' రావలెనని వీరి అభిప్రాయము అయితే చేసిక వంటి సంగ్రహరూపములు ఇకార మధ్యమముగా గ్రంథము లందు గాని వాడుకలో గాని కనబడలేదు అసలు ఈ సంగ్రహరూపము లను చిన్నయ సూరిగారు గ్రహించనే లేదు గదా గ్రాంథిక భాషాభిమాను లైన కూచి నరసింహము పంతులుగారు ఈ కృతకరూపమును ఎట్లు ప్రయోగించిరారు? ఇప్పుడు దురభిమానమువల్ల ఇటువంటి కృతకరూప ములు కలుగుతూ ఉన్నవి

'కను'ధాతువు కు 'కొని' అను బంధముగా చేర్చి 'కనికొని' అనే ప్రయో గము తిక్కన సోమయాజిగారు తరుచుగా వాడిరారు. ఇది రాను రాను వాడుకలో 'కనుక్కొని' గా మారినది అట్లుమారిన తర్వాత 'పట్టుక' సాదృశ్యమును బట్టి "కనుక్కొచ్చాను" అనే ప్రయోగము వాడుకలోనికి వచ్చినది

'మొదలుకొని' లో 'మొదలు' క్రియారూపము కాదుగనుక 'మొదలుక' అనే సంగ్రహరూపముకాదు

పట్టుకొని, చేసికొని మొదలయిన రూపములలో అనుబంధముగా ఉన్న 'కొని' కి పూర్వమందుండే క్రియారూపము వాస్తవముగా క్త్వార్థక రూపము వండికొని, పట్టుకొని, తెచ్చికొని, చేసికొని మొదలయిన రూప ములలో క్త్వార్థక రూపము స్పష్టము పట్టుకొని, వండుకొని తెచ్చుకొని మొదలయిన రూపములలో పట్టు, వండు, తెచ్చు మొదలయిన క్రియా రూప ములు క్త్వార్థకరూపము లంటే నేటి తెలుగువారికి వింతగా తోచక మానదు గాని సజాతీయమైన కన్నడ భాషలోను అరవభాషలోను ఉకారాంతముగా ఉన్న క్త్వార్థకరూపములు మూచిన యెడల ప్రాచీ నాంధ్రములో కూడా క్త్వార్థకములు ఉకారాంతముగానే ఉండి యుండ వచ్చునని తోచకమానదు. కన్నడభాషలో,

అను	(=అనుకొను)	–	క్త్వా.	అతు	(=అనుకొని)
ఈ	(=ఇచ్చు)	–	,,	ఇత్తు	(=ఇచ్చి)
ఈమ	(=ఈను)	–		ఈము	(=ఈని)
కొట్టు	(=కొను)	–	,,	కొండు	(=కొని)
బరు	(=వచ్చు)	–	,,	బందు	(=వచ్చి)
బిగు	(=బిగియు)	–	,,	బిక్కు	(=బిగిసి)
సా	(=చచ్చు)	–	,,	సత్తు	(=చచ్చి)
హోలు	(=పోలు)	–	,,	హోతు	(=పోలి)

ఇకారాంతక్త్వార్థకరూపములు లేకపోలేదు గాని చాలా తక్కువగా ఉన్నవి.

అగు	(=అగు)	–	క్త్వా	అగి	(అయి)
హోగు	(=పోవు)	–	,,	హోగి	(పోయి)

వీటిని బట్టి గకారాంత ధాతువులకే క్త్వార్థకరూపములు ఇకారాంత ములగునని చెప్పలేము, ఉకారాంతములుగా కొన్ని ఉన్నవి.

ఉగు	(=విసరు)	క్త్వా	ఉక్కు	(=విసరు)
వగు	(=నగు, నవ్వు)	,,	నక్కు	(=నగి, నవ్వి)

ఱకారాంత ధాతువు కాకపోయినా

బినుము (=పారవేయు)	క్త్వా	బినుటు బినుదు	} అని రెండు రూపా లున్న ఉన్నవి.

అరవములో వందు (=వచ్చి), సెయ్దు (=చేసి), అరిత్తు (=కోసి) ముడిత్తు (=ముగించి), సాత్తు (=చచ్చి) మొదలయిన క్త్వార్థక రూపాలు చాలా ఉకారాంతముగానే ఉన్నవి. పోయ్ మొదలయిన క్త్వార్థకరూపాలు కూడా కొద్దిగా లేకపోలేదు. వాటపోయ్ అప్పడిపెల్లుపేక్,

తెలుగుభాషలో ఉన్న కొను ధాతువుకు సరియైన అరబభాషలోని ధాతువు కొండు; కన్నడ భాషలోని ధాతువు కొళ్లు, వీని క్త్వార్థకరూపము కొండు; అరబ భాషలో పైతము క్త్వార్థక రూపము కొండు అనే ఉన్నది కొండు పోసార్ (=కొనిపోయిరారు). కొండువందు (=కొనివచ్చి) ప్రాచీనాంధ్రములో పైతము కొండు ధాతు వుండేది అనుటకు కొండాడు (=కొనియాడు) కొండాటము (=కొనియాడడము, సంతోషము) నిదర్శనములు ఇవి కవులు ప్రయోగించిరారు. ఈశబ్దములు కన్నడములోను, అరబములోను ఉన్నవి. 'కొండు పోయిరారు అనే ప్రయోగం శిష్టజన వ్యవహారములో లేక పోయినా అనాగరీకుల నోటను వేటికిన్ని నిలిచి యున్నది పైని చెప్పిన విషయములను బట్టి చూడగా ఇది చాలా ప్రాచీన రూపముగా కనబడుతున్నది.

సన్నయ నాటికే క్త్వార్థక రూపాలు ఇకారాంతములయినవి ఈ విధముగానే ద్రావిడ భాషలలోనే చేరిన గోండి భాషలో కూడా క్త్వార్థక రూపములు ఇకారాంతములైనవి, తూసి (=పంచి), కీసి (=చేసి), హోంజి (=పోయి), సాసి (=చచ్చి), కేయిసి (=పిలిచి) మొదలయినవి

తెలుగు భాషలో అనుబంధముగా ఉండే 'కొని గోండి భాషలో 'కున్ అయినట్లు కనబడుతుంది. కీసికున్ (=చేసుకొని) మూసికున్ (=కలుసుకొని), విచ్చికున్ (=పరుగెత్తుకొని) మొ॥ (చూ లింగ్విస్టిక్ సర్వే)

క్త్వార్థక రూపములు అరబములోను, కన్నడములోను, కొండాడు అనే తెలుగుభాషలోని క్రియారూపములోను తరుచుగా ఉకారాంతముగానే ఉండంచేత, కొని అనుబంధమునకు పూర్వమందున్న క్రియారూపములు ఉకారాంతములయినా, అవి క్త్వార్థక రూపములే అనిన్ని, పట్టుకొని, వండుకొని మొదలయిన శబ్దాలలోని పట్టు, వండు రూపాల ఉచ్చారణ సాదృశ్యమును బట్టి చేసికొని, పోసికొని మొదలయిన శబ్దాలలో ఉన్న చేసి,

బోడి మొదలయిన ఇకారాంత రూపాలుకూడా తెలుగువారి ఉచ్చారణలో ఉకారాంతములయిన వనిన్ని, అందుచేత పట్టుక, తెచ్చుక, తీసుక, మొదలయిన రూపాలు ఉకారమధ్యముగానే ఉండడము విపరీతము కాదనిన్ని విషయంబుగా విమర్శించిన వారికి లోచక మానదుం

క॥ యరలవలంతస్థలుసా
ఖరఁగుఱు శషసహాలు చేఁటపడునూష్మలవన్
నారిది హ్రస్వారము గూడుఁక
సరి నేఁబదియయ్యె వర్ణసంఖ్య ధరిత్రిక॥ అవంతీ. ఛందం.

ఉత్కలిక॥ మండుపావకుఁగొల్చి ఖాండవాహంత్రిఁ బోల్చి
పార్థివేశ్వరుఁగాంచి పార్థునక్కడనుంచి
దారకుండమరించి చేరఁదెచ్చిన మంచి
యరదమెక్కుకపూని పురికివచ్చినవాని॥ అప్ప IV, 316.

క॥ శమితాఘు కర్మధారయు
సమఫనమునఁదుదిని గొమ్మ సంధిల్లెడు శ
బ్దములు విక్రియఁ బొల్ల టకా
రము వెట్టుక సంధిఁజెందుఁ బ్రాణముతోడన్॥ ,, V, 91.

ఉ॥ అంతటఁబొంత బెద్దరువ్రవం దరుదెంచు పితిందివంది ము
క్కాంత భవోదరుండును నొకం దరుదెంచుచు పాతుపడ్డ పృ
క్తాంతమెఱింగి నన్నరపికాఁగని యా క్షితినొక్కఁడు దా నవి
క్రాంతుని నవ్వఁగావలం దిసంతులుగొట్టుచు మోచుకేగుచోన్॥
అమ VI, 84.

వీ॥ కొంగవాల్ల అంకులంగరులఁ బట్టుక జబ్బి
లంటఁగుట్టిడవెజ్జ పరయువారు॥ ,, VI, 85.

పీ॥ ముసుకు వేసుక మూలమూలడాఁగిన దిశా
ధిపుల కిప్పుడం బయల్దేరఁగలిగె॥ ఉ రా I, పుట 10.

క॥ పిచ్చుక్కపయి బ్రహ్మ స్త్రము
విచ్చలవిడి నిగుడఁజేయవిధ మింతెకదా
మచ్చరము మనుజతతిపై
దెచ్చుక పారియింప వీవు దిరుగుటెలెస్స॥ ,, I, 107.

ఉ॥ మించిన వేడ్కరక్కసులం మీసలుదీటుచు దిక్కుడుంగమల్
ద్రించుక పాఱినార్చుచు మషీమలినాంగ వినీలమచ్చటా
వంచితభానులై కయిదువల్ రుళిపించుచు లోకమెల్ల భ
క్షించెదమంచు వింధ్యగిరిఁ జేరఁగవచ్చిరి తిన్నడింపఁగన్॥
కాళ. మా. II, 155

ఉ॥ చీకిలించుకయ్యుండుఁ జిగురుటాకుల్లలోపల
గుసుమసాయకవైరి నొసలికన్ను॥ కాశీఖం.

ఉ॥ భామిని కన్నులం దొగరుపట్టఁగఁజూచి మనోహరుండు దా
వేమియుఁ బల్కఁడయ్యె మఱి వేమియుఁ జెప్పకయుండె వీడియం
చేమియుఁ జేయకుండఁ దలయించుక వంచుక కయ్యయోర మా
క్షామణులేఖ వేరులఁత గ్రక్కునఁగూర్చుచునుండఁ జేరులన్॥
గంధ 26.

ఉ॥ అక్కమలాక్షపార్శుల రథాశ్వయుతంబుగ బాణరాశిలోఁ
జిక్కుపడంగఁజేసి పవి చిత్రముగాఁ దునుమాడి క్రీడి తో
స్తుక్కున వానితేరు దివిషప్పర మెత్తుకపోవఁజేసినన్
అక్కలతోడి మేయకిఱిం దలఁపించె నిలింపకోటికిన్॥
జైమిని V, 62

క ఇచ్చిన మచ్చిక బుచ్చుక
యచ్చెలి మెచ్చుచు ముసీంద్రుఁ డొదలఁదార్చెన్
జిచ్చఱకను దేవరపై
నచ్చరసది దాల్చి చెలువ మచ్చుపడంగన్ దశా. 45.

క॥ వచ్చెఁగద విటులపాలిటి
చిచ్చఱపిడుగింక నేమి సేయుదుననుచున్
జిచ్చవడి యంతలో ధృతి
దెచ్చుక రక్షకుఁడు వాపు దీవుఁడెయనుచున్ నిరంకు. II 122.

క॥ ఒకతెవరెనాఁడి యాడిం
చుకొనుట నే యిరుసుపారుసు చూచెనొకో యీ
పుకుఁజపుకుగా ననుజ్ఞా
చుక నడువఁగవలెఁ గులీనకుకపల్లాపల్ ,, II, 58.

చ॥ అనలములో ఘృతం బొలికివట్లుగ మండుచు రామభద్రభూ
జనపతిఁ గాను నేను చెరసాలను నుంచిన పత్నిఁదెచ్చి గా
దనకనురాజ్యమేలు విహితంబుగ్ర వాయిలంవెళ్ళి వచ్చి బం
ధనవిసరిపోయెఁ బొమ్మనిన తర్లిరి భ్రుత్తిని వెంటఁబెట్టుక॥
పట్టాభి II భుట 45.

క॥ బంధుజన దాసదాసీ
బంధుర సంపత్పరంపూర్ణి భవనంబున ని
ర్బంధమును విడిచి సుఖమును
సంధించుక దృఢవి రక్తి చంపన వేళ్ళిన్ పద్మ ఉ ళ III, 72.

వా॥ అంగజ్ఞానపరీక్షకై చరణ వాసాస్యాదులేదేది యం
చుంగందోయి క్రమంబుగా నడుగుచో మార్యేందులం జూప యీ
త్సంగాలంకృతయైన యా శికువు యాధార్థ్యోక్తి కాదంచుఁ దాఁ
గెంగేల్ దట్టుక నవ్వుమేనక తదుక్తి . . ॥ పార్వ. 16.

పీ అక్కమహాదేవి గ్రక్కున పుట్టిల
గట్టుక ముట్టము గతులఁగూడ — బసవ 78

క అకటకటా యనుహారుఁ బా
ట్టుకచుట్టుక తిరుగు భ్రమ నిటునటునను మదిలో
వికలతనొందుచున్నీ
టికి కారణమరయ మతీయ డెందములోపన్॥ ,, పుట 118

రగడ బంతులాడుదము వంతులుగట్టుక
చెంతకురమ్మా చెలిఁ జేకట్టుక
ఏతెంతము మతి యిందరు వడుక
బాతపకేళుల నందలుగూడుక — విల్హ. II, 29

క॥ క్రిమిభోజనమనియెడి నర
కమునంబడి క్రిములె కూడుగాఁగుడుచుచుఁ దాఁ
గ్రిమియగుచు లక్ష పరిమా
ణముఁగల క్రిమిసుండమందు నాఁటుకయుండున్॥ భాగ. V, 2-145

క॥ నిండాజ్ఞ నొసఁగిరిట్లో చండారియో ముండ! సమద సైన్యముతోడ
జండగతి నేఁగి యీడ్చుకు రండిప్పుడ కడఁగి దుష్ట రావణు బలిమిఁ॥
మార్క. 358.

ఈ॥ అత్తతీ మిన్నుముట్టిన మహాసుర మూఁపులు గ్రుంగ లావుమై
నొత్తినవాఁడు నొచ్చియు మహోద్ధతితో వతి ఘోరమూర్తియై
యెత్తుకపోవఁగా నృపతి యోఁగఁగనిమ్మొట కేఁగనేని వీఁ
డెత్తెహవేఁగ నత్తెరువ యిష్టము వోవనకంచు నుండఁగఁ॥
భా.రా. 1, 30.

గీ॥ కనక భూషణ హరినీల కాంతితతుల
తోడతోడుగఁ గూడుక క్రీడసేయు
కరణిఁ దనరెడుఁనట్లు బొక్కముగ మెఱయు
బవిరి గడ్డంబు సొగసు లే ర్పడఁగ దువ్వె ॥ రాజశే I, 112.

చ॥ ప్రకట మనోజ రూప పసి బాలుఁడపంచను నమ్మి ప్రక్కఁ స్తుం
చుక విదురించఁగా రాధా. I, పుట 10.

చ॥ వెడవిలుకాఁడు లోపలను వెల్వల గాలియు బైవిఁజంద్రుఁడుక్
జడిగొని బుట్టు గీరములు కారికలుంక బికహంధముల్ సెరా
యిడునులఁ బెట్టఁగాఁ గలికి యిట్టటు బెట్టుకగొట్టుకాడుచుక్
బడలి విరాళిచేఁ గుముద బంధునిఁ గన్గొని పైఁచకిట్లనుక్॥ రాధికా.

అ వెండిగిన్నెలోన వెన్నయు బువ్వయుఁ
బసిఁడిగిన్నెలోనఁ బాలు నిడుక
చందమామ రావె జాబిల్లిరావె మా
పాపతోడబాడ మాపులనుచు ॥ రుక్మి. ప I, 82.

రగడ॥ కనకయు నందయు మొదలగు బదుల
గ్గట్టుకుఁ బుట్టునుఁ గల వేన్నెనియు॥ వరా. X, 144.

ఉ॥ ఊఁదుకపోవ్ర శంఖమున హోగళరేళ॥ విజయ. I 134.

ఉ॥ క్రొంకిన వెవ్వరేమనఁడు మోమటుపెట్టుక చక్కఁబోయె నీ
దిక్కున జూడఁడాయె నొక దీవెనమాటయు బాడఁడాయె నీఁ
డెక్కడి వైష్ణవుండు మన మేటికి క్రొంకితిమమ్మ యక్కటా
వెక్కొని వెట్టిబుద్ధి మెయి నిద్దురవోయిన వాని వాళ్ళకుక్॥
వైజ II, 10.

మ పుట్టికింబోయెద వన్నమాత్రమున నంభోజాస్య యిట్లాడుశే
ధరణీనాథులు భూమి పాలనము చేతిల్ మాని క్రీడారతిన్
పరవింటంగొని యున్న పూజ్యయగు రాజ్యశ్రీకినల్ సాగువే
యరయంగా మెడ బట్టు కొయ్యఁ దిరుగన్ హారంబులే భామినుల్.

శకుంత 80.

ఉ॥ అంచుక యుగ్రతుండమున నందుక నబ్ధి పరిధ్రమించు న
మ్మందర శైలమొయున వ మందరమా దివిజేంద్రుఁ డంతి పీ
కందగదొడ్డనిల్చి తురగంబురగంబురగారిబిడ్డు బా
యందగఁ బట్టె కందమున నంబలు నం దరుదంది చూడఁగన్

శశాంక V 31.

ఉ॥ క్రోధము గల్గి చెల్లెలను గొబ్బున పుత్తిని వెంటఁబెట్టుక
బాధలు బొందుచున్ వగపు బాపి ఘటోత్కచుఁ డేఁ యుండుటన్
మాధవుఁ డార్మిలోఁ దెలిసి మర్మము రామునికిన్ దుష్ట దు
ర్యోధను త్రుళ్ళిడంచుటకు యోచన సేయుచు నుండె నూనియై

శశి 43.

సీ॥ ఇనుఁడు గన్పడని నా క్షితిఁగిమందేహుం
డొంచక నిల నల్లు కొని రనంగ
పగలంబు వ్యాపించుక నొక్క రూపమై
పరఁగిన మాయా ప్ర పంచమనఁగ

శ్రీం ప్రభ వేం. వి. 64.

ఉ కూరిమిఁ దోడిచేడియలఁ గూడుక వేడుక నొక్కనాఁడు బం
గారపువన్నెకన్నె లొలుంకారు మెఱుంగులెఱంగు రంగు పిం
గారమెపంగ సంగతిఁగ గమ్మని క్రొవ్విరితేనె సోనలన్
బీరపు వాఱుకోలివన సీమ విహారము సేయుచున్న చోన్ ॥

సమీ II, 44.

లయగ్రాహి పాంచుక మదించి నిరసించి లిగమించి పడ
సంచు ధరమించు దగవంచు మదిసెంచుక॥ సానం. 46.

గీ క్రమానుమీటుగ నెగయ గోమాయువప్ప
డేకశాఖప్రమాణ మక్కైగవికూన
గుంతలోఁబడ గ్రుడ్లువెల్కాఁకొక నాల్క
పడుమగఅచుక నరచుచు బెడసినుడిసె॥ హంస. I 193

వీ॥ చన్నిచ్చుచాఁగున జనయిత్రి తొడలపైఁ
బసిబిడ్డఁ బవ్వళింపంగఁబెట్టెఁ
జందని కతన హస్తప్రణాలంబుల
క్రింద నంటుక పంతరించుకొనియె హరవి. II, 115.

వీ మూకుఁపట్టుక పంధ్య మెనసి వార్చఁగవచ్చు॥ నృ. శతకము.

వీ అడుబిడ్డల సొమ్మ్ము లపహరించుటకంటె
బిండఁగటుక నూఱఁ బడుట మేలు

ఉ॥ గిట్టుట కేడ గట్టడ లిఖించిన వచ్చుటగాని యొంచుచోఁ
బుట్టదు చావు జానువుల పున్కలు వీకను కాఁజావఁ గా
ల్గట్టిన కూడుపఁ భ్రమలు గప్పుచుఁ దద్విధి మాయగుఱ్ఱమై
పట్టుకవచ్చి మట్టికడఁ బ్రాణముఁ బోఁగదయ్య భాస్కరా

భాస్కరశతకము.

క॥ అడిగిన జీతంబివ్వని
మిడిమేలపు దొరనుగొల్చి మిడుగుట కంటే
పడిగల యెద్దులఁగట్టుక
మడిదున్నుక బ్రతుకవచ్చు మహిలో సుమతీ సుమతిశతకము.

క ఎప్పటి కెయ్యది ప్రస్తుత
మప్పటికామాటలాడి యన్యుల మనముల్
నొప్పింపక తా నొవ్వక
తప్పించుక తిరుగువా డు ధన్యుడు సుమతీ

ను ం చి

బాలవ్యాకరణ సుప్తార్థ ప్రకాశికలో కారక పరిచ్ఛేదము నందున్న "ఉండిశబ్దము పరంబగు నపుడు వలనకు ద్వితీయ పంచమీలు ప్రాయికంబుగ నగు' అనే 11-వ సూత్రీమునకు వ్యాఖ్య వ్రాస్తూ "వనమునుంచి 'ధనము నుంచి యని యుంచి శబ్దాను ప్రయోగంబులోఁ గొందఱు వ్యవహరించెదరు గాని యది సాధుకవి ప్రయోగారూఢంబు గాదని యెఱుంగునది" అని చిన్నయసూరి వ్రాసిన వాక్యానుసారముగానే కల్లూరి వేంకటరామ శాస్త్రిలవారు తమ యభిప్రాయము తెలియజేసిరారు గాని సాధుకవి ప్రయోగములు లేక పోలేదు మాకు కనబడిన లక్ష్యములు ఈ అవతారిక దిగువను ఉదహరించినాము

పంచమీ విభక్త్యర్థమును సూచించే ఉండి ఎట్లు 'ఉండు ధాతువు నుండి వచ్చిన క్త్వార్థ కార్యయమో అట్లే ఉంచి కూడా 'ఉంచు నుండి వచ్చిన క్త్వార్థకార్యయమే 10 వ సూత్రమునకు వ్రాసిన వ్యాఖ్యలో 'శాకంబు వలన నుండి వారదుండు వచ్చెను" ఇచ్చట వారదుండు శాకంబును విడిచి వచ్చెనని ఫలితార్థము వారదుని యెడఁబాటు నకు స్వర్గమవధి (మేర) యైనది కావున నట్టి యర్థమందు వలన వర్ణకంబు విధింపఁ బడ గాఁ దాదృశార్థంబును స్పష్టపఱచు నిమిత్తము 'ఉండి పదంబు వలన వర్ణకంబునకు జోడింప బడియె కాఁబట్టి 'ఉండి అను దానికిని 'వసియించి యన్న యర్థం బిట్టి చోటుల నెప్పుడును లేదని యెఱుంగునది"

అని గుప్తార్థ ప్రకాశికా కారులు వ్రాసిరాయఁ గాని వారు చెప్పినది సరిగా లేదు. వారదుని యొడఁబాటునకు ఏది మేరయై ఉండెనో దానిని విడువక మనుపు అక్కడనే ఉండెను అనే అర్థము ఎందుసంచేయరాదు? 'సవ తృమారు డు మహికిఁ జనుదెంచె బ్రహ్మలోకంబున నుండి" (ఆది III 90) అనుటచేత మహికి రాకమునుపు సనత్కుమారుడు బ్రహ్మలోకమందు ఉండెను అని అర్థము కాదా? రాను రాను 'ఉండి అనే రూపమునకు ఇట్టిచోట్ల 'వసించి అనే అర్థము అప్రధానమై పంచమీ విభక్త్యర్థము ప్రధాన మైనది ఉండు అనే క్రియకు ప్రేరణార్థక రూపు మైన 'ఉంచి కి సైతము మొట్టమొదటను గల ఉండనిచ్చి అనే అర్థము రాను రాను అప్రధానమై పంచమీ విభక్త్యర్థమే ప్రధానమైనది. ఈ శబ్ద ములకు సహజముగా గల అర్థములు స్మరణలో ఉన్నప్పుడు "వాడు స్వర్గ మునుండి భూలోకమునకు వచ్చెను వాడు ఇంటిలో నుంచి పుస్తకము తెచ్చెను" అని ప్రయోగించడమే సహజముగా కనబడు తున్నది ఇట్టి అర్థ విశేషం ఉండం వల్లనే 'ఉంచి రూపము వచ్చి యుండును రాను రాను రెండు రూపములున్న సమానార్థకములుగానే వ్యవహారములోనికి వచ్చి యున్నవి

కళాపరిపూర్ణ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రులవారు శృంగారసైపధ మునఁ తాము రచించిన సర్వంకష వ్యాఖ్య (పుట 617) లో 'ఉండి కి మేము చెప్పినట్లే అర్థము చెప్పిరాయఁ గాని 'ఉంచి కి మాత్రము వదలి అనే అర్థము చెప్పి ఎట్లుసాధుత్వ మంగీకరించిరాఁ చూడండి "పస్తమి కను పర్యుక్తమగు 'ఉండి పదము ఉండు ధాతువు అస్యర్థకము క్త్వార్థ కము ఇంటనుండి వచ్చెను మింటనుండి దిగెను —రాకముందు ఇంటను దిగక ముందు మింటను ఉండెననుట స్పష్టము సమానాశ్రయత్వ పూర్వ కాలికత్వముల చేత క్త్వార్థక రూపము పూర్వపదము ఉనికికి అధికరణము

'వలన యు 'చోటియందు అను నర్థముచే సప్తమియగావున దానికిని 'ఉండి అను ప్రయుక్తమగుచున్నది గృహమునుండి అను వ్యవహారము 'యొక్క లోపము వంటి అందు లోపము చేత శిష్టాచారముగా వచ్చినది 'ఉంచి కి వదలియని యర్థము అపాయమందు పూర్వాధి కరణమును వదలుట తప్పదు." అని వ్రాసినారు ఉంచి కి వదలి అనే అర్థము ఎట్లు చెప్పగలిగిరో మాకు తెలియదు ఈ అర్థము మనసులో పెట్టుకొని శాంచి ని ద్వితీయతోన ఉండి ని సప్తమ్యర్థముతోను అను ప్రయోగించుట న్యాయ్యము ఇప్పుడు ఈ రెంటి వ్యవహార మందును అస్త్యర్థ స్ఫూర్తి లేదు. అస్త్యర్థమును తంపునకు దెచ్చుకొనక కొందఱు నియతద్రుతి పూర్వత్వ హేతువుచేత వీనిని 'నుండి నుంచి శబ్దములని వ్యవహరించుటయు గలదు. అర్థములు ఈ పాటి మార్పు జెందు సర్వభాషా స్వాభావ్యము అని వ్రాసినారు వీనని బట్టి -నుంచి కి సాధుత్వము చెప్పడమేగాక శబ్దములకు మొదట నుండిన అర్థములు మార్పుజెందుట సర్వభాషా స్వభావ్యమని అంగీకరించినారు

ఉండి శబ్దము పరంబగు నపుడు వలనకు ద్వితీయ సప్తమీ ప్రాయికంబుగ నగు అని చిన్నయ సూరిగారు చెప్పినారుగాని ద్వితీయా విధ కిపై ఉండి పరమగుట ప్రాచీన కవిప్రయోగములలో కనబడలేదు ప్రాసస్థలములందు ఈ రూపములు గల ప్రాచీన కవి ప్రయోగములు చూడండి.— 'లోకం బున నుండి (ఆది. III 90) గిరిగహ్వరం బున నుండి (ఆది V 118) బాల్యం బున నుండి (హరి. IV 241) ఎచ్చోట నుండి (కళా VI 47 వీటిలో ఉండి సప్తమ్యర్థకము నే అను పర్యుక్తమై ఉన్నది. రాను రాను ఉత్తరాంధ్రకవులు ద్వితీయా విధక్తి మీద ఉండి ప్రయోగించినారు ఈ ఉత్తరాంధ్ర కవుల ప్రయోగమాలే మనుసులో ఉంచుకొని చిన్నయ సూరిగారు ఈ విధముగా సూత్రము చేసినారు

లోక వ్యవహారములో ప్రాచీన శబ్దముల రూపములున్న అర్థము లున్న మార్పు జెందుట చేత నిత్యముగా దృతమునైనున్న ఉండి ఉంచి, రూపములు నుండి నుంచి అనే ప్రత్యయములుగా ఎన్నడి పష్ఠిరూపముల మీద పంచమీ విభక్త్యర్థమందు కనబడుతున్నవి గౌరాంగ చరిత్ర (I 86) లో మ కూచి నరసింహముగారు తన నుండి అని ప్రయోగించినారు ఇట్లే ఆంధ్రకవులు నా నుండి నీ నుండి మొ ప్రయోగించినారు

ప్రాచీ వాఙ్మయులకు ఉండి అనే క్త్వార్థక రూపమే మనస్సులో ఉండేవనుటకు అందుండి అందయుండి మొదలయిన ప్రయోగములే నిదర్శనము. ఎందుండి (ఆది VII 2 217) అంద యుండి (ఆది III 121) అచటన యుండి (అను IV 438 'ఎందుండివచ్చి తిందుల కెందులకేఁగెదు (ఆది IV 230) దీనిని అనుకరించే ఎందుండి యొందు వోవును నిందుకే తెంచినారరు? అని మను చరిత్రలో పెద్దనగారు చెప్పినారు ఈ వాక్యము నేటి వాడుక భాషలో చెప్పవలెనంటే 'ఎక్కడి నుండి (ఎక్కడి నుంచి) ఎక్కడికిపోతూ ఇక్కడికి వచ్చినారు అనవలెను అందయుండి అచటన యుండి మొదలయిన ప్రాచీన రూపములలో ఏవార్థక మైన అకారము పష్ఠ్యర్థక పదము మీద నున్నది నేటి వాడుక భాషలో ఏవార్థకమైన ఏ కారము నుండి నుంచి మీదనే ఉంచి అక్కడనుండే 'అక్కడి నుంచే అంటున్నాము 'గుడినుండే గుడి రాళ్లు క్రిందుట అని ఆంధ్రాంగద చరిత్ర ప్రయోగము కనబడుతున్నది

ఉంచి (–నుంచి) పంచమీ విభక్త్యర్థమందు ఎప్పుడు వాడుక లోనికి వచ్చినదో ఖచితముగా చెప్పలేము గాని అధర్వణ కాలముకాటికి వాడుక లోనికి వచ్చినట్లు స్పష్టమైనది 'ఉంచి కుండా వల్ల వలన వంక యుండీతి పంచమీ అధర్వణ వ్యాకరణము V కాండ

"పరేషుంద్యాది శబ్దేషు' అనే అధర్వణకారిక (అజంత పరిచ్ఛేద మందున్న కారిక) లోని ఆది శబ్దమువల్ల ఉంచి కూడా కలదని టీకలో ఉన్నది

'ఉంచి కన్నపట్టికంచే నుండి వల్ల వలన వంకోండ్యో జనిస ఏతే పంచమ్యాంన్యా' ఆంధ్రికామది—1261 నూ

ఉత్తరాంధ్రకవులు '—నుంచి ప్రయోగించినారనుటకు దిద్దుటకు వీలులేని ప్రయోగములున్నవి చూడండి

"ఈ కాంచియమ్మంత్రి యొచ్చోట నుంచి వచ్చె"

కృష్ణరాయవిజయము IV 26.

"కా వ న్నుంచే

శిష్టసర్వజ్ఞశాస్త్రిరచించిన జ్ఞానప్రసూనాంబికాశతకము 39 వ పద్యము

(చూ ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక V 8)

ఉత్తరాంధ్రకవిప్రయుక్తమై లాక్షణికసమ్మతమై ఉన్నా 'వనము నుంచి' ధనమునుంచి యని యుంచి శబ్దానుప్రయోగములో గొందఱు వ్యవహరించెదరు గాని యది సాధుకవి ప్రయోగా రూఢంబుగాదని యెఱుంగునది" అని చిన్నయ సూరిగారు వ్రాసినారు

చిన్నయ సూరిగారు 'గ్రామ్యములు 'అసాధువులు అని నిరాకరించిన పోతని చేతురు, నుంచి మొదలయిన రూపములు కవులు ప్రయోగించి ఉండడముచేత ఈ ప్రయోగములు దుష్టములు కావుగాని వీటిని అగ్రాహ్యములుగా భావించి చేసిన లక్షణము మాత్రము దుష్టమవుతుంది

ను ం చి

టీక॥ మొదలి ఛందము వద్ద నుంచి వారడిగిన దాని వద్దకి నాయెనని చెప్పెడిది

అప్ప IV, 140.

ఉ॥ విన్న దనంబు మించెఁబురి వెడ్డి నప్పటినుంచి నీ మొగం
బున్న లెఱుంగుఁ గాంచిదిగు లొందుచు నుందునిదమొయంచుమీ
యన్నకుఁ దల్వహోదరుల కాప్తులకుఁ బుధమే కదన్న రీ
కన్నుల నీల వక్రుఁపులం గ్రమ్మెడి దెల్వఁ గదన్న లక్ష్మణా

ఉ॥ రా పుట. 231.

క కవరాని దుశ్శకునములం
గనినప్పటి నుంచి మనసు గలగెడు నాకుఁ
వసులేల మరల బోదమె
విను జూచిన నిమిషమడించె నెవ్వగలనికఁ॥

,, పుట. 231.

క॥ మీరలు వచ్చుటమాకుం గోరికబహుశాస్త్రనుంచి కుదురైనదిలో

సకల కథాసారసంగ్రహము II 47.

ఎచ్చటినుంచి (చెన్న ఐ 1-223) పరిణయమాటనుంచి (పట్టాభిరాం. II పుట 53) ఇందర్శిలోకమునుంచి (పట్టాభిరా II పుట 72) ఖిల్లాలో నుంచి (రంగ చ II 155) ఎక్కడ నుంచి (విజయ. I 109 od Edn పల్లెపట్లల నుంచి (హంస. V 40) తల్లిగర్భమునుంచి (కృ. శతక V 5).

వద్ద

నన్నయాది ప్రాచీనకవుల గ్రంథములలో ఒకారాదిగా ఉన్న శబ్దములు కొన్ని ఉత్తరాంధ్ర కవుల గ్రంథములో వకారాదిగా ఉన్నవి. సంస్కృతములో వకారము ఉకారముగా మారుతుంది దానికి సంప్రసారణ మంటారు. వచ్-ఉక్త, ఉక్తి ఉవాచ తెలుగులో ఒకార వకారములకు అట్టి సంబంధమున్నది ద్వాదశి ద్వారము స్వామి శబ్దములు దోడసి,

దోరము సోమి అని తెలుగులో మారినవి ఇంగ్లీషు భాషలో on y a one శబ్దములలోని on one ఏలాగున ఉచ్చరిస్తున్నారో one కూడా పూర్వము ఆలాగునే ఉచ్చరించేవారు నేడు ‘వన్’ అని పలుకుతారు ప్రాకృతము ద్వారా వచ్చిన ఉపాధ్యాయ శబ్దము తెలుగున ఒజ్జ అయినది ఒజ్జలవారు నేడు వజ్జలవారు అయినారు తల్లావజ్జలవారు ‘నూరావజ్జలవారు అని ఇంటిపేళ్ళు మార్చశక్యము కాదు ఋవర్ణము ‘ఓరు లోనిది

శబ్దరత్నాకరమందు కొన్ని శబ్దములు ఒకారాదిగాను వకారాదిగాను ఉన్నవి (మూ ఒంటి వంటి ఒరవడి వరవడి ఒరగొడ్డెము వరగొడ్డెము ఒద్ద వద్ద ఒద్దిక వద్దిక) కవుము వకారము యతిస్థానమందుండే టట్టుగా ప్రయోగించిన శబ్దములు కొన్ని ఉన్నవి

కన్నడములో ఒంగు తెలుగులో వంగ ఇట్లె ఒల్లెతనే కన్నడశబ్దము తెలుగులో వల్లే వల్లె అని వకారాదిగా ఉన్నది హీం ఉస్తాద్ తెలుగువారి నోటన వస్తాదు అయింది వల్-ఓర్గుము ఒల్ అంటారు ప్రాచీన శాసనములందు ‘శిలాక్షరములు గా ఉదాహృతమైన గామ వామములు ‘ఓడమేవు ఒడ్డవాది కొంతకాలారకు వాడరేవు వాడ్రేవు (వడ్డాది) వడ్డాదిగా మారిపోయినవి ఈ పేళ్ళు కొందరికి ఇంటిపేళ్ళుగా నేటివ్యవహారమందున్నవి పూర్వకాలపు శబ్దములు రాళ్ళమీద రాగిపట్టాలమీద మొదట చెక్కినట్లే ఉన్నా రానురాను తెలుగువారినోటను అవి మార్పుచెందినవి నేడు ఆవే సాధుశబ్దాలు బ్ర శ్రీ వడ్డాది సుబ్బారాయ కవిగారు తమ యింటిపేరు మార్చుకోలేరు మార్చుకొంటే వ్యవహారహాని ఓరుగంటలు నేడు వరంగల్లు అయినా పూర్వకాలమందే ఓరుగంటనుండి మన దేశము వచ్చినవారి యింటిపేరు నేడున్న ఓరుగంటివారే దేశభాషలోనిశబ్దములు

కూడా ఇట్టివే అని పండితులు తెలుసుకోలేకపోవడమువల్ల నేటి దేశభాష గ్రామ్యభాషగా నింద్యమయినది

వకారాది శబ్దము సమాసములోగాని వాక్యములోగాని మొదట నుండనప్పుడు తరుచుగా వకారము ఒకారముగా మారుతుంది అగరు వత్తులు=అగరొత్తులు (శతావధాని కృత్తివెంటి సుబ్బారావుగారు ప్రయోగించినారు) కొవ్వొత్తి ఈదొత్తి మయినపొత్తి-వీటిలోని ఒత్తి వత్తి శబ్దమే కదా వంగవోలు వంగోలు ఒంగోలు అయినది మొదట 'వంగ పోలు అగా ఉండును వచ్చు వండు వద్ద పడ్డించు మొదలయినవి కూడా వీటివలెనే వ్యవహారములో మాగడము తెలుగు భాషాస్వభావమునకు విరుద్ధముకాదే అందుచేతనే ఎప్పుడొస్తావు 'ఇప్పుడొచ్చాడు వేమొండు కొన్నాను 'అన్న మొండుతున్నాను నాకొద్ద కొందరు 'రావద్దు' రావచ్చును వద్దంటే ఎందుకొడ్డిస్తావు' అంటారు

ఇట్లు గ్రంథాలలోకూడా కనబడుతున్నవి ప్రయోగములు వేంకటేశ శతకమందు (చూ పద్యం 31 34) వంచు మారుగా ఒంచు, (చూ 64) ఒరపు మారుగా వర నరసింహశతకమందు (చూ 51) తెన గృహంబునకు నీదాసులొచ్చిన చాల భజనకీర్తనలలో 'రాము డొచ్చెను జూడరే 'ఎదురుగా శ్రీరాము డెప్పుడొచ్చునోయని భక్తులు పద్యాలలోను పాటలలోను ఇట్లు ప్రయోగించి ఉన్నారు ద్విపద భాగవతములో కోనేటి వాసుడు 'మెఱయు నీతడు దోప మీఁదటఁ జాల, నొఱగకటంబున నొత్తురొగిఁ బ్రజలెల్ల' అని ఒత్తురు ప్రయోగించినాడు ఈ ద్విపద శబ్దశాస్త్రకారమందు ఉదాహృతమై నది (చూ ఒఱగకటము) పట్టాభి రామాయణమందు (చూ ఆం 2) చ మతులును వృద్ధిపొందెదరు పోదరు లొత్తురె-అని కవివ్రాసినాడు

కవిజీవితములో గురజాడ శ్రీరామమూర్తిగారు కృష్ణానది వడ్డున (చూ పు 512) అని వట్టుపెట్టుకొని (చూ పు 528) అని వ్రాసినారు ఇట్లే వగరు ఒగరు వల్లెవాటు ఒల్లెవాటు వయ్యారము ఒయ్యారము వార ఓర వాడ ఓడ వడంబడిక ఒడంబడిక వప్పగించు ఒప్పగించు వదులుగా ఒదులుగా వనులు ఒనులు (ఊనులు), వడ్డగ్లు ఒడ్డగ్లు వకటి ఒకటి వాము (ఓమము) లోకములో ఉన్నవి వ్రాతలలో అనేకులు ప్రయోగిస్తున్నారు కొందరు ఒకారము వొ వలె పలుకుతారు అట్టి రూపాంతరములు పాణిన్యాదులు అనుశాసించినారు

ఉ కిమ్వుక్తమ్ ఊఢ వోఢా వేదమందు వోచ వోచత్ వోచామ ఉవాచ వవాచ మిు అనేకమున్నవి (వచ్ ధాతువు అవోచత్ వంటివి పాణిని కాలమందుండేవి అవి శిష్టశబ్దములుగా ఎత్తుకొని అనుశాసించినాడు

సంప్రసారణమును గురించి చెప్పివప్పుడు, తెలుగులో వకార ఉకార ములకు సంబంధము వంటిదే యకార ఇకారకముల కున్నదని చెప్ప వలెను ఎర్రన్న ఎల్లయ్య ఎంబన్న వంటి శబ్దములు యర్రన్న యల్లయ్య యంబన్న అని వాడుతున్నాము అవి అసాధువులనగూడదు శిష్టవ్యవహారమందున్నవి కొప్పకవులు ప్రయోగించినారు శృంగార కాకంతల ములో పిల్లలమర్రి పినవీరభద్రుడు 'యజ్జనామాక్యుననుజన్మ డపీహభూమ ణాంఘ్రి" అని యతిస్థానమందు యకారముంచి మరీ ప్రయోగించినాడు. 'ఎతి అని పండితులే వ్రాస్తున్నారని కీ శే మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రిగారు చెప్పినారు సాహిత్యరత్నాకర కర్త తస్మాత్పర్వతవాధనూ జలధేశ్చి యల్లమాంబావియద్ గంగాసంగజాషోల పద్మణ మణోర్లబ్ధోదయ శ్చంద్రవత్ అని 'యల్లమ" శబ్దము వాడినాడు. మల్లికార్జున పండితా రాధ్యుడు శివతత్త్వసారమందు " శివలో కావాప్తిం బడసెఁగాదె

యంబనసీచేన్ (చూ పద్య 425) అని యవర్ణము యతిస్థానమందుంది
కాదు. అది 'అంబన" అని భ్రమపడకూడదు ఇట్లే 'యడవల్లి 'యన
మంద్ర అనే గ్రామనామాలు ఇంటిపేళ్ళుగా ఉన్నవి యకారాది
సంస్కృత శబ్దాలు అరవములో ఎకారాది శబ్దాలయినవి తెలుగులోకూడా
ఎగ్గొన్న ఎతిరాజాలు ఎజమాని మొ ఉన్నవి సిద్ధిర్లోకాత్ అనే
వచనమునకును 'అపభ్రంశము" 'అనుకాపనము"అనే శబ్దములకున్న అపా
ర్థము కల్పించుకొని తెలుగు వైయాకరణులు తాము మోసపోయి దేశ
భాషకు దురవస్థ తెచ్చిపెట్టిరాయ

1911 వ సం నవంబరు నెల 24 తేదిని చెన్నపట్టణములో పచ్చ
యప్ప కళాశాలాభవనమందు కూడిన "గ్రామ్యదేశ నిరవధిసభ"లో అధ్య
క్షులుగా నుండి కీ శే రా బ కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు
"గ్రామ్యభాషలో గ్రంథములు వ్రాయుటవలన వాఙ్మయాభివృద్ధి కాని
కాదు' అని తమ అభిప్రాయము చెప్పి " వాడొచ్చాడు అని వ్రాసిన
యెడల రెండవది వచ్చుధాతువా? ఒచ్చుధాతువా యని సందేహము గల
గును" అనే ఆక్షేపము ఉదాహరించిరాయ (చూ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్
త్రిక I పు 157). ఈ ఆక్షేపోపన్యాసము నేనుచూచినవెంటనే పంతులు
గారికి మీద వివరించిన సమాధానము తెలియజేసినాను. ఉక్త అవోచత్,
ఊవాచ ఊవచ ఉచము వచ్మి వక్తి వాక్యం మొదలయిన రూపములన్నీ
వచ్ ధాతువునుండే కలిగినవని పాణిని అనుశాసించినట్టే తెలుగుపండితులు
వచ్చు ఒచ్చులు అనుశాసించవలెను అని నేను చేసినవాదము నిరాకరించక
నేను సంగ్రహించిన 'ప్రయోగములు తనకిస్తే తానే ఒక వ్యాకరణము
రచిస్తానని చెప్పిరాయ వారు కోరినప్రకారము రావద్దనున్న ప్రయోగములు
పంపినాను 1919 వ సం డిసెంబరినెల 28 తేదిని పంతులవారి ఆనందాశ్ర
మములో కూడిన విద్వత్సభలో తాము అధ్యక్షత వహించి "వర్తమానాం

ద్రభాషాప్రవర్తక సమాజము' స్థాపించిరారు అయితే ఆ సంవత్సరమే మే నెల 27వ తేదిని వారు దేహత్యాగము చేసినందున వారు చేయదలచుకొన్న పని జరగలేదు నా ప్రయోగసంచయము నాకు మ జయంతి గంగన్న పంతులుగారు పంపించివేసినారు అవి బ్ర శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు తమకిమ్మని కోరితే వారికిచ్చినాను వారు వీటిని తమ ఆంధ్రభాషానుశాసనమందు ఇమిడ్చినారు

ఓ పద్యబాయక కవగూడి ముద్దరాలు
పదము లొత్తంగనలరు భూపాలదేవి
మొనపికంటికె యదె చిన్ని ముద్దరాలు
పదములొత్తంగ జనెడు దుష్పదమునందు ఈ॥ వై 28

ఓ॥ చేరి భుజియించి దూర్వాసశేఖరుండు
వామదేవపవిష్ఠుల పద్దనిలిచి
మ్రొక్కి కూర్చుండె యమ్మునిపుంగవులకు
నవరస మెఱింగి యొకమాట యనియెనపుడు పట్టాభిరా పు 60

ఈ॥ ముద్దులగుమ్మకెంతయును మోడికనంబడు నేను బ్రేమచే
పద్దికి జేగరాగ దలవంచుట గన్గొని మోడి యుండునా॥ పార్వతీ 79

ఓ పర్వదివిజాలు దిక్పతుల్ సన్మనులం
గొలంప దన్మంత్రమహిమంబుఁ దల పరిది
గాన శాకంజగర్భుండు కడురయమున
వచ్చి యానరనాయకు పద్ద నిలిచె భార (చిత్ర) V 168

కో॥ ముద్దిచ్చును గోపాలుడు
పద్దను నడయాడుచున్న వార్తలు విన్నఁ
గద్దించును లేదన్నను
బద్దించును జాడకున్న పరికాపించుఁ॥ రాధా 5.

గీ అంచుఁ దనుఁగేలి యొనరించు మించు బోండ్ల
గాంచి తలపంచి సిగ్గుచే గలక బాఱు
వారిజానన వీనుల వద్ద జేరి
బుద్ధిరా నిట్టులను రాధ బుజ్జగించి రాధికా 107
ఉ కొంచక లేయనుంబవలు గోవెల కీత డు పువ్వుదండ ల
ర్పించు నెపంబునం బరిచరింపుచు నుండి నటుండి యొయ్యనే
పంచను బొంచి యర్భకులు వద్ద దొలంగిన పిమ్మటం బిలం
కించ గ నోపు నీపసి డి గిన్నియ సందియమేల దీనికిక్ వైజ V 109
ద్విపద వచ్చి యా దశకంతువద్ద నిల్చి రంగ రామా 23
పీ కన డొడ్డ నున్న ప్రభా 108
ద్విపద ఏవిధి బ్రాణంబులిక భరియింతు నావద్దభాయ డు నా బ్రాణపదము
ప్రభులింగలీల X
ద్విపదll వచ్చియున్నది మనవద్దకు మాట XV

పట్టుకో

ప్రాగ్భవార్థక రూపమైన పట్టుకొనుము తుమర్థక రూపమైన 'పట్టుకొన(న్', వ్యతిరేకక్వార్థక రూపమైన 'పట్టుకొనక' లోకవ్యవహార ములో 'పట్టుకో పట్టుకో (న్', పట్టుకోక అయినవి

ఈ మూడు విధములయిన శబ్దములలోను మొదటిదానికే బాలవ్యాక రణము (క్రియా సూ 60) లో 'ముట్టుపరంబగునపుడు కో శబ్దంబు కొనుపు బహుళంబుగా నగును' అనే సూత్రము ఆధారముగా ఉన్నది మిగిలిన రెండింటికిన్ని బాలవ్యాకరణములో ప్రత్యేకించి సూత్రమేదీ లేదుగాని పై సూత్రముక్రింద 'బహుళంబనుటచే దీనికి నొకానొకచో నతిచారంబని యెఱుంగునది" అనే వాక్యము ఆధారముగా నేనుకోనిసూత్రంబుల్లో జెప్పిన

A C No —

మువర్ణకడుబ్వర్ణకంబుల యొద్దఁగాక తక్కిన మిజే నుజే ప్రత్యయాది సమావేశంబునండును నీయాదేశంబు కానంబడియెడి దానంజేసి చదువు కోవేర్చిను, కైకోమి ఇచ్చుకోలు పుచ్చుకోలు ఇత్యాది ప్రయోగంబులు రక్షితంబులయ్యె' అని గుప్తార్థప్రకాశికాకారులు వ్యాఖ్యవ్రాసి రాజశేఖర చరిత్రనుండి 'అందుకో వలవిగాదు 'అనుకోసిగ్గయ్యెడిన్' అనే ప్రయోగములుగల పద్యము లుదాహరించిసారు

పైని చెప్పిన మూడువిధములయిన రూపములందున్న కో ఆదేశముగా వచ్చుటకు ప్రయోగములు ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములందు కనబడలేదు గాని 12 వ శతాబ్దాంతము మొదలుకొని నేటివరకున్నగల నుప్రసిద్ధకావ్యము లందు కనబడుతున్నవి పాలకురికి సోమనాధకవి ప్రార్థనార్థకమందు ఈ రూపముం ప్రయోగించినాడు భాస్కర రామాయణములో ప్రార్థనార్థక మైన 'నాటుకో' అనే ప్రయోగమే కాక వ్యతిరేక క్త్వార్థకమైన "కైకోక" అనే ప్రయోగము కూడా కనబడుచున్నది శ్రీనాథుడు పార్థనార్థకమైన 'చేయించుకో' వ్యతిరేకార్థకమైన కైకోవు మొదలయిన రూపాలు ప్రయోగించినాడు. పనుచరిత్రలో తుమున్నర్థకమైన 'కొనఁగాకు 'గో' అనే రూపము 'కన్గొ జాలక" అనే ప్రయోగములో కనబడుతున్నది (చూ అ 2. ప. 48).

అనుబంధముగా ఉన్న 'కొను కే కాక స్వతంత్ర క్రియగా ఉన్న 'కొను కు కూడా 'గో' ఆదేశముగ వచ్చిన ప్రయోగములు నైతము కనబడుతున్నవి. ఇవి సాధారణముగా శబ్దపల్లవములై ఉంటవి

'కామం జీవికి గోక" (హరవిలాసం V 32) 'గోరా కాశీఖండము పు 92), 'ముదమిగోఁజాలము '(విష్ణుపురాణం V 177).

పట్టుకోక, పట్టుకో

చ గితిగొను గోపురాగ్రపరికలిత పంకజరాగ రశ్మిక
లైఅయగు చాయఁ బొల్చు దివసేంద్రుఁ డుసక్కని మింటఁబోవుచో
మఱచి విభాత పాటలిమమధ్యమ సంధ్యకుఁ జేయలేని యా
కొఱతయుఁ దీర్చుకోఁదొగరు కొల్పిన కైవడిఁ బట్టణంబునఁ
ఆమం. 18

కll ఆకలియును నాకలియును గైకో వైకొక్కవాని పై పైచిన నా
నాకపటపు విహగములది గైకొని కడుపేగ నింగికడకై చనియెఁ
ఉ నై 30

కీ ఆ చకోరాక్షి జూచి యో యలయఁబో డి
యేమ ప్రార్థింపఁ గైకోక యిట్టివాని
గాని వరియింప వంటివి గర్వవృత్తి
వల్లసాఁడొక వనములో ననుచుఁ బలికె
కళా V 49

చll యలరులవింటిజోదునకు నప్పటికప్పటి కప్పలించుతో
గలిగెడు
కృం నై I 94.

కీ నిగ్రహములకేమి నీవును నేమున
కోన్యశ్మైత్రి బొదలఁబట్టితెఱఁగు
వడపవలయుఁగాక యొడసిపోఁడు కో
దడవె వేగిరింపదగునె యసఘు
ప్రభా I, 89.

పీll సేవసేయించుతో బిత్తగింపఁడు సుమీ
నాచేత శ్రీ విశ్వ నాయకుండు॥
కాశీఖం 122.

గీ॥ అఖిల కళ్యాణగుణగణా యత్త యత్త
మామ యాదార్య తేజ శ్రమా మహితు డు
ద్ధైర్య నిర్జిత మందరా హార్య భార్య
తనయ యేలయ్య కైకోవు ధర్మబుద్ధి 82.

శా కుంతీ ద్రౌపదులం బ్రభావతి కనుంగో నే గెడుఁ మీరు శు
ద్ధాంత స్త్రీనికురుంబులై కదలిరండంచున్ బ్రియోక్తిన్ మహీ
కాంతుం డాప్తుల నంపి పాండవుల జోకన్ సాత్వికాన్నంబు ల
త్యందాభీష్టత నారగించి సుఖనిద్రన్ జెంది యావేకువన్
జైమిని 104.

మ మడుగున్ నిండ తగ నిండి గండకమనున్ క్ష్మామండలాధీశ యి
క్కడనుండం దరమే జడాశయము యోగ్యంబౌనె నావంటి యె
క్కుడు రూపంబున మించువాని కిట గైకోవయ్య విస్తారమా
కడ నిల్వంగదవయ్య యార్తజన రక్షాదక్ష దిక్షానిధీ దశా 22.

కం॥ ఏరా యోసి నిశాచర
యేరావృత్రారి యెఱుఁగవే నాతోడన్
బోరాడలేవు పోరా
కోరా యభయంబు నిల్వుకోరా తనువున్ దశా 92.

మ॥ ధరణింబొందని కోమలాంఘ్రి కమలద్వంద్వంబులుఁ ఘర్మ కీ
కరయుక్తంబులుగాని ఫాలములు పక్షశ్రోణులన్ బ్రతికే
సరమల్ గందని పూవుపండలు నిమేషవ్యాఖ్యకైకోని దృ
క్సరసీజమ్ములు నల్వరందుఁగనియెన్ గాంతాలలామంబుగిఁ॥
సైమ. V 182.

గీ అనిన బూరు డుదక్కఁ దక్కిన తనూజా
లందరును దండ్రిపలుకుల కపహసించి
జవ్వనంబిచ్చి ముదిమి గో జాలమనుచు
దఁ గిపోయిన నహుషపుత్రకు డు నిసి విష్ణు VI 177

శా ఆర్కేందూపల రత్ననిర్మిత మహాహర్మ్యాగ్రభాగంబులం
దాగ్రోన్ దారకమండలంబు గని ముగ్ధస్త్రీలు రేప్పల్గిన్
కర్కిం ధూపలసన్నిభంబయిన ముక్తాజాలమ జింతచే
దర్కింపన్ దిలకించి నవ్వుదురు గంధర్వాంగనా ప్లవుల్
శ్రీనాథుని భీమే III 93

చ॥ దిగదిగ జేరవచ్చి రతిదేవి యపాయముఁ బొందకున్నికై
తగవున రత్నకుండల కదంబకమందనువే డి పుచ్చుకో
దగువ మనోభవుండు తియతియ్యని సింగిణి బాల ప్పునన్
దగిలిచె దక్షవాటి వితతాచిరంబు బోలు శింజినిఁ V 95

గీ ఇంద్రమాయా మాగ్నేయమైన బలము
వాయుసీయమైశాఖంబు వారుణంబు
యామ్యమును మున్నగా గల యస్త్రవిశేలు
తానగైకొనికైకో డతండు సురల హరవి

శా బీజాపూరఫలేక్షుచాపమణి కుంభీమేచకేందీవరాం
భోజంబుల్ సమమోచితంబులుగ శంభుండేక కుంభస్థలీ
రాజద్గాభరణంబు దక్షునగరీరామాపముష్టింగ వ
ఖ్తోజద్వంద్వ శిఖాంకుర స్ఫురణ నైకోన్ విష్ణురాజ్యశ్రీఁ భీమే

శా కామాంజీకి గోక్ర ోధము నహంకారంబు లా భంబు నీ
ర్ష్యామాత్సర్యము దావలేపకుహనారాగంబులంజేర నీ
కాయుష్యాయణులై ప్రళాంతమతులై యయ్యాశమాంతంబులన్
సేమంబొప్ప గ సంచరింతురు మునుల్ నీవాముష్టింపచుల్ హర.

తే॥ వానిమార్పున జేగోర్కొని మానవతియు॥ శృం నై I 62.

చేయడము

ఈ మొదలగు శబ్దము లసాధువులని అధర్వణుడు నిషేధించినాడు. ప్రతిక్రియనుడాంతత్వం ప్రతీతంతునగీయతే (కారికావళి అజ నూ 98). లోకములో ఈ శబ్దాలు శిష్టులు వాడుతున్నారు గాని కవులు ప్రయోగించ లేదు అందుచేత అసాధువులు అని అతని అభిప్రాయము అయితే అధర్వ ణుని అనుశాసనము మన్నించదగినదికాదని మొదటి ప్రసంగములోనే రుజువు చేసిఉన్నాము శ్రీనాథుడు వాడిన 'కొంట' అసాధువని పేరుపెట్టి నిందించిన అధర్వణుని అనుశాసనము ప్రమాణముకాదు తిక్కనకూడా ఇట్టి శబ్దములు ప్రయోగించినాడని అధర్వణుడు ఎరుగడు ఈ అధర్వణ కారికనుగురించి బ్ర శ్రీ వజ్ఝల చినసీతారామస్వామి శాస్త్రిలవారు వసు చరిత్ర విమర్శనములోను (పు 107) హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యాన పీఠిక లోను (పు. 114) వ్రాసిన వ్యాఖ్యానము చూడవలసినది

త్రివిక్రమ వ్యాకరణమని ఒక వ్రాతపుస్తకమున్నది దానిలో (పు. 49) అడమటమాంతములు భావార్థకములని సూత్రించి

గీ॥ కప్పడంబులదిరె కల్వడంబులంపిరె
పిల్వడములంలేక పెండ్లివారు
రావడంబులెచటలేవు మీ పోవడ
మింతప్రొద్దు తట్టలెత్తడమన అని ఉదాహరణములు ఆ లాక్షణికుడు వ్రాసినాడు.

ఆంధ్రభాషార్ణవములో (II 219) "కదలండు, కదలిక కదలు కదలడమ్మ" అనిన్నీ 'దోగురువాగను దోపడమనగను దోపుడువాగను దోపునాఁగ" (II 292) అనిన్నీ అడమంతశబ్దాలు పర్యాయపదములుగా అంగీకరించబడినవి. అంతేకాక మూడవకాండము క్రియావర్గములో (142) "గీ భావమునఁ బ్రోపు ప్రోచుట ప్రోవడమన బరగు' అని అనుశాసనము

కూడా ఉన్నది ఈ కోశమందు గ్రామ్యములు చేర్చలేదని గ్రంథకర్త ప్రమాణీకరించినాడు

ఇట్లే ఆంధ్రశబ్దరత్నాకరమందు 'మోవడంబనంగ మోచుటయును (97) అని పైడిపాటి లక్ష్మణకవి చెప్పినాడు ద్వ్యక్షరకోశములో గణపవరపు వెంకటకవి ఇట్టి శబ్దములు చేర్చినాడు శబ్దరత్నాకరమందు 'ఒత్తడము వి ఒత్తుట 'త్రివ్వటము వి త్రివ్వుట —ఇట్లు అనేక శబ్దములు ఇట్టివి కనబడుతున్నవి

ఉత్తరాంధ్రకవులు ప్రబంధములలోను శతకములలోను, పాటల లోను యథేచ్ఛముగా వాడిఉన్నారు

"ఈటి వ్యవహారములో ఇట్టి శబ్దములు అపరిహార్యములు ఇందుమూల ముగా ఈ క్రిందివిధమున శాసించడమయినది" అని శాసనములలో వాడుక ప్రచురముగా ఉన్నది 'తీర్మానించడమయినది' అని అన్ని సంస్థల వాయున్ను సమితులవాయున్ను సమ్మేళనములవాయున్ను తమ తీర్మానములు ప్రకటిస్తున్నారు పెద్దఅక్షరాలతో 'గాంధిమహాత్ముని ఎట్టి మరతులను కోర కుండ కారాగృహమునుండి పదలడమయినది" అని ఆంధ్రపత్రికలో ముఖ్య వార్తలు ప్రకటించడము ఆచారమయినది (చూ తేది 5-2-24 పంచిక).

ఈటి తెలుగువారు ఇట్టి అడమంతశబ్దములద్వారా తెలియజేసే భావ ములు ఎన్నయాదులు ఏలాగున తెలియజేసేవారో తెలియక కొందరు ప్రాచీ నాంధ్రభాషాభిమానులు కృతకభాష వాడుతున్నారు 'నీయందుల మాకు నొండుగార్యంబు గలుగుటంజేసి" (సభా I 183), 'అహితమాచరించినది లేదు" (సభా I 184), "మీరు వచ్చినదానికిం గతంబెయ్యది' (విరా I 190), 'ఒక్కడుగు వేఁగెడుదానికి నొర్వను' (విరా I 148). రాయలసీమవారు వేడున్న "ఇట్లు జరిగినదిలేదు" అని వాడుతున్నారు. అరవములో సెయ్‌గిరదు అడిత్తడు మొ శబ్దములు వాడుతారు ఇంగ్లీషు

భాషలో bu d ng wr ng మొ రూపములు కొత్తగా పరిణమించి వచ్చే వర్ణాయాదుల కాలములో కలిమిన్ రామిన్ వంటి కృదంతరూపములు తరుచుగా వాడేవారు పూర్వుల వాడుకలో ఉన్న నమ్మిక అరకట్ట అక్కటికి పడిగ లంపట మొగమోట పుయిలోట గాబ విడియ వింజామర తత్తఱ మొ అనేక శబ్దములకు నేడు అము చేర్చి కవులు ప్రయోగిస్తున్నారు కన్నడభాషలో ఇట్టి శబ్దములు మువర్ణాంతములు కావు తల్లణ తల్లణిసు (=తల్లడము తల్లడించు) సంస్థాపనవంటి శబ్దములు కొన్ని తోపణవలి కన్నడములో మారినవి ఇట్టివి లెనుగులో డకారాంతములయినవి రానురాను మువర్ణాంతములైనవి

తెలుగులోనయినా భావార్థమందు టవర్గకము రాకపూర్వము తవర్గముండేది ఈను ధాతువునుండి వచ్చిన ఈత (కన్న ఈన్త వండు ధాతువునుండి వచ్చిన వంట—ఇట్టి శబ్దములలోని ప్రత్యయము అకారమే రానురాను తవర్గకము కృదంత ప్రత్యయము టవర్గకము భావార్థక ప్రత్యయము అని వైయాకరణులు విడదీసినారు పిమ్మట చేయటము చేయడము మొ ఎర్పడ్డవి

ఈ అడమంతశబ్దములు ఇప్పుడు మువర్ణాంతశబ్దములలో చేరి వాటితోపాటు వీటికిన్ని మువర్ణమునకు పువర్ణాదేశముగూడా నేటి వాడుకలో కనబడుతున్నది ఉ ఁఈ పని చేయడపు తఱంపుతో వచ్చినాను (ఆంధ్రపత్రిక తేది 8-9-22 సంచిక పుట 12.) ఇట్లు భావమును బోధించుటకు సౌకర్యములు వాడుకలో వాటంతట అవే ఏర్పడుతూఉంటవి ఇట్టి సౌకర్యములు మనోభావము వ్యక్తపఱచడమునకు మిక్కిలి అనుకూలమయినవి వీటిని తృణీకరించడము వివేకమనిపించుకోదు

మీదను వివరించి చెప్పిన హేతువులనుపట్టి చేయడమువంటి శబ్దములు సాధువులు అని సిద్ధాంతముకాదా?

చేయడము

వీ॥ కడవన్నెబొమ్మ చెక్కడపుఁబొక్కపుఁబోఁడి	
పగడంపు నిగరంపు పట్టియలకు	ఉ రా పుట 222.
వీ॥ తొలుచేల్పురా ప్రతిమల చెక్కడపు గండ	
పెండెంబు డాకాల దండిదాప	పుట 43.
వీ॥ నెలతొలమంచి వన్నెలమీఱ గట్టున	
కట్టడమడుగున గ్రాలుతుండ	కవిజనచ చ 23.
వీ॥ దాని చక్కదనంబును దాని మెఱు గు	
దాని కట్టడపుంబని	పుట 24.
వీ వీరెత్తువేళల నీరెత్తు బాదు పా	
దునకుఁ గాలంపలుపాందుగ నమర్చి	
త్రవ్వటంబులతతి ద్రవ్వటంబులుపెట్టుఁ	
దగినట్టు కట్టుగుద్దలిగడించి	కళా IV 78.
వీ॥ అనిన వాచార్యవచనంబు లాదరించి	
యింద్రుఁడనుపఁగ ధాత్రికిఁబోఁగి యగ్ని	
మొదలఁగాశీపురమునకు మట్టడముగ	
సకలగృహాములఁ దనమూర్తి సంగ్రహించె॥	కాశీఖ V 301.
ఆ॥ మనసునాదు వాపు మానినీమణులార	
ద్రోలెదమాలి గట్టిపెట్టిరండు	
కాశయున్న వన్నుఁగిదలింప కూరక	
యిందుఁడనివ వారలలుపుట్టి॥	చంద్రా II.

ఉ॥ పూర్ణవతిని వెదురుకొని కా గిలించి యే
కాంత మండపమున నధివసించి
యటఁ గుఱిందు సేమమడయుచుఁ దండ్రివా
యడము జూచి భక్తినందియందు — కైమిని VIII 82.

ఉ॥ వెల్లువ మొట్టిన పగిదిం
బల్లదమున గూడఁబాతితనుఁ దనసైన్యం
బల్లను ముసరఁ గ దానవ
వల్లభుఁడట్లఱచుచుండె వావిడిచి పడిన్॥ — నిర్వ IV 94.

ఉ॥ తలచగ వెనుసందడిలో
నిలుకటమున బడ్డ నృపతియీవగ్రహమున్
దొలఁగుట యభీప్సితార్థం
బలచేతికి వచ్చినట్లయని వెత కుడుచున్॥ — సైప IV 124.

ఉ॥ తనదో చడమునకెవ్వా
రును వెడిందాఁక దొరకరు చకోరనిలో
ఘన స్థానశ్రేసి చిత్తం
బునఁ జింతిలుచున్నవాఁడు పొదలెడు వెతచేన్॥
— పంచమయోగి IV 202.

పీ॥ వర్మగరోత్పక్తులు నక్కటుక్కలు నింత
నయగారములు బహు వాటకములు
స్ఫీల్మపిచ్చ విధ్వల్లు పీఁకవన్నిథుల్లను
వెలుంచఁదనఁబులుఁ బ్రేలదములు
వక్రభావంబులు వలకారిబాగులు
వలపి యొల్లములును వట్టిపలు
కోరడంబులు సాళగింపులు కిల్బిసా
క్రీడనంబులు నడకించు వగలు

బాసపోసనములు విడంబనములు భ్రమలు
లేవి మచ్చిక లివి యాదియైన వివిధ
దుర్గుణంబుల ద్రోవులు ద్రోహమతులు
వారి కాంతలఁ దడవిన వచ్చుఁగీడు ॥ పాండు III 43.

వీ గీ ఓరచూపులు చిఱునవ్వు లాదుగుఁ బాట్లు
తప్పఁజొక్కులు మైదువఁ గప్ప పగలు
తెచ్చు కోల్గొనుటలను మోరఁత్రిప్పడమ్మ
లలరఁ గేలిక కరుదెంచె నల్లగంధి పూర్వ V పుట 98.

చ విడిగవ గుచ్చె మస్తకము వింతగఁ దీరుచుఁ గెంపువాళ్ళచె
క్కడమువఁ దళ్కుతళ్కురవగా ,, V పుట 104.

వ॥ ఈ రథబృందంబుల యిఱుకటంబు వెదలి నిలుతమని
భారత. విరాట. V 211.

గీ॥ ఎత్తినప్పుడు విడియుఁబో నిఱుకటంపుఁ
దెరువువందు వడపుసెడి తిరుగఁబడిన
యిట్టిరొడ నిద్రవోయెడు నవపరమున
శాత్రవుల బెట్టుపైఁ బడి చంపవలయు సౌప్తి I 25.

ఉ॥ నావుడు నవ్వుటాలకనివం బవశాత్మజ యింత యేటికిం
గేవల యోధవే పరుల కిల్బిషముల్ దలపోయ కిమ్మయిక
జావడమైనఁ జాచి యిది చంపము కాదని యంటిఁగాక
చేవయు లావు నీవు మునుచేసిన భంగులు నీకెఱుంగవే ॥
ఉద్యో III 61.

చ॥ స్తుతులు ప్రపంగముల్ కథలు నుద్దులు వాఁతలు రాచకార్యముల్
చతురతఁ జేతిహాసములు శాస్త్రములుం దగు జాతి వాదులఁ
బతకడముల్ పురాణములు పాపెఱలుం బ్రిహోసకంబు లిం
గితములు జారజారిణుల కేళి చరిత్రములన్ వచింపుఁ ॥ హంస II 43

చేదాము

"ఉభయ ప్రార్థనంబున దుగాగమంబున కర్త్వంబగు" (బాల. క్రియా 30 సూ)

"చుపర్ణంబుకో దుర్ద్ధారంబు తకారంబగు" (బాల క్రియా 103. సూ)—

ఈ రెండు సూత్రములలో మొదటిదానినిబట్టి మనము చేయుదము, ఆడుదము, వినదము మొదలయిన రూపములున్నూ, రెండవదానినిబట్టి (మనము) చూతము, గెల్తము, నిల్తము మొదలయిన రూపములున్న లక్షణ సమ్మతములైనవనిన్ని అందుకు భిన్నముగా ఉన్న చేతాము చేదాము, ఆడు దాము, వినదాము, చూతాము, గెల్తాము నిల్తాము మొదలయిన రూపాలు లక్షణ విరుద్ధములనిన్ని కొందరి అభిప్రాయము

చేయుదును ఎట్లు చేతును అయినదో చేతును గురించి ప్రాసిన అవతారికలో చర్చించితిమి చేతుము అనే రూపము వాడుకలోనికి రాగానే చేతము అనే ఉభయ ప్రార్థార్థక రూపము ఏర్పడినది దానికి రూపాంతరముగా చేతాము వాడుకలోనికి వచ్చినది చూతాము తూదాము అన్నట్లే చేతాము చేదాము అనికూడా అంటున్నారు లోక ములో. ఈ రూపాలు చాలాకాలమయి పదాలలోను పాటలలోను తరు చుగా వినబడుతున్నవి. మధ్యపర్ణముమీది హ్రస్వముగా ఉన్న అచ్చు వాడుకలో దీర్ఘమైనది. ఈ దీర్ఘము ఏమి తప్పు చేసినది? రెండున్న పాపపుపులే అనవలెను. సంస్కృతం మొదలయిన తక్కిన భాషలకు వ్యాక రణాలు వ్రాసినవారు అట్లే అన్నారు. సంస్కృత భాషలో నసంధ్య సహాంపృ, జల్పక, జల్పాక, ఖ్యామక, ఖ్యామాక, నియమ, నియామ, విరమ, విరామ, ప్రవహ, ప్రవాహ నిస్వన, నిస్వాన ప్రశమ,

ప్రభావము; ఉపచ, ఉవాచ, చకర, చకార మొదలయిన రూపాలు సాధు వులుగానే గ్రహించి వాటికి అనుశాసనం చేసుకొన్నారు.

లెలంగుభాషలో—గలను, గలాను, వలదు, వలాదు; మఱుక, మఱొక; వినఁగల, వినఁగాఁ, ఏతము, ఏతామ; ఎవ్వరు, ఎవ్వారుఁ మొదలయిన రూపాలు కనబడుతున్నవి. వాటితోపాటు చూతము, చూతాము, చూదాము మొదలయిన రూపాలుకూడా లోకములో ఉంటే గ్రహించవలసినదే.

అధర్వణకారికావళి వ్యాఖ్య (పు. 120) లో "రామచంద్రుని చూడరారే పోదామిపుడు" అని ఉదాహృతమై ఉన్నది. అంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక (IV, 396) లో ఉదాహృతమైన జగన్నాధ మాహాత్మ్య ములందు "చూతామనుచుక" అని 'తా' పదాదినిగల ప్రయోగమున్నది.

ఛేదాము

మ॥ అవినం బక్కున పవ్వి బాలకులు చోద్యంబయ్యె రామయ్య
వనువాక్యంబులు నూరులేని పాలిమేగన్నట్లు పద్మిన్యక్కచా
రిని నీ కొందలు చిద్దలన్నగతి నోరీ నీకుఁ దోఁబుట్టువే
వినమేకైవడి బావగార్గే కెపుమా విందామ నిక్కంబుగాఁ.

చెన్నఱు. III, 112.

పీ॥ పూఁబోణులార యీ పొదరింట్ల చెంతను
పవీయింతమా దేవపారిజాత
కుసుమముల్ గోతమా మునురుఁదెంట్లనుఁదోలి
మధుపానములు సేయ గదలందామ

పులినదేశములందుఁ దిరిచి బంతులుదీజి
యానందమయిాల్మ యాడుదామ

కాళికాస్కంధ సంకాశదేశములందుఁ
బుష్పశయ్యలమీఁదఁ బొందుదామ

సరిజనములంది కోశాము చలువ చప్ప
రముల విహరించి పత్తమూ రాజ్యమింత
హారసలనుబట్టుకొందాము యగరుగంధ
ప్రోఁతెలలర వరత దృష్టిఁ బొందుద్దాము పట్టాభి III 78.

మ॥ కోటలో పల నిల్వమటుగానిచో రంగా II 181.

గీ॥ వారిని గని రాధ యల యాటలాడుదామ
పడకటింటికి రమ్మని తోడరిపిల్వ
సాడఁగూడవచ్చెద వను నిశయమున
నవ్వి రాధికామోధవుల రవ్వియ రాధికా 1 57.

వీ॥ గాతమీ స్నానం గడదేఱుదామంచె
మొనసి చెన్నిళ్ళలో మునుఁగలేరు. నృ. శేతక 8

వీ॥ ఎగిరి పాయ్యేటందు కేయుపాయంబైనఁ
జేయఁబోదామంచె చేతకాదు

కా॥ శోభాప్రభవములో ప్రవృద్ధమదరక్ష జూతాము రమ్మంచు.
చారులీలావిలాసము.

కోసము

శబ్ద రత్నాకరమందు "కోసము - చే అవ్య. నిమిత్తమును దెలుపునది. ఉ. భూసుతకోసమేఁ గనుక బొంకితి నేనియుఁ బెద్దకాలముం, జేసిన శా తపంబు రహిఁ జెందకనిష్ఫలమా 1 ఉ. రా ఆ (8) ఆ" అని యున్నది. ఈ ఉత్తరరామాయణములోనే "వలరాజుకోసమై" అని మరియొకచోట (చూ.పు. 21) కంకంటి పాపరాజుగారు ప్రయోగించిరారు వీరికి పూర్వము ఎంతకాలమయి ఈ శబ్దము భాషలోనికి వచ్చినదా స్పష్టముగా చెప్పలేము గాని, ఇది ప్రాచీనకవుల గ్రంథములందు మాత్రము కనబడలేదు.

ఈ కోసము తెలియజేసే అర్థమందే 'కోసరము' అనే శబ్దముకూడా కొందరు ప్రయోగించిరారు ఇది తరుచుగా కన్నడము సంపర్కంగలవారి వ్యవహారమందు కనబడుచున్నది. తెలుగువారి వాడుకలో కూడా ఉన్నది. వావిలికొలను సుబ్బారావుగారు అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి మయూఖము (సంపుట 7 సం I పుట 4-1894)లో ప్రకటించిన పంచరత్న వీసములలో మొదటిదానియందు సాల్వవే చరణాన "ఓసరిల్లక విద్దకోసరంబు" అని ప్రయోగించిరారు

తమిల నిఘంటులో 'ఓసరం' అనే పదముక్రింద ఇది 'కోసరం' అనే శబ్దముయొక్క వికృతి అని ఉన్నది దీనికి నిమిత్తము అని అర్థము, కన్నడ నిఘంటులో ఓస్కర, ఓసుగర శబ్దములు నిమిత్తమనే అర్థములోనే ఉన్న వనిన్ని చెప్పిరారు

సంధివశమున 'ఉండి నుండి 'నుండి, 'అంచే నుండి 'గుంచె' వచ్చివట్లే 'ఓసరము నుండి 'కోసరము వచ్చినది గాబోలు. 'ఓసర శబ్దము 'అపసర శబ్దమునుండిపచ్చినదేమో 'మూడవ శబ్దము 'మూడో'గాను, 'అపసరిల్లు శబ్దము 'ఓసరిల్లు అయినట్లే 'అవసరము 'ఓసరము కావచ్చునేమో.

లక్ష్మీనరసాపురంలో అష్టావధానం చేసినప్పుడు తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులు విచిత్రంగా కోసము, కోసరము ప్రయోగించిరారు.

"ఉ॥ కొప్పరపుం గవీశ్వరుల కోసము వేంకటరామకృష్ణులక్
దప్పుడు త్రోవనుండి సుపథమ్మునకుక్ మరలించుకోసముం
దప్ప మటొండుకోసరము తావక భారము పూనలేదు నీ
కప్పని తీర్చు కోర్కె యిక నక్కట అలేదు శేతావధాన మా॥

ఈ కోసము, కోసరము శబ్దములు ప్రాచీన భాషలో లేవు గనుక, వీటి భావము తెలియజేయవలసినప్పుడు నన్నయాది కవులు 'లోకహితంబు పొంచె, వివాహంబు సేయుపొంచె, చూచు కేడ్కకై, చూడవేడి నీకై, వీక్షకై, నీకుంగా, నీకొఱకు మొదలయిన రూపాలు వాడేవారు

కోసము

ఉ॥ ఎవ్వరి కోపమీవగల కేమి యిఁకఁ బదమంచు అని. I 111

ఉ॥ మానవులార రోగములు మానను లేములు లేవు సంపదల్
జానగు దుఃఖముల్ దొలఁగు జాఱునఘంబులు మందబుద్ధులై
దీవతనొంద వేటికి పతి స్థిరభక్తినిఁ గొల్వఁడీ పరా
ధీనులఁగాక మీరు పసుదేవ కుమారకు ముక్తికోసమై అప్ప IV 314.

ఉ॥ భూసురకోపమేఁ గవక బొంకితి వేనియుఁ బెద్దకాలముఁ
జేసిన తాతపంబు రిహిఁ జెందక నిష్ఫలమౌ జనంబు వి
శ్వాసము నొందఁ జేయుటకు స్వాంతము గల్గిన మీరు కోరిన
ట్లే సధవారలెల్ల విన నియ్యకయుఁ శపథంబు వల్కఁడిఁక ॥
ఉ రా పుట 313.

పీ॥ ఎలమితోఁ గపిరాజు చెలిమి పాటించుట
నీకోసమేగదా నీరజాక్ష ,, 317.

పీ॥ బలరాజు కోపమ్మె యలవసంతుఁడు గుంపు
వేసిన చిలుక తెవేలనంగ ఉ. రా I, 21.

పీ॥ ఒరపాయి జిలువ సన్నరుమాలు సాఁబగంచు
వివరింప నిదె పట్టు అవిక కనును
దెలువాయెఁ బ్రొత్తసందుల వస్త్రమని యెంచి
కొననిదె పయ్యంట కోసమనును నిరం II, 45.

ఉ॥ వేసవి దగ్గరాయె మిము వీడుటకుఁ మనసొగ్గదాయె మా
వాసము దూరమాయెఁ బర వాసమొనర్పఁట భారమాయె మా
కోసము తల్లిదండ్రు లిది గో యిదిగో యని మాఁటలాయె వి
శ్వాసమెసంగవే సెలవొసంగివఁ బోయెదమయ్యె భూవరా ॥
బాబారాజు తిరుపతి వేం. కవులు.

లొగకంటికోసమై (రాధికా III 118) ఆడినకోసము (సైజ III, 96) ఐంటికోసమై (సైజ. IV, 5) దానికోసమై (హంస. III 36) రాళ్ళకోసమై (కాళ. శతక. 28) ముక్తికోసరము (నృ శతక. 7) కూటి కోసరముకై (నృ. శతక. 52).

అయితే, అంటే

తెలుగులో చేదాద్యర్థకముగా వస్తయాదులం సమాపక్రియారూపము వకు 'ఏని చేర్చేవారు. నేనుజేసితిజేని, నీవు వేసితివేని (వేసితేని), వాడు వేసెనేని, మేము, (మనము) వేసితిమేని, మీరు వేసితిరేని, వారు వేసిరేని మొదలయిన రూపములం, ప్రాచీనకావ్యములం దున్నవి. ఇవి ఒక్కొక్క క్రియకు మూడు కాలములందు, మూడు పురుషములలోను, రెండు వచనముల లోను వివిధముగా ఉంటవి నేడు వీటికి బదులుగా ఒక్క రూపమే మనము వాడుకున్నాము నేను చేస్తే నీవుచేస్తే, వాడు చేస్తే, మేము (మనము) చేస్తే, మీరు చేస్తే, వారు చేస్తే అని, ఒక్క 'చేస్తే అనే రూపము అవ్యయముగా పరిణమించినది. ఎంత సులువయినదో చూడండి మన వాడుక! ప్రాచీనాంధ్రమందున్నట్టే సంస్కృతమందున్నది; గాని హిందీ మొదలయిన నేటి "అపభ్రంశ జాత"ములయిన భాషలలో నేటి తెలుగులో ఉన్నట్లు ఒక్కరూపమే పరిణమించినది. భాషాదేవి చాలా కాలము కష్టపడి కన్నది ఇట్టి సుకరమైన చేదర్థకరూపము. సవరభాషలో చేదర్థకరూపము సంస్కృతములో నున్నట్లు, ప్రాచీనాంధ్రములోనున్నట్లు నిష్పన్నమవుటచేత సవరలు కానివారికి ఆభాషలో వ్యవహారము కష్టముగా ఉంటుంది. వ్యతిరేకార్థమందు వస్తయాదులు నేను జేయనేని, నీవు వేయ వేని, వాడు వేయడేని, మేము (మనము) వేయమేని, మీరు వేయరేని, వాడు వేయడేని అని మూడు కాలములందును ప్రయోగించిరారు. కాలము

ప్పట్టపర్చవలసివచ్చినప్పుడు అనుబంధముగా వాడేవారు ఉ॥ నేను జేయ నాద్యుడనేని (వర్తమానము) నేను జేయనయితినేని (భూతము) నేను జేయనగుదు నేని (భవిష్యత్తు) మొ॥ అయితే ఈ రూపములు వీరళముగా ఉన్నవి. రానివాడు, కానివాడు, రాకున్నేని మొ॥ చేదర్థకములుగా నన్నయాదుల గ్రంథములందున్నవి

చిన్నయ నూరి మొదలైన లాక్షణికులు ఈ రూపములు ఉపేక్షించిరాని, శాల వ్యాకరణము నూ 41 లో కుర్వినన్, రమ్మనిన్ మొ॥ రూపములు చేదర్థకములని ఉన్నది, గాని, కావు. నేటి తెలుంగులో 'కుర్వినే' 'రమ్మంటే' అనే శబ్దముతీకున్న అర్థము పీటికి పట్టించినందున చిన్నయనూరికి ఇది చేదర్థకములని తోచిఉండును 'వాడు రమ్మనిన వేబోయితిని' అనే వాక్యమునకు సంస్కృతమందుగాని ఇంగ్లీషునందుగాని అనువదిస్తే చేదర్థకము ప్రయోజ్యమా ?

ఆ ప్రాచీనాంధ్రమందు మధ్యమపురుషైకవచనముగా "నీవు నేనిలేని", "నీవు అయిలేని", "నీవు అంటేని", "నీవు చెప్పిలేని" మొ శబ్దములు వాడేవారు. అవి రానురాను "చేస్తే" 'అయితే', 'అంటే' 'చెప్పితే' మొ॥ రూపములు పొందినవి, ఉత్తమ ప్రథమపురుషములుగాను బహువచనములుగాను అవి వాడడము సుకరమైనది అంతకంతకు, ప్రాచీనాంధ్రమందు "చేసిలేని" మొదలయిన రూపములకు లేని అర్థములు, నేడు "చేస్తే" మొదలయిన రూపములకు కలిగినవి శాసనములలో కొన్ని కనబడుతున్నవి 'మీరు రమ్మంటే వచ్చాను', 'మీరు రమ్మంటేనే వచ్చాను', లేకపోతే ఎందుకొస్తాము వాడు నన్ను కొట్టితే, నేను వాణ్ణి కొట్టాను 'ఈపుస్తకం రంగన్న కిమ్మంటే ఎందుకిచ్చావుకావు?— వాడొస్తే ఇమ్మన్నారు; వాడొస్తేనా ఒకటి, వాడిక్కడికి రాకుంటే ఎవడికిచ్చేది ఇట్టి వాక్యములు నన్నయ భాషలోనికిని సంస్కృతములోనికిన్ని ఇంగ్లీషులోనికిన్ని మార్చి చూడండి.

ఇప్పుడు "గ్రాంథికభాష" లో తమ భావములు తెలియజేసేవారు చేదర్థకముగా "చో" "ఎడ" ప్రయోగిస్తున్నారు. నన్నయపీటిని ఏ అర్థమందు వాడినాడో, వీరికి తెలియదుగాబోలు. శబ్దరత్నాకరమందు "(చో ౬) ఇది కొన్నియెడల 'అప్పుడు' అను నర్థము నిచ్చుచున్నది" అని ఉన్నది (చూ. చో ౬). "ఆయనురనన్ను నూకరమై యప్పుడ యెత్తు కొని రయంబునఁ జనుచోన్, కుక్షిచ్యుతుఁడై నుతుఁ డా రాత్రిసు భస్మంబు నేసి" (ఆది I 133), "ఈ బ్రాహ్మణునకు నేమి ప్రియంబు నేయ నమ కూరునోయని చింతితించుచున్నచో" (ఆది VI 240), "అయ్యమృతంబు దేవతలంపయోగించుచో" (ఆది I 18) "ఎడ" ఎట్లు పూర్వులు వాడినారో చూడండి "ఊతంకుండు మగిడి పోవునెడ" (ఆది I, 101) "గీర్వాణులుం బూర్వగీర్వాణ వ్రాతము నభీద్రవ్వునెడ" (ఆది II, 12). ఉత్తరాంధ్రకవులు చేదర్థకముగా 'చో' వాడినారు అట్టి వాడుకలో ప్రధానవాక్యమందు క్రియ భవిష్యత్కాలమం దుంటుది నన్నయాదుల వాడుకలో దానికి భిన్నము దశకుమార చరిత్రలో కేతన "పురికిఁ బోఁగ నపుడు కరము సంప్రీతితో, నను మతపచ్చి నీకు ననుమతంబులైన పనులకే పవా యుండవయ్యెద, వలయుచోట నన్ను దలపవయ్య" (చూ IX 36) అని 'చోటు' శబ్దమే ప్రయోగించినాడు. క్రింది పద్యములో (చూ. 38) "బెగ్గ లించుచున్న చో", అని 'చోన్' 'వలయుచోటఁ' మారుగా 'వలయు చోన్' అని వాడినా భావము ఇంచుమించుగా ఒక్కటే అవుతుంది

దీనిని విస్తరించి వ్రాయడమునకు చోటు చాలదు తెలుగులో "లే" ప్రత్యయమై ఉన్నది, చేస్తే అనే శబ్దమునకు చేదర్థమే కాక ఇంకా ఉనికార్థములు కలిగినవి. అందుచేత అది చేదాద్యర్థకమనవచ్చును. దీనిని విరాకరిస్తే, తెలుగువారు నోరు మూసుకొని తూర్పోవలెను వాడుకలో లేని కృతకశబ్దములు, అర్థములు వేర్చుకొని వ్యవహరించలేరు 'కింకు మేమో' అర్థములలో "అయితే' వాడుతున్నారు కారా పెద్దపండితులు? దానివంటిదే 'అంటే' 'ఉంటే' మొదలయినవిన్నీ.

అయితే, అంటే

అంగజాస్త్రపవృత్తము ॥

రంగుధమస్గల్ గ్రాలుమసజ్గల్
పొంగైమన్యగముల్ రజర్గలా
పృంగా సార్తవగిరివర్ణ్యతే
నంగజాస్త్రపవృత్తి మందగింపుక — అప్ప IV, 209.

శ॥ ఆడుదునట లేకుంటే
యోడితినందువట యనక యేండిప మనుచే
జాడని పాడుదునట యిా
బేడబముల సాదనేర్చి వీడు తలంపక ॥ ఉ. సై.

శా॥ ఓనే యోని దుర్మాత్ముకాల నిను నిల్లాలంచు నే నమ్మియుం
చే వీవిట్లు దురాశ చెందదగునే నీ భోగముల్ చెల్లునే
కానిమ్మంచును రుక్మవంత యిదిగో కన్గొంటి దుశ్చేష్టిత
దీనిం ద్రుంచుము శస్త్రపాణివయి మా రక్షింపు మింకేటికి ॥
దశా 195.

శా॥ నీనక్రూరుని వెంటవచ్చునపుడట్టే నన్ను వీక్షించి నే
డైనక నిల్వవటించుం గన్నగొవలం ప్రార్థించినం గూడదం
చే నెమ్మోములపంచి యున్నరనుచక నేత్రాంబువర్షంబులక
మానం కేనిరి నైటలచ్చెలుల మానక వేర్చునే యుద్ధవా ॥ ,, 309.

శా॥ ఈశాలయై లే రామామణి యేది కానమదె యెందేగక గనక జాడుం॥
243.

శా॥ దండాలు బెట్టిన మాసామికి వీవకాక వలపంటే వచ్చె నా వింకముల్॥
,, 295.

శా॥ దుర్యోధనుం డైలేకేమి పృథాతనూభవ వివాహ పాంచా. 43.

కం॥ దశపతులనఁగా నందఱు
దశపతులా కారు పోటుదారియును బలా
బలములు వేశపాశలు
లెలియంగలవాఁడు దొంతికిలే వాసియనఁ॥ పూర్వ 26.

కం॥ సీతోడఁ జర్చ వేయఁగఁ
బోలే రామనను కొకటి పాదమినఁ బొడముఁ
సీతోడఁ బలుకరాదిఁక
వాతప్పరు మనుపె పదుచువాఁడను నేనుఁ॥ రాధా. 8.

ఉందురటే, దక్కుదటంచె, పోవునటంచె, ఏలుమటుంచె ,, II, 114.

అల్లిటే నే, మీటిటే నే, పాడిటే నే, ఆడిటే నే ,, భుట 14.

కం॥ పాలుంబువ్వయుఁ బెట్టెదఁ గుడువరా పాపన్న రాయన్న వే
లేలెమ్మన్ననగంటి పండ్లుఁ గొని లేలేకున్న నే నొల్లనం
చే లాలింపరె తల్లిదండ్రు లభవట్లే లెచ్చి వాత్సల్య ల
క్ష్మీలీలావచనంబులం గుడుపరా శ్రీ కాళహస్తీశ్వరా॥
శ్రీకాళ శతక 52.

కం॥ జ్ఞాతుల్ ద్రోహులు వాండ్రు నేము కపటేర్ష్యాది క్రియాదోషముల్
మాతండ్రావ పహింపరాదు ప్రతికర్మం బించుకే చేయఁగా
బోలే దోషముగాన మాని యతిసై పోఁగోరినఁ ధ్వాదా
జ్ఞాతిద్రోధము మాన దెట్లు నడతుఁ శ్రీ కాళహస్తీశ్వరా॥ ,, 69

ఆరగింపు

చేయడము వంటి శబ్దములు నిషేధించిన అధర్వణుడే ఆరగింపువంటి శబ్దములుకూడా నిరాకరించినాడు, "క్వచిదింప్వంపతాం కేదిదూచిరే పహిమేహది "(అజ. 98), "ఇట్టి శబ్దము సా కిష్టముకాదు" అని అన్నాడు. అతని యిష్టా నిష్టాలు చొప్పున అతడు వ్యవహరించవచ్చునుగాని, ఇతరులను నిర్బం

ధించడమునకు ఆతనికి అధికారము లేదు. వైయాకరణు లెవ్వరూ శబ్దములు ఇట్లు అనుశాసించలేదు. తెలుగు భాష అథర్వణుడు గుర్తించలేదు. శబ్దరత్నాకరమునందు ఆరగింప్ర సాళగింప్ర, బెల్లింపు వంటి శబ్దములు కొన్ని ఉన్నవి సాళగింపు అపూర్వమట సీతారామాచార్యులు "ఇంప్యంతము ప్రాచీనకవి సమ్మతము కా"దనడమునకు కారణము ఈకారికే కాబోలు. ఆంధ్రభాషాగ్రవములో అనేకముగా ఇంప్యంతము లున్నవి. నుగ్గడింపు (1 130), తల్లడింపు (1. 133), ఆరగింపు (II, 260). పాండురంగ మహాత్మ్యమందు సాళగింపులు (III 43), పరమ యోగివిలాసమందు ఆరగింపులు (III 38, IV 143) ప్రయుక్తమై ఉన్నవి శ్రీశాథుడు కాశీఖండమందు వేధింపులు (చూ. IV 18) అని ప్రయోగించినట్లు వ్రాతప్రతిలో ఉన్నది 'ఇంపు 'పంపు అనే శబ్దములు 'ఇంచు 'పంచు ధాతువులనుండి పుట్టినవి కావాని అరవభాషలో ఇప్ప అనేది కృదంతప్రత్యయము పడిప్ప, ఇరుప్ప అ 'ఇప్ప తెనుగులోను ఉన్నది మెచ్చు, మెప్ప

ఆరగింపు

క॥ అనుదినమున్ వేయుదిరుమండి
కిని మష్టాన్నముల నారగింప విడక యా
యన భుజియింపడు మున్నగ
దన వనితయుఁ దాను సెట్టి తాత్పరంబో ॥ పరమ. IV 143.

గీ॥ వేదమార్గ రహస్యైక వేత్తలైన
భూనిలింపోత్తములు యజింపుదురు పరాహ. X 76.

వీ అచట జాంబూనదం బనుపైఁడిఁ జేసిన
తొడవులు ధరియింపుదురుదివిజాలు ,, X 119.

కళలపై నకారము

క అ॰ఘ యిదియేటి తపమే
మనుపమ దు ఖితులమగుట నాధారములే
కను సంతానోచ్ఛేదం
బుర ద్రవేలెద మధమలోకముల తెరవు చినక భారత ఆది 139

అనే పద్యమందలి లేకను గురించి గుప్తార్థ ప్రకాశికాకారులు బాల పంజ్ఞ 13 వ సూత్రమును వ్యాఖ్య వ్రాస్తూ ' లేకను అనుప్రయోగము చూచి కొందఱు లేక అను వ్యతిరేక క్త్వార్థకము ద్రుతాంతముగానుండవచ్చు నని యమటికొందఱు నవర్ణము లేకయుక అనియు శబ్దపూర్వకంబుగా నుండవలసినను నట్లుచ్చరింపక పోవుట పాదపూరణార్థమనియు నుదువుదురు. కాని సముచ్చయార్థంబునకు నవసరంబులేని యిట్టికళాశబ్దంబుల మీఁద నకారంబు కాన్వించిన చోట్లనెల్ల సముచ్చయ నకారంబని సవరించుట సులభంబుగావున నిట్టివి యూహాస సమాధానంబులని యెఱుంగునది ' లేకను" అను చోట లేమిని అను పారమే కవికృతమై యుండును ఆధారము లేదని, అనుపాఠము వ్రా తప్రసులయందుఁ జూచినట్లు కొందఱు నుదువుచున్నారు " అని వ్రాసిరారు ఈవిధముగానే పరిష్కర్తల గ్రంథములలోని పాఠములు తమ ఇష్టానిష్టములను అనుసరించి దిద్దివేసిరారు

ఇక్కడ దు ఖితులమగుటకు ఆధారము లేకను అని సముచ్చయార్థకముగానే ప్రయుక్తము లయి ఉన్నవి మేము కవబరచిన ప్రయోగాలలో చాలచోట్ల వ్యతిరేక క్త్వార్థకముల తర్వాత నకారము సముచ్చయార్థకముగానే ఉన్నది చూడండి

కళలపై నకారము కనబడరాదన్న పట్టుదలతో కొందరు హాస్యాస్పదమైన రూపములు వాడుతున్నారు ' ఇదియే యా, ' ఇదేయా అని

రామకృష్ణకవులున్న 'కనుకయే' అని ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక (V 5) లో కవిస్థలం కృష్ణమాచార్యులవారున్న వ్రాసినారు

వాడుక భాషలో 'ఇదేనా కనుకనే' మొదలయిన ప్రయోగాలు అచాల గోపాలం అందరూ వాడుకుంటున్నారు ఈ రూపాలలో కళ్ళైనున్న వకారము అవధారణార్థకము 'నీవేనా' ఇది ఏవార్థావధారణార్థకముల మీది ప్రశ్నార్థకము ఈ రూపములు పంభాషణలో ఎట్లు అర్థ భేదములతో రసవంతముగా ఉంటవో చూడండి.—

'ఇది ఎవరు వ్రాసినారు?' నేను 'నీవా?' 'రాముడనుకున్నాను" "రాముడు కాదు నేనే "నీవే?' 'నేనేను' 'నీవేనా? ఎంతచక్కగా వ్రాసినావు" పంతానముతోకను పెంచుకొన్నారు పంతానము లేకనే— లేకనేను—అనికూడా మరింత నిశ్చయముగాను దృఢముగాను చెప్పవలెనని ఈ రూపాలు వాడుతున్నారు

అవధారణార్థకముగానే పింగళి సూరనగారు కళాపూర్ణోదయము (IV 138) లో 'ఇదిగోనయ్యా' అని ప్రయోగించినారు ఈవిధముగానే సముచ్చయార్థమందో అవధారణార్థమందో కళలపై వకారము లోక వ్యవహారమందున్న కవిప్రయోగాలలోను కనబడుతున్నవి

ఏవి కళలో ఏవి ద్రుతప్రకృతికములో సరిగా తెలుసుకోక కొందరు తాము పంప్రతించి అచ్చువేసిన గ్రంథాలలో కవికృతమైన పాఠములు తప్పుగా దిద్ది పవరిస్తున్నారు హరివంశ ఉత్తరభాగం (V 197)లో 'వీనికేల యింతట అని వ్రాతప్రతులలో కనబడుతూవుంటే 'వీనికేలనింతట అని దిద్ది అచ్చు వేయించినారు ఏల ద్రుత ప్రకృతికమనుకొని 'ఏలనన' గా అని కొందరు వ్రాస్తున్నారు. వ్యాకరణయుక్తంగానే 'ఏలవ అని మరి కొందరు వ్రాస్తున్నారు.

క॥ ఆనఘయిదియేటి తిపమే మనుపమ దుష్కృతులమగుట సాధారము లై
కను సంతానచ్ఛేదంబున ప్రేలెద మధమలోకమున లెయవు సనక॥
భార ఆదిప. 139

క॥ కాఱడవిఁ బఱచు మృగముల నూఱడకందిగిచి డస్సియున్నతరి శ్రమం
బాఱగనెడఁ బరితాపము దీఱఁగఁ జేపీచె న న్నదిపవనంబుల్ V 18.

వీ సురటి లేక నె వచ్చితిరదేమి కల్కన్న
సుటఁ దెచ్చెదనని జిరిగె నొకతె॥ ఉ సై V 28

క॥ కాలు కదలింప లేక॥ వాలెమునడుగున నొడలను వైచి మెతుకుపై
బోలినొకింతయుఁ బెట్టక గాలికి నునురులను నిలుపఁగాఁ బొచ్చెఁగిడు॥
కవిజన చ చ

క॥ తోఁచిన పగ రచియించెదఁ దోఁచనిచోఁ జిలుపగట్టు దొరతో డైనా
యాచకనై యానతియ్యఁగఁదోఁచ దసాధ్యంబు కవనధోరణిపట్లన్॥
ప్రబం. 5

క పడమటి వాకిలి వారిని దడఁబడకం బోయి సావధానముగాఁగన్
మృడుఁడామణిమయ ధామము కడు కన్నులపండువుగను గనుమాలోనన్॥
శివ 41.

క॥ మలయపవమాన బాలకుల్ మందులంగద
యమృతకరుఁడవు గద నీవు కమలవైరి
యకట యిటులయ్యెఁ జెంపు నేయంగఁ దగునె
యంగజవ్యాధులను మార్పకం గరంబు॥ సార 177

క॥ విను మాహ్లాదఁగఁ బెద్దలననుఁగని పనిసేయుమనుచు నాటిన కోపం
బున శేవలాడ విపలేకను దేశభ్రమణవృత్తిఁ గైకొని మతియున్॥
హంస. I 147.

చేసినాను

ఆంధ్ర ప్రసన్నరాఘవ విమర్శనందు శ్రీ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రులవారు ఇట్టి శబ్దములు 'ఆంధ్ర వ్యాకరణ మర్యాదను' అతిక్రమించినవని నిందించిరి (చూ విషయ సంగ్రహాదికము అనుబంధము పు. 3). ఆంధ్ర ప్రసన్నరాఘవములో మ మ్మ కొక్కొండ వేంకటరత్నము పంతులవారు వాడిన 'పాందిసావు' అనే శబ్దమునుగురించి 'ఈ రూపము లక్షణకారులచే పరిగృహీతముగాదు మహా త్తైవ పాందినా డవు ఇతరమైన పాందినదానవు అని రూపములు బాలవ్యాకరణము క్రియా గణిత-వ్య మాత్రమును బరికింపుడు' అని దోషము నిరూపించిరి. (చూ పు. 265) ఈ శాస్త్రులవారే ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషదష్టమ వార్షికోత్సవ సభ నెల్లూరిలో జరిగినప్పుడు తమ అధ్యక్షోపన్యాసములో వీరు చెప్పకుండా కా. బ కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు దుష్టపరిబంధ నిర్మాతలని దూషించి, వారి గ్రంథములలోని తప్పులలో 'కోలినావు అడిగినాము విన్నాను ఇత్యాది భూతార్థక నావు నాము నాన్వంతములు వెక్కిలు" అని ఉదాహరించిరి (చూ. ఆ సా ప షష్టిక V పు 89).

అయితే, ఈ రూపములు ఈ శాస్త్రులవారే తాము రచించిన శబ్ద వ్యాకరణమందున్నవి (చూ పుట 4 5 17), కథాసరిత్సాగరమందున్నవి (చూ. పుట 364), అమాత్రిత్రగంథ చింతామణిలో ప్రకటించిన వ్యాసములందున్నవి (చూ V I 5 పుట 57) ప్రయోగించిరి. అప్పటికి వారు బాలవ్యాకరణము చదువుకోలేదు గాబోలు ఇతరుల గ్రంథములలో తప్పులుగా వీరెన్నిన శబ్దములు ఇంచుమించుగా అన్నీ వీరి గ్రంథములలో కనబడుతున్నప్పుడు, వీమనుకోవలెనో నేను చెప్పనక్కరలేదు. ఆంధ్ర ప్రసన్నరాఘవములోని 'పోదపోతిని' అనే ప్రయోగమునుగురించి, తమ విమర్శములో శాస్త్రులవారు చేసిన ఆక్షేపము చూడండి 'పోతిననుట యెట్లు

సాధువు' పోతివిగదవే తప్పాలా చొంకించిపోతివే తప్పాలా అను కూచి తూడి భాగవతమే ప్రమాణమా!" అని పరిహాసము చేసినాడే; తన కథా సరిత్సాగరమందు 'పోతిని 'పోతివి, 'పోతిమి (చూ. మొదటికూర్పు పు. 15, 16, 20, 21, 24, 26) తరుచుగా వాడినారు అని యొట్లు సాధువు? వాటికి ప్రమాణము తాయచావారించిన కూచిపూడి భాగవతమేనా? అని ఎవరైనా అడిగితే వీరుండుగో కాన్యులవారు 'పోవుదుము, పోవను, పోవక, పోవక మూరి కొంతకాలమునకు 'పోదుము, పోను, పోక, పోకా అయినవ్లే, 'పోయితిని మూరి 'పోతిని అయినది. ప్రాచీనులు తమ కాలమందు వాడుకలో ఉన్న 'పోవుదుము, 'పోయితిని మొదలయినవి కావ్యములలో ప్రయోగించినట్లే అర్వాచీనులు తమ కాలమందున్న 'పోదుము, 'పోతిని వాడినారు శబ్దముల సాధుత్వమునకు ప్రమాణము శిష్టవ్యవహారమే. వరాహ పురాణములో నంది మల్లన్న, నుంట పింగయ్య 'అమ్మడు పోతిమి అని ప్రయోగించినారు (మా X 37 వ).

ఇట్లే 'కాను వాపు కామ్యంతములను వ్యత్యయములను శిష్టవ్యవహారమందున్నందున కవులు ప్రయోగించినారు. రంగనాథ రామాయణములో వితత విక్రమ వైన్యవిభుడు జేసినాడె . మనుషుగాగడి దుర్గములు మంచినాడె (అయో); అప్పుడు రఘురాముడు దర్భశయనుడాచి యెప్పుడు నుచితమీ భూములెల్ల (కిష్కి) అనిన్ని, పిడుపర్తి సోమన బసవపురాణములో 'బరిగినాడు (పుట 64), ధూర్జటి కాళహస్తి మహాత్మ్యములో ఒనరించినాడు (II 218); కోట శివరామయ సానందోపాఖ్యానములో తలంచినాడు (పు. 37) చెల్లినాడు (పు. 84) మొల్లరామాయణములో 'పేర్చినాడు (I 12) కొలనాటి రామయ్య ఘటికాచల మహాత్మ్యములో ఒనరించినాడు (I 158), పవరం చినవీరాయణ కువలయాశ్వ చరిత్రలో 'చదువుకొన్నాడు (I, 79), మల్లారెడ్డి మట్చక్రవర్తి చరిత్రలో 'చూపించినాడు (I, 127),

శంకరకవి హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానములో మోదెసావు (147 రుద్రకవి విరంకుశోపాఖ్యానములో ఒక్క సీసపద్యములో నే పట్టినావు కోరినావు వడచినావు పడిసావు కాచినావు (29), ముందుర్తి వెంకటాచలకవి మిత్రవిందా పరిణయములో చదివినావు, రచియించినావు ఘటియించినావు చాటించినావు అలరినావు (చూ కవుల చరిత్ర పు 443), అప్పకవి దాచినావు (30), ఇచ్చినావు (IV 4 3 414 415) కూచిమంచి తిమ్మకవి రాజశేఖర విలాసములో చాలినావు (7), కృష్ణయ ఇందుమతీ పరిణయములో నేర్చినావు (4 పాపకవి చెన్నబసవపురాణములో తలఁచినావు (పు. 127), పుష్పగిరి తిమ్మన సమీర కుమారవిజయములో పలికినాను (104) ప్రాల్చినావు (V, 225) దిట్టకవి నారాయణ రంగరాయ చరిత్రములో, వడచినాము పంచినావు 171), కంకంటి పాపరాజు ఉత్తర రామాయణములో హసించినావు (పు 82), వచ్చినావు (పు 187), వచ్చినాను (120)

ఇట్లు 16 17 18-వ శతాబ్దములలో అనేక కవులు ప్రబంధములలో ఈ రూపములు ప్రయోగించినారు శతకములలో అపరిమితముగా ఇట్టి ప్రయోగములు కనబడుతున్నవి అఘునాతనులు స్వేచ్ఛగా ఇవి వాడుతున్నారు ఇట్టి శబ్దములు నిషేధించిన శబ్దానుశాసనము చెల్లదు (చూ పండితభీమకుక్కల భాషాభేదజము)

ఇప్పటివారు ప్రఖ్యాతిపొందినవారే తాము నిత్యము వాడుతూఉండే భూతాగ్రక రూపములు విడిచి వాటికి మారుగా సుపరిచితములు కాని ప్రాచీనాంధ్ర శబ్దములు ప్రయోగించ నుద్దేశించి, భ్రమప్రమాదములకు లోనయి, వ్యుత్పత్తిసంస్కార దోషములకు లక్ష్యములు అమర్చిపెట్టుతున్నారు ఇట్టివి వందలకొలదిగా ఉన్నవి సంస్కృతమున్ను ప్రాచీనాంధ్రమున్ను చెప్పగా అభ్యసించినవారికాని ఇతరులు గ్రాంథికాంధ్రమున, పద్య

ప్రబంధముగాని గద్యప్రబంధముగాని రచించుటకు అధికారుల కారని చాటి చెప్పిన శ్రీ తిరుపతి వెంకటేశ్వరులే ఈ భూతార్థక రూపములు ప్రయోగించడములో ప్రమత్తులయిరారు వారి గురువులు కవిసార్వభౌములు మీరు చనుదెంచిరి మీరు కనిరి 'మీరు ఎంచిరి, మీరు అయిరి, 'మీర తలపడిరి అని శ్రీకృష్ణభారతములో ప్రయోగించిరారు. రాజ మహేంద్రవరమునందే బ్ర శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రులవారి అధ్యక్షతను కూడిన ఒక పండితసభలో ఇట్టి అప్రయోగములగల పద్యమొకటి నేను చదివినప్పుడు ఎవ్వరికీ తప్పు తట్టలేదు. ఆంధ్ర స్కాట్ అని పేరుపొందిన బ్ర. శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు రచించిన సంగ్రహరామాయణములోని గ్రాంథికాంధ్రభాష ఒక పండితసభలో మ.శ్రీ న్యాపతి సుబ్బారావు పంతులుగారు అధ్యక్షులుగా ఉన్నప్పుడు నేను విమర్శించవలసివచ్చినది అప్పుడు కవిగారి యొద్దటనే సుందరకాండములోని 43-వ పద్యము

క॥ ఏ విధమున నీమైథిలి నావశమై యుండఁగలదో నయుధయములచే

నా విధమున మెల గుడియిటఁ గావింపక దక్కిలేని ఖండింతు మిమున్॥

చదివి వినిపిస్తే దానిలోని అపప్రయోగము ఎవ్వరూ కనుక్కోలేకపోయినారు ఎంత చర్చించినా కవిగారికి దోషము కనబడలేదు, 'తక్కిరి అనే క్రియ ప్రథమపురుషము దాని కర్త 'మీర మధ్యమపురుషము అని దోషము నేను చూపించిన తర్వాతనయినా కవిగారికి మాత్రము దోషము బోధపడ్డది గాని, ఇతరులకు తెలియలేదు స్పష్టముగా చెప్పవలసివచ్చినది సంగ్రహరామాయణము తిరిగీ అచ్చువేయించినప్పుడు ఈ పద్యము 4-వ పాదము 'గావింపక దక్కిన మిమున్ ఖండింతుఁ డీ అని కవిగారు దిద్దినారు అయితే ప్రాచీనాంధ్రములో భూతకాలమును తెలియజేసే రూపముల లక్షణము వారికి బోధపడినట్లు కనబడదు. మీరు 'తక్కిరి వంటి అపప్రయోగములు ఆ కావ్యమందే ఇంకా మరికొన్ని ఉన్నవి, అవి వారు దిద్దలేదు. విజయ

నగరములో మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రులవారు అధ్యక్షులుగా కూడిన ఉపాధ్యాయపండిత సభలో నేను దేశభాషనుగురించి ఉపన్యసించినపుడు, పంగ్రహరామాయణములోనిదే—

॥ రాజపుంగవుల్ సంచిత్రవ్రతులు నియతు
లమరతుల్యులు మీరిలో యనఘులార
నామధేయంబు లివ్వి యన్వయము దీని

యేటి కరదెంచి రీదేశ మెరుగఁ జెప్పుఁడ అనే పద్యము చదివి అపప్రయోగములు చూపించినాను ఇట్లే ఆంధ్ర కాళిదాసులు మొదలుగాగల వారసేకులు తప్పులంత్రాస్తున్నారు బాలకవులు వారిని అనుకరించకూడదు, పాదుకలోని శబ్దములు ప్రయోగిస్తే తప్పులు రమ్మన్నారావు.

చిన్నయసూరి అనుశాసించిన ఉన్నాను ఉన్నావు ఉన్నాము కూడా చేసినాను, చేసినావు, చేసినాము వంటివే ప్రాచీనాంధ్రమందు ఇవీలేవు, అవీలేవు. పన్నయ తిక్కన, పన్నెచోడడు ఎఱన, జక్కన మారన, శ్రీనాథుడు మొదలుగా పూర్వాంధ్రకవులు ఇవి ఏవీ వాడలేదు అంధ్రశబ్ద చింతామణి క్రియా సూ గగ ప్రకారము ఈ రూపములు సాధ్యమయితే ఆ లక్షణము ఉత్తరాంధ్రభాషకే పట్టుకుంది అట్టిదే అప్పకవి నిరూపించిన కర్తరూప క్రియాసంధి (V 69)

పన్నయ గ్రంథములో చేసినవాడను చేసినవారము చేసినవాడవు చేసినవారయ చేసినవాడు, చేసినవారు, ఉన్నవాడను ఉన్నవారము ఉన్నవాడవు, ఉన్నవారయ ఉన్నవాడు ఉన్నవారు కనబడుతున్నవి తిక్కన గ్రంథములో చేసినాడను చేసినారము చేసినాడవు చేసినారయి చేసినాడు చేసినారు ఉన్నాడను ఉన్నారము ఉన్నాడవు ఉన్నారయ, ఉన్నాడు, ఉన్నారు కూడా ప్రయుక్తమైనవి. మధ్యమపురుష బహువచనమందు 'అరు అక్కడక్కడ కనబడుట కానరాని ఆంధ్రము కరి

తుగా లోపించినది చేసినవాడు ఉన్నవాడు లోని 'అవ 'అ గా మూర్ వందువ 'చేసినా డు, 'ఉన్నాడు అనే రూపములు వాడుకలోకి వచ్చినవి. ఈ రూపములన్నీ విశేషణములుగాని క్రియలుకావు 'నేను బాలుండను 'మేము బాలురము 'నీవు బాలుండవు 'మీరు బాలురరు వాడు బాలుండు వారు బాలురు ఇవిన్నీ అట్టి విశేషణములే స్త్రీవాచకముల విషయమయి చేసినదానను చేసినదానవు చేసినది ఉన్నదానను ఉన్న దానవు ఉన్నది అనే రూపములు వాడుకలో ఇప్పటివలెనే అప్పటిలోనున్న ఉండేవి మేము ముగ్గురము, మీరు ముగ్గురు మేము ముట్టాలము మీరు ముట్టాలు మేము పదిమందిమి మీరు పదిమంది—ఇట్లు మధ్యమపురుష బహువచనము ప్రథమపురుష బహువచనములలె అయిపోయినది.

ఆ పని చేసినవాడ(ను) నేను నేను ఆ పని చేసినవాడ(ను) నేను ఆ పని చేసినాడ(ను) అని విశేషరూపముండగా నేను ఆ పని చేసినాను అనే రూపము క్రియగా వాడుకలోనికి వచ్చినది ఇన్నూ రేండ్లయి నేడు చేశాను అని దాని స్థానమందే వాడుకలోనికి వచ్చియున్నది. పదాలలోను పాటలలోను శతకాలలోను కొందరు ఈ కొత్తరూపాలు వాడుతున్నారు కూడాను ఈ క్రియారూపమునకు కర్తృపురుషవాచకముగాని స్త్రీవాచకముగాని ఉండవచ్చును. కిష్టులందరూ తింటూఉన్నది ఆరోగ్యప్రదమైనది, కులభమైనది అధర్వ్యమని ఆచార్యులలో కవిశ్రేష్ఠులు నిషేధిస్తే ఎవరూ విడిచిపెట్టరు

చేసినాను

కం॥ బలుఁ జేమిచేత వేసరు
చెలికిం బిపీటంబులీయఁ జేకొని కృపతో
గలిమిచ్చినావు వేరుచు
నెలమిం గృపసేఁగి తద్ద్వా హితవృగ విపులక॥ అప్పం IV, 411.

చ॥ అనితరవామలోరుజ వసాంతరవాసము చెందినావు నీ
వెనసిన ప్రేమ నగ్గదివెదెప్పటి ప్రేమను గూడియుండువం
చును నొక యాసఁబట్టుకొని ప్రొక్కఁగ వెక్కుదినంబు లోర్చితిఁ
వను దిగశాడి యిట్లు చనివన్ వెత వెట్లు భరింతుఁ బ్రాణముల్
ఉ రా పు. 317.

శా॥ నీ తిక్కాగం బొవరించిశాననుడు వతీ ప్రాయం డుమాజానికిఁ
శా॥ అయ్యా ఎక్కడనుండి యిక్కడికి లీలార్థంబు విచ్చేసినా
రియ్యబ్జాననమీఁద నింత దయ మీకెట్లయ్యె వేఁడెద్దిపేఁ
జెయ్యంగాఁగల యూడిగంబవి ప్రశంసింపఁ ఫణిగ్రామణీ
శయ్యాస్థాయిండు ప్రసన్నమూర్తియయి రాజన్యుఁ విలోకింపుచుఁ
కాశ మ 218.

ఆ॥ చంచలింపకిట్టు సాహసకృత్యంబు
చేసినావు గాన నోసిపోయి
భయదరూపమైన పాషాణమైపుట్టు
పుల్లపుఁడు వసించు పట్టణమున నిరం IV 44.

ఆ॥ కోరి గోదావరీ మహాతీరమందుఁ
బొలఁతుకలఁగూడి క్రీడకుఁ బోయినావొ
నన్ను భ్రమయింప వెచటనున్నావొ సీత
రావె యని లేచి వీలించుచు రాఘవుండు॥ పట్టాభిరా I 15.

తంచరా॥ వరాధినాథ నన్నుఁ బాపినావటంచు నెంచి యీ ,, V 174.

ఆ॥ తాత వార లెక్కడి తల్లిదండ్రులనఘ
నీవ తల్లివి తండ్రివి నీవ గురువు
క్షితిపు యజ్ఞంబు వెలయంగఁజేసి నన్నుఁ
గావు పాణిదానంబిడి కరుణతోడ॥ భాస్కరరా బాల 629.

కా॥ ఏయేదేశములన్ వసించితిరి మీ రే గిరుల్ చూచినా
రేయే తీర్థములందుఁ గ్రుంకిడితి రేయే ద్వీపముల్ మెట్టినా
రేయే పుణ్యవసాళి ద్రిమ్మరిది రేయే తోయధుల్ డాసినా
రా యా చోటుల గల్గి వింతలు మహాత్మా నా కెతెంగింపవే

మనుఁ I 68-

ఉ॥ తెల్లని తమ్మితేపులకుఁ దియ్యపు నెచ్చలులైన కన్నులా
జల్లని చూపుమాచి యిటు సంగతులై చనుదెంచినారు మీ
రెల్లయు లోకముల్ శుభపమేతములే యనురాధముల్ ప్రవ
ర్తిల్లరుగా సమస్త జగతీపరిపీడయినర్వఁ గ్రమ్మిఱుఁ॥

హరివం పూ V పు 101-

కా॥ అడివిలో గొల్లమందలయందుఁ బెరిగి
నారు లౌకికం బేమియుఁ బేరఁ కెఱుఁగఁ
గంస వరనాయకుఁడు పేడ్కఁ గట్టు చీర
లడుగునంతటివారె మీరకట యిట్లు

IX పు. 205-

చేస్తిని చేస్తాను ఉంటాను చదువుతాను

క॥ వస్తాఁడా హరి సామ్మలు తెస్తాఁడా గొల్ల డంట దిట్టకరయణఁ
జూస్తాఁడా కా గిలిపే డిస్తాడా చెప్పమన్ననివి గ్రామ్యోక్తుల్

అని అప్పకవి ఈ శబ్దములను గ్రామ్యములని దూషించి ఉన్నందున గర్దభీకాన్యాయము చొప్పున పండితులు అందరూ వీటిని బహిష్కరించి నారు బడులలోని పసిపిల్లలు మొదలుగా సాహిత్యులందరూ ఈస్తాం రూపములు రాత్రింబగళ్లు నోటము పలుకుతూనే ఉన్నా, ఉత్తరాలలో క్రాస్తూనే ఉన్నా 'వ్యాపరచన' లో మాత్రము వాడరు గ్రామ్య శబ్దమునకు ఉదాహరణముగా చదువుకొన్నవాఁడు ఈస్తాంరూపమే చెప్పు

కారు అందువల్ల ఇట్టిరూపములగల తిబ్బన పదములు సాధువులే అని సమ్మతము పుట్టించుట రుజువు చేయడము కష్టముగా ఉన్నది గ్రామ్య మంటే గొల్లలు మొదలయిన పామర జనులు వాడే శబ్దము అనిన్ని అశ్లీల శబ్దమనిన్ని సంస్కృత పండితులు నిర్వచనము చెప్పుకారు వస్తాడు మొగి శబ్దములు శిష్టుల వ్యవహార మందున్నప్పుడు అవి గ్రామ్య శబ్దములంటే శిష్టులను గొల్లలవంటి పామర జనులలో కలిపినట్టుకాదా? పన్నయాది పూర్వ కవులు ఇట్టి శబ్దములు వాడి యుండలేదు గనుక ఇవి గ్రామ్యములంటారు కొందరు. పూర్వకవులు వాడని శబ్దములు అనేకము ఉత్తరాంధ్రకవులు వాడిరారు కారా? అవి గ్రామ్యములా? వైయాకరణులు గ్రామ్యములన్న శబ్దములు పన్నయాదుల గ్రంథములందే ఉన్నవే వాటికి గ్రామ్యత్వము ఏలాగున వచ్చినది? వాటిలో వర్ణలోపమో వర్ణాగమమో దోష మున్నది. అంటే, లోపాగమ వర్ణవ్యత్యయములు నిరూపించడమే అనుశాసనము 'సంస్కరణము' 'వ్యాకరణము' అని పతంజలి మహా భాష్యములో చెప్పిరాడే గ్రామ్యత్వము వాటివల్లరాదు వ్యాకరణము అంటే ఏమిటో తెలియని అవివేకులు కల్పించే విధి నిషేధములు విమర్శించ కుండా ఒకరిని చూచి ఒకరు పాటించడమువల్ల దేశభాష కుంటువడ్డది.

భవిష్యదర్థమును తెలియజేసే రూపములు, అస్తిరనుబంధకః స్యాద్యత్ర లృడర్థోవివక్షితోభాతోః అని ఆంధ్రశబ్దచింతామణిలో చెప్పినట్టున్నవి, కల వ్యనుబంధంబుల్బుట్టు పరంబగునపుడగు అని బాలవ్యాకరణమందున్నట్టున్నవి, పన్నయ తిక్కనాది ప్రాచీనకవుల గ్రంథములలో కనబడవు తేలన చెప్పడ మెట్లనగా తిరుగా ప్రయోక్తమయినవి. ఉత్తరాంధ్రములో 'పత్తును' వంటి రూపములున్న 'పస్తాడు' వంటి రూపములున్న వాడుకయందున్నవి వాటి అర్థములో కొంత భేదమున్నది గనుక అవి అపరిహార్యములయినవి.

వస్తాడుమొ॥ శబ్దములు నన్నయ కాలమందున్నట్లు నిదర్శనములేకున్నా తిక్కన కాలమందున్నట్లు నాటి శిలాశాసనములలో కనబడుతున్నది, దేవాలయములలో, స్తంభములమీదను గోడల మీదను చెక్కిన శిలాశాసనములలో 'చేస్తిమి" 'ఇస్తిమి" మొ నవి తెలుగు దేశమందు అంతటా ఉన్నవి బాలసరస్వతి అప్పకవి మొ॥ వారు రచించిన తెనుగు వ్యాఖ్యానాలలోను, ముద్దరాజు రామన్న మొ వారు తెలుగు ప్రబంధములకు రచించిన టీకలలోనూ ఉంటారు అంటారు 'చేస్తున్న చెప్పుతున్నాము 'రక్షిస్తున్నాడు (రక్షింస్తున్నాడు అని కొన్నిటిలో) కనబడుతున్నవి; సామెతలలోను, కథలలోను, పాటలలోను పదాలలోను శతకాలలోను, ద్విపద కావ్యములలోను చాటు పద్యములలోను ఈ రూపము లాతెలుగువారి కందరికినుపరిచిత మయినవిం చిన్నయ నూరి నీతి చంద్రిక బడులలోకి రాక మునుపు పిల్లలు చదివేపుస్తకము లన్నిటిలోను ఈశబ్దములు ప్రచురముగా ఉండేవి వ్యాయస్థానములలోను కచేరీలలోను వార్తా పత్రికలలోను గవర్నమెంటువారి కానసములలోను శిష్టవ్యవహారములందున్న భాషే 1802 వ సం మొదలు కొని నేటివరకునున్నా వాడుకున్నారుం శబ్దశబ్దసంబోధిని, సుకుమారబాలప్రబోధిని, అమరము, ఆంధ్ర కావ్యసంగ్రహము మొ॥ నిఘంటులలో అర్థాలు వాడుక మాటలతో పండితులు చెప్పినారు వేదాంతము వైద్యము, జ్యోతిషము మొ॥ శాస్త్రాలకు నేటి తెలుగున ప్రాసిన వ్యాఖ్యానా లున్నవి వాటిలో ఈశబ్దములు తరచుగా కనబడుచున్నవిం

చేసితిని అనేశబ్దము చేస్తిని కావడము విపరీతము కాదు. అరవములో ప్రాచీన గ్రంథము లందున్న శబ్దముల 'త్తు వర్ణములు ప్రజల నాడుకలో 'చ్చు అయినవిం సం. 'నిత్యే పాఠి నిచ్చ అయినది కాదా' చు వర్ణము గల రూపములకన్నా తుం వర్ణము గల రూపములు ఏక్కువ కాల

మయి మొలకొని ఎక్కువగా వాడుకలో ఉన్నవి చు॥ వర్ణములగల రూప
ములు వ్యవహార భ్రష్టమయినవి చదువుకున్నారు 'వండుకున్
శాను 'ఇషు అషు 'అస్టా ఇస్టా మీ బాల్యమందు వైదికుల ఇండ్లలో
విశబడేవి నేడు 'చదువు కుంటున్నారు వండు కుంటాను ఇటు 'అటు,
అట్లా ఇట్లా మాత్రమే వాడుకలో ఉన్నవి చేస్తిని ఇస్తిని వస్తిని
మొ॥ శబ్దములు వాడుకలోనికి వచ్చిన పిమ్మట, చేస్తే (చేసితేన్) చేస్తూ,
చేస్తాను చేస్తున్నాను మొ॥ వి పరిణమించినవి అంతటా ఆల్లుకొన్నవి;
పండితులు పరిషత్తులు విశ్వవిద్యాలయాలు శాసనసభలు పరిపాలకులు
వాటిని పరిహరించుకోలేరు వాటిని తొలగించడము కుత్తుక కోసుకోవ
డము వంటిది వాటి పని చు॥ వర్ణములగల శబ్దములు చేయలేవు
చూడండి — వచ్చును అనే శబ్దము వాడుకలో ఉన్నది గాని లేనిదికాదు.
నేను రావచ్చునా? నీకు శ్రమ వచ్చునా? ఇట్లే 'వత్తును మొ॥ రూపము
లున్న నేటి వాడుకలో ఉన్నవి నన్ను పిలిచిఉంటే నేనూ వత్తును
'అన్నయ్యను పిలిచి ఉంటే ఆయన కూడా వచ్చును అయితే భవిష్య
దర్థకము క్రియ వాడవలసినప్పుడు వాడు వచ్చును వచ్చెడిని వచ్చెదును
రాగల దు అని, ఎక్కడా ఎవ్వరూ, అప్పుడు అనరు వస్తాడు మాత్రమే
ఆ అర్థమందు వాడుతున్నారు. 'మీరు స్వయం వెళ్ళి పిలిస్తే వాడు
తప్పకుండా వస్తాడు 'మీరు పిలిస్తే నే వచ్చాను పిలవకపోతే తగు మను
షులు వస్తారా? వాడు వస్తే మీకు తెలియజేయ మన్నారు వాడు వస్తే
నా? (ఒకటి)? వస్తేరా 'సెలవివ్వండి నేను (పోయి) వస్తాను,
'తొందరపడకండి నేను ఇంటికి తిరిగే వస్తూనే మీ వ్యవహారం పరిష్కరి
స్తాను నీవు వస్తేనేకాని ఈ పని సెరవేరదు ఇట్లుసందర్భానుసార
ముగా లోకములో వస్తాడు ఇస్తాడు, ఉంటాడు, పోతాడు, మొదలయిన
రూపములు అందరూ వాడు తున్నప్పుడు ప్రాచీనాంధ్రములో వీటి అర్థము

తెరియ జేయడము సుకరము కాదు నన్నయ వాడిన 'ఇత్తే 'పుత్తే, 'కొండే తిక్కన వాడిన వినితి అనితి వేమికవులు వాడరు

ఈ మార్పు బుద్ధిపూర్వకముగా ఎవరూ చేయలేదు అది తెలుగు భాషా స్వభావమునకు విరుద్ధము కాదు. ఇంచు=ఇన్‌చ్‌ఉ నకారతకార పకారములు దంత్యములు మొదటిది అను నాసికము రెండోది స్పర్శము మూడోది ఊష్మము పరస్పర సంబంధము గలవి అందు చేతనే 'పుస్తకము 'పుత్తకము అని వస్తాను వత్తాను అని పిల్లలు అంటున్నారు 'పాత్తము తద్భవము గ్రాంథి కాంధ్రము లో సాధువు పాత్తగమ్ ఆరవములో సాధు శబ్దము కొరకంచు = కొరకచ్చు చేత్తాడు = చేంతాడు తగిల్చి = తగిలించి, స్నానము = తానము = స్నానము త్రెచ్చి=త్రెంచి క్రంచర= క్రచ్చర, చణక= సెనగ చంపక=సంపెగ కుర్చీ=కుర్చీ ఉచిత=ఉస్తి (కాయలు)- ఇట్లురూపాంతరములు భాషలో వీస్వడము విపరీతము కాదు ముకారాంత ధాతువులు అసేకము యుకారాంత ధాతువు లయినవి వాటి లోని చు వర్గము యు వర్గముగా మారలేదు మోచి మోచెన్ అనే ప్రాచీన శబ్దములు ఉత్తరాంధ్రములో మోసి మోసెక అని వాడుకలో మారినందున అవి యుకారాంత ధాతువుల నుండి పుట్టినవని వ్యాకరణాలలో పండితులు వ్రాస్తారు 'త్‌స్‌ఇ 'త్‌స్‌ఎ -వీటిలోని తకారము పోయినది చందనముపూచి (కొనెను)=చందనము పూసు (కొన్నాడు), 'పూసు (హూసు) కన్నడములో ముకారాంత ధాతువు ఇట్లే నైచి, నైసెక తిగిచి తిగిసెక నేము 'వేసి వేసెక తీసి తీసెక అయినవి. తెలుగులోని 'పాలించు కన్నడములో పాలిసు తె దుఃఖించు=క దుఃఖిసు, తె పాలించుచుక (పాలిస్తూ)=క పాలిసుత్తా తె దుఃఖించుచుక (దుఃఖిస్తూ) =క. దుఃఖిసుత్త, క. మాడిస్తురు=తె చేయించిరి, క ప్రార్థిసుత్తేసె= ప్రార్థిస్తున్నాను.

ఇంగ్లీషు భాషలో ఇప్పుడు he wr tes speaks అని సకారాంతముగా ఉన్న క్రియారూపములు 200 సం క్రిందటి వరకూ wr e h speake h అని తకారాంతముగా ఉండేవి అంతకు మునుపే లోకులు ఇవి సకారాంతముగా పలికేవారు అడిసన్ స్టీల్ మొదలయిన పండితులు సకారాంతము ఇవి ఉచ్చరించడము మంచిది కాదని నిషేధించిరి అవి కొన్ని ఇప్పుడు పద్యకావ్యములలో 'అను ప్రాపము కోసము తకారాంతరూపములు కొందరు ప్రయోగించిరి అవి వ్యవహార భ్రష్టమయినవి గనక ఇతర రచనలలో అవి ప్రయోగార్హములు కావు

ఈ విషయము విస్తరించి వ్రాయుటకు ఇక్కడ మరి స్థలములేదు. కాలగమనమందు వందల సంవత్సరములయి ఇస్తాను కొంటాను చదువు తాను మొదలయిన శబ్దములు తెలుగు దేశమందు అంతటా శిష్టవ్యవహార మందున్నట్టి కావ్యములలోను శతకములలోను, పాటలలోను పండితులు వ్రాసిన వ్యాఖ్యానములలోను కనబడుచున్నవి వీటిని విడిచిపెట్టితే వ్యవహారహాని కలుగుతుంది భాషయొక్క ప్రథమ ప్రయోజనమే భగ్నమవుతుంది గనుక ఇవి సాధువులుగా అంగీకరించక తప్పదు నూరేండ్ల క్రిందట రావిపాటి గురుమూర్తిశాస్త్రిగారు రచించిన వ్యాకరణములోను మరికొందరు రచించిన వ్యాకరణములలోను ఈ శబ్దములకు అనుకావ్యము ఉన్నది త్రి విక్రమ వ్యాకరణమందు కూడా ఉన్నది గాని అది అచ్చు పడలేదు-లంట్ క్రుచిశాడ్ యర్ చాశ్యాహృష్ తెస్తాడాగలేస్తు వస్తాడు.

'చేస్తుంది కి మాయగా చేస్తాది చేస్తది అని పామరుల వాడుకలో ఉన్నవి చేస్తవి చేస్తాయి చేస్తయి అనే రూపములు శిష్ట వ్యవహారమందున్నవి అవుతాది అవుతది అవుద్ది అని వడ్డర్లు మాత్రమే అంటారనిన్ని తక్కిన వారందరూ బ్రాహ్మల వలెనే 'అవుతుంది అని వాడుతారనిన్ని నరసారావు పేటలో ఒక బండివాడు చెప్పినాడు. అతని సంభాషణవల్లనే అతని మాట రుజువయినది.

చేస్తాను

క వస్తాడు నీలభూపతి
లెస్తాడు ధనంబు నీకతి ప్రమదముగా
నిస్తా డు విరహాపేదన
జస్తాడా వమ్మనుదిని సంశయమేలా॥ చం వి 73

చ తపములు సెన్ని చేసితిసో దానము లెన్ని తలంచి యిస్తినో
జపముల సెన్ని పల్వితినో సద్వ్రత యాగము లెన్ని చేస్తినో
సఫలముగా మపీయకుల జాతిపు సైతి విలోకమందునా
తపములు పండెనమ్మ జగదంబవు కావె త్రిలోక సుందరీ॥ షట్పది 41

క నీచిత్తము మూభాగ్యము
యోచన యుల్లమున సెటుల యోపించెదరో
తోచినది మనవి చే స్తిమి
చూచి కటాక్షింప వలయు సుందరమూర్తీ 75

ఉ॥ భావ మహోమభావ కదుభాగ్యము చేసితి విల్లు వేల్పినీ
దేవగవళ్యవిద్యఘటియించితో యేశకుశాన వసివో
భూవలయంబు లోపలను బోడిమి చెందిన మోహశాంగి యీ
లావలపించి మోహము చెలంగఁగ జేసితి చూచినంతటన్॥ శభు పుం 14

క॥ తనువిస్తిని మనసిస్తిని
ధనమిస్తినటంచు శాడఁ దగునా నింకా
తను ధనము లేడగలిగెను
పనుపడ నీకిదియెభక్తి పాటియెబసవా పుటం 54

మ॥ అలయింతప్పుడె యిల్లుదూరి సతులక్ హాస్యంబుగా నవ్వినా
రల వెన్నెన్‌దిని జారచోరతతి ధూ ర్తస్వామివై వేడు నా
చెలులే పిల్వగ నెమ్మిరావలసివ స్తే నేరికిక్ జాల్కనో
చలమేలయ్య మహాత్మ నీదుదయకై ష్ణా యాపదుద్ధారకా రామస్త 20

శా॥ దస్తాళిక్ మసిబుట్టలుం గలములుం దాల్చిన్న చింతంబళుల్
ప్రశ్నల్ గారెడు దుస్తులుం జెమటకంపుంగొట్టు నీర్కావులుక్
అస్తవ్యస్తపుఁ గన్నడంబును భయం బైతో చు గడ్డంబులుక్
వస్తూనాస్తిమి రో నిమిక్ బలుసులక్ వ్యాపారులంగ్రూరులక్॥

శ్రీవాధూని చాటు

చేనును

చేయు తెలియు మొ॥ యుకారాంత క్రియలకు ఉత్తరాంధ్రములో ఇట్టి రూపములు ఏర్పడవి గాని పాశ్చిమాంధ్రమందు లేవు

'తెలియు అనే క్రియ 'ఎఱుఁగు వలెనే ప్రాచీనాంధ్రమందు సకర్మకము చూ ఉద్యో 152—(శాంతవపు డు నయోధనునితో) క పార ధియురధియుసై యొక తేరం గృష్ణు లతిఘోర తేజస్సార స్ఫారత దోచినసై వను ధీరత వాటించి చూచి తెలిసెదవు బలే కర్ణ 11-214 (భీముఁడు శల్యునితో—) 'ఇంత ప్రమాదంబు నీవు గలిమిం దెలిసితి మాతులా శల్య 1-351 క గంగాతనయుఁడు దెగినను సంగరమున కుత్సహింపఁ జనునే తమ కుఁ బెంగలులని యప్పుడు దెలియంగా నెఱిగితి నయోధనాదులఁ గృష్ణా శల్య 1-352 ఉ యా వంతయు వాత్మలోనఁ దెలియండు నయోధనుఁ డెంత మూర్ఖుఁడో l. స్త్రీ 1-149—(ధృతరాష్ట్రి డు కృష్ణునితో—) క తెలిసితి నీ మాటలఁ బుత్రుల దన సౌఖ్యగల నెల్ల దొరగి అర VII 193. చ ఇంతవట్టుసేఁ దెలియుదుఁ జెప్పెదఁ॥

ఎఱుఁగు శబ్దమునకున్న తెలియు శబ్దమునకున్న అర్థములో కొంత భేదమున్నది. 'నే నెఱుఁగుదును' 'నేఁ దెలియుదును' 'నే నెఱుంగను' 'నేఁ దెలియఁ' అని పూర్వుల వ్యవహారము ఉత్తరాంధ్ర కవులు కొందరు తెలియు ధాతువు ఇట్లు వాడినా ఉత్తరాంధ్రమందు 'నాకుఁ దెలియును' అనే ప్రయోగము ప్రచురమయినది పూర్వులు ఎఱుంగికొని అన్నట్లు నేటివారు 'తెలిసికొని' అనుబంధముతో వాడుచున్నారు అది చదువుకొని మొ॥ క్రియల సాదృశ్యబలముచేత 'తెలుసుకొని' అయినది. నాను నాఁ 'నాను తెలుసును' 'నాకు తెలియదు' అనే రూపములు ఏర్పడినవి ప్రాచీనాంధ్రమందు చుకారాంతములుగా ఉండిన క్రియలు కొన్ని నాను నాను యుకారాంతము లయినవి వైచు, తిరుచు, త్రోచు పూచు, కాచు మొదలయినవాటి క్త్వార్థక రూపములున్న భూతార్థక రూపములున్న చివర్ణము చెవర్ణము కలవి, ఉత్తరాంధ్రములో పివర్ణము సెవర్ణము కలవి అవుచుచేతను అట్టి రూపములు యువర్ణాంత క్రియలకు కలుగుటచేతను వైయాకరణులు యుకారాంతముల వర్గములో చేర్చినారు కవులు యధేష్టముగా వైచి వేసి నైచెను వేసెను తిగిచి (తివిచి) తీసి తిగిచెను (తివిచెను), తీసెను ప్రయోగిస్తున్నారు కవుల వాక్యములలో కలగలపు భాష కనబడుచున్నా లోకములో తెలుసును తెలియదు, చేసును చేయదు, కురుసును, కురియదు, కురవదు, కలుసును కలియదు, (కలవదు) కలుసు కొను పూసే కాసే చెట్టు పూయదు, కాయదు (పూవదు కావదు అనే రూపములు వేదు వినబడవు)— ఇట్టివి ఏర్పడినవి మోచుకొని, మోసుకొని వాడుకలో ఉన్నప్పుడు మోచును, మోసును కాదా? 'మోచి

అనేది మోసి అయినప్పుడు 'మోచును అనేది మోనును అయినది తిగిచి తీచి అనేవి తిగిసి తీసి అయినప్పుడు తిగుచుట, తీచుట అనేవి తిగునుట తీనుట అయినవి

ఇంతేకాక యకారమునకున్న పకారమునకున్న ద్రావిడ భాషలలో సంబంధమున్నది పం ఆకాశము=ఆగసము=ఆగాయమట సం కుశం=అర కుయం సం మదన=కన్న మయ అర ఉయిర్ = తె ఉనుర సం రాజట=రాయట అర అరసట అరయట తె పూయు (క్రియ)=కన్న పూను తె మెఱయు = కన్న మెఱను కన్నడములో మూయు మూను అని రెండు రూపములున్నవి అట్లే తెలుగు భాషా లక్షణము ఉత్తరార్ధ వ్యవహారానుసారము సవరించవలెను గాని తెలుసుమొ నవి అసాధువులని విడిచిపెట్టరాదు ఇవి ఇంచుమించుగా 300 సంవత్సరములయి వాడుకలో నెలకొని ఉన్నవి

గౌరవ హరిశ్చంద్ర 1901 లో తెల్సుకొ ఉన్నది

సకల కథాసార సంగ్రహమందుమోసువానికిదెలుసు కావడిబరువు మిత్రవిందాపరిణయములో తెలుసును (పు 69).

అంగద కృసింహకవి రాజరాజాభిషేకమనే ఆయిదాశ్వాసముల ప్రబంధములో— వ్రాసుటచే అని సుపర్ణము ప్రాసస్థానమం దుంచి ఉత్పలమాల రచించినాడు (చూ కవుల చరిత్రము పు. 500).

ఈ సుపర్ణ శబ్దములు నేడు మనము కల్పించినవి కావు. పదిశతకము లయి కవులా వాడుచున్నవే

చేసును

కం॥ అసమయంబునఁ గాంస్యము
గీసివగతి నతులవల్లకతతు లొక్కై
మ్రోసినగతి నెలుఁగడరఁ
భూసతికడనుండియొక్క నుడివిన బడియెఁ॥ ఉ రా. 321

కం॥ అ సమయంబున నొక్క వి
లాసిని యొక గిండిలో గళముఁ దొట్టంగా
శ్వాసపమును గడువడిగాఁ
బోనుకొని యచటికిఁ దాఁ బ్రమదమున వచ్చెఁ॥

కవిజనచ IV 53.

ఉ॥ అందని మ్రానిపండుగదరా మదరాజమరాళయాన యీ
నుందరిఁ జెంద గల్గిననమూ ఘననూర్జిత పూర్వసత్క్రియా
స్పంద ఫలంబులీల సరసఁ సరసత్వమునీఁ జేదె నే
నుందయఁ డింపుతోడఁ గలనుం బలనూదన భోగభాగ్యుఁడై దెప్పఁ.

ఉ॥ శ్రీసతి చన్నుఁగ్రేవలను జెక్కుల నొక్కుటఁబత్రభంగముల్
వ్రాసుటసున్ వించి నిటలంబుల నొక్కుట భాగ్యవర్ణముల్
వ్రాసుటసుఁ జతుర్భుజ విలాసము పూనినవేల్పు సర్క్రియా
ల్లాస మెలర్పఁ బ్రోచు శుభలక్షణుఁ గొప్పలవల్ల భూవరుఁ

రాజరా పుట 500

పీ ఎన్ని జన్మములెత్తి యేమేమి పుణ్యముల్
జేసుటనో భవద్భానురాంఘ్రి వీరనారాయణ 17

క గోపంబున వీరిపుడు
భానుర కమలాసనాఖ్య క్షేణాంబులు తా
మేమంట కుపక్రమించ
వ్యాపమహామాని సింహా డడ్డంబగుచుక॥ శ 81.

చేసింది మొ॥

'చేసివది (=చేసినయది) అనే శబ్దములో వకారమునీదనున్న అకారము లోపించినందున చేసింది అయినది ఇట్లే 'కొనుట, 'కొంట అయినది 'కొంట వంటి శబ్దములు నన్నయ గ్రంథమందు లేవుకాని తిక్కనాదుల గ్రంథాలలో ఉన్నవి గనక అధర్వణుడు పూర్వస్వనవికాగోనో అని చేసిన అనుకానము చెల్లదు (చూ మొదటి ప్రసంగము) కొనుడు 'కొండు అయినది 'అవటి 'పనటి కూడా ఇట్టి లోపమువల్లనే 'అంటి 'పంటి అయినవి ఇట్లే అనిన=అన్న వినిన=విన్న కొలంది = కొలది=కొలది=కొర్ది=కొద్ది వలవదు=వలాదు=వలదు=వల్దు=వద్దు ఊంగరము=ఉంగ్రము మొ॥ వి గౌరన కాలములో కవులు ఇట్టి శబ్దములు కావ్యాలలో వాడినారు 'కట్టిన దొకబట్ట కప్పిందిలోలం (హరిశ్చ 1413) పూర్వకాలపు కానములలో కనబడుకున్నది (చూ ఆ సాం పుటిపన్నతిక పు 223 సం 933. శ వ గగఒ చెట్టింది) కొన్ని ప్రదేశములందు 'ఉండినది=ఉండింది 'అనినది=అనింది అనిన్ని మరికొన్ని ప్రదేశములందు 'ఉన్నది=ఉంది 'అన్నది=అంది అనిన్ని వాడుతున్నారు ఛందర్భానుసారముగా, 'ఉన్నది ఉన్నట్లు చెప్పు 'విన్నది విన్నట్లు 'అయినదానికీ కానిదానికీ=అయిందానికీ కాందానికీ 'ఎక్కడున్నది=ఎక్కడుంది; అది ఏమున్నది=ఏమంది అని లోకులు వాడుతున్నారు

చేసింది

ఉ॥ ఆటలు వాడ నేటికిఁ యమ్మృతమొప్ప గఁ గానవంబులో
ఘోటక మొక్కఁ డుంది పదికోటి వరాలను జేయునందు నం
వీటగు వా హాయంబు గొనితెచ్చి తపోవనమందుఁ గట్టెదఁ
మాటలు నేటికంచుఁ గృతమానిత గోమమహోవనంబువన్॥

పట్టాభి V భ్ర III.

సీ॥ పోసిరా మొల్లవాఁ కాపోశనంబు
వారగింపుఁడు లెండు మీ కమృతమస్తు
ప్రొద్దుపోయిందినుండని బుజ్జగించి
మొగ్గిక్కి నంజలియె త్తి యమ్ముదుకపడ తి భీమఖండ్

కీ॥ కొలచింది రామచంద్రునిఁ
దలచింది పరస్వరూప ధ్యానముసేయన్
వలచింది ముక్తి లలనను
నిలిచింది పురాకృతంబు నిజమని తెంపఁ॥ రామస్త్

కీ॥ పలికింది వేదతుల్యము
చిలికింది కృపారసంబు శిశుజనులందున్
గులికినవి యోగచర్యలు
నలికిన యది యీ యవిద్య యహితులు వెదరఁ

మ॥ కరి వేలింది హుళక్కి దొర్తిపదికిఁ గోకల్ మొచ్చియిచ్చింది ద
బ్బర కాకానుయనిం గటాక్షమునఁ జేసుకిందబద్ధం బహో
శరణన్నం బగవాని తమ్మునికి రాజ్యంబిచ్చుటల్ కల్ల యి
త్తరి వన్నేలిన నిక్క మీ కథలు కృష్ణా దేవకీనందనా॥

దేవకీనం శత 100.

ఆ॥ పురుషుఁ డెన్నిగతుల బుట్టింది మొదలుగ వేమనశత 118

శా॥ రోపించేటిది రో తలేటివి మనోరోగస్థు డై దేహితాఁ
బూపించేటిది పు తలేటివి మదాపూతంబు లీ దేహముల్
మూపించేటిని మూఁతలేటివి ఘనా మూఢత్వ మేకాని తాఁ
జేపించేటిది చే తలేటివి వృథా శ్రీ కాళహస్తీశ్వరా

శ్రీకాళ శత 71

ఓరాత్రి మాబాగు

'ఒకరాత్రి కి మాయగా 'ఓరాత్రి అని శ్రీనాథుడు కాశీఖండమందు ప్రయోగించినాడు ఇది వైపరీత్యముగా అనేక పండితులు భావించినారు 'మహా అనే శబ్దము 'మహ 'మా అని అవయవములోనూ కస్నడములోనూ కూడా ఉన్నది. ఒక లోని కవర్గము మహ లోని హ వర్గము లోపించి నందున వాటికి పూర్వమందున్న అచ్చు దీర్ఘమయినది నష్టం ఏమీలేదు ఇట్టి మార్పు సంస్కృతభాషాసామాన్యమే తెలుగులోనే—అయ్యెను=ఆయెను తియ్యడు=తీయఁడు ఒకర్త=ఓర్త ఒకర్తి=ఓర్తి ఒకర్తు=ఓర్తు సగము=సాము సగపాలు=సాబాలు, మొగము=మోము మొగమోటు=మోమోటు మొగసాల=మోసల ఇగము=ఈము తలగడ=తలాడ, పెందలకడ=పెందలాడ మఱియను=మఱెక్కు వలవదు=వలాదు సహవాసము=సావాసము సహాయము=సాయము సహముజ=సాజము ముహూర్తము=మూర్తము పరహాలు=వరాలు గ్రహము=గాము గృహము=గీము, భాగహారము=భాగారము భాగహారులు= భాగార్లు పదహారు=పదాఱు కాళహస్తి=కాళాస్తి 'మాసెజాణవు 'మాబాగు అని లోకమందు వాడుకఉన్నది కవులు కూడా ప్రయోగించిఉన్నారు. మహదేవుడు మహదేవి మహళయము,

మహారాజా అని కావ్యములందున్నవి. చేకొనఁడు=చేకోఁడు చేకొనక=చేకోక పట్టుకొను=పట్టుకో మొ ఇట్టివి అన్ని సాధువులే.

ఓరాత్రి మాబాగు

కా॥ ఓరాత్రిం గను నెప్పటియక మహోద్యోగంబునక్ ధీరతా
ధారంధర్యము పూను మానవునపం దాత్పర్యవృత్తిక్ సదా
చారంబెట్లొనరింపవచ్చుఁ గలశీసంజాత కాశీశ్వరక్
గౌరీవల్లభు సంస్మరించి బ్రతుఁగంగా కాత దప్రచ్యుతిక్॥

కాశీ. V 189.

శా॥ వీరమాహేశ్వరాచారపారగునకుఁ
దనకు శశిచూళి యొసఁగిన కనకరథముఁ
గామగమనంబు సైమధక్ష్మాధవునకు
మామయిచ్చెను మాయని మహితుతింప సైమ. V, 95.

ఉ॥ ఓ పరమాత్మలార కరుణోదధులార వికాంతయోగ వి
ద్యాపరతంత్రులార తెలియన్ వశమే భవదీయమైన యీ
సైపుణి చాలఁజాలనినక్ నిజమూర్తుల దాల్చి కాపనుల్
జాపరమేశ్వరా యనిన జంతువులన్నియుఁ బోయె మాయపైఁ॥

వరా I 148.

చ॥ మనమున మెచ్చి నాతుకుఁడమా సెఱజాణవు ప్రౌఢవే క్రియక్
గొని రతిసేలిసాఁదవనకూలము సాకిది నిచ్చనిచ్చలిక్
వనవిలాసాని కేలికలనక్ విహరించుమటంచుఁ బల్కినక్
విని పరవండు మంచిదని వేడుక నాతనిఁబంపె నింటికిక్॥

హంస. IV 104.

చెల్లాచెదరు

ఇటువంటి శబ్దములు సంస్కరించడము దుష్కరము సంస్కరించడ మవసరా దిద్దడముకాదు, ప్రకృతి ప్రత్యయ విభాగము చేయడము (లోపా గమ వర్ణవ్యత్యయ ప్రకృతిభావ లక్షణము నిరూపించడము) అన్ని భాషలలో ఇట్టి శబ్దముల సాధుత్వము శిష్టవ్యవహారము చొప్పన నిర్ణ యిస్తారు కవులు కావ్యములలో ఏరూపములు ప్రయోగించినానో తెలుసు కోవడము సుకరము కాదు. సేటి శిష్టవ్యవహారమునే కవు లనుసరిస్తారని ఊహించక తప్పదు రూపాంతరము లెన్నిఉన్నవో అన్నీ గ్రాహ్యములే. అడ్డదిడ్డము, అడ్డాదిడ్డి అడ్డాదిడ్డాలు ఎగాదిగా చెట్టాపట్టాలు వకావకలు బాబాయలు బటాక బయలు మొ వి సాధువులే సంస్కృ తమందున్న వఖానిఖీ ముష్టీ ముష్టి (తెలుగు భాగ ముష్టా ముష్టీ) కర్ణా కర్ణి మస్తా మస్తి మొ॥ విన్నీ హిందీ మొ॥ వాటిలోని పరాసరీ ఎకాయకీ బరా బరీ, హోరా హోరీ మొ విన్నీ తెలుగులో చేరినవి వాటిలోకొన్ని పెద్ద ప్రబంధాలలోని కెక్కినవి కావా? ఎందుకు సాధువులుకావు?

ఎగాదిగ చెల్లాచెదరు

చ కడకొను కక్షదీధితు లెగాదిగ గర్భొను అముక్త II 50)

క॥ మల్లానండి యగు మదనుఁడు

మెల్లనఁ గూర్చుండెఁ దాల్మి వినుమినుకనఁగఁ ఉ హరి (V 166)

చ కటకట కాశికాపురి నొకానొక విద్దురఁ గన్నమోడ్చి

కాశి (III 99)

శా గాలిం బోవక సన్నదుప్పటియొ నొక్కారొక్కచోట్ దిట్టి

కాళ (III 58)

చ॥ కనుఁగొని చూనికాంతలు కకాపికరా మది నమ్మ చెల్లఁగా
యనుచు మిళద్భరీకృత భయంబు గళ త్కబరీచయంబున
త్యనుపదధానసావిల మృగాంగవమున్ మహారుచ్చలద్ధుర
స్తనమునుగారయంబున యదాయదలై పఱ తెంచి తెల్వినక్
కువలయా (II 31)

క॥ చెల్లాచెదరై యక్షులు
పెల్లగిలం బఱచి రద్రి బిట్టులియంగన్ నిర్వ (IV 75)

క॥ వడ్డింతు మనుచుఁ గుడుచుచు
నడ్డాదిడ్డాలం పలుకు సంతటిలోనన్॥ బసవ

మ॥ అఁడెయ్యవై
ఖరిసీ యిద్దఱ సుద్దులన్ బ్రమసి రాకాపోక గాంచెఁ
చంపూరా (V 39)

కానీ కానీ

'కానీ అనే శబ్దము కాన్ (అగు ధాతు కుఙ్) + ఈ (ఇత్ స్త్రీ ధాతుం ప్రా మ భు ఏ వ)ం వాడుకలో అవ్యయము, వికల్పార్థకము. దాని అంత మందున్న ఈకారము హ్రస్వమయినందున 'కాని అనే రూపాంతరము ఏర్పడ్డది. 'అదిగాని ఇదిగాని అని అవ్యవధానముగా వాక్యములం పలికి నప్పుడు ఒక భావమున్న అదిగానీ ఇదిగానీ - అని కొంచెము ఆగి పలికినప్పుడు మరియొక భావమున్న వ్యక్తపడును గనుక సుందరార్థము సౌరముగా లోకులు వాడుకొను రెండు రూపములున్న కావ్యములలో ప్రయుక్తమై ఉన్నవి 'కానీ అనే రూపము లక్షణ విరుద్ధమని కొందరు భ్రమ పడుతున్నారు గాని కాదు. 'కింతు అనే అర్థమందు 'కాని' శబ్దములోని ఇకారము హ్రస్వముగా ఉంటుంది. అట్లే 'లేదు చదువుదము గాని ఇప్పుడు పడుకో అన్నప్పుడున్న, 'కానిపని లోనిదిన్ని 'కాని వ్యతి

కేకార్థకము 'వాడు రానీ రాకపోనీ నేను తప్పకుండా వస్తాను నన్ను లోప లికి రానీ అకలితో నీయింటికి వచ్చిన వానికి అన్నము పెట్టవలెను. ఎవడటికానీ అనే వాక్యములలోని 'ఈ శబ్దము వేరేవేరే భావము తెలియ జేస్తుంది.

కొందరు పండితులు ''కాని యను ప్రాస్వాంతము గ్రామ్యరూప మయ్యును భారత ప్రయోగా రూఢమై గ్రాహ్యమయినది'' అన్నారు (చూ. శృంగార నైషధవ్యాఖ్య VI 23) భారత ప్రయోగము గ్రామ్య మనడము 'ప్రయోగమూలం వ్యాకరణమ్ అనే సూత్రమునకు విరుద్ధము కాదా? వ్యాకరణమంటే ఏమిటో గ్రామ్యమంటే ఏమిటో తెలియనివారి మాటే పాటింప నక్కరలేదు. కవుల ప్రయోగములు చూడండి

కానీ

కా॥ నీతిందానం దలంచి చేయ బనిగానీకాకపోనీ అముక్త IV 214.

ము అకటా ఏమని దూఱుదాన మిమునాధా వేసుజామయ్యఁ బొం
దికగాఁ బాదము లొత్తరమ్మనుటగా నీయొంటి యేమోకదా
నికటశ్రోణికి వేగ దెమ్మనుటగా నీకొంత సెయ్యంపుఁబూ
వికతోఁ గమ్మలు విచ్చిమాచుటయొకా నీ లేద యొక్కంతయున్॥ కళా

ఉ కావున రూపయౌవనవికస్వరగర్వ భయంబుచేత గా
వీవిభు డిచ్చుమన్నల సెయ్యపుటాల పటుంచు వమ్మి కా
నీ వినయాదు లేమఱక నీ హృదయేశుఁ దదీయబంధుమి
త్రావళిలక్ష పత్నినియుధార్థ్య విధిజ్ఞ మదమందఁ జేయుమా॥
, VII 94.

కా॥ నీ చెల్వంబిది నిక్కమట్లయినఁగానీ నాకు నీవంక॥ కాళ మూ II 13.

మ॥ నిరవద్యస్థిత భక్తిలోడ నవుగానీ శంభుగానీరమే
మేశ్వరగానీ గుతీయించి యెవ్వరటయినా సార స్తవంబుల జపిం తురు
కాశీఖం.

వీ॥ ఓర్వుమైమప్పిండి యుపవాస ముండనీ
మగసాలి సరిపోల్వ దగదు విధవ
సద్భక్తి దేవతార్చనము వేయంగనీ
మగసాలి సరిపోల్వ దగదు విధవ
తిరిగి నానాపుణ్య తీర్థంబు లాడనీ
మగసాలిసరిపోల్వ దగదు విధవ॥

క॥ ఎంతబుధుండైనం గానీ
చింతామణి మంత్రరాజ సేవాపరు నైషం VI 23.

మ॥ నియతిక్ జాతికయెత్తు కాంచనముగానీవెండి గానీ జగ
త్త్రీయ పూజ్యంబగు పాండురంగపసతిక్॥ పాండు II 87.

క॥ నలినీపత్రము సలిలం
బుల బోరయని రీతి నత్తము దు సత్కర్మం
బులం గానీ దుష్కర్మం
బులం గానీ హరికి నిచ్చి పారయడు వానిక్॥ వరహా. II 13.

క॥ తా నెంత యొగసి పడివం
గానీ దీని కుచములకుం గందుక మెనయే కా వి. III 101

చేతావాతా

చేతక్ వాతక్=చేతావాతా వకారము లోపించివందువ పూర్వ
మందున్న అచ్చుదీర్ఘమయినది ఇట్లే రాళ్ళారాళ్ళ నోరారా
(అరవ్=ఆరా) మనసారా, కళ్ళారా చేతులారా చెవులారా కడతేర్చా.

కొసమెట్టా గోడదాకా దగ్గరా ఎడ తెగకుండా నిండా చాలా మళ్ళా బోరిగిలా ఇట్లే అన్నమన్ అక్కనున్ = అన్నమూ అక్కనూ పిన్నిక్ కక్కిక్ = పిన్నినీ కక్కినీ అన్నక్క అక్కక్క = అన్నకూ అక్కకూ ఇంటక్ ఒంటక్ = = ఇంటా ఒంటా నీ చేతక్ కాదు నా చేతక్ కాదు = నీచేతా గాదు నాచేతాకాదు క్రిందక్ మీదక్ = క్రిందా మీదా ఇల్లిల్లూ తిరిగినాను ఇంటింటా వెదకినాను ఏడేటా ఈ ఉత్సవము చేస్తారు లోపలికిరానూరాడు పైకిపోనూపోడు తిట్టావద్దు కొట్టావద్దు కప్పా విప్పా సమర్థుడు

ధనము కూడబెట్టినాడు ధవము కూడాపెట్టినాడు వీధులన్నీ తిరిగి వచ్చినాడు, తిరిగే వచ్చినాడు నే నడగనిదీ ఎందు కిచ్చినావు? నేనడగని దెందుకిచ్చినావు? - ఇట్లు వీర్థముంటే అర్థము మారుతుంది కానమాల పుస్తకము కృష్ణ - శ్రీకాకులము సెం 974 రు శకవర్షములు ౧౦౫౭ నాటి కానమందు 'ఎవ్వరూను" 'ఏంటా పదేందుము ఉన్నమి వాటమండిన్నీ ఇట్టి వీర్థాంతములు తెలుగుదేశమందు వాడుకలో ఉన్నవి గదా సాధువులు గావా?

క చేతావాతా గొట్టే
ఘాతకుల వివేకులనుచు గని వారలతో
నీతిపరు లడ్డమాడరు
చాతుర్య ధురీణులన్న సంపగెమన్నా — చంపంగిశం.

క॥ ఏమనఁగలాఁతి వారమె
నీమన మెట్లట్లకాక నీరజవదనా
ఏమిటికిఁ దలకె దల్లీ
తామరయును బోలియుండి తగవు విడుతుకే? — హరి V 200.

క॥ నంచికన్నుల నశ్రులు
చించేతాపంబుమీనఁ జెందీ హృదయం
బంది కుందీ యెందీ
యించివరనయన వెదకి యిందన లేవా॥ — పార్వ.

క॥ ముల్లోకంబుల జనములు
రోర్లక రోకండ్లబాడ రోయక మరియుక్ వరహ VII 22.

శ॥ ఏరీతిం బెనఁగిన నె
వ్వా రెఱు గరు నీదు గుట్టు వనితామణి రో
శ్శారోఁ కండ్లంబాడిన
భూరుము లిపుడింత చాలు కొన్నడ గునే ప్రభా V 25

మ॥ సంకల్పసిద్ధుల్ గొనం
బలు మేర్క నిరసింపలే చిగురు గొమ్మంజేవగాకుండునే
వసు III 201

తెలిసీతెలియని

తెలుగులో ఉన్ అనే సముచ్చయమునకు అనేకమయిన అర్థములున్నవి తెలుగువ్యాకరణమందు ఇదియున్ అనేది 'ఇది + యు + ను అని విభజించి 'యు 'ను లు సముచ్చయములని అనుశాసనమున్నదిగాని తప్ప ఇది + ఉన్ ఇది + (యడాగమము) + ఉన్ = ఇదియున్. అరవమందున్న కన్నడమందున్న ఉమ్ సముచ్చయము కన్నడములో 'అవరుమ్ 'ఇవరుమ్ అనేవి నేము 'అవరూ 'ఇవరూ అని ఉచ్చరిస్తారు పన్నయాదులు వారున్ వీరున్ అనేవారు మనము వారూ 'వీరూ అని కాని 'వారున్నూ వీరున్నూ అనికాని అంటున్నాము

'అంతయున్ అనేది అంతా(న్) అంతాను అనిన్ని, 'ఇదియున్ అనేది ఇది (న్) 'ఇని 'ఇదిన్నీ అనిన్ని ఏదియున్ అనేది 'ఏమిన్ 'ఏమీ ఏమిన్నీ అనిన్నీ పలుకుతున్నాము

ఇట్టిశే తిల్లితండ్రీ (తల్లియున్), అన్నాతమ్ముడూ కొడుకూ కూతురూ, పుచ్చలూ కాయలూ పుట్టాచెట్టూ తోటా దొడ్డీ మొ నవి ఇట్లే విని యున్ = వినీ (వినిన్నీ), తెలిసీతెలియని వచ్చీరాని నమ్మినమ్మని విడీ విడని, ఊరీఊరని ఉన్నదితెలియదు శేనీతెలియదు అని లోకమందు పేర్వడ్డవి.

ఇట్టి మార్పు ఇంచుమించుగా 700 సంవత్సరములయి తెలుగులో కలుగుతూఉన్నట్టు శాసనములలోనేకాక పాటలలోను శతకాలలోను ద్విపదలలోను ప్రబంధాలలోకూడాను కనబడుతున్నది ఇది అనివార్యము నన్నయ అరణ్య III 264 'కృతమామనకు దద్వృత్తాంతమునంతయుఁ దెలియఁజెప్పి ' అని ప్రయోగించినాడు 'అంతను లోని నువర్ణము ద్వి విభక్తిప్రత్యయముకాదు అంతను = అంతయును (= అంతాను) ఇట్లే 'సమస్త క్షత్రవంశేశులెల్లను భక్తింబనియించుండఁగ" అని ఎల్లను ప్రయోగించినాడు ('ఎల్ల ద్రు ప్రకృతికముకాదు 'ఎల్లయవి 'ఎల్ల యాత్మలు 'ఎల్లయందు అని ప్రయోగములున్నవి) ఎల్లను కర్తగనుక నువర్ణము సముచ్చయార్థకము ఎల్లను = ఎల్లయును (= ఎల్లాను) అరణ్యమందు 'ఎల్లాం కన్నడమందు ఎల్లా అని టీర్చుంతే మసాధువుకాదు' ఎల్లవర్ ఎల్లార్ ఎల్లరుం అనే శబ్దములున్నవి

తిక్కన 'ఇజ్జగంబులన్నిని నొకపెట్ట మ్రింగినను" (ఉద్యో II 323) అనిన్ని 'ఇట్టిదిం గలదే (ఉద్యో III 95) అనిన్ని 'అనుజులకు నర్థపడియే మిని జేయఁగనీమి (ఉద్యో II 13) అనిన్ని ధర్మసూతి వినఁడుమగాన డున్ (ఉద్యో II 14) అనిన్ని, 'పై స్యావలియైనఁ జీర్వడక యాతలకెయ్యుఁ లేదుసేనియున్" (విరా IV 192) అనిన్ని వాడి ఉన్నాడు. అన్నిని = అన్నియును = అన్నిన్ని ఇట్టిదిన్ = ఇట్టిదియున్ = ఇట్టిదిన్ని వాలింగీలియు (నిర్వ VII 99) = వాలిన్నిగీలిన్ని హరివంశమందు ఎఱ్ఱనాను హరవిలాసమందు శ్రీనాథుడున్ను ఉ హరివంశమందు పాచన సోమనాథుడున్ను భోజరాజీయమందు అనంతుడున్ను 'ఏమి = ఏమియును) అని ప్రయోగించినారు దశకుమారచరిత్రమందు కేతన తల్లిని దండ్రివిన్ (VIII 47), పాచన సోమనాథుడు 'అల్లీశామర' (V 200) అని వాడినారు తండ్రివియున్ అనుటకు మారుగా తండ్రివిన్

(= తండ్రివిన్నీ) అన్నాడు కవి అల్లియున్ అనుటకు మారుగా 'అల్లీ అన్నాడు వాచనసోమనాథుడు సాధువుకాదా' ఈనాటివే 'వెన్నా మిగడా" 'డూరూవాడా మొదలయినవి

నమ్మినమ్మని అని శాంతిపర్వమందు తిక్కన వాడినట్లు వేమూరి వారి కూర్పు (సం 1901) లో కనబడుతున్నది వ్రాతప్రతులలో ఉన్నది సం 1909-వ కూర్పులో ఆ పాఠములేదు, తప్పుకొని ఎవరో పరిష్కర్తలు దిద్దిరారు అహోబలుండు 'వచ్చీరాని కుచంబులు ఇతిపీర్ఘప్రయోగస్తన సప్రామాశిక అని నిషేధించిరాడు తల్లిందండ్రియు కూడా తప్పన్నాడు అనివేకులు చేసిన అనుశాసనము చెల్లదు అహోబలునికి అనుశాసనమంటే ఏమిటో తెలియదుగాబోలు శృంగారనైషధములో శ్రీనాథుడు 'వినీ వినినిధంగి అని ప్రయోగించినాడ పీఠాపురామాచార్యులవారు వినిన్ వినని అనే పాఠము ఎత్తుకొని ప్రౌ వ్యా 116లో అనుశాసించిరార కళాప్రపూర్ణ వేటం వేంకటరాయశాస్త్రులవారు 'క్త్వార్థకముపై సువర్ణము యుక్తర్ణహీనముగా నుండుట ప్రశస్తమాకాదనిన్ని ఆచార్యులవారు అభారతప్రయోగము హరించినారనిన్ని ఆక్షేపించిరారు రాజమహేంద్ర వరమునందు ఒక పండిత పరిషత్తులో ఇట్టి ప్రయోగములు వేనుదాహరించి వప్పుడు శ్రీ ఆపండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రులవారున్ను మరికొందరున్ను 'అవి దిద్దవలసినవే దిద్దవచ్చును అన్నారు శబ్దరత్నాకరములోని 'పాట్టుపీడీ పీడని బియ్యము" (మా మెతీకలం) 'ప్రాగ్దుగ్రంథీక్రుంకకమునుపు' 2మా మునిచీఁకటి) ప్రమాణమాకాదన్నారుం కళాపూర్ణోదయము (V (19)లోని మానీమానని కూడా వారు దిద్దడానికి సాహసించినప్పుడు "ద్వ్యక్షరకందమండీ" అని నేను చెప్పగానే, పిస్తుపడి నోరు మూసుకొన్నారు కీ॥ శే॥ పోలవరము జమీందారు కృష్ణారావుపంతులుగారు మార్కండేయపురాణము వ్రాతప్రతి శ్రీ వ్యాసమూర్తిశాస్త్రులవారి చేతి

కిచ్చి పరిష్కరించవలసినదని కోరితే చేయగూడని మార్పులు చేసివారట. జమీందారుగారు ఒక లేఖలో ఆ విషయము వ్రాసి వారు పంపివారు పరిష్కర్తలు తొలగించగా మిగిలిన ప్రయోగములు కొన్ని దిగువను ఉదాహరిస్తున్నాను చూడండి ఏ కాలమందు ఏ శబ్దములు శిష్టవ్యవహారమందు ఉండునో ఆ శబ్దములు లేఖలలో వ్రాయడము ఆచారముగా ఉన్నట్టు కావ్య నాటకాదులలో కనబడుతున్నది వాటిలో తమకిష్టమైనవి కవులు ప్రయోగించడము సదాచారమయినట్టు కావ్యములలో కనబడుతున్నదిగదా మన పూర్వులు ఆచరించినట్టే మనమున్ను ఆచరింతాము తెలివితక్కువ తెలుగు పండితులు ఏమంటేనేమి వారి మాట ప్రమాణముకాదు ప్రాచీనులు వాడని శబ్దాలు వేనవేలు ఆర్వాచీనులు వాడినారే ఏ లక్షణమును అనుసరించి వారు అవి ప్రయోగించినారో?

తెలిసీ తెలియని

శా॥ నిశ్శాడింప గ వచ్చిగోపతనయల్ సెయ్యంబునక వేదిపై
నున్నారీకడిగొమ్మ బోగులంకరాళోన్మత్త లేలెంచెదర్
వెన్నేమో గడయూన్ ఘుంబోషగొడన్ వేగంబరారమ్మమా
యన్నా యించును సెంట వెంట హరి యా యమ్మ న్నగుక ప్రౌఢికిన్॥
కవిచిం

క॥ చన్నిధిఁ బన్నగహారుఁడు
వెన్నిధిఁగని పొంగుచున్న వేదల క్రియనా
యన్నాదమ్ములఁ గనిమో
కెన్నఁ గ నేవరములిచ్చయిచ్చెదవానిక హరివ ఉ IV 15.

చ నియమిత దుందుభి ధ్వని వినీవినమిం బురిలోని సైనికుల్॥
జైమిని

ఉ॥ దుర్భాషణముల్ వినీవినని భంగిన దట్టుడి॥ సైమ VI 33.

కీ॥ నమ్మమి మృత్యువు పెద్దయు
నమ్మట యపమృత్యువగుట నరపతినమ్మా
నమ్మకీ॥ భార శాంతి II 351 Edn 1901

కీ॥ తెలిసినవానిఁ దెలిపీ
తెలియని నరుఁ దెల్ప బ్రహ్మదేవునివశమే భర్తృ (నీతి)
శా॥ కూడి కూడని చిన్ని కూ కటులతో గోపాస్థక క్లేశితో॥
దేవకీ శత (4)

కీ॥ అధరము కదలీ కదలక
మధురములగు భాషలుడిగి మూన వ్రతు డౌ॥ నుమ శత (5)
శా॥ చిల్లాయంబలి ద్రావితిఁ రుచులదోసంబంచుఁ బోనాడితిఁ॥
శ్రీనా పీఠి

నవ్వేరు

కన్నడ వ్యాకరణములలో ఆఖ్యాత (=క్రియా) ప్రకరణమందు భావి కాలము అని 'భవిష్యత్ కాలము' అని భేదము ఏర్పడియున్నది మొదటిది తెనుగువ్యాకరణములో చెప్పిన భవిష్యత్కాలమునకు సమానము రెండోది యదృచ్ఛా-సంభావ్యతాద్యర్థములు తెలియజేస్తుంది అవనుమాడియాను= కాదుచేసేను అవరు మాడియారు=వారు చేసేరు ఈ భావము తెలియ జేయడమునకు ప్రాచీనాంధ్రగ్రంథములందు ఏ రూపములు వాడేవారో నిశ్చ యముగా చెప్పలేము గాని ఉత్తరాంధ్రగ్రంథములలో ప్రచురముగా నవ్వేరు వంటివే కనబడుతున్నవి అయితే నవ్వెదనువంటి రూపములు 'చుమీ కుడీ చేర్చి ఈ భావము తెలియజేయుటకు కొందరు కవులు ప్రయోగించి నారు కళాపూర్ణోదయములో సుగాత్రి భర్త ప్రథమ సంగమవేళ భార్యను మట్టుకోపండడము చూచి బోంట్లు నవ్యుతూ ఆమె తల్లితో ఆ మూర్ఖుడ్ని చెప్పినప్పుడు "ఆయన వినఁబేలెదరునుఁడీ యిట్లు గయాళులార"

అని చీవాట్లుపెట్టినది తల్లి ఇందు ప్రాపేలెదరు=ప్రాపేలేరు ఇట్లే మూరన విష్ణుపురాణమందు యమునుడు తన కింకరులతో

ఉ॥ నీవు మహీతలంబునకు నేఁగి ముకుందునిమ్రోఁది భక్తిచేఁ
జేవపహించియున్న గుణశీలంరఁ దెచ్చెదనుమ్మ వైష్ణవుల్॥ V 112

అని బోధించినాడు ఇక్కడ తెచ్చెదవు=తెచ్చేవు ఇట్లే విజయవిలాసమందు పన్నాగసి అర్జునుడని సుభద్రకు తెలిస్తే అతనికి ఆమె ఉపచారము చేయకపోతుందేమో అని కృష్ణుడు రుక్మిణితో—

క తన మదిలో నితఁడర్జునుఁ
దని తెలిసి సుభద్ర పేవకరుగకయున్నఁ
జని మీ రతనికి భోజన
మొనరింతురుగాని యూరకుండెదరు సుమీ అని చెప్పినాడు. ఇట్టి సందర్భమందు నవ్వేరువంటి రూపములు సవరం చిననారాయణకవి అమాల్యా పంక్రందనీయములోన తెలిదండ్ల వెంకటపతి రాధామాధవ సంవాదములోను ధరణిదశావతార చరిత్రములోను ఇంకా అనేకులు ప్రబంధాలలోను శతకాలలోను పాటలలోను మిక్కిలి మనోహరముగా ప్రయోగించినారు నవ్వెదను లోని దకారమున్ను నవ్వెడునులోని డకారమున్ను లోఎంచగా పూర్వాచ్చు చీర్ఘమయినదిగాబోలు

ఈ రూపములే ప్రశ్నార్థకములుగాను సందేహార్థకములుగాను యథోచిత స్వరముతో ప్రయోగించి కవులు అర్థవిశేషములు ఇంపుగా తెలియజేస్తారు అపరిచితమయిన ప్రాచీనాంధ్రభాష అలాగున వాడడము దుష్కరము

నేడు మన వ్యవహారమందుకూడా ఇట్టివి వాడుతున్నాము "చెడపు కురా చెడేవు' 'పులి వచ్చేను గిలివచ్చేను 'పడేవురా చెప్పెతుక్కు తున్నావు 'ఆవుదగ్గిరికి వెళ్ళక తన్నేను పాడిచేను' నీవు వెళ్ళి పిలి

చావు గనుక వాడు వచ్చాడు, లేకుంటె వచ్చినా?" "నీవు పట్టుకోకపోతే వాడు పడిపాయ్యేదే' ఇట్టి శబ్దములు మానుకోవచ్చునా?

కవుల ప్రయోగములు కొన్ని ఉదాహరిస్తున్నాను చూడండి

కా॥ ఓసానే వెలయాలసా యిటుల నీ వాడక బళా చాలు పో
పో పవ్వే రెవరైన విన్న నిట నేర్పుల్నాపఁగా వచ్చితో
నా నాథుండిది విన్నయంతఁ దనకున్ నాకున్ మహా హానిరా
దా నావంటి కులాంగనామణికి న్యాయంబౌనె యీ మార్గముల్॥

దక్ష 218.

మ॥ మ మ్మాను గన్నమ్మ యిదేటిబుద్ధి వలదే ప్రొంక్కుము నీ కాళ్ళకున్॥

పార్వ 67.

చ॥ నవ్వులం పచరించినట్లు చనువుల్ సెరిపేవది మంచిమాటగాదు

రంగరా 169

మ॥ మముం జంప జూచిన చచ్చేమని పల్కినారు॥ 245.

ఉ॥ భావఫలాభిలాషమున బాలనికేమయ వుగ్గుబెట్టి పె
య్యావుల పాలతో జలకమార్చుచు దాఁదొడనుంచి యేమి చూ
చేవని నవ్వుచున్ బయటచే తడియొత్తి శిరాపరక్షతో
లావుగఁ జాక్కిబొట్టు నొసలన్ ఘటియించి కదింతు నయ్యెలన్॥

రాధా పు 3

ఉ అల్లుడ దొండపండువలె నాయనివాలెఅలానవిచ్చు నీ
కొల్లవె పుల్ల చెండు లివిగోయని చన్గవ బట్టనిచ్చు రా
గిల్ల మయూరపింఛ మడిగేవని పెన్నెరులంటనిచ్చుచో
కల్లవియంచుఁ గృష్ణుఁడు నగన్-గి రాధ యదేమిరా యనున్

చ॥ చెలికలనైన వన్న మఱచేవు నుమీ యెవరేని చెప్పినన్॥ ,

కం॥ శ్రీరామకృష్ణులకుఁ బని
ధారుణి సెవరైవఁ దమ్ముఁ దలంచినవారిఁ
జేరేదే దయచేతను
వారయ యిందొక కథగలదది వినుపింతుఁ॥ రామస్త 18

శా॥ పీకుంభిన్యధికారమిచ్చి కృతియించే వెంచ రాజ్యమే
నీకన్నఁ బిను మగ్రగణ్యు డను వెన్వెంటఁ బ్రవర్తింప గా
సాకుండేజమడిందె నన్నెఱుఁగవే నక్షత్రకుండన్ వదా
యేకంబీ మలిసాంబరంబె గతి నీ కెట్లాడె నోరిట్లనఁ
మట్ల I 140.

చేసే చేసేటి చేసేది

ఈలాటి శబ్దాలు నన్నయాది పూర్వకవుల గ్రంథాలలో లేవు. వారి కాలమందు చేసెడుఁ చేసెడువాఁడు, చేసెడునది మొ ఉండేవి. చేసెడిఁ చేసెడివాఁడు మొ నవి ఉండేవని నిశ్చయముగా చెప్పలేము రాను రాను ఇటువంటివిన్నీ చేసిడి చేసెటి చేసేటి చేసిటి చేసేవాడు చేసీవాడు, చేసేది, చేసీది మొ రూపాలు వాడుకలో వీర్పడ్డవి. ఇవి ఆయా కాలప్ర కాసనాలలో కనబడుతున్నవి శక 1022 నం 'వాలవుపాలు అపే (=అయే) నేల" శక 1157 'గాలిచీవారికి", శక 1307 'తోంట చేపేపోతిరెడ్డి", శక 1310 'పూనే పుష్పజాతులు" శక 1345 'పరి పాలించిడివారికి', శక 1366 'ఊలిగము నేనేరు' 'నుఖాన అనుభవిం చీది", శక 1431-35 'మాకు నాయంక్రమై చెల్లేటి గుత్తి" 'అంగ రంగ వైభవాలు నడచేఅందుకు" 'ఆక్షేత్రానకు కెల్లే చతుర్వీమలో", "దేవునికి ఒక పశెయం నడచే ఆట్లుగాను" "నయివేద్యం సాగేఅట్లు గాను', 'ఆ పొలం మీరు వ్యవసాయపర్చుకొనేది" ఇటువంటివి అనేక మున్నవి

అయ్యాశాలపు కవులు యథేచ్ఛముగా ఇట్టి శబ్దాలు పద్యరచనలో కూడా ప్రయోగించిరాగు లాక్షణికుడయిన ముద్దరాజు చినరామన కవి లోక సంజీవనిలో కృత్యాదివే

శ్రీమించుక దనుకాంతివే డుటపు లక్ష్మీశామసౌదామనీ
దామోపాయన మాచరించు భుజమధ్య ప్రాంగణం బాశ్రయిం
చే మేఘుంబన గాఁ జెలంగు లలిత శ్రీవత్సముక్తాల్చరా
ఛా మోహాస్పద రూపధేయ ముగళీభాశేయు వేవించెదఁ। అని 'ఆశ్ర యించే' అనే రూపము ప్రయోగించినాడు ఈ గ్రంథము ఇంకా అచ్చు పడలేదు

ప్రౌఢకవి మల్లన రుక్మాంగద చరిత్రలో 'మింగేవానికి' (27) అనిన్ని, తెనాలి రామలింగకవి పాండురంగ మహాత్మ్యములో "నయిదాఁ బేవానికిం జింతయా కంతేనింగడ మేనియుంగడమగాదా" అనిన్ని పుత్తేటి రామభద్రుని తాత అయ్యలార్యుడు ఒంటిమిట్ట రఘువీరశతకములో "సంధుల్ గోసివేసితఱిఁ బాపాలఁ బారందోలేటి నృసింహా" అనిన్ని, మల్లయ ప్రబోధ చంద్రోదయములో 'మింగే ( ) అనిన్ని వాడిరారు. వారికి పిమ్మట కవులు ఇంచుమించుగా అందరూ విరళముగానో ప్రచురము గానో ఈలాటివి వాడినట్లు కనబడుతున్నది పిమ్మర్తులు మార్చివేయక విడిచినచో ఎత్తి కొందరి ప్రయోగములు ఉదాహరిస్తున్నాము

చేసెదునప్పుడు, చేసెడియప్పుడు చేసెటిఅప్పుడు చేసేటప్పుడు, చేసేఅప్పుడు, చేసీఅప్పుడు. చేసెడునది చేసెడిది చేసేది, చేసేటిది చేసీది. ఇట్టి మాట్లులు తెలుగుభాషాస్వభావమునకు విరుద్ధములావు

ఉత్తరాంధ్రమందు ఈ శబ్దముల అర్థములలో సూక్ష్మభేదములు ఏర్ప డినవి 'వాడు మా యింటికి మునుపు రోజావచ్చేవాడు ఇప్పుడు తెలుసు ఒకమారైనా రాడు" 'ఈ వుత్తరము మీ తండ్రిగారికి అందజేసేది",

"ఈ మందు లేనెతో గండుపుటలా పుచ్చుకవేది 'నీవు వచ్చేవీ లేవీ తెలియజేయవలెను' మొ

చేసే చేసేటి

కా॥ శృంగారంబుగదోంచు దానిని రచించే మార్గమెల్లందగం ధను 161
కా॥ శ్రీమత్పర్వతరాజకన్యను వరించెవేళ దన్మాత సా
మ్మోహైక నిడుమన్న నెట్లనుచు మున్నేయోజవక జేసె సా
హేమాద్రిక మణులక జెలంగుటను జావేచ్చకవలెన్ బట్టు తా
గీమెల్లక రజతంబు జేయు నసితగ్రీవుండు నక బ్రోవుతక పార్వ I I
కా॥ అంతర్వాణి కుశేశయద్యమణి బద్మాత్తుక మదిన్నిల్పి దు
ర్దాంతానంత భవాంధకూప తరణప్రౌఢిక ధృఢస్థేమ బా
టింతుస్వైద్దలు తద్దనమ్మి నయిదాడేగానికిన్ జ త గూ
కంతైనన్ గడమేనియుం గడమగాదాయంచు నూహించుచున్
పాండు IV 273
మ॥ పడతీ తల్లియుఁ దండ్రి జంపు తృణప్రాయంబు తో బుట్టులన్
మడియం జూచుట లెక్కగాదనిన జన్మజ్ఞాతకీటంబులన్
గెడపంబూనుట వాకు దొడ్డ గుడి మింగేవానికిన్ దల్వాల
ప్పడమల్ గావన పిల్లపిల్లతరమున్ భక్షించు దాయాదులన్॥ ప్రబో 67
చ॥ అటువలె దృశ్యవిస్మరణనందక శాస్త్రమునేటి నూతిలో వా రా
కా॥ కాలంబీగతి జేసెనా భృగునవంశా గారణంబేమిరక్
జాలానాయెడ సత్కృపన్ నిలుపుమో స్వామీ కడుం జాలునిం
దీలావణ్య విలాసినిన్ గరుణతో నింపొందఁగా మందు న
న్నే లీరీతిగ నేలు నా మదికిదే యిష్టంబు ప్రాణేశ్వరా॥ వేం శ్వ 157

కా॥ వానాదాన విశానముల్ గొనఁ బరాన్నప్రీతుఁడై నిత్యక
ర్మానుష్ఠానమునూని లేబగళు లన్యాయార్జితద్రవ్య సం
తానుండై పరమార్థమైన నెలవింతాలేక పడ్డప్ప డి
చ్చే నీచుండడిపోవదు ఖపద దానిట్లయ్యె వేయేటికిన్॥ సానం. 30

ఆ॥ ఆతని వధూటి శుకభూటి నలరుమేటి
రొమ్ముదయ డేలేటి సీమాటి యొఱపుగోటి
కొన నెగయమీటి యిది యేటి కులుకనేటి
పోటి కెదిరేటి శుభవాటి నీటుమెఱయ హంస II 185

కా॥ కొండల్వంటి కపీశ్వరుల్ శతకముల్ గూర్పంగఁ గోటాన కో
ట్లుండన్ నీవును జెప్ప బూనితి పదేమో యంటివా వింటివా
కుండే నేర్పుల నెక్కుటీతుల రుమల్ వర్తింపకే కాకముల్
దేవకీనం శత 10

వచ్చేది

కా॥ తుఱీతిం గొనియాడు నారదుని దా నీక్షించి సశ్రద్ధమై నిం
కారావోయి వరంబు వేడుమను వా కాకుత్స్థుతో మానినిన్
జేరేదిమ్మనిఁ గోర నిచ్చె దయతో శ్రీరామచంద్రుం డయో
ధ్యారాజ్యంబున జానకీ సహితుఁడై ధర్మంబు పాలించుచున్॥ రామ స్త.12

కా॥ దిటనెడక దిసులుంగొని పట
పాట వోపక మెనకముందు చూడక భ్రాంతే
దెటులని చింతింపక యా
ఘటకుచ తడబడక య తఁ గన్గొని పలికెన్॥ హంస. V 186

ము॥ కాలిచేదిన్ బగలేక వేఁడిగి తే లోపించుటే లేక వే॥ దేవకీనం. శతక 42

ప్రథమ వ్యంజనలోపము

'పూ ని పెగపెఁబోదివెఁబోనాఁబోండె నటన్న పలుకులఁదు మొదలఁ గలుగునట్టి వ్యంజనంబు లడ గి వానిపై స్వరములు నిలుచు వలసినపుడు వీర భాష అని అప్పకవి చేసిన అనుశాసనము ఆక్షేపించి పూనుపాదపుల కాదిలోపం బొకండు వచియించె నది యవిచారమూలకంబు అని చిన్నయ సూరి దిద్దితే గుర్వార్ధప్రకాశికాకారులు చిన్నయసూరి మతము విమర్శించి యిట్టు లసామాన్య కవి ప్రయోగంబు లుండగాఁ బరిశీలింపక కవిబ్రహ్మ లాక్షేపించిన కెదురాడిన చిన్నయసూరి వచనంబు చిన్న యసూరి వచనంబుగాఁ జెల్లందగు నని నిరాకరించిరారు

అప్పకవి చెప్పినవేకాక ఇంకా అనేక శబ్దములలో ప్రథమ వ్యంజనము లోపిస్తుంది పొచ్చెము=ఒచ్చెము పసరు=అసరు పెడఁబొయ్=ఎడబొయ్ పవర్ణమేకాక ఇతరవర్ణములుకూడా కొన్ని ఆలాగునవే లోపిస్తవి చిగురు=ఇగురు తెగులు=ఎగులు నేను=ఏను నీవు=ఈవు నీఁడ=ఈఁడ నిట్టలము=ఇట్టలము మీరు=ఈరు మేము=ఏము మొ వి

తెలుగు తామేలు=అరవము అమ్మె తె లొండ=అరి ఒన్వి

సంస్కృతమందు వీరిణమ్ అనే శబ్దమునకు రూపాంతరము ఈరిణమ్ లాస్ఫోటనీ=ఆస్ఫోటనీ ప్రాకృ మొ వి ఏకోనవింశతి =ఏకోణీస్ (cf వింశతిః=వీస్)

ఇట్లే అన్ని భాషలలోను శబ్దములలో కలిగే మార్పులు చూపించి శబ్దానుశాసనము చేయడము పండితుల పని లోపాగమవ్యత్యయాదులు సంస్కారాలు వాటిని నిరూపించడమే సంస్కారము చేయడమంటారు వైయాకరణులు దేవదత్త అనే శబ్దములో ధాతుజమైన ద వర్ణము లోపించి దేవత్త అయినది. ఆ శబ్దము అనుశాసించినప్పుడు ద వర్ణలోపము సంస్కారమని చెప్పబడ్డది సంస్కృతభాష సామర వ్యవహారములో మారి

ప్రాకృతమయినప్పుడు ప్రాకృతభాషలక్షణము నిర్మించినవారు ఆ మార్పులే సంస్కారములుగా నిరూపించిరారు ఆర్యపుత్రశబ్దము అజ్జఉత్త అనిన్ని దేవకుల అనేది దేవఉల అనిన్ని ప్రాకృతములో మారినవి. పుత్ర-పుత్ర శబ్దాలు సమాసమందు ద్వితీయ శబ్దములవుటచేత వాటి ప్రథమ వ్యంజనము లోపించినది మొదటి శబ్దములయివుంటే అట్టిలోపము కలుగదు.

అచ్చే తెలుగులో (చాపము)మోపుపెట్టి=మోపెట్టి (శర.)కొ బొబ్బ+పెట్టు=బొబ్బెట్టు (శర) నొప్పెట్టి తలపెట్టి ఒట్టెట్టు, పెంట గెట్టు, చూపెట్టు కప్పెట్టు తుడుపెట్టి దండమెట్టి బొట్టెట్టి త్రోపు+పడు=త్రోపడు ప్రోపడు ఊర్పు+పుచ్చు=ఊర్పుచ్చు ఊర్పు+పోవు=ఊర్పోవు ప్రొద్దు+పుచ్చు=ప్రొద్దుచ్చు గంతులు+వేయు=గంతులేయు, ఉసురు+పోసుకొను=ఉసురోసుకొను పడవైచి=పడవేసి=పడేసి కొట్టి వైచి=కొట్టేసి

వీటిలో మోపెట్టి మొ వి భారతములోనే ఉన్నవి తక్కినవి ఉత్తరాంధ్రకవులు వాడిఉన్నారు గంతులేయు అప్పక v 193. లంగ వేసి-శ్రీకృష్ణ భారతము ఆది v 75. (లంగరువైచి=లంగరువేసి=లంగరు వేసి) రాజప్రోలు=రాజవోలు=రాజవోలు=రాజోలు, నిడుదప్రోలు=నిడదోలు, మూమిడివాడ=మూమిడాడ శబ్దములో ఇటువంటిమార్పులు భాషా స్వభావానుసారముగానే కలుగుతవి

శిష్టవ్యవహారమందున్న శబ్దములన్నీ సాధువులే, ఔచిత్యముతట్టి కవులు వాడుకొరు.

ఆదివ్యంజనలోపము

కీ॥ కలువకొల్వివిరిదాలం బెళుకు బేడిపమీలం
మెఱుంగెట్టి కనుదోయి మఱిచెనొక్కొ— నిర్వ వి రా.

చ॥ కెరలక క్రమ్మటింప గడుగెంటనె నిల్చినొకింత నూకినక్
శరవిధువేదుదాటు మెయిచాచి చివుక్కున మొక్కుమీతి సం
గరమున గాయమైన పతిఁగాంచుఁ జలింపక తత్పురీహారుల్
హరిహయమావుమున్కిగిన యంబుధిరేవున వచ్చెనో నుమీ॥
పాం I 114.

కీ॥ శ్రీరామరామ యీ చెడుబుద్ధి చెప్పి
యీరామ యెవరు నీ యనుఁగోసుకొనినో మృగ్య 23.

కీ॥ జోడ్రమూ తేళ్లును మండగబ్బలం గొన్ని
గుట్టిన పెడసెడ గొట్టువారు
విలపించి పాదముల్ విదలించుకొనువారు
విండ్లలోపల గంతులేయువారు॥ శి ప్ర. 60.

కీ॥ మీకంచెను బంధువులి క
నాకెవ్వరులేరు వినుమ నాకపకీర్తిక్
రాకుండఁ బెండ్లికొచ్చిన
రాకొమరుల బ్రతుకు చూడు రాక్షసవార్తా॥ శి ప్ర.74

పొవవిభక్తిక శబ్దములు

బ్ర శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు తమ 'ఆంధ్ర భాషానుశాసనము' లో వీటిని గురించి ఇప్పటికి తెలిసినంత మట్టుకు 'రూపనిష్పత్తి' నిర్దేశించిరారు (చూ. ద్వి భాగ ప్ర. 49-57) ఇట్టి

శిష్టలక్షణముగల శబ్దము ం తెలుగు లోనే కాక అరవము కన్నడము మొద
లయిన ఇతర ద్రావిడ భాషలలో కూడా ఉన్నవి గాని తెలుగులో
(విశేషముగా ప్రాచీనావస్థలో) ఎక్కువగా కనబడు తున్నవి తెలుగు
ఏఱు ఏటికి ఏటిలో అరవము- అఱు అట్ కై అట్ టుక్కు,
అట్ టిల్ (ట్ ఱ అనేవర్ణములు పండితులు 'ట్ర అనిన్ని సామాన్యులు 'ట్ట
అనిన్ని ఉచ్చరిస్తారు) తెలుగులో నీరిలో అని నన్నయ ప్రయోగమందున్నది
ఉత్తరాంధ్ర మందు 'నీటిలో నీటికి అనివాడుక 'నోరు నోరి అని
తిక్కన కాలమందు వాడుక గోరు 'గోరి అని ఒక కుండల మందున్ను
'గోరు 'గోటి అని మరిఒక మండలమందున్ను వాడేవారేమో దుకారాంత
శబ్దములలో కొన్ని ఇట్లే విశిష్టలక్షణము గలిగి ఉన్నవి అరవము-వీడు,
విట్ కై వీట్ టుక్కు వీట్ టిల్, తెలుగు-వీడు వీటి (కి), వీటికి వీటిలో
(వీటిలో) cf అరవము అవై = తెలుగు 'అవి అరవ అవట్ కై = తెలుగు
(పాచీనాంధ్రమందు వానిన్) వాటిన్, అవట్ టుక్కు = (పాచీనాంధ్ర
మందు వానికి వాటికి), అవట్ టిల్ = వాటిలో మరిఒక విశేషము చూడండి
-అరవము, అవన్ = తెలుగు 'వాండు వాడు. అరవ అవనై = తెలు
వాని (న్) అరవ అవనుక్కు = తెలు వానికి ప్రథమేతర విభక్తి అరవ
మూలోను తెలుగులోను సవర్ణములోఉన్నవి ప్రథమావిభక్తి అరవములో
సవర్ణము కలిగి ఉండగా తెలుగులో సవర్ణము డవర్ణములో కలిసి ఉన్నది
అరవ 'అవన్ తెలుగు 'వాన్ (డు) ఉ (ఇగ్లీషు S and Sound
ఇట్టివే) ొపవిభక్తికములకున్ను తిక్కన విభక్తులకున్ను ఉండే సంబంధము
చూడండి తెలుగు (ఇనుప) నుండు, నుంటి నుంటిన్ ఒక్కండు ఒక్కంటి
ఒక్కంటన్ నుండు (క్రియ) మంట (కృదంత), తెలుగు కన్న = అరవ కడి
తెలుగు కను (క్రియ), నేను కంటిన్ (వాడు) కనెన్ అరవ కాడి
(కణ్) = కను (నాన్) కండేన్, (అవన్) కండాన్ (c O E ff,
mod E f ve ff h సం వాక్ వాచా La Vox)

ద్రావిడ భాషా తత్త్వవేత్తలు ఈ విషయము విమర్శించడమునకు ఇట్టి శబ్దములు ఏ కాలమందు ఎట్టిరూపములు గలిగి యుండెనో తెలుసుకోవలెను నేటి వ్యవహారములో నేడు శిష్టులు వాడే రూపములే సాధువులు నేడు రచించే గ్రంథములలో నేటి వాడుకలోని శబ్దములే ప్రయోగిస్తే ఈకాల మువారికి సుబోధముగా ఉండడమే కాక భాషాతత్త్వము నిరూపించే వారికి ఉపచరిస్తవి తొల్లింటి ద్రావిడ భాషలోవే ఇట్టి విధిక్తులుండేవా ఉంటే అవి ఆంధ్రము కన్నడము మొ వాటిలో తెలుగులో మునుపున్నట్టు లేవేమి మధ్య కాలములో జారిపోయినవా లేకుంటే తెలుగులో ఎప్పుడు పరిణమించినవి ఇట్టి ప్రశ్నలున్నవి

ప్రాచీన భాషలోని ఔపవిభక్తిక శబ్దములు వివిధముగా ఉన్నవని అనుశాసించేవారు సావధానముగా ప్రయోగములు విచారించకపోతే నింద పొందుతారు తిమ్మకవి సర్వలక్షణసారసంగ్రహమందు, 'ప్రోలు శబ్దము అనౌపవిభక్తికముగా భారతములో నన్నయ ప్రయోగించినట్టు

క॥ కనక మయమైన యా ప్రోలున దమనుతులాహవంబులోనమరులచే
త నవధ్యుండుగా మతీయ వ్యాజాచే బడసి రనురవనితలు గరుణన్॥

అనే పద్యము (అరణ్య V 80) పనుచరిత్రి పద్యముతోపాటు ఉదాహరించినారు తిమ్మకవి అనుశాసనము ప్రమాణముగా నమ్మి గుప్తార్థ ప్రకాశికాకారులు (మూ బాల వ్యా ఆచ్చి సూ 29 వ్యాఖ్యా) 'ఇట్లు ఔపవిభక్తిక శబ్దంబులను ప్రయోగంబులు గలవు కావున నైవిధి కొన్ని గొడల నిత్యంబుగాదు" అని సిద్ధాంతము చేసినారు ఉత్తరాంధ్ర కావ్యములలో, ఔపవిభక్తికములు కొరమారు కావడము వింత కాదు, ఆకావ్యములు పుట్టిన కాలములో నన్నయాదుల ప్రయోగములు మారి ఉండవచ్చును లేక ప్రాచీన ప్రయోగములు సుపరిచితములు కాక

కవులు భ్రమ ప్రమాదములకు లోనై ఉండవచ్చును 'ప్రోలు శబ్దము నన్నయ ఆదిపర్వములోకూడా 'ఈ వాని నెల్ల ప్రక్కించెద నీమదాం ధ్యమడిగించెద నిప్పుడ కాలంప్రోలికే గించెద (చూ VI 294) అని ప్రయోగించినాడు యుద్ధమల్లుని శాసనమందు 'చేంబ్రోలనుండి" అనిన్ని బెజవాడలోనిదే శక 1068 వ సం॥ (సం 749 ర) శాసనము మరిఒకచానిలో చేంబ్రోలన్ అనిన్ని దాక్షారామములో సం 1114 గు శక 1085 సం శాసనములో నిదుంబ్రోలి" అనిన్ని ఉన్నందున ప్రోలు శబ్దము నన్నయ కాలమందు ద్వితీయవిభక్తికశబ్దమే అని అంగీక రించక తిప్పదు గనుక తిమ్మకవి ఉదాహరించిన పాఠము తప్పు ఆనంద ముద్రణమందున్ను వావిళ్ళవారి కూర్పులోనున్న 'ప్రోలును' అని సమాచ్చ యముతో కలిసి ప్రథమావిభక్తి రూపము కనబడుతున్నది ప్రకరణమును బట్టి చూస్తే ఆరూపమే సాధువు ఎదుటనున్న పుగమును చూచి మాతలిని ఇంద్రుడు అడిగినాడు— 'ఇది ఎవ్వరి పురము?' అని 'పులోమయోం గాలకయోననఁగా నిరువురు సురయోవతులు గమలాసను శారాధించిరి కనక మయైన యీ ప్రోలును దమసుతులాహవంబులో వసురులచేత వధ్యు లంగాఁ గను నవ్వనజజుచేఁ బడసిరి సురవనితలు గరుణఁ" అనిమాతలి చెప్పినాడు సంస్కృత భారతమందు 'తపసోంతే తతస్తాభ్యాం స్వయం భూ రదద్వరమ్ అవధ్యతాంచరాజేంద్రిసుర రాక్షస పన్నగై, పురం సురమణీయంచఖురం నుమా ప్రభం॥ (అగ అశ్వా 173, శ్లో 8 9). తిమ్మకవి పాఠములో 'ప్రోలున" సప్తమీవిభక్త్యర్థక మని విమర్శించ కుండా ప్రయోగములు ఎత్తిచూపేవారు భ్రమపడి 'ప్రోలు అనొపవిభక్తిక శబ్దమని లక్షణము నిరూపించినారు 'ప్రోలును = ప్రోలున్న అని ఇక్కడ అర్థము

యయాతి చరిత్ర వసుచరిత్ర మొదలయిన ఉత్తరాంధ్రగ్రంథము లలోని తెలుగు 'కృత్రిమభాష" వాటిలోని ప్రయోగములు అన్నీ ఆగ్రంథ

ములు రచించిన కవుల వ్యావహారిక భాషలో ఉన్నవని కాని నన్నయాది ప్రాచీన కవుల గ్రంథములలో ఉన్నవని కాని చెప్పలేము స్పెన్సర్ మహా కవి గ్రంథములలోని కృతకాంగ్లమువంటిదే ఆ కృతకాంధ్రము నన్నయ మొదలుకొని తెలుగు కవులందరూ వాడిన భాష మాగకుండా ఒక్కలాగువచ్చి ఉన్నదని లాక్షణికులున్న పండితులున్న కవులున్న భ్రమ పడుట చేత అపథ్య కల్పనలు పరస్పరము విరుద్ధమైన అనుశాసనములు పెరిగినవి ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తువారు కాము మోసపోయి గ్రాంథి కాంధ్రభాష మారలేదని వాదించిలోకమును మోసపుచ్చినవారయినారు

నేడు శిష్టవ్యవహారమందు 'గుంటూరుకు నెల్లూరుకు 'రాజోలు అంతు గుంతకల్లుకు 'వరంగల్లుకు అని కొందరు అంటూఉన్నా మామరు అన్న (కొందరు శిష్టులం కూడాను) పూర్వ వ్యవహారము చొప్పున 'గుంటూరికి నెల్లూరికి రాజోలికి గుంతకంటికి ఓరుగంటికి అనే నేడున్నూ అంటారు నూజేటికి అని ఒకరవగా నేను విన్నాను 'నూజీవీడుకు అని చదువు కొన్నవారు కొందరంటున్నారని ఎరుగుదును 'కలంచంబర్రు కానము" అని అంటున్నాము గాని 'కలంచంబర్తి అనవలసినది ఔపవిభక్తిక శబ్దములు ఈలాగున మారుతూ ఉన్నవి గాని 'గుంటూరుకు 'రాజోలుకు 'గుంతకల్లుకు అని లోకములో 'కు ప్రత్యయానకు ముందు 'న కారముంచి ఎవ్వరూ వాడరు పత్రికలలో మాత్రము ఈ కృతక రూపములు తరుచుగా కనబడుతున్నవి 'న కా నూతన్యము పండితేతరమన్యులు ఇట్టి శబ్దములకు పట్టిస్తున్నారు *

*శ్రీ కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు పంతులుగారు శివాజీమహారాజు వొక్క- (=రాజుయొక్క) అని చరిత్రలో ప్రయోగించివారు ఆంధ్ర పత్రికలో ప్రకటితమైన లేఖలలో 'పబ్లిసిటీబ్యూరోనకు 'బొంబాయినకు 'శ్రీనివాస అయ్యంగారునకు 'కృష్ణరాయలు-కు మొదలైన విపరీత ప్రయోగములు కనబడుతూ ఉంటవి 'మిమ్ము 'మిమ్ములను 'మీకు 'తమ్ము తమకు అని అందరూ వాడుతూ ఉన్నందున అవి గ్రామ్యములుకొని కాబోలు, కొందరు 'మీరలను 'మీరలకు 'తమరిని 'తమరునకు అని ప్రయోగిస్తున్నారని వినాను

న వర్ణము ప్రాచీనాంధ్రములో దేశమున వారు, 'దేశమున యందు దేశమున నుండి ప్రతుశతంబు వ కంటె వర్గత్రయంబు న వలన (కాంతి) అని ప్రచురముగా శాసనములందున్ను గ్రంథములందున్ను సంబ, దార్థమును తెలియజేసే ఆగమముగా ప్రయుక్తమవుతూ ఉండినట్టు నిశ్చయించి చెప్పగలము అయితే రానురాను ఆ 'న కారము వ్యవహార భ్రష్ట మయినది ఇల్లే రామునిచేత రామునితోడ రామునికై రాముని కొఱకు మొ వాటిలోని ని వర్ణముకూడా ఉత్తరాంధ్రములో జారిపోయినదని ప్రయోగములు చూపించి వైయాకరణులు అనుశాసించినారు వ్యవహారము ఈ లాగున ఉండగా 'నెల్లూరునకు కూతురునకు 'మందునకు 'క్రిందునకు 'ఎందునకు చోటునకు మొదలైన కృతకరూపములు ప్రయోగించడము హాస్యాస్పదముగా ఉంటుందని నేను చెప్పనక్కరలేదు

కళాప్రపూర్ణవేదము వేంకటరాయ శాస్త్రులవారు కథాసరిత్సాగర మందు ఔపవిభక్తికశబ్దములు ఏతీరున ప్రయోగించినారో చూడండి — పేరు యొక్క (పు 46) ఈ పేరుకోసే (పు 473) పేరును చూచి (54) —(నామధేయమని అర్థము) త్రాడుతో (122) త్రాడునుండి (210) చోటును (204), కొట్టునొద్ద (208), ఇల్లును (224), నేయితో (505), నడుమునకు (=మధ్యకు 435),—భారతాది ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములు గాని ఆంధ్రవ్యాకరణములుగాని చదివినవారెవరైనా ఈలాటి శబ్దములు వాడుదురా? 1901 సం ర లో ఈ గ్రంథము అచ్చుపడ్డది అప్పటికి ఈ శాస్త్రులవారికి 'గ్రాంథికాంధ్రము" తెలియదనడమునకు అదే నిదర్శనము; లేఖ ప్రమాణము బాలకవులు జాగరూకులై ఉండవలెను

ఔపవిభక్తికములు

మ ఘనతర జాలక జాలముల్ దళములన్ గన్పింపసప్తాశ్వులన్

కృష్ణరాంవిజ. I 45.

చ॥ అలమిత్రిలోకముల్ గెలుచు నత్తతి తేరుపహింపుఁదోడిచి
లక్ష్మీ దగదొట్టి ముందటికి లాగక యుండిన దాన తద్భరం
బెలమి వహింపమెచ్చి మరు డీచ్చమణీమయ మాలికాత్రయం
గళమునఁ దాల్చి చిత్రకుశ సాధు డు రేఖల పేర నిచ్చలున్

పాండు IV 224.

ఉ॥ నా వచ్చి వచ్చి కల్పకంబు వంటియొంటివానిఁగా
నచ్చపచ్చు గ్రచ్చకాయ లెంచియాడువాని మో
విచ్చు పచ్చగంటివాని వింటి వెన్నముచ్చు న
ప్పచ్చవిల్తుఁ గన్నతండ్రి బాండురంగ విట్ఠలుఁ॥ V 197.

శా॥ ఎగసి మిధిలానగరిఁ బాయనిగిడి గరుడి
చక్కనడ లెంచి జవమెక్కఁ జిక్కఁ త్రోవఁ
దనదుపైఁ జక్కఁ గరుడకేతనము గదలఁ
గదలిపైఁ బాఱు కప్పలి కరణి నపుడు బహు V 5

శా అధిక దోహ్యదసంపద నాసరోజ
గంధి నడిమికిఁ బేదఱికంబుమానె
దలఁప నట్టిద యెట్టి వారలకు నైన
లేమి కాపుర ముండునే భూమిలోన పరా III, 8.

క॥ ఎక్కడబోయిద వింకం
జక్కఁతిగాకనుచుఁ గృష్ణ పితరక్తత నుం
డొక్కఁడె దిరి వాని వలన
నొక్కఁడు మహాదాహ్వాయమున నుదయమునొందెఁ IX 11

మాండలీయకములు

వ్యావహారిక భాష గ్రంథములలో వాడడమునకు తగనిది అనేవాళ్ళము సిద్ధాంతీకరించుటకు ఆభాషలో కొప్ప దోషమొకటి తరుచుగా మాట్లాడుతూ ఉంటాము మా ప్రతిపక్షులు 'ఆభాష ఒక మండలములో ఒక విధముగాను మరి ఒక మండలములో మరి ఒక విధముగాను ఉంటుంది అక్కడివారి మాటలు ఇక్కడివారికి ఇక్కడివారి మాటలు అక్కడివారికి బోధపడవు గ్రాంథికభాష అటువంటిదికాదు ఆంధ్రదేశమందు అన్నిమండలములవారికి అది సామాన్యభాష అదే అందరికీ సుపరిచితమయినది గనుక సుబోధము" ఈ విషయమునగురించి ఒక సభలో మ|| జయంతి రామయ్య పంతులుగారున్ను మరి ఒక సభలో మ|| కోలాచలం శ్రీనివాసరావు పంతులుగారున్ను చెప్పినమాటలు మాకు జ్ఞప్తియందున్నవి

'నేను దత్తమండలములకు వెళ్ళినప్పుడు ఒకసారు బండ్రోతుచేతికి అయిదు రూపాయలు ఇచ్చి 'బేడలు తెమ్మన్నాను వాడు ఒక బస్తాలో కంది పప్పు తెచ్చాడు చూచారా వ్యవహారికభాష యిలాగుంటుందో అన్నారు రామయ్య పంతులుగారు" 'మేము 'పక్కలు అంటాము మీరు 'చెక్కలు అంటారు మీ మాట మాకు తెలియదు మాట్లాడేటట్టు గ్రంథాలలో వ్రాస్తే అందరికీ సుబోధముకాదు' అన్నారు శ్రీనివాసరావుగారు సభలోనివారంతా ఆమాటలు విని మెచ్చుకొని కరతాళధ్వనులచేస్తూ పక పక నవ్వుతూ సానుభూతి చూచారు నేనూ నవ్వినాను వారి అవివేకము చూచి. "మీరన్నమాట నిజమే అయితే యేమంటారు? పప్పూ-బేడలూ, చెక్కలూ—పక్కలూ మాండలీయకములు గనుక దత్తమండలములవారు బేడలూ పక్కలూ అనిన్ని ఉత్తరపశ్చిమములలోనివారు పప్పూ—చెక్కలూ అనిన్ని గ్రంథాలలో వ్రాయకూడదని మీరు నిషేధిస్తే వాటికి మారుగా గ్రంథాలలో ఏమాటలు ప్రయోగించవలెనో చెప్పండి" అని నేనన్నాను

గ్రాంథిక భాషావాదులు ఒకరిమొగము ఒకరు చూచుకొన్నారు ఏదో గుసగుసలాడినారు గాని ఈ ప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తరము రాలేదు

'లౌకికభాషలన్నీ మన తెలుగుభాషవంటివే భాషలో కొన్ని శబ్దములు భిన్నముగా ఉంటవి, కొన్నిశబ్దములు సామాన్యమైనా ఏదో కొంచెము వ్యత్యాసము వాటిలో ఉంటుంది కొన్ని శబ్దముల అర్థం వేరు వేరుగా ఉంటుంది ఇట్టి భేదమున్నా ఒకరిభాష ఇంకొకరికి తెలియదన డము అసత్యవాదము చాలాకాలముక్రిందటనే ఈ ఆక్షేపమునకు సమా ధానము అమరసింహగ్రంథ చింతామణిలో సంపాదకులు ప్రకటించిరారు

ఒక మండలమువారికిన్ని ఇంకొకమండలమువారికిన్ని పరస్పర సంభా షణమునకు అవకాశములు తక్కువగా ఉన్నప్పుడు ఈ మాత్రము వైష మ్యము ఉండడము వింతగాదు. ఇంగ్లీషువారు అందరూ చదువుకొన్నవా రాయినా ఇంగ్లాండులో ఒక మండలమువారి భాషకున్ను ఇంకొక మండ లమువారి భాషకున్ను కొంత వ్యత్యాసమున్నది గాని లేకపోలేదు అమె రికావారి ఇంగ్లీషుకున్ను ఇంగ్లాండువారి ఇంగ్లీషుకున్ను వైషమ్యము ఏర్పడ బట్టి క్రైస్తమత గ్రంథమయిన బైబిల్ అమెరికావారు తమ ఇంగ్లీషులోనికి తర్జుమా చేసుకొన్నారు వారికి ఇంగ్లాండులోని ఇంగ్లీషు సుబోధము కాదటం

వ్యావహారిక భాష అంటే ఏమిటో గ్రాంథికభాష అంటే ఏమిటో తెలియనివారి వాదము ఈలాగునవే ఉంటుంది 'మాండలీయక ములు ఆంటే అప్పకవి

'ఈ కేరళయాంధ్రులు మాసా దేశంబులయందు నిలిచి చెనుగు లెత్త ద్దేశోక్తులంటఁ బలికిన వాశబ్దము లన్యదేశజాంధ్రములయ్యెన్ అని నిరూపించినాడు. ఆ మాండలీయకములే ఆంధ్రనామ సంగ్రహములోను, ఆంధ్రభాషార్ణవములోను, పర్యాయ పదాలుగా చేరినవి, అవి అన్నీ శబ్ద

రత్నాకరములోని కెక్కినవి పప్ప వేదయనసూపంబు దనరారు (ఆ భా II 248 పైకము డబ్బు దుడ్డు (II 307), చిల్క గొల్కు (II 111 51) బొంగరమనఁగను బొమ్మరమ్మనఁగను (II 307). ఈలాటి మాండలీయకములు కవు లీ గ్రంథాలలో వాడినారు 'పప్ప శ్రీనాథుని కవి II, 31, వేడలు ఆము II, 88. బొమ్మరము మైమి. శబ్దరత్నాకరములో వేరని మాండలీయకములు పూర్వకావ్యములలో అనేకమున్నవి, ఇప్పటి కావ్యములలోనూ ఉన్నవి. ఇవి అన్నీ శ్రీ సూర్యారావు బృహచ్ఛాంధ్ర నిఘంటువులో నిఘంటునిర్మాతలు జయంతి రామయ్యపంతులుగారు చేర్చుకొనగలరు. వారికి మాండలీయకములు రుచించవే 'మొపురు అహు V లో ఉన్నది శ్రీ లో లేదు. అన్నట్టు మరచిపోయినాను కవి పూర్వభోములు శ్రీకృష్ణభారతములో గోదావరిమండలము వారు వాడు లోనే శబ్దాలు పూర్వము ప్రయోగించినవి శ్రీ లో లేనివి చాలా చేర్చినారు అవి. X 232 చ లో జివగొని అని ప్రయోగించి అది ఏ నిఘంటువులోనూ లేవంటున్న పుట అడుగున "జివ = చార్ధ్యము ఇట్లు గోదావరి మండలమున వాడుదురు (వానికింకను జివచేరలేదు)" అని టీక వ్రాసినారు. ఇట్టి శబ్దములు నిఘంటువులో చేర్చకపోతే, శబ్దము దుష్టమవుతుందా? దీనికి ఏవో ప్రక్రియ సైయాశ్రయణాలు చేయకపోతే, వ్యాకరణము దుష్ట మవుతుందిగాని శబ్దము కాదు. విశేషులయినవారు శిష్టవ్యవహారమందున్న ఇట్టి శబ్దములు నిరాకరించరు. నిఘంటువులో ఉన్న తెలుగు మాటలలో ఇట్టి పర్యాయపదాలు ఇంచుమించుగా సగపాలు అనుకొంటాము.

క్షేత్రకములు కొన్ని మండలములోని తెలుగువారు ప్రయోగించే విధము ఉత్తరాదివారికి వింతగా ఉంటుంది. శ్రీ వేదం వేంకటరాయశాస్త్రి గారు కథాసరిత్సాగరమందు-చెప్పినట్లుగానే (4) చెప్పకొనియుననర్థాత

(18) అనిన్ని మరిఒకరు 'వానిని రాకడేసిరి (=రాకుండా) అనిన్ని వ్రాశారు ఇటువంటి ప్రయోగములుకూడా మాండలీయకములే

రూపాంతరములు

మాండలీయకములను దూషించినట్టే రూపాంతరములనుకూడా దూషిస్తారు 'ఒకరు కోరిక అంటారు ఒకరు 'కోరికె అంటారు ఒకరు 'గాడిద అంటారు ఒకరు 'గాడిద అంటారు" అని పథలలో గ్రాంథికాంధ్రభాషపిచారులు రూపాంతరములను గురించి హేళన చేస్తారు అట్టి ఆక్షేపము యుక్తి యుక్తముయినదనిన్ని అఖండ్యమనిన్ని భావించి పథలోనివాగందరూ చప్పట్లు కొట్టుతారు తమ వాదము సిద్ధాంత మయినట్లు సంతోషిస్తారు గాడిద అని నీతిచంద్రికలో చిన్నయసూరిగారే వాడినారుం 'కోరిక కోర్కి తప్పన్నవారు మ॥ వావిలికొలను సుబ్బారావుగారు (చూ. కులభవ్యాకరణము 3 వ భాగ పు 73 మొదటి భాగ పు 59 మరి ఎవరో కోరిక తప్పన్నారు 'కోరికి అనే రూపము భారతములో ఉన్నందున ఇకారాంతరూపమే సాధువని వారి నమ్మకము అయితే ఉత్తరాంధ్ర భాషలో ఈ రూపము మారినది —మారన మార్కండేయ పురాణములు "క .కార్యము గానేరదు నీదు కోరికలు దప్పె జా నుమీ. (చూ V, 234) అనిన్ని తిమ్మన పారిజాతాపహరణములు క గరుడోరగముఖుల కోరికకు విఘ్నంబుల్ (V 24) అనిన్ని అకారాంతముగా ఈ శబ్దము ప్రయోగించినారు తపతీసంవరణోపాఖ్యానములో గంగాధరకవి 'కేదారములందు గోరికెలు ఫలియింపన్ (1 7) అని ఎకారాంతముగా ప్రయోగించినాడు . యతిస్థానమందు 'క వర్ణమంటేనేకాని లాక్షణికులు ప్రమాణముగా అంగీకరించమంటారు గనుక అట్టిది ఒకటి ఉదాహరించినాము, గాని అనేక గ్రంథములలో 'కోరిక అనే రూపము ప్రయుక్తమయి ఉన్నది.

చిన్నయసూరి బాలవ్యాకరణమందు కోరిక కోరికి పోలిక పోలికి అనుకాసించి కోరికె పోలికె ఉపేక్షించినాడు శబ్దరత్నాకరమందు 'కోరికె పోలికె లేవు ఆంధ్రభాషార్ణవము ఆంధ్రనామ సంగ్రహము మొదలయిన నిఘంటువులలో ఇట్టి రూపాంతరములుగల మాటలు కొన్ని మాత్రమే ఉన్నవి బాలవ్యాకరణమందైనా అత్యల్పముగానే ఉన్నవి. (మా ప్రకీర్ణక) మూడు వందల సంవత్సరాలయి ఆంధ్రశబ్దముల రూపములను గురించి లాక్షణికులు తగవులాడుతున్నారు. వాల్లు అచ్చు నిర్ణయించ డమునకు అవి ప్రాసస్థానమందో యతిస్థానమందో ప్రయోక్తయినవిగా ఉండవలెను లేపంటే పరిష్కర్తలు తమ తమ మతానుసారము గ్రంథము లిద్ది వేస్తారు

"ధరణి నుయ్యెలపయ్యెద తాయెతులను గల యకారంబులకు వ్రయ్యములం
నిజంబు ముద్దరాజా రామన వాని మూటిని బదవధ్యయాలని చెప్పె
నిమ్మాట మిథ్య' (1 184) అని అప్పకవి ఆక్షేపించినాడు కూచిమంచి తిమ్మకవి

"తాయెదయు నుయ్యెలయు బయ్యెదయు వనంగ
గలుగదత్వంబు మధ్యయకారమునకు
ననుచు మనుముద్దరాజా రామనవచించె
గాని యత్వంబు గృతులందు గలదు కర్వ" (పర్వలక్ష 69) అని రామన్న లక్షణము దూషించి, ప్రయోగము బుదాహరించినాడు చిన్నయ సూరి, ఊయేల పయ్యెద తాయెతులం ద్రిక్క శామంబులందు యాకుందాల వ్యవప్రయోగంబు లేదు (ప్రకీ 3) అని బాలవ్యాకరణమం దనుకాసించి నాడు. గుప్తార్థ ప్రకాశికాకారులు తమ భాష్యములో మాత్రకారుని మతము కొంతమట్టుకు నిరాకరించినాడు ముద్దరాజా రామన గ్రంథములో తాయెర అని వ్రాసినాడు, వ్రాతప్రతిలో నేను చూచినాను. అతడు

ఉదాహరించిన ప్రయోగము చంద్రభాను చరిత్రలోనిది అచ్చులో సాహిత్య పరిషత్తువారు తాయెతులు అని దిద్దిశారు గాని వారివద్దనున్న వ్రాతప్రతి లోను గవర్నమెంటువారి లైబ్రరీలోని ప్రతులలోను ఆయూపమూలేదు దాని మాటయేమిగాని బోయెత అనే శబ్దము హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానమందు తాయె తారము యతిగా ప్రయుక్తమయి ఉన్నదే అది సాధువు కాదా? (దూ శ ర)

ఇట్లే గీం దక్కినని కాని చెల్లదు చక్కినము పో
యోగమంచు వచించె నింపొనరమ్ముద్ద
రాజు రామన్న యది యథార్థంబుగాదు
రెండుగల వెన్న గృతుల గౌరీకళత్ర' అని పూర్వులు చెప్పిన లక్షణము తప్పని ప్రయోగములు చూపించినాడు తిమ్మకవి వ్యావహారిక భాషలో రూపాంతరములున్నప్పుడు కవులు తమ కిష్టమయినవి వాడుతారు వారి వాడుకనుబట్టి లాక్షణికులు అనుశాసనము చేస్తారు అంతేకాని అనుశాసనమునుపట్టి కవుల ప్రయోగము తప్పనరాదు. కవికి లోకము (అనగా శిష్టవ్యవహారము) ప్రమాణము భారతములో కోరికి పోలికి పూనికి మిక్కుటము సాలిక, భోరన అని గుర్తులు పెట్టిన వర్ణములు యతిస్థానమందుంచి, మహాకవులు ప్రాచీనులు వాడియుంటే ఉత్తరార్ధ కవులు, కోరిక కోరికె పోలిక పోలికె పూనిక పూనికె మిక్కుటము సాలిక భోరన అనే రూపాంతరములు ఎందుకు ప్రయోగించినారు? శబ్దముల రూపములు మారినవి తమ కాలమందు వాడేవి గాని గ్రంథములలో పూర్వులు వాడినవిగానీ, ఏవి కావలసి అవి కవులు ప్రయోగించడము శిష్టసంప్రదాయము ప్రయోగమునుపట్టి లక్షణము మార వలెను ప్రయోగమూలమ్ వ్యాకరణమ్

కకా పూవు పువు పువ్వుపూయన" అన్నిన 'క కేళాకూలియనంగా, కేళాకులి కేళకులియుఁ గీర్తింపఁ గాళా కూలియు నవ దను చీర్ఘిక" అన్నిన బాలుగు రూపాంతరము లున్నప్పుడు బాలుగున్న అనుశాసించినాడు తిమ్మకవి ఏశబ్దమయినా లేదని చెప్పడము సాహసము ఒక శబ్దము కవి ప్రయోగించినప్పుడు అది లోకములోనిదైనా అయిఉండవలెను లేదా కవిప్రయుక్తమయినదయినా అయిఉండవలెను ఆ ప్రయోగము చూపించ వలసిన పూచీ కవిది అది చూపించలేనప్పుడు కవి నిందపాలు కాకమానదు. ఏ జాతివాగల వోధ్ర శబ్దమొక్కటి దక్క సంస్కృతాంధ్రముల మూజగ ములందు శబ్దంబు మొదల నిశ్చయముగాఁ గొమ్మలు నోత్వంబులునుగల్గ నొకటికైన వాకు శృంగముల కైవడి నోత్వములధంగి శబ్దాదిగల యవి స్వరము లగును-అని అప్పకవి తెలితక్కువచేత నియమము చేసినందున, పండితులు ప్రత్యాఖ్యానము చేసినారు అప్పకవి శేవన్నవి చాలా ఉన్నవి (మా బాలవ్యా కర్తృ పరిశీలిక పుం 11).

రూపాంతరములు గల లెలుగుశబ్దములు అనేకము గణపవరపు వెంకట కవి ద్విరూపకోశములో చేర్చినాడు గాని ఆ గ్రంథము అచ్చుపడలేదు; దానిలో లేనివి వందలు వందలుగా నేను సంగ్రహించినాము రూపాంతర ములు వర్గీకరణము చేసి భాషాశబ్దములు ఏలాగున మారినవో చూపించ వచ్చును

వాడుకలో ఉండే భాష లన్నిటిలోనూ రూపాంతరములుగల శబ్ద ములు అనేకముగా ఉంటవి అనగా ఒక్క శబ్దమునకు అనేక రూపము లుంటవి ఒక్క మనుష్యుడే ఒక శబ్దము ఒకప్పు డొకలాగునా మరి ఒకొప్పుడు మరిఒకలాగునా ఉచ్చరిస్తాడు ఒక్క కుటుంబములోనివారైనా ఒక్క శబ్దమే ఒకరు ఒకవిధముగాను మరిఒకరు మరిఒక విధముగాను పలుకు తారు ఇట్లే వివిధజాతులవారిలోనూ వివిధ మండలములవారిలోనూ వ్యత్యా

శము కనబడుతుంది ఇది భాషాస్వభావానుసారము జరుగుతుంది ఒకటే భాషవాడే జనులలో పరస్పర సంబంధముంటే, అనగా నిరంతరమూ ఒకరితో ఒకరు సంభాషిస్తూ ఉంటే సంభాషణలోని భాషకున్న వ్యత్యాసము లేకుంటే శబ్దముల రూపములలో వ్యత్యాసము అట్టే ఉండదు. ఇంగ్లండులో యంత్రములద్వారా నోటిమాటలు దేశమంతా వినబడేట్టు మాట్లాడడమునకు ఏర్పాట్లు చేసినప్పుడు ఎవరి ఉచ్చారణ అందరికీ సుబోధముగా ఉంటుంది? అనే విషయము చర్చించినప్పుడు ఒక సభలో బ(ర్) వా(ర్) డ్‌షాగారు ఈదేశమందు 4 కోట్ల 80 లక్షల ఇంగ్లీషు భాషలున్నవి అని అంటే 'ఎన్ని ఉంటేనేమి?' ఒకరి మాటలు ఒకరికి తెలుస్తూ ఉన్నవి అని ఇంకొకరన్నారట ఇంగ్లీషు నిఘంటువులలో శబ్దోచ్చారణ ఎన్ని విధములుంగానుండునో తెలిసేటట్లు నిఘంటు నిర్మాతలు వ్రాసి ఉన్నారు అమెరికావారి ఉచ్చారణలోగల వైషమ్యము అక్కడి పండితులు రచించిన నిఘంటువులలో కనబడుతున్నది

వేనవేల సంవత్సరముల క్రిందట పంజాబులో వ్యావహారిక భాషలోని శబ్దములు తిజంతములు సుబంతములు అవ్యయములు వివిధముగా ఉండే వని ఆ భాషలో రచించిన వేదములలో కనబడుతున్నది అజారత్ అజారస్ అజార్య అజార=ముసలికాని ఊర ఊరల=పోవుట పిశాచి పిశాచ ప్రపహా ప్రపాహా=ఖిలము అశు అశూ=వడిగల 9వ క్రీడుమ్=క్రీడయజస్ యజూస్ వపుస్ వపుష్=సొగసయిన దేవా దేవ్నాసి=దేవతలు చరామసి, చరామ =చరిస్తున్నాము దేవేభి దేవై =దేవతలచేత గవాం గోశాం=ఎద్దులయొక్క, ఇట్టివి పందలకొలదిగా ఉన్నవి వైదిక భాషలో వైదిక ప్రక్రియలోని వ్యత్యయోబహులమ్ అనే సూత్రముక్రింద వ్రాసి ఉన్న విషయములు వైయాకరణులను అడిగితే వారు సవిస్తరముగా తెలియజేస్తారు. సంధ్యావందనములోని మంత్రాలలో ఉన్న వైదిక శబ్దాలు పరిశీలించవలెను

వేదములలోని భాష క్రమక్రమముగా మారి (కొంతమట్టుకు వ్యవహార భ్రష్టమై) లౌకిక భాషగా ఉన్నప్పుడు, పాణిన్యాదులు వైదిక శబ్దములకు వేరుగాను వ్యావహారిక భాషకు వేరుగాను అనుశాసనము చేసిరారు శిష్ట వ్యవహారమందు శబ్దములు ఏరూపములో ఉండే ఆ రూపమే (ఎన్నిరూపాంతరములుండే అన్నిరూపాంతరములున్నూ) సాధువుగా స్వీకరించి ప్రకృతి ప్రత్యయ విభాగము చేసి లోపాగమ వర్ణవ్యత్యయాది సంస్కారములు నిరూపించి భాషకు వ్యాకరణము రచించిరారు పిమ్మట ఆ భాషకు కోశములు పుట్టినవి ఆ భాష పేరే సంస్కృతము సంస్కృత శబ్దములలో అనేకమయినవాటికి రూపాంతరములున్నవి అవి అపరిమితము ధాతువులకే రూపాంతరము లున్నవి సంధికార్యములు సుబన్తములు తిఙన్తములు కృదన్తములు తద్ధితాన్తములు అవ్యయములు — అన్నిటిలోనూ వైవిధ్యమున్నది

ధాతువులు—స్కంభ్, స్కుంభ్ జర్చ్, జర్భ్ జర్జ్, జర్ఝ్ జర్త్స్—చెదిరించుట, మర్ల మండ్, మఖ్, మంఖ్, మంగ్ మంఘ్ పక్ పభ్ వంభ్, వంక్ వంగ్ మొదలగు లోకములలో జనులే, వివిధముగా క్రియారూపములు ఉచ్చరించుటచేత ఒక్కక్రియకే ఇన్ని రూపాంతరము లేర్పడినవి అవి అన్నీ సాధువులుగా వైయాకరణులు అనుశాసించిరారు చూచిరారా ధాత్వపాఠములో పాఠభేదాలున్నవి ఆ పాఠాంతరాలుకూడా సాధువులే రుట్ లుట్, రుర్ం లుర్ం రుడ్, లుడ్ రూపాంతరాలు ఇకను ఒక జాతిపిట్టపేరు తూర్పు దేశమువారు 'వర్తకో' అంటారనిన్ని ఉత్తర దేశమువారు, అదే 'వర్తికో' అంటారనిన్ని వివిధ మండలముల వాడుక సాధువుగా అంగీకరించి రూపాంతరములుగా లాక్షణికులు వ్యాకరణములోను కోశములోను అనుశాసించిరారు చూచిని విడిచినవి కాత్యాయనుడు అనుశాసించిరాడు, మిగిలిన

లోపములు పతంజలి సవరించినాడు. ఇట్లు మున్నూరు ఆచార్యులు, తమ కాలమందు శిష్టులు వ్యవహరించే భాషఅంతా, సాధ్యమయినంతమట్టుకు పరిశీలించి, అనుశాసనము రచించినారు ప్రకృతిప్రత్యయవిభాగము చేయడమునకు వలనుపడనిది తప్పులనక పుషాదరాది గణములలోచేర్చి పుషాదరాది శ్వాల్ సాధు అన్నారు. సామాన్యనుతీర్మానకు లొంగని శబ్దాలు ఏలాగుననో సాధించినారుగాని అసాధువులని విడిచిపెట్టలేదు. ఫమ్‌విద్ ధాతువునుండి వచ్చిన సంవిదర్థకే అనే క్రియారూపము లోకములో శిష్టులు లేఖము చేర్చినాడుతూ ఉండినందున సాధువన్నారు.

'కృ' అనే ధాతువు కర్ 'కార్ 'కృ' అని మారి కర్మ కర్తా, కార్యమ్, చకృ చకృ అనే శబ్దములలో ఉంటే అట్టి శబ్దములు అట్లే అనుశాసించినారు ఈ క్రింది శ్లోకములో ధూ—ధాతువు ఎన్ని విధాల వాడేవారో కవి చూపించినాడు ధూనోతి చంపకవసాని ధునోత్యశోకం ధూతం ధునాతి ధువతి స్ఫటికాతిముక్తం వాయుర్ విధూనయతి చంపకపుష్ప రేణూక్త యత్కాననే ధవతి చందన మంబరీశ్చ"

లోకములోని వాడుకనుబట్టి అనేక వర్గములలో ఈ ఒక్క ధాతువు చేర్చినాడు అనుశాసనకర్త

రాజసభా, ఇనసభమ్, స్త్రీసభమ్ బ్రాహ్మణసేనమ్ గోశాలమ్ పాఠశాలమ్‌ఇట్లు శిష్టవ్యవహారమన్నందున, అదే సాధువుగా అనుశాసన మేర్పర్చడిం చలస్కృత శబ్దములు (సామవాచకములు) వాడుకలో ఎన్ని రూపములు పొందినవో చూడండి—తిత్తిరిః (పక్షి), తిత్తిర, తితిరి, తిత్తిరికః, తిత్తి రీక; జలూకా (=జలగ), జలికా జలుంకా, జలూకా జలూకా జలూ లుకా, జలూకికా; భల్లః (=ఎలుగుగొడ్డు), భల్లక భల్లుకః, భల్లూకః భల్లుక, భల్లూకః, భాలుక, భాలూక భీలుక భీలూక భల్ల, మల్లుకః భృకుటిః (=కొరుమండి), భృకుటీ, భ్రూకుటి భ్రూకుటీ, భ్రుకుటీ,

భూశ్రుటి, భ్రికుటి, మొ వి చుచుక చనుమొన) చుచుకమ్ చూచు కమ్ చుచూకమ్, చూచూకమ్ ఏడుక (గొర్రె), ఏడుకమ్, ఏడూక ఏడూకమ్, ఏడోక, ఏడోకమ్ ధర్తూర (ఉమ్మెత్త), ధత్తూరః, ధుస్తు ర, ధున్తూర ధూస్తూరః, తింతిలీ (=చింత-చెట్టు) తీంతిడీ, తింతిడ, తింతిలిణీ, తింతిడిణీ, తింతిలీణీ తింతిడీక నిశ్రయణీ (=నిచ్చెన) నిశ్రయిణీ నిఃశ్రేణీ, పృథ్వీ పృథివీ పృథవీ

ఈ సంస్కృత శబ్దములు ఆర్యావర్తములో ఉండే చామర జనుల నోట్లో అనేక మార్పులు పొంది ప్రాకృత శబ్దాల రూపాంతరములైనవి తిండి లీశబ్దము హిందీ లో తింతిరీ అయినది. ఓధ్రములో తింతిడో తింతిడికా తింతిడీ, తింతిలీ తింతిడీక తింతులి తెంతులి తెందుణీ (కడపటిదీ తరుచుగా వాడుకలో ఉన్నవి) సవరలు 'తిత్తి అంటారు మరాఠీలో చించ అదే తెలుగులో చింత అయింది నిశ్రయిణీ శబ్దమునొక్క రూపాంతరము 'నిశ్రేణీ కాళిదాసు రఘువంశములో ప్రయోగించినాడు అది మరాఠీలో విణ, నిషణ, ఓధ్రములోని కుణి తెలుగులో నిచ్చెన కన్నడములో నిచ్చె. ణీక అవమములో ఎణె అయినది తెలుగు మాటపుడమి ప్రాకృతము ప్రథవీ శబ్దమునొక్క వికృతి పుడవీ అనేది పృథవీనొక్క వికృతి అది పృథివి యొక్క రూపాంతరము అది పృథ్వినొక్క రూపాంతరము (పృథు + ఈ)

ఇట్లే తెలుగులో ఉన్న అనేక శబ్దాలకు అనేక విధములయిగ రూపాం తరము లున్నవి.—(గండ) పెండియము పెండెము పెండెరము పెండే రము పెండరము—పెండారము (కొబ్బరి) బొండము,— బొండాము, బొండలము బొండ్లాము మూంగమురము మూంగమురాము, మూంగాముర్ము, మూంగాముర్రు, మూంగమురార్, మూంగాముర్రారి మూంగయిమురారి మూంగై మురారి.

ఇట్టి రూపాంతరాలుగల మాటలు తెలుగు భాషలో వేలకొలదిగా ఉన్నవి వైదిక భాషమారి లౌకికభాష సంస్కృతము ఏర్పడ్డది రాను రాను అది మారి ప్రాకృతములు (మహారాష్ట్రి శౌరసేనీ పాలీ మొ వి) వాడుకలోనికి వచ్చినవి సంస్కృతము వ్యవహార భ్రష్టమయిన తర్వాత పామరుల భాషలే శిష్టభాషలయినవి వాటికి వ్యాకరణాలు కోశాలు పుట్టినవి కొంతకాలానకు అవికూడా మారిపోయినవి వాటి పిల్లలే నేడు హిందీ, బంగాళీ గుజరాతీ మరాఠా ఒరియా మొ నవి దేశ భాషలుగా ఒక్కొక్క మండలములో ఒక్కొక్కటి వాడుకలో ఉన్నవి వాటిలో గొప్పగ్రంథాలు గొప్పకవులు గచించినవి ప్రసిద్ధి కెక్కినవి తులసీదాను రామాయణము వంటివి ఆ భాషలుకూడా మారుతూ ఉన్నవి తులసీదాను ప్రయోగించిన శబ్దాలకు రూపాంతరములు పుట్టినవి నుబంతాలు తిజంతాలు కొత్తని హిందీలో నేడు కవులు వాడుతున్నారు

వేదములలో పూర్వకాలపు ఋషుల భాష శిలాక్షరములవలెనే స్థిరమై ఉన్నది ఆ ఋషులు పఠించినట్లే నేటి వైదికులు పఠించడము అభ్యసిస్తున్నారు ఇష్టమయినవారు అష్టే పాణిన్యాదులు అనుశాసించిన భాష వ్యాకరణములోను పురాణాలలోను కావ్యాలలోను స్థిరమయి ఉన్నది అది కావలసినవారు వాటినిపట్టి నేర్చుకొంటారు ఆలాగునవే పాలీ మొ విన్నీ అయితే నేడు వ్యవహారమందున్న భాషలు ఆలాగున ప్రజలు అభ్యసించరు పెద్దల సహవాసమువల్లనే వారు వ్యవహరించే భాష పిల్లలకు పట్టుపడుతుంది. అదే దేశభాష అదే శిష్టజనుల మాతృభాష 'ఉగ్గుపాలతో" ఒంటికి పట్టిఉన్నది, అపరిహార్యమైనది దానిలో బాలకవులు ఏలాటి కావ్యము రచించినా అందరికీ సుబోధముగాను మనోహరముగాను ఉంటుంది అదే దేశకవిత జానుకవిత, మధురకవిత లేటలెమను కవిత

సంధి

'పూర్వ పరస్పరంబులకుం బరస్వరం బేకాదేశంబగుట సంధియనం బడు అని సంధికి నిర్వచనముగా చిన్నయసూరిగారు చెప్పిన వాక్యము లెలుగుభాషకు స్వరసంహిత విషయమై మాత్రమే సామాన్యముగా చెల్ల దగినదైనా యడాగమము నుగాగమము ముగాగమమ్ము టుగాగమము రుగాగమము గసడదవాదేశము షరాళాదేశము మొదలైనవి సంధికార్యము లకు సంబంధించిన విషయములే కనుక వీటిని గురించి చెప్పిన సూత్రములన్నీ సంధి పరిచ్ఛేదములలోచేరి ఉన్నవి వీటిని గురించి వ్యాకరణాలలో ఆక్షరాసిం చిన దేమిటి? కవి ప్రయోగా లెల్లున్నవి? నేటివ్యవహార మెట్లున్నది? ఆవే విషయములు విమర్శించి చూస్తే ఒకదానికొకటి సరిపడదు సంధికార్యము ఎక్కడ నిత్యము ఎక్కడ బహుళము ఎక్కడ వైకల్పికము ఎక్కడ నిషి ద్ధము అనే విషయములు వ్యాకరణముల వల్లగాని ప్రయోగముల వల్లగాని స్పష్టపడకుండా ఉన్నవి. 'అత్తునకు సంధి బహుళముగానగు అనే సూత్రము క్రింద 'బహుళగ్రహణముచేత స్త్రీ వాచక తత్సమ సంబోధ నాంతంబులకు సంధిలేదు అని చిన్నయ సూరిగారు అనుశాసించి 'భవంతిశే చిచ్ఛబ్దాస్తు సాంగత్యే నైవసాధవ కుర్యాచిత్సంస్కృతీయోపి ప్రాణోప్య త్రవ్యతోభవేత్ అనిఅధర్వణాచార్యులు చెప్పిన శ్లోకము జ్ఞప్తియం దుంచుకొని కాబోలు 'సంస్కృతీకారంబునకు సంధి యగునని యధర్వాణా చార్యులు చెప్పిరి గాని దానికిం బూర్వకాలవ్యాకరణులందుఁ బ్రయోగంబు మృగ్యంబు అధునిక కృతులందొకానొకచోట స్త్రీ వాచక తత్సమంబులకు సంధి గానంబడియెడు - గంగమ్మకాపు - సెలఁతిచ్చెను" అని వ్రాసివాడు అయితే ఆధునిక కృతులందే కాక ప్రాచీన కృతులలోకూడా స్త్రీ వాచక తత్సమములందు అత్వసంధి కనబడుచున్నది 'గంగమ్మకాపు - 'చేస్తుడిగె 'భర్తంచు అనే ప్రయోగములు గల అముక్తమాల్యదా 16వ శతాబ్దమునదే

అయినా ఆధునిక కావ్యమే అంటే అంతకు పూర్వము రచితమైన పద్మ పురాణములో 'ప్రేతయి (ప్రేత+అయి) (V 80.) అనిన్ని రంగనాథ రామాయణములో 'మాయను మాయ+అను (V 225) అనిన్ని ప్రయోగము లున్నవి

పైనినూచించిన సూత్రీకునకు వ్యాఖ్యాతలైన గుప్తార్ధప్రకాశికా కారులు "ఆకారంబునకు 'ఆకు అంత అయ్య అమ్మ అప్ప అక్క అన్న మున్నగువాని యచ్చులు పరంబగు నపుడు సంధి నిత్యమని పెక్కు వ్యాకరణంబులు ఘోషించుచున్నవి కాని ఆపు అను శబ్దము పరంబగు నపుడు సంధి లేమియు విరళంబుగా నున్నది" అనిన్ని 'పరిమాణార్థకమైన అంత యను లేలుగు శబ్దంబు పరం బగునపుడు ప్రాయికంబుగా సంధి హ్రస్వ నిత్యంబు ఉదా కొండంత - గోడంత - 'తన యంత ఇత్యాదులయందు వైకల్పికంబును గానంబడుచున్నది" అనిన్నిచెప్పి ప్రయోగాలు కనబరచినారు

"చింతయూ కని యొక డు పలికెఁగాని యదినసోజ్జము కాదు' అని వావిళ్ళవారలను సుబ్బారావుగారు తమ సులభవ్యాకరణము (పు. 87)లో తెనాలి రామలింగకవి ప్రయోగము నిరాకరించినారు 'ఇకారాంత స్థలము లలో వాకు శబ్దము పరంబగు నపుడు సంధి శ్రుతి కటువుగా నుండుము కాన ఈ కాటా కులలోన వ్రాసిన పరాంగన గూడినన్ఁ బాపమంచు" "క మత్తాకున బండెడు దొర గుత్తానికి రెండు కార్లు కోడికి పలెనే' మొదలైన వానియందు 'కాటియాకు మత్తియాకు" అని ప్రయోగించుటయే రమణీయము" అని గుప్తార్ధ ప్రకాశికా కారులు రుక్మాంద చరిత్రలోని రావియాకు అని ప్రయోగముదాహరించినారు ఈ రుక్మాంగద చరిత్ర (II 113.) లోనే 'రావాకు అనే ప్రయోగముకూడా ఉన్నది ఇదివారు మాచినట్లు కనబడదు. లోక వ్యవహారమును అనుసరించి కవి తనకేది

ఇష్టమయితే అది ప్రయోగిస్తాడు కాండూ ఇష్టమైతే కాండూ ప్రయోగిస్తాడు గాని లాక్షణికుల ఇష్టానిష్టములతో అతనికి పనిలేదు జైమినిభారతంలో 'మత్తాపు' అనే ప్రయోగం (V I 140 141 147) మూడు చోట్లు ఉన్నది. గుప్తార్థ ప్రకాశికా కారులకు ప్రతికటువుగా ఉన్నా పిల్లలమట్టి పినవీరభద్రునికి ఇంపుగానే ఉన్నది

చిన్నయసూరి 'స్త్రీవాచక తత్సమ సంబోధనానంతంబులకు సంధి లేదు" అని మూడు స్థలములే పేర్కొని ఉండుటచేత గుప్తార్థ ప్రకాశికా కారులు 'ఏవార్థకంబైన (అవధారణార్థకంబైన) యకారంబునకుఁగూడ నచ్చుపరంబగు నపుడు సంధిలేదని యెఱుంగునది. ఉదా నీవ యనుంగుం జెలివి ఇచ్చట సంధి కూడదు. అని చిన్నయసూరి చెప్పిన దానిలో గల లోపము పూర్తిచేసినారు అవధారణార్థమందు ఆధునిక వ్యవహారములోగల నేనే, నీవే అనే ఏకారాంత రూపములేకాని ప్రాచీన వ్యవహారములోగల 'నేన నీవ అనే అకారాంతరూపములు స్మరణయందు లేక పోవుటచేత కాబోలు చిన్నయసూరిగారు ఈ విషయము చెప్పమరచినారు వాస్తవముగా సంబోధ నావధారణముల పట్ల అత్తునకే కాదు మరియే స్వరమునకైనా పరే అచ్చు పరమైనప్పుడు సంధిలేదని నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చును ఉచ్చారణలో సహజముగా ఈ స్థలములందు విరామ కార్యమువపరమైనది గనుక సంహిత సంభవించదు.

'కామరపక్షేత్రలిండ్ల బందాలుకాకె" అనే (తను I 73.) చరణ మందలి క్షేత్రలిండ్ల లోని సంధి సాధువుకాదని కొందరి అభిప్రాయము కాని ఇట్టిప్రయోగాలు భారతములో ఉన్నవి రాజాలొద్ద (అది V. 11, 120 V 66), తల్లి దండ్రులొద్ద (అర. I, 132), అవాధులట్లు (అర I 165) క్రియలందు (అర I 166) ఆకాలపు కావ్యములలో కూడా ఇట్టి సంధిగల రూపాలు కనబడుతున్నవి

'ఏమ్యాదుల యిత్తునకు సంధి వైకల్పికముగా నగు" అని బాల వ్యాకరణములోని సూత్రము ఉన్నది అయితే ఈ ఇత్వ సంధి బహుళ మేకాని వైకల్పికము కాదు ఇది అది నీవి నావి మొదలయిన కొండఱుర ముల పదములలోతుదినున్న ఇకారమునకు ఏవార్థకమైన అకారము చేర్చి నపుడు ఇదియ, అదియ నీవియ, నావియ మొదలయిన రూపములే నన్నయాది ప్రాచీన కవులు ప్రయోగించినట్లు కనబడుచున్నది నీవ అంటే (నీవు+అ) నీవే అని అర్థము గాని నీవి+అ=నీవే అన్న అర్థము లేదు ప్రాచీనభాష ననుకరించబోయి నీవియ అనే అర్థమందు నీవ అని వడ్డాది సుబ్బరాయకవి గారు తమ సుమనోమనోజ్ఞము (1 పుట. 28) లో మాయెల్ల సంపదలు నీవ అనే వాక్యమందు ప్రయోగించిరారు గాని ఇది ప్రాచీన భాషా సం ప్రదాయ సమ్మతమైనట్లు కనబడదు. నేటి వ్యవహారమందు నీవు నీవి అనే మాటలకు ఏవార్థక ప్రత్యయమైన ఏ చేర్చి నీవే అనే ఒక రూపమే రెండర్థములందుమ్ము వాడుకొన్నారు ప్రాచీన భాషలో ఇని+అ=ఇనియ వారిని+అ=వారిన (చూ ఆది 155) మొదటి దానిలో సంధి లేక పోవడమున్ను రెండవ దానిలో సంధి కలగడమున్ను కనబడుతున్నది ఈ భేదము శ్రుతి రమణీయతను బట్టి ఏర్పడుతున్నది సంస్కృతభాషలో సర్పి ష్కుండికా పరమసర్పి కుండికా అని సర్పి అనేపదము విడిగా ఉన్నప్పుడు ఒకరీతిగాను సమాసములో అంత మందున్నప్పుడు ఒకరీతిగాను సంధి కార్యము జరిగినట్లే 'ఇనియ వారిన లో సంధి భిన్నముగా జరిగినది

నైషధము (I 202) లో శ్రీహర్షుడు 'దీనంఘ్రులు అని వాడితే 'పీని యంఘ్రులు అని దిద్ది ఇది పరిభూపాలీయములోని 'వానన్న వంటి దుష్టసంధి అని వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రులవారు ఆక్షేపించిరారు వీరే తమ కథా పరిత్యాగరమందు 'వలిమలల్లుని ప్రయోగించిరారు ఇది వారు దుష్టమని నిందించినసంధి వంటిదేకదా 'వలిమలయల్లునాని తలవాడని పువ్వ

యి' యయాతి V 'అహోబలపతి 'మగశాలు అనునది ఇకారనిత్యసంధికి నుదాహరణ మిచ్చెను 'నీ ఓర్మి మైనుప్పిడి యుపవాసముండనీ మగనాలిసరిఁ బోల్ప దగదు విధవ కాశి 2 అ అని చెప్పి అహోబలపతి మతము వకు విరుద్ధముగా 'ఈ ఆసమయంబు నన్మగనిఁ జూండ్రును గన్యా నాక సాచ్చి " ఉత్తరరామాయణము ఇచ్చట 'మగనియాలు అనియుం గలదు అని సుప్తార్థప్రకాశికా కారులు వ్రాసిరారు సంబంధషష్ఠీ రూపము లందలి ఇత్వ సంధికి నన్నయాది ప్రాచీన కవిప్రయోగములు సైతము కలవు- 'నరునునికి (ఆది V 167), 'కృష్ణనల్లఁడు (ద్రోణ 248 137) జమునిల్లు (విరా 204), చిఱుతొండ నంటికిఁ (హరివ 15)

క్త్వార్థకమైన ఇత్తునకు సంధిలేదన్న మతము పండితులలో చాలా మందికి దృఢముగా ఉన్నది అడిదము సూరకవి మాత్రము తన కవి జంగమ విచ్ఛేద మందలి ప్రథమ తరంగములో 'ఇడగవచ్చును ల్యప్పై నిత్యసంధి మాత్రమొక్కొక్కచోటను మట్టుమీఱఁ గొలుతువఘమడంపఁ గోరిందు శేఖరు నన్నయట్లు కవిజనాను మతిని అని లక్షణము చెప్పి భారతం - ఉద్యోగ పర్వము నుండి 'అందిమ్ము రాఘవ పాండవీయమునుండి "మాపినకులు డు నైషధమునుండి 'అనించుకించుక' అము క్తమాల్యద నుండి 'చించిచ్చు విజయ విలాసము నుండి 'అడిగిచ్చు' కవుల వచనము నుండి 'ఎక్కడనుండిట వచ్చినారు శుద్ధాంధ్ర రామాయణమునుండి 'నిగిడియు వైభ్రల" లక్ష్యములుగా చూపినారు వీటిలో 'అందిమ్ము ధారు ఫల్లవ మనిన్ని 'ఎఱిఁగిపుడే అనే పాఠమునకు 'ఎఱి గించితగ అనే పాఠాంతరమున్న దనిన్ని భారతములో ఇట్టిసంధి లేదన్నట్లు సూచించి తక్కిన గ్రంథాలలోని ప్రయోగాలు 'నిరాకరంబులు" అని సుప్తార్థ ప్రకాశికాకారులు వ్రాయుటకు సాహసించిరారు కవిత్రయమువారు

ఈ సంధి తప్పుగా చేయకపోయినా వారి కర్వాతి మహాకవుల ప్రయోగాలు వందల కొలదిగా ఉన్నవిగదా ఈ సంధికూడదని లాక్షణికుఁ ఎట్లు సాహసించి చెప్పగలరు? ఇకారమునకు ఇ ఈ ఎ ఏ లు పరమైనప్పుడు సంధి ప్రకృతముగాను కుతి కింపుగాను ఉంటుంది

సంధికార్యము అన్నిభాషలలోను ఒకచోటీయన ఉండదు ఏఒక్క భాషలోనైనా ఎల్లకాలము ఒకచోటీయన వేదములో ఉన్నట్లు పాణిని సంస్కరించిన సంస్కృత భాషలో లేదు. దీర్ఘాచ్చు పైనున్న వకారము దానికి అచ్చు పరమైతే అనుస్వారముగా మారుతుంది ఉ మహాన్ + ఇంద్ర= మహాఁ ఇంద్ర విద్వాన్ + అగ్నే =విద్వాఁ అగ్నే వకారము ఈ ఊ ఋ ౠ పైనున్నయెడల అనుస్వారముతో చాటు లేఫగాకూడా మారుతుంది ఉ అగ్నిన్ + అప్సు=అగ్నిఁరప్సు పరిధిన్ + అతి = పరిధిఁరతి అభిశూన్ + ఇవ= అభిశూఁరివ

ఋగ్వేదంలో విసంధి కనబడుతున్నది. ఈదిగువను కనబరచిన చరణాలలో విసంధిగా ఒక్కొక్కచోట చదువుతేనే కాని అక్షరసంఖ్య పరిపడక ఛందోభంగము కలుగుతుంది

మిత్రో జనేషు ఆయసు (I 1, 59)

సమితోవాని అపితం (X 135)

పవాయ్యమో భోఅస్మే సమిన్వతవ్ (I 160)

సంస్కృత భాషలో సంధి కొన్నిచోట్ల వైకల్పికము కొన్నిచోట్ల నిత్యము నిత్యమైనచోట్లనైనా ఒక్కొక్కచోట సంధికార్యము రెండు మూడు విధములుగా ఉంటుంది. సంస్కర్తా (సమ్ + కర్తా) అనే శబ్దమునకు 107 రూపాంతరాలున్నవట

ప్రాకృత వ్యాకరణాలలో సంధిసూత్రములు పరిగా చెప్పుటకు ఆధారముగా గణము లేర్పరుచుట కష్టమనిన్ని ఒక విధమైన ప్రాకృత మములో కనబడని సంధి మరియొక విధమైన ప్రాకృతములో కనబడుతున్న దనిన్ని ఏ ప్రాకృతములోనైనా సంధి బహుళముగానే ఉంటుందనిన్ని చెప్పినాడు

అలాగునానే తెలుగు భాషలో కూడా వన్నయ కాలమునుండి నేటి వరకున్ను సంధికార్యము ఒక్కతీరుగానే ఉన్నదని చెప్పుటకు వల్లకాదు. లోకుల ఉచ్చారణ స్వభావమునను బట్టి మారుతూ ఉంటుంది అందుచేతనే నన్నయాది ప్రాచీనకవుల ప్రయోగములకు భిన్నముగా ఉత్తరాంధ్రకవుల ప్రయోగములు కనబడుతున్నవి సమకాలికులయినా ఒక్కొక్క మండలము వారు ఒక్కొక్కవిధముగా పదాంత స్వరములు ఉచ్చరించుటచేత సంధి కార్యము కొద్దిగా భిన్నము కాక తప్పదు ఒక్కమండలము వాడయినా తను అలవాటు ననుసరించి ఒకచోట సంధిచేసి మరిఒకచోట సంధిచేయక సంభాషిస్తాడు

కొన్నిచోట్ల సంధిచేయుటవల్ల ఒక అర్థమున్ను సంధి చేయకపోవుట వల్ల మరియొక అర్థమున్ను స్ఫురించడముచేత సంధిసూత్రములు అర్థవిశేష ములబట్టి చేయవలసి ఉన్నది

కొత్తడాను (ఊరు కొత్తది అని అర్థము) ఇదే గ్రామనామమై కొత్తూరు అని ఉచ్చారణలో స్థిరమవుతుంది. అలాగునానే పెద్ద తాతచెట్లు పెద్దీతచెట్లు పెద్దవీరు వచ్చినది పెద్దేరు దాటినాము ప్రతిఉత్తరం, ప్రత్యుత్తరం, రెండు ఎడ్లబండ్లు రెండెడ్ల బండ్లు అక్కడ (ను) ఉండి పోవలెను, అక్కడనుండి పోవలెను.

యడాగమము నేటి వ్యవహారములో తారుమారుగా ఉన్నది. మా యమ్మ మా యన్న, మా యత్త మా యప్ప మా యయ్య అని

పామరులయిన తక్కువజాతివారి ఉచ్చారణలో వినబడుతున్నది గాని శిష్టజన వ్యవహారములోలేదు, అయా గ్రామములలో అన్నప్పుడు మాత్రం శిష్టుల ఉచ్చారణలో కూడా వినబడు తున్నది ఇక్కడ ఆకారము యత్రుతి అంతమందుగల స్వరము అందుచేతనే కొందరు అయ్యయ్ అయాయ్ అని కూడా ఉచ్చరిస్తున్నారు ఇ ఈ ఎ ఏ లు మొదటనున్న మాటలు కొన్ని యకారముతో కొందరుచ్చరిస్తున్నారు ఆ యిఆకచెట్టు నా యిఆడు, ఈ యేమగు మొదలయిన మాటలలో యకారము వినబడుతున్నది ఎవడైనా తన సంఘములో ఉన్న ఉచ్చారణను అనుసరించి ఉచ్చరిస్తాడు గాని అండుతు భిన్నముగా తా నొక్కడు ఒక కొత్త ఉచ్చారణ కల్పించి చేయడు గనుక కావ్య భాషమాత్రమే మనసులో పెట్టుకొని అదైనా తిన్నగా వివర్శించి యాడక సూత్రములు కల్పించిన లాక్షణికుల అనుశాసనం పాటించక లోక వ్యవహారమును అనుసరించి వ్రాయడమే ఉత్తమము

మా ఊరు ఒక ఉత్తరము పిల్లి ఉన్నది మరి ఒక మొదలయినని ప్రాచీనాంధ్రుల ఉచ్చారణలో మాయూరు ఒక యుత్తరము పిల్లియున్నది, మరియొక అని ఉండినా నేటి ఉచ్చారణములో ఈ మాటలందు యత్రుతి లేదు. ఉ ఊ ఒ ఓ లు మొదటి వర్ణములుగా ఉన్న మాటలు వకారముతో కలిపి ఉచ్చరిస్తున్నారు అందు చేతనే ఒద్ద ఒడ్డాది మొదలయిన మాటలు వద్ద వడ్డాది అయి స్థిరపడినవి గనుక మావూరు, ఒక వుత్తరము పిల్లి వున్నది మరివక మొదలయిన వాటిలో మకారము ఆదేశముగా ఉంటుంది.

విసంధి

విసంధి మహావిసంధి కుసంధి దుస్సంధి—ఈనాలుగున్న సంధి దోషము లన్నాడు అప్పకవి (చూ V, 8). అందులో విసంధికి

"లే హరి మువలికిని అనుజుండు అర్జునునకు
కెలి యనచు నిట్లుగుడునుపై శృంగముపయి
స్వరములకు సంధిగలుక సాగెనేని
దానిని విసంధి యండ్రు పల్కవులు కృష్ణ.
అని ఉదాహరణములు చూపించినాడు

'వాక్యావ సానంబున సంధిలేమి దోషంబు గాదని యార్యులండ్రు ౫౪

'పత్యము సర్వశ్రేయము అదిలేనిచో సర్వధర్మములు వ్యర్థములు॥ ఇట్లు సంధి విరహంబు కావ్యంబులం బాదాంత మంద చూపబడు॥" అని బాలవ్యాకరణములోని సూత్రమునకు వ్యాఖ్యానాన్తర కడపటి వాక్యము నకు గుప్తార్థ ప్రకాశికాకారులు 'పద్యకావ్యములలోఁ బద్యములోని వాక్యాంతము లందు సంధియే యుండవలెను గాని పాదాంత మందుం బలె లేక పోఁగూడదు అని అర్థము స్పష్టపరచినారు అవగా వాక్యాంతమైనా చరణ మధ్యమందు సంధి తప్పకుండా ఉండవలెననిన్ని వాక్యము అంతము కాకపోయినా చరణాంతమందు విసంధి కూడు ననిన్ని తేలినది పాదాంత మందైనా విసంధి కూడదని కొందరు అంటున్నారు

'పడగనున్న హనుమధ్యయవిహ్వలుఁడు గాఁడు
అరదమునకు సూర్యుఁడచ్యుతుండు

అనే పద్యములో " విహ్వలుడు శబ్దంబు పూర్ణబిందు యుక్తముగా వచించి గణభంగంబు సవరించు కొనుచుఁ బద్యంబుల యందును సంధి నిత్యంబుగా రావలయునే కాని (భయవిహ్వలుండుగాఁ డరదమునకు) సంధి విరహంబు కూడ దని వక్కాణించెదరు ఇట్టి చోట్లను యధేచ్ఛసంధి నన్నయ భట్టార కాదుల మతమందు విస్వీకారంబు గావ మతాంతరుల యభి ప్రాయంబు ప్రమాదికంబని ద్వితీయోదాహరణంబుచే నైన మూహింప వలయును" అని గుప్తార్థ ప్రకాశికాకారులు వ్రాసినారు

వీరు వ్రాసినట్లు చరణాంతమందు విసంధికి కవి ప్రయోగాలు అపేక్షముగా ఉన్నవి. 'ఎప్పుడుక్క' అని ద్రుతాంతముగా ఒకపాదము అంతమై "ఎలమి' అని దాని తర్వాతి చరణము ప్రారంభించినపుడు, 'ఎప్పుడున్నె లమి అని ద్రుతమునకు ద్విత్వరూపమైన సంశ్లేష కలుగ వచ్చునసైనా ఒప్పకోవలసి ఉంటుంది లేదా చరణాంతమందు విసంధి కావచ్చునసైనా ఒప్పకోవలసి ఉంటుంది. కాండంటిలో ఏనీ ఒప్పకోలేమంటే భారతము భాగవతము రామాయణము మొదలయిన ప్రమాణ గ్రంథములలోని ప్రయోగాలు అగ్రాహ్యములు కావలసి వస్తుంది అందుచేత కొందరు ఏదో ఒకటి ఒప్పుకుంటున్నారు. 'పాపండులున్నె" అని (భాగ II 198) చరణ మధ్యమందు కూడా ఇటువంటి రూపాలు కనబడుతూ ఉండడము చేతను, 'భయగ్రహ్యాలం డుగాడు అరదమునకు' అని ఉకారాంతముగా చరణమంతమై తర్వాతి చరణము అచ్చుతో ఆరంభించిన పద్యాలు అపేక్షముగా కనబడుతూ ఉండడము చేతను ద్రుతమునకు ద్విత్వరూపసంశ్లేషమున్న చరణాంతమున విసంధిన్ని ఒప్పకోక తప్పినదికాదు

చరణమధ్యమందు విసంధిగా ఉన్న ప్రయోగాలు తరుచుగా కనబడడము లేదు గాని లేకపోలేదు

విజయ విలాసం (పు. 57) లో

"క॥ ఈశవ్వడి యతిపేషు చేశోని యున్నాడు ఇదిగో " అనిన్ని

" పొనందోపాఖ్యానము (పు. 43) లో "ఉ నవ్యయ ఎవ్వరైన " అనిన్ని ఉన్నవి

పశాలలో కూడా చరణమధ్యమందు విసంధి కనబడుతున్నది.—

కరగిరివియదిందు గణనమైపరగఁ
గాశకుసేంద్రు అక్షతృతీయ్యయిమి
హీరవాసరమున (Vo V No. 731)

2. వరవీరచోడ వల్లభుండు అఖండవర్తి దీపంబు (VI 731)

3. భూనుతేంద్రులు ఈ రీతి సంస్తుతింప (V 1212)

మహావిసంధి దుస్సంధి

ఈ రెండున్న విసంధి కుసంధితో పాటు సంధిదోషములని అప్ప కవి వ్రాసినాడు (చూ అప్ప V 8) మహావిసంధికి 'మురల్ యద్భుతంబు' అనే ఉదాహరణమున్న దుస్సంధికి 'అందున్నని' అనే ఉదాహరణమున్న కనబరచినాడు. వీటిలో రెండవ దానిని గురించి 'ఆంధ్ర పండిత భినుక్కుల భాషాభేషజము' పేరా 77-88 లలో ద్రుతముపరు అచ్చుతో సంశ్లేషము అనే శీర్షిక క్రిందను వ్రాసినాము గనుక ఇక్కడ మరి ప్రత్యేకించి వ్రాయలేదు.

ద్రుతము లోపింపగా ద్రుతమునకు పూర్వమందున్న పరమందున్న గల స్వరముల సంధి వల్ల ఏర్పడిన (చూచెక్ + అతడు) చూచెడు కొంత రూపములకు ప్రాచీనకవి ప్రయోగాలు కనబడలేదు. వేంకటాధ్వరి రచించిన పంచతంత్రములో మాత్రము 'ఘనతరఘూర్జరీ" అనే పద్యములో "నగించటు గాక యుండినచ" అనే ప్రయోగమున్నది ఇటువంటిదే బహులాశ్వచరిత్రము (పు. 76) లో '(నేను) ఇడెదన్న' అనే ప్రయోగము కనబడినది

మహావిసంధి దుస్సంధి

(ఇడెదక్ + అన్న) అనే ప్రయోగము కనబడినది

ఈ "లుక్ సంశ్లేషానాది" అనే ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి సూత్రము వాచారముగా చేసుకొని (నేను) పిలిచితిక్ + అనగ=పిలిచితినగ అని ఉండవలెను గాని ఎలిచితినగ అని ఉండరాదని కొందరు అంటున్నారు. ప్రాచీనాంధ్రములో ఇట్టిసంధి లేదనే నమ్మవచ్చును భారతం కర్ణపర్వము (II 329) లో ఉన్న 'ఉనిచితిపుడు' శాంతిపర్వము (I 14) లో ఉన్న 'పల్కితిటు' సరియైన పాఠములుగా అంగీకరించలేము

ప్రాచీనకవులు ఇట్టి సంధిచేయకపోయినా ఉత్తరాంధ్రకవులు కొందరు రచించిన గ్రంథాలలో వీనికి ప్రయోగాలు కనబడుకున్నవి (మా పట్టిక)

సేటివ్యవహారములో కొన్ని మండలములందు నేను చేసినాను చేశాను మొదలయిన రూపాలే కాని 'చేసితిని మొదలయిన ఉత్తమపురుష క్రియారూపములు లేవు ఉన్నచోటను చేసితినయ్య చేస్తినయ్య అని ద్రుతము౦చి పలుకుతున్నారు చేసితయ్య చేస్తయ్య అనేవాయ ఉంటే ఉండ వచ్చును '(నేను) చేసితయ్య వంటి సంధిచేసివారు లోక వ్యవహార మును అనుసరించి చేసినారా? లేక గణము కుదరక ఛందస్సులోసము చేసినారా? అని సంశయించ వలసి ఉన్నది

'నిత్యమున్ ఉత్తమ పురుషక్రియాన్వితే అనే ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి సూత్రమునకు ఎవరికి తోచి న్నువారు అర్థం చెప్పుకున్నారు భూతార్థ క్రియా రూపముల తుదినున్న ఇత్వమునకు సంధి నిత్యముగా ఉండడము వీపురుషములలోను అంటే ఉత్తమ పురుషము కాక తక్కిన ప్రథమ మధ్యమ పురుషములందు అని కొందరంటున్నారు. అందులో అప్పకవి

"వనుధన్ ఉత్తమ పురుషైకవచనమునకు
దక్క భూతక్రియా పదాంతముల గల్గు
నిత్తులకు మీ ద నచ్చులు హత్తునపుడు
నిత్యముగ సంధులు ఘటించు నైత్యదమన
తే పుడమి సూత్రోక్త ముత్తమ పురుషమనుచుఁ
దత్పురుషమెల్లఁ గొనరాదు తర్కవాక్తి
మున్ను తిబ్మధ్యములతోడ నెన్నకతన
నిత్యముగఁ బ్రాణసంధి దానికి ఘటించు"

అని నిత్యవిధి ఉత్తమపురుష బహువచనము, ప్రథమ పురుష బహు వచనము మధ్యమ పురుష ఏకవచనము బహువచనములకు చెప్పి 'వింటి మీవార్త, మునీశ్వరులు చీవించిరట్ట, వీవు చేలితివట్ట, మీరు గట్టితిరట అని

ఉదాహరణములు చూపించిశాడు, అంతేకాక, 'కూర్చుండిరి యొండొయిం గదిసి అని శ్రీశాథుని నైషధము (V 66) లోని ప్రయోగము కూడ పేర్కొనిం చాడు. అయితే అడిదముసూరకవి ప్రథమ పురుషబహువచన క్రియారూప ములందు సంధినిత్యము కాదని లక్షణముచెప్పి (చూ 14 లక్షణము) ఆదిపర్వము (V 132), ఉద్యోగపర్వము (36), నైషధము(V 66 లోని పద్యాలు దాహరించిశాడు. ఇందులో మొదటి పద్యము ఎత్తుగీతి రెండవ చరణములో 'ఇచ్చిరి యందు కొందఱు" అని ఉంటే భారతము అచ్చు ప్రతులలో '(నురవంశ్యులకు) నిచ్చి రందు కొందఱు' అని దిద్ది పవరించిన పాఠము కనబడుతున్నది

ముపర్ణలోపము

'మధ్యమ పురుష ముపర్ణకంబునకు హలవసానంబులు పరంబు లగు పపుడు లోపము విభాషనగు మాడుము + నన్ను — మాడునన్ను మాడుము నన్ను మాడుమనియె — వినుమనియె — ఇచ్చట నచ్చు పరంబయినది కాఁబట్టి లోపముకాదు" బాల సంధి ర౬. 'వ్యతిరేక మధ్యమ ముపర్ణకం బున కెల్లయెడల లోపంబు విభాషనగు నమ్మకుము + ఇటు = నమ్మకుమిట, నమ్మకుమిట" బాల సంధి ర౭

ప్రాచీనాంధ్రగ్రంథములలోని ప్రయోగాలు ఈ సూత్రములలో చెప్పినట్లే ఉన్నవి గాని ఉత్తరాంధ్రగ్రంథములలో ముపర్ణము లోపించి దానికి పూర్వముందున్న పరముందున్నగల అచ్చులతో సంధిచేసిన ప్రయోగాలు అనేకముగా కనబడుతున్నవి (చూ పట్టిక)

యుకారాంత క్రియల ప్రార్థనార్థక రూపాలు నేటివాడుకలో చెయ్యి చెయ్యండి, పొయ్యి పొయ్యండి తియ్యి తియ్యండి అయినవి వీటికి అని చేర్చితే చెయ్యమని, చేయమని చెయ్యండని చేయండని, పొయ్యమని పోయమని, పొయ్యండని తియ్యమని తీయమని తియ్యం డని అవుతున్నవి రఘునాథ మహీపాలుని పార్వతీపరిణయము (పు. 56)లో 'చేయుమని అనే ప్రయోగము, 'య కారము యతిస్థలమందు నిలిచియున్నది

అ కా ర స ం ధి

1 తత్సమ శబ్దములందు

అమ్ము గంగను (II. 9)
చేష్టడిగె శ్వర్గంను (V 108)
కవిక్ష దూతని (128)
శుంవి మాయో (II 17)
కామా మాయను
(మాయ + అను) (V 225)
కామస్త చరితో (64)
నుతో (314)
వార్తనికి (419)
పద్మ ప్రేతయి (V 80)
ప్రబం పరిభవశార్థి (ప్ర. 18)
ప్రభో వల్లభినుచు (19)
కామ. ఖిథ్యని (ప్ర. 8)
కథా పరమాత్మందురు
వేం చ కరుణో (ప్ర 195)
శశి వోలెవుంటిదో (ప్ర 40)
మర్యాదగుచో (28)
కుక నిందపు (ప్ర 55)
హంస మహిమెట్టిదో
చండశర్మను

1 స్త్రీ వాచకములందు

కుచే చేలండు వను అమ్మని (V 80)
పాంచా దాయో పశ్య ఎవ్వతో (ప్ర. 20)
బోయో

VI షష్ఠీరూపములందు

ప్రభు కన్నులాన మను నోచినమ్మలు (I. 29)
ప్రభో తనందు (V 42) శ్రీతలిండ్ల (73)
కాగ అర్యులాద్ద (V) మొల్ల రా మనందఱు (యు 8)
కార రాజులాద్ద (ఆది VI. 11 కామస్త మామన్నకొడుకు (960)
V 120 V 66) హక్మా పద్మములాద్ద ద్రుమములాద్ద
తల్లిదండ్రులాద్ద (అర 132) సై వి మనందు (90)
ఆసాధులట్ల (అర I 165) సాహం మావలులాపద (19)
క్రీయతండు (అర II 166) సారం. చంద్రమామల్లుడు (ప్ర.5 55)
కన్యలట్టి (అర 18) హంస. తనింట

కార్యార్థ ఇతి కారసంధి

అప్ప గుర్తొడగిట్టంబుడ (V 320)
అమ్ము అందిచ్చు (22 VI 85)
అంకిత (V 25)
చించిచ్చు (V 85)
ఒదిగుండు (IV 217)
ఇందు ఏయెడనుండిటకు (124)
ఈ పై (వ్రాత) కదిసినపుడు (19b)
పెనగాడి (8 a)
ఈ రా లేడాడు (1భ్ర.10)
ఈ హరి అందిచ్చె (143)
కవిజనచ మండాడు (I 86)
కవిరా పాంచుండె (భ 39)
కవిసం (కవులమ)-
ఎక్కడ నుండిట (భ 7)
కాశి అందీక (V భ 122)
కాళ తటీది
అందిచ్చు (105)
కుచే పట్టీడ్చు (I 39)
కువ అందిచ్చు (V 81)
పట్టీడ్చు (39)
కృష్ణ రంజిల్లిదిగో
అందిచ్చు* (64)
కృష్ణ వి అందిచ్చి (I 29)
గారీ ఇమిడున్న (భ 29)
చమ చూచిదె (81)
గ్రుచ్చెత్తె (88)
చం వి చెప్పీడుము (భ 21)
చిత్ర ఖా వీక్షించర్జునుండు (24)
చెన్నబి కోరిటు (37)
ఉండిట (737 156)
రప్పించిటు (150)
చెన్నుమ అంటూడు (25)
శైమి ఒనరించెదుకేను
మూచనల
ఎదిరించాశర్ణ (V 180)
తొడిగని
పెట్టిది (I 20)
ఎఱి గిట్లు (V 56)
కోపిమ్మని (V 215)
మోయించరి (V 162)
తొంద పాతాడంగ (312)
నిలంచుమ్న (312)
పట్టీడ్చు (315)
ధను ఉంచే (153)

కొట్టేసి	(153)	ప్రభు ఉలికులికి	(పు 12)
విరా తొలఁగాడి	(V 132)	తగిలున్న	(పు.20)
వెఱచిట్లు	(V)	చూచెఱుంగుదును	(పు 5)
నిర్వ వి రా తేలాడి	(89)		
ఏమనందు	(162)	పృ ద్వి నిలిచుండు	(6వి
ఎతీ గిటు	(164)	ఉలికుల్కి	(11)
పాలించాతని	(174)	కదలిపో యాతని	(14)
నీలా పొంచుండి	(4)	వమ్మంటి	(25)
పుంచ నగేడ్పించుక		బహ నిలచాడెదు	(పు 47)
కూడాది	(226)	ఎతీగుండయు	(పు 101)
పట్టా వధించేని	(75)	అందిచ్చు	(పు.138)
పద్మ అంపిన్*	(19)	పితికిచ్చి	(పు 231)
ఎక్కడినుండిటు	(192)	పాడిచెత్తి	(పు 275)
పాండు కూడాదు	(195)	బహు మట్టిలాడ	(పు.41)
ఉండుండి	(V 300)	అందీ దు	(పు 83)
ఉండేతెంచెక్	(V 252)	కదిసిట్లని	(645)
పారి అందిచ్చు	(12)	తలఁచిటు	(646)
పార్వ త్రోసియ్యదే	(59)	భాగ మట్టాడు	(72)
చింపీతాపంబు	(80)	అందిచ్చు	(VI V 46)
ప్రభో అణఁగుండె	(1 4b)	తోవిచ్చెఁ	(ఉత్తర X, 23)
సంతసిల్లహంకారుడు	(13b)	ఎతీంగెతీంగి	(X 5 5)
ఎదిరిదిరి	(V 41)		X 11 930
ఎతీంగెతీంగి	(IV 33b)	ఒదిగుండి	(X 1237)
ప్రభా చెప్పంపఁడే	(V)	భార ఎతీ గించిపుడే	(ఉ 1 38)

భార అందిమ్మా (వి V 112)
భీమ లేలాడు ( )
భోజు అందిచ్చు (107)
చొచ్చడవి(వ్రాతప్రతి V 236)
మార్కు పట్టీడ్చు (337 358)
మొరా అందీయ (యు 36)
రాధా పండుంటి ( )
రాధి పట్టీద్వకు (ప్ర 35 ప.1 4
ఉడిగుంట
చేసలయ
చెప్పిదు
రాజశే గ్రహించిపుడు (V 129)
రామ చేసిటు (88)
ఉండిటు (V 47)
రా అందిచ్చు (యు 2212)
రామరాజీ దయమాలటు (209)
వచ్చటు (333)
ఉండే (341 343)
రాఘు చూపినకులం
రుక్మా గుడిసుండే (ప్ర 3)
చేసెంత (ప్ర.11)
రుక్మి పాంచుండి (1 43)
వరా దాగుండు (122b)
చేరిచ్చలుక (186b)
విక్ర సేవించిలక (1,35)
పాలసాడు (1 95
విజ అనవలసంటి (1 161)
అడిగిచ్చినో (1,59)
వి పు నుండేతెంచు (323)
కొండత్రస్వేలాక (V 110)
వేంచ ఎర్రెత్తెంతో (ప్ర 51)
చేసిటు (ప్ర.181)
తెచ్చిస్తుకే (ప్ర 188)
సై వి పజెంపతి (100)
ఉండిట (55)
శ ఎటుబోయెటులెనో (108)
అందియ్యకే (V 84)
శి పట్టడ్చి (ప్ర 70)
ఎల్లుండూరికి (ప్ర 52)
కు చూచియవార (ప్ర 147)
శృం కా తోలాడు (23)
తూలాడు (25)
శకుం కదిపెన్నడు (ప్ర.54)
ఎతీగుండి (ప్ర 54)
వెక్కివెక్కేడ్చిన (ప్ర. 55)

వీఱుంగుబొక్కిల	(పు.80)	దీవించుత	(I 48)
వడిచాడవేర్చి	(పు 89)	నూంప పదున్న	(II 148)
వైవ. మురచుంటివి	(IIb)	చూచిది	(III 43)
వనిూ. ఉండెటు	(I 156)	చూచదయత	(V 30)
పండుండ	(141)	చూచదియమను	(V 30)
సావం కాంచితనికి	(పు 30)	దాగుండు	(V 59)
తెచ్చిచ్చి	(పు 32)	ఆర్చిపతోమ్మ	(V 86)
పారం ఎటుబోయెటు	(పు 16)	వచ్చిట	(V 171)
పూనిటు	(పు.30)	తలచట	(V 195)
పట్టిటు	(పు 40)	పట్టిచ్చు	(V 245)
వంచాడించక	(పు 57)	పట్టిపేడకు	(V 244)
అప్పతెత్తిటు	(224)		

ఇత్వసంధి

అప్ప అవడే	(V 238)	కవిజ. వెలఁదని	(I 73)
వెనుకటట్టులు	(302)	కవిమ ఇట్టందురు	(పు. 57)
అమం. అతనింట	(I 83)	మట్టందురు	(పు 57)
పుట్టింట	(V 71)	కాశీ తిత్తొల్చి	(పు.171)
ఒంటొల్లె	(52)	కుచే మోచేయాదుక్	
వంటతివ	(V 53)		
అంధ్ర పాలకడల్లు డు	(దేవవర్ధ7)	కువ వెదవెత్త	
ఇంతం వెనుకిటలు	(46)	కృష్ణ వి పాక్కిలందము	
ఈ రా చెక్కిలేమి	(పు 21)	కేయూ క్రొతే	(12.5)
ఎప్పటెలుంగు	(పు 313)	చం. వి పసిండంచె	
కవిక కాకేమి	(I 8)	మనవాలకించి	

కైమి వానరదము	(V 19)	భాగ ఈశ్వరైన	X ఉ 1016
ఆహుతనుచు	(V 14)	భార రాతికల్ల	(ఆది VI 160)
తొండ దంతో	(305)	భీమ ఏకాజ్ఞ	(V 83)
బంతో	(305)	భోజు చెతోక	(V 77)
కొలిలో	(305)	మిత్ర ఆరటాకు	(25)
వెండందలంబు	(306)	మొ రా పనయ్యె వేని	(అర 35)
పదైదయి	(3 3)	య అరటాకు	(16)
కటాకేది	(315)	వెలితేమియు	(78)
ఱద్దొకింత	(315)	రాధా పసేమి పదార్థాల	(50)
వరసు వాన్న	(V 68)	వరా	(14)
నిర్వ మిరా మంచిదటంచు	(121)	రామ వి కాలించైన	(64)
విరం అంధతొండ్లకు	(128)	సాటుగు	(198)
సైమ దీనంగ్రులు	(1, 202)	రామస్త బూచని	(25)
పంచ ఇ టాతని	(1,449)	వా రాదుచిద్ద	(2)
పట్టా పమ్మ తే	(54)	తెలివంది	(32)
గతేమి	54)	తెలికెల్ల	(39)
మేటగు	(73)	రుక్మా తొల్లిటట్ల	(65)
భూ మెల్ల	(149)	లం పెండ్లాండి	(1,32)
లేనపశాదమ	(154)	వా రా వాని లి	(428 54)
పద్మ ఎవ్వనింట	(94 II 151)	వి పు వెట్టాటలన	(275)
పొందు ఆనతిచ్చు	(45)	కావలంది	(VII 168)
కంచంత	(81)	ఎల్లం	(V I 199)
వ త్తిడి	(55)	పేలతైన	(V 317)
పార్వ తడార్వ వే	(31)	వేం చ కీలెట్టుల	(పు 61)
ప్రభు పడతిటుచూడు	(6)	గొడ్డలెత్తి	(105)
పాపగు	(11)	వడ్డియ్య	(147)
బసు (పొ) కంచేడువాడల	(95)	వైజ బ్రహ్మ చాకిట్లు	(IV 11)
బసు (పిం) కా కరుపులు	(139)	శశి ఎల్లండి	(పు. 52)

కుక అనతిచ్చు (పు. 106) తల్లింటికి (55)
సానం కొండలొడలు (158 హంస ఆతశాలు
సారం ఏటావల (పు 28)

మహావిసంధి దుస్సంధి

ఉ సై పిలుచున్నిక (పు 25) యోజనము స్మరమేర (X ,229
ఉ హ సర్వాంగుని స్మనుభూతా విద్వాంసులు స్నెఱుంగలేరు (XI)
(VI,,126) ధారణికిస్నేఁగి (XII)
కళా ఐలెన్నరుళోభా (V) భార ఎన్నడుస్నేని(ఆది V 141)
కుచే. అన్యులకుస్నేయెడ (85) ధైర్యవృత్తికిన్నరునుగ (అర 1,321)
కృపింపు ఎప్పుడుస్నెలమి (1 75) భీమ ఎదమన్నథాంగలక్ష్మి(V 130)
పట్టా మునికిన్న భిషేకము (29) మను పయ్యెదకున్ననుసైన (II 48)
ఊచున్నిక (43) రాజశే ఈపురిస్నెచట (109)
ఎప్పుడున్నిక (49) రామ వి పంహారులుస్నైన
అగుచుస్నాయాసము (55) రామస్త నిరసించిన్నివి నీకు (20)
కోటలున్నచ్చటి (73) పరదేశిస్నేని (21) అనుచు
తల్లికిన్నధిక (182) స్నెందల (27)
పాంచా తగస్నెగ బిమ్మ (5) లం బాచస్పతిస్నార్యవిక (1 12)
పారి శానున్నొంచెంబు (చూ రంగ వి పు మూడున్నర (172)
రాజ్ 11 436) కుక తినియెన్నీ మాటు (పు 131)
భాగ వెపస్నార్తను (II) ఎడన్నొకచో (పు 156)
పావండులుస్నైన (,198) సానం. పదనంబునన్నవని (45)
పర్వమున్నతని (V) పొందితిస్నేమిగావలె (94)
కదియన్నోవో (X 1247)వారి క్రోధమునొందె న్నివిధమున
సంసర్గక ఆరాధిత (X 1 282) (VI 159)

ఉత్తమపురుష క్రియాంతమందలి ఇత్వపంధి

అప్ప నేఁబిలిచితనఁగ	(V 135)	శుక వచ్చితవనిశాధ	(పు 34)
ఉ సై పట్టువడితింక	(43b)	సమీ వచ్చితము రేంద్ర	(1 159)
ఋచే పాందితశోక	(1,70)	సాన వెరచితింతె	(పు 56)
కైమి దక్కితని	(V 131)	పీసితంతె	(పు 94)
భార ఉనిచితిపుడు	(కర్ణ 329)	హంస తెచ్చితింటికి	(V 191)
పల్కితిట	(శాంతి 1 14	హరి నేను దొడరి తిపుడు	(ఉ VI
బేం చ ఇచ్చితిక	(పు.41)		(పు. 211)

మువర్ణలోపము

పట్టా తెల్పన్న	(పు 51)	హంస వాకిలిపీఱని	(II 55)
మార్కొ చెప్పనిక		రామ ఇందయనుచు	(మా శ ర
విజ కూర్చుండని	(187)	గ ంచు)	

'పాతవడ్డ మాటలు'

పలుకుల పొందులేక రసభంగము పేయుచుఁ బ్రాతవడ్డ మా
టలఁ దమపేర్పు నూపి యొకటక్ హృదయం బలరింపలేక యో
పాలమునుఁగాని యట్టిక్రమముం దము మెచ్చుగ లోకమెల్ల న
వ్వులఁ బొరయం జరించు కుకవుల్ ధర ద్వ్యిటుల్లు చూడగఁన్

అని తిక్కన వ్యవహార భ్రష్టమయిన శబ్దాలు కావ్యములలో వాడగూడదని నిషేధించినాడు. చరసకవులందరూ ఆలాగునవే అభ్యాసం చల్లెపెంగ్లం విరచించగావే గుప్పన వాసనవేసినట్లు పద్యము చదవగావే వివేకారు చట్టున భావము తెలుసుకొని సంతోషించేటట్టుగా కవిత రచించగలవాడే 'కవి అనిపించుకొంటాడు.

'తేనెపోకనోరు తియ్యనయగు రీతిఁ
దోడవర్థమెల్ల దోపకున్న
గూఢశబ్ద వితతిఁగొట్లాడు వనియెల్ల
మూఁగ చెవిటివాని ముచ్చటరయ" అన్నారట మరి ఒకరు వాడుకలో లేని పాతమాటలు అరిగిపోయిన నాణెములవంటివి చెల్లవు

'సంస్కృతము లౌకిక భాషగా వ్యవహారముండుండినప్పుడు వేదము లలోని శబ్దములు కొన్ని పాతవడినవి. భాసాను కాసవముచేసిన పాణిన్యా దులు అట్టిలైదిక శబ్దములు విడదీసి వైదికీప్రక్రియగా అనుకాపించినారు అవి లౌకిక శబ్దములవలె లౌకిక వ్యవహారమందు వాడగూడదని నిషేధించి నారు.

అట్లే ఇంగ్లీషుభాషలో నేడు గ్రంథములు రచిస్తూ ఉన్నవారు నేడు లోకవ్యవహారమందు శిష్టులందరూ వాడుతూ ఉన్న శబ్దములేకాని షేక్ స్పియరు మొదలయిన పూర్వకవుల గ్రంథములలోని, బైబిలులోనివి పాతవడ్డ మాటలు వాడరు, వాడగూడదని నిషేధమున్నది. షేక్స్పియరుకాల మందు దర్బారు కవిఅయిన స్పెన్సరు పాతవడ్డ మాటలతో 'అడాయి కవిత రచించినప్పుడు, బెన్ జాన్సన్ అనే కవి ఆక్షేపించినాడు స్పెన్సరుభాష పూర్వపుపీకాదు, నేటిపీకాదు అది ఏభాషాకాదు అని అన్ని దేశముల లోనూ ఇదే కవుల సంప్రదాయము ప్రజలు అందరూ పాతభాషలు పేర్చు కొన్నవారు కాకపోవుటచేత అశాలగోపాలం అందరికీ సుబోధముగా ఉండే ట్లు భాషారచన ఉండడమే గొప్పగా ఎన్నిక పొందినది డ్రైడన్, వర్డ్స్ వర్త్ మొదలయిన ఇంగ్లీషు కవులు వాడుక మాటలతోనే మనోహరముగా కవిత పూర్వపచ్చునని చెప్పి, అలాగున చక్కని కావ్యాలు రచించి కవులకు మార్గదర్శులయినారు. అప్పటినుండి ఇంగ్లీషు కవిత విజృంభించినది అనేక నాటకాలూ, కథలూ రచించి ప్రఖ్యాతి పొందిన మహాకవి గాల్స్ వర్తి అన్నాడు.—

To te an interest ng or amusing story through the med um of dia ogues which appear to be natura conversat on of human be ngs — That is l terature 'లోకములో మనుష్యులు మాట్లాడుకొంటూ ఉన్నట్లు లోనే సంభాషణలు కల్పించి వినేవారికి ఉల్లాసకరముగాను, మనోహరముగాను రచించిన కథ సాహిత్యము, అని, 'షేక్‌స్పియర్ రచించినట్లు రచించవలెనంటే షేక్‌స్పియర్ వాడుకాలలోని మాటలు మనము వాడడము అందుకు అనుకూలపడదు, షేక్‌స్పియర్ తన కాలములో అందరూ వాడుకొనే మాటలు ఏలాగున ప్రయోగించినాడో అలాగున మనకాలమందు వాడుకలో ఉన్న మాటలు ప్రయోగించవలెను' అని మెల్లీకవి తన అభిప్రాయము చెప్పినాడు

బంగాళీభాష 150 సంవత్సరాలకిందట కావ్యరచనకు ఉపయోగించలేదు, పండితులు సంస్కృతములోనే గ్రంథాలు రచించేవారు కొంచెము మది సారస్యమువల్ల మేలు కలిగేది ఒకటి రెండు తరములలో బంగాళీభాష హిందూదేశములోని భాషలన్నిటిలోను గొప్పదయినది శిష్టవ్యవహారమందున్న 'చలిత్' భాషలోనే వానావిధమయిన గ్రంథములన్ను బంగాళీ వాళ్ళు రచిస్తున్నారు మహాకవి అని పేరు పొందిన రవీంద్రనాథ ఠాకుర్ గారు రచించిన కావ్యములు ఇంగ్లీషు మొదలయిన యూరోపియన్ భాషలలోనికి 'తర్జుమా అయినవి 'పాశ్చాత్య మాయలు ఆయన వాడరట.

పాశ్చాత్య మాయలు అపరిచితము లవుటచేత ప్రజలు అట్టి కావ్యములు చదవరు, చదివేవారికైనా ఇంపుగా ఉండవు అట్టివి రచించడము వ్యర్థ ప్రయాసము శబ్దములు మాపుమాత్రమే కాదు అర్థములుకూడా మారిపోతవి. అర్థము మారిపోయిన శబ్దాలు ప్రయోగించే కవులు భ్రమ ప్రమాదములకు లోనుగాక తప్పరు. ఈ నూరేండ్లయి తెలుగుదేశమందు పుట్టిన 'గాంధి

కాంధ్ర సారస్వతము' లో అపశబ్దములు మెండుగా ఉన్నవి నూరుగురిలో ఎనమండుగురైనా ఓనమాలు నేర్చుకొన్నవారు లేనుగు దేశములో లేనప్పుడు. గ్రాంథికాంధ్రము తెలుగుకోగలవా లెందరుంటారు ? అట్టి భాషలో రచించిన కావ్యాలలో తప్పొప్పులు కనుక్కోగలవారు అరుదు అందువల్ల అపశబ్దాలు ప్రయోగించి 'బడాయి కవిత రచించేవారికి తగినశాస్తి కావడ లేదు. ఇంగ్లాండు మొదలయిన దేశములలో 'బడాయి బట్టబయలు అయినప్పటినుండిన్ని కవులు వివేకముతో మెలగుతున్నారు బడాయి తెలుగు కవిత ఏలాంటిదో చూపించవలెనంటే పెద్దగ్రంథము రచించవలెను. ఇప్పుడు ఇక్కడ ఆవిషయము విస్తరించి విశదపర్చడమునకు వల్లపడదు. మచ్చు చూపించుటకు, పెద్దపేరుగల ఒక కవి రచించిన పద్యములు రెండు మాత్ర ముదాహరిస్తాను శ్రీచిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము పంతులుగారు, "వాల్మీకి సంగ్రహ రామాయణ' మనే గ్రంథమందు అయోధ్యాకాండలో, దశరథుడు చనిపోయినవాడు అయోధ్యాపట్టణము ఎట్లుండెనో వర్ణించిన పట్టున ఈ పద్యములున్నవి —

గీ పార్థివేశ్వరుఁ డటులందఁ బరమపదము
భార్య లతనిచుట్టును బేరి ధైర్యమెడలి
కరములను మోదుకొంచు వక్షస్థలములు
దిగులొంది విలపించిరి దిక్కుమాలి (154)

గీ॥ తలిరఁబోండ్ల యార్తక్రందనధ్వనులతోడ
బౌరజనులు విడుచు బాష్పములతోడ
శోకదేవత వసియించు చోటువోలె
వలరె వారేయి నా యయోధ్యాపురంబు (155)

రెండో పద్యములో నాలుగోచరణమందున్న మొదటి మాటకు చొప్పుచేసాంధ్ర భాషలో ఏ అర్థమున్నదో తెలియక, అసంగతముగా అది

ప్రయోగించినందున రసభంగమైంది అ మాటకు అర్థము తెలిసినవారు సోతపడి భూత్కారము చేయరాదను అలసు అంటే, ప్రకాశించు, సంతోషించు ఒప్పు అని అర్థము

పూర్వవర్ణ మాటలు వాడితే ఈవిధముగా రసభంగము అవుతుందనే తిక్కన వాటిని విడిచిపెట్టవలసినదని ఉపదేశించినాడు

అన్యదేశ్యములు

ప్రపంచములో ఉన్న దేశములతో ఇంచుమించుగా అన్నిటికోనూ, ఇంగ్లీషువారికి సంబంధమున్నందున అ దేశభాషలలోని శబ్దాలు కొన్ని ఇంగ్లీషు భాషలో చేరినవి ఇంగ్లీషు నిఘంటువులలోని కెక్కినవి వ్రాసే విషయమునుపట్టి అన్యదేశ్యములు గ్రంథరచనలో ఇంగ్లీషువారు వాడుకున్నారు కవులుకూడా కావ్యములలో ప్రయోగిస్తున్నారు తిక్కన దేశములలోకూడా ఇట్టి ఆచారమున్నది మూడువేల సంవత్సరముల క్రిందట ద్రావిడ భాషలోని 'తోక్కై (=కైమలిపిట్ట), కటుప్పు కాట్పు (=దాల్చిని), అరిసి (బియ్యము) మొదలయినవి కొన్ని శబ్దములు ఆ పేయగల వస్తువులలోకూడా యూదుల దేశమునందు సుపరిచితమైనవి గనుక హీబ్రూభాషలో చేరినవి అరిసి శబ్దమే గ్రీకు భాషలో 'ఒరుజా అయి ఇంగ్లీషులో చేరేసరికి 'రైస్ గా మారినది 'ఆజాపేయము' 'కత్తలాని మొ॥ శబ్దాలు అన్యదేశ్యములు సంస్కృత భాషాపండితులు వాటికి సంస్కృతమే మూలముగా వ్యుత్పత్తి కల్పించినారు ఈ విషయము పాశ్చాత్యులుగా విమర్శించి కే. వేదం వెంకటాచలశాస్త్రిగారు కొన్ని వ్యాసములు రచించి భారతిలో ప్రకటించినారు యవనుల జ్యోతిశాస్త్రము మన దేశమువారు చేర్చుకొన్నందున సంస్కృత గ్రంథములలో 'హోర 'కేంద్ర వంటి కొన్ని కాశీచక్రములోని మేషాది శబ్దములకు పర్యాయ పదాలుగా యవన శబ్ద

ములుకూడా వాడుకలోకి వచ్చినవి * యవనులు మహాస్థవలె ప్రజ్యాలు అని వృద్ధగారుడు ప్రశంసించినాడు.

మన తెలుగుభాషలో అన్యదేశ్యములు అనేకమున్నవి కవులుకూడా వాడుతున్నారు అట్టి శబ్దములు ఏ యే భాషలనుండి ఎప్పు డెప్పుడు వచ్చి తెలుగులో చేరినవో ఏ రీతిని చేరినవో మన తెలుగు పండితులు విచారించలేదు శ్రీ వావిలికొలను సుబ్బారావు పంతులుగారు తమ నులభ వ్యాకరణములో 'గోజా ఖర్చు జమ జాబు మొదలయిన తురక మాటలు ప్రయోగార్హములు కావని నిషేధించినారుగాని ఆయన రచించిన సుభద్రావిజయము (ప్ర 54) లో 'కంతులేక" అని ప్రయోగించినారు లేక్ అనే శబ్దము సంస్కృత శబ్దమే అనుకొన్నారో ద్రావిడ శబ్దమే అనుకొన్నారో అప్ప తెలుగే అనుకొన్నారో శ్రీనాథుడు మొదలుగా గొప్ప కవులు అందరూ ఇట్టి అన్యదేశ్యములు యథేచ్ఛగా వాడుతూనే ఉన్నారు మన దేశము ముసల్మాన్ ప్రభుత్వం చాలా కాలము ఏలుబడిలో యుండినందునను ఆ మతమువారు తురుష్కులు పఠానులు అరబ్బులు మొ వారు కోటానకోట్లుగా అన్ని మండలములలోను స్థిరనివాసము ఏర్పర్చుకొని మనకు తోడి కాపులయి ఉన్నందునాను వారి భాషలలో చేరిన అరబ్బీ పారసీ తుర్కీ మాటలన్ను హిందీమాటలున్ను ఒక్క మన తెలుగులోనే కాదు అన్ని భాషలలోనూ చేరినవి ఈ 'తురక మాటలు" అపరిహార్యములు పరసకవితకు ఆలంబనములు శ్రీనాథుడు అక్కడక్కడ ఒక్కొక్కమాట 'ఖుసిమొదన్' (హర ఎతి 22) అని ప్రయోగించినాడు గాని ఆంధ్రకవితా పితామహుడు ప్రచురముగా ఇట్టి శబ్దములు తెలుగులో పాదిగినాడు. (హా మను 11 8 29) ఆ పిమ్మట

---

* ప్రయోజనరహితము ఉపరిలేయపాఠేయయూక కార్పాస్యా
[illegible] ఆంగ్లేరో హ్యాడ్రోగ్నాత్యర్థం చక్షమ్ + శబ్దాల్పత్వము

ఇట్టి రచన పరిపాటిగా కనబడుతున్నది (చూ॥ అనిరుద్ధ 18-19 వంస 350-360 శిష్టు కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి గారు రచించిన ఉత్పలమాలలు) వార్మను రాజులు ఇంగ్లండు జయించి పాలించిన కాలమందు వార్మన్ ప్రసంచి శబ్దములు ఇంగ్లీషులో కలిసిపోయే మన తెలుగులో ఉర్దూ మాటలు చేరి, భాషాభివృద్ధికి కారణములయినవి సాలాఖుపరలేనే సెలాఖరు మాపవారీ బేమర్యాద, పెత్తనదారుడు కలక్టరీ నిజాయితీ, గుమస్తాగిరి బంట్రోతుగిరి మొదలయిన శబ్దములు ఎంత పాండిత్యగలిగియున్నవో చూడండి హిందూస్తానీలో 'కుడోల్' అంటారు వేలకొలదిగా ఉన్నవి హిందూస్తానీమాటలు నిత్యవ్యవహారములో ఆంధ్రభాగతిశరీరములోని అంగములయినవి వేదిస్తే గాయములు పడకతప్పదు ఆంధ్రనామ సంగ్రహము మొ నిఘంటువులలో ఉర్దూ మాటలు తెలుగులకు పర్యాయ పదాలుగా పూర్వులే చేర్చినారు, 'ఎకిమీదు పాదుసా యేలిక మన్సీదు సాహేబు రాయదు" (సాంబ మాన) బ్రౌణ్యనిఘంటువులలో ఇవి అనుబంధముగా ఉన్నవి శబ్దరత్నాకరమందు హిం అనే గుర్తు గలిగి కొన్ని మరికొన్ని . అన్యదేశ్యములయినా 'దేశ్యములు గానే చాలాశబ్దము లున్నవి

ఇన్నూరేండ్లయి ఇంగ్లీషువారితో మాకు సంబంధమేర్పడ్డది నూరేండ్లయి వారి భాష తెలుగువారు నేర్చుకొంటున్నారు వ్యవహారమందు అనేకమయిన ఇంగ్లీషు మాటలు పామరులుకూడా వాడుతున్నారు వాటికి మారుగా తెలుగు మాటలు వాడితే సుబోధము కావు. పాశ్చాత్యుల జ్ఞాన విజ్ఞానములు ఇప్పుడు ఇంగ్లీషు భాషద్వారా మనవారు కొందరు సంపాదిస్తున్నారు అవి దేశములో వ్యాపించేటట్లు చేయడమునకు దేశభాషలో ఇంగ్లీషు మాటలు చేర్చవలెను ఇంగ్లీషు మాటలు సంస్కృత శబ్దములు ఉర్దూపదములు మన భాషలో కలిసిపోయినవనీ మన మాటలే, అవి విడిచితే వ్యవహారమే బడ్జెట్ వంటి విషయములు చర్చించేటప్పుడు ఆంధ్ర

పత్రికా సంపాదకులు ఒక్క వ్యాసములో నూరు ఇంగ్లీషు మాటలు ప్రయోగిస్తారు బాలకవుఁడు కావ్యాలలో ఔచిత్యమునుబట్టి అవి ప్రయోగించవచ్చునం మతుకుమల్లి నృసింహ కవిగారు (1862 లో) రచించిన చెన్న పురీ విలాసమందు ఇంగ్లీషు మాటలు ఇంపుగా కూర్చినారు— 'ముదమంద మదరాను గౌర్నరుల్ చెలిమి వాటిల్ల గానే సెలవుసేయ బందరుపురము లోపల గలెక్టరు-జడ్జి కర్నలు మొదలుగా గలుగు దొరలు ' (పు 3)

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు 'గాంధీమోహనము మోటారు కార్ 'ట్రీడర్లు 'జప్తు ఖండ్రోతు వర్ణించినప్పుడు వాడిన ఇంగ్లీషు మాటలు అందరికీ ప్రాప్యముగా ఉండలేదా ? ఒప్పులకుప్ప అనదగిన ఖండకావ్యము 'పండుగ కట్నము లో బాలకవి శ్రీభోగరాజు నారాయణమూర్తి పంతులు గారు ప్రయోగించిన ఇంగ్లీషు మాటలు ఎంత అందముగా తెలుగుమాటలతో పొత్తుగూడి ఉన్నవో చూడండి

"ఆ పోస్టాఫీసున పోస్టుపేయుఁడొక జాబుక రేపు నామాటలక్
పెట్టుంజేయ గవచ్చు 'స్టార్టిమిడియేట్లీ' యంచు వైరివ్చుచే
బెట్టన్నింటను వైరమాచుకొనుచుక వేవేగ మేల్ వ్రైనుతో
నేస్టార్టానక డారణాలెకద మీకేమైన శ్రేష్ఠమనో "

ఎల్యట్ అనే ఇంగ్లీషు కవి ఒక ఇంగ్లీషు కావ్యములో ఇటాలియన్ వ్రేసిందివాక్యములే కాక సంస్కృత శబ్దాలుకూడా ప్రయోగించినాడు కడపటి పద్యములోని కడపటి పాదాలు 'దత్తదయధ్వమ్ దమ్యత శాంతి శాంతి శాంతి (త్రివేణి V 2). లాలారూక్ 'లైట్ ఆఫ్ ఏసియా వంటి ఇంగ్లీషు కావ్యములలో హిందూదేశ భాషలలోని శబ్దములు ప్రయుక్తమైనవి.

అన్యదేశ్యములు మొట్టమొదట ప్రయోగించేవారు యథాశ్రుతముగానే ఉచ్చరిస్తారు ఆలాగునవే వ్రాస్తారు పామరులనోటను అవి మారిపోతవి తెలుగులో అంతర్భూతములయిన ఇంగ్లీషు శబ్దముల రూపములున్ను అర్థములున్ను ఇంగ్లీషు వ్యాకరణమునుపట్టి కోశమునుపట్టి నిర్ణయించ కూడదు, అట్లే హిందూస్తానీ మాటలున్ను ఇట్టివి అన్నీ తెలుగుభాషా స్వభావానుసారము తెలుగులో మారుతవి రోడ్—రోడ్డు, వాచ్—వాచీ, ఏకర్—ఎకరము ఎకరాలు హాస్పటల్—ఆస్పత్రి గజ్—గజము; గజాలు చాబీ—తాళంచెవులు తాళంచేతులు తెలుగులో చేరిన సంస్కృత ప్రాకృత శబ్దముల సాధుత్వాసాధుత్వములు తెలుగుభాషా లక్షణమునుపట్టి నిర్ణయించవలెను. సంస్కృతము వ్యవహార భ్రష్టమయినది, (అనగా ఇప్పుడు అది లౌకిక భాషకాదు) గనుక వైదిక శబ్దముల గురించి వైదిక ప్రక్రియనుబట్టిన్ని వేదములలోని ప్రయోగమునుబట్టిన్ని నిరుక్తము బట్టిన్ని రూపములున్ను అర్థములున్ను నిరూపించినట్లే సంస్కృతశబ్దములను గురించి పాణిన్యాదులు చెప్పిన లక్షణమునుబట్టిన్ని కోశములనుబట్టిన్ని రూపములూ అర్థములూ శోధ్యకోటిలో చేర్చుకొంటారు తెలుగు ఇప్పుడు వ్యవహారమందున్న "లౌకిక భాష" గనుక తెలుగులో చేరిన సంస్కృత శబ్దాలకు తెలుగు మాటలతోపాటు 'లౌకికత్వము' కలిగివది వాటి అనుశాసనము తెలుగు దేశములోని శిష్టవ్యవహారమునుపట్టి చేయవలెను. 'తెలుగు స్వతంత్రభాష" పూర్వము ఏజాతివారయి ఉండినా ఏమతమువారయి ఉండినా ఏభాష మాడేవారయి ఉండినా వేదు తెలుగు మాతృభాషగా గలవా రందరూ తెలుగు సంఘములోనివారేకదా అట్లే తెలుగులో కలిసిపోయిన ఆసాంధ్ర శబ్దములన్నీ పూర్వము ఏభాషలోనివైనా ఇప్పుడు తెలుగులే వేటి వ్యావహారికాంధ్రభాష అభివాంధ్రి భారతియొక్క వాఙ్మయ శరీరము భాషలో చేరిన అన్యదేశ్యాలతోపాటు సంస్కృతాలున్ను ప్రాకృతాలున్ను

ఆమె శరీరములో అంతర్భూతములే కానివి అవసరమున బట్టి వేసే వేషాలు, పెట్టుకొనే అలంకారాలు పూనుకొనే మెరుగులు నన్నయ పుట్టకమునుపే 'చరిత్ర దర్భలు సంబోధన సమర్పణ స్మరణ వధ సఖుడు తపశ్చరణ చతుర్థ్యాల కమలపత్రి మనోవల్లభి ధారుణి పుడమి ధర్మవు మొదలయిన మాటలు తెలుగులో కలిసిపోయినవి అయిన ఇవి పుట్టించలేదు పెద్దల సహవాసమువల్లనే పెద్దల తెలుగుభాష అయినకు అబ్బినది గ్రంథములు చదివి ఆయన సంస్కృతము వేర్చుకొన్నాడు ఆ భాషలో ఈశబ్దములు అపభ్రంశములు సంస్కృతములో రచన చేసినప్పుడు ఇట్టివి ప్రయోగించలేదు. సంస్కృత భాషలో కావ్యము రచించేవారివలెనే తెలుగు కావ్యములో ఉత్కర్షకోసముగాని ప్రౌఢికోసముగాని ఆడంబరము కోసముగాని ఔచిత్యమునుబట్టికాని సంస్కృతసమాసము సంస్కృత శబ్దములు ప్రయోగించేవారుకూడా సిద్ధాంతకొమ్మదికి లోబడక తప్పదు. విమర్శకులు చ్యుతసంస్కార దోషములంటే నిందించకమానరు మమ్మటుడు కావ్యప్రకాశము సప్తమోల్లాసములో ఒక శ్లోక ముదాహరించి, 'దానిలో కవి ప్రయోగించిన 'అనునాథతే" అనేక్రియ ఆత్మనే పదము; ఆ క్రియకు ఆశీస్సు అర్థమున్నప్పుడే అట్టి పదము విహితమయినది ఈ శ్లోకమందు వానికి యాచన అర్థము ఆ అర్థమున్నప్పుడు పరస్మైపదమే విహితము గనుక అనునాథతి అని ప్రయోగించవలసి ఉండెను అని కవి యొక్క అజ్ఞానము ప్రకటించినాడు.

చిన్నయసూరి నీతిచంద్రికలో 'యుధ్యన్మేపమధ్యము అని యుధ్ ధాతువు పరస్మైపదముగా ప్రయోగించినాడు, అది ఆత్మనే పదము; చిన్నయసూరికి సంస్కృతభాష బాగారాక ఈ తప్పు చేసినాడు. ఎనభై యేండ్లయి హైస్కూళ్ళలోను కాలేజీలలోను తెలుగు పండితులు ఈ పుస్తకము విద్యార్థులచేత చదివిస్తూ ఉన్నారు కాని గ్రంథములోని చ్యుత

సంస్కారదోషములు ఎవ్వరూ చూపించ లేదు కవిసార్వభౌములు 'విస్ఫుర మాణాధరోష్ఠుడు" అని శ్రీకృష్ణభారతములో ప్రయోగించినాడు వి-స్ఫుర్ ఆత్మనే పదము కాదు పరస్మైపదము ఇట్టి తప్పులు విమర్శకులు చూపించ లేదు. సంస్కృత భాష లెస్సగా అభ్యసించనివారు తెలుగులో కలియని సంస్కృత శబ్దములు ప్రయోగించేయెడల ఏమరి ఉండగూడదు శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరులు అట్లే ఉపదేశించినారు

క కేవల సంస్కృతమార్యా దావిదులును గేవలాంధ్ర తత్వరులును గా
కేవార లంధ్ర భాషాకోవిదు లవ్వారు దీని గురువులు జగతిన్

గ్రాంథికాంధ్రము అనేది కల్పిత భాష గాని దేశభాషకాదు లోకవ్యవహారమందు లేని సంస్కృతము కొన్ని పాళ్ళు వ్యవహారధ్వన్యైన ప్రాచీనాంధ్రము కొన్ని పాళ్లు కలిపి పండితులు తమ పాండిత్యము ప్రకటించడముకోసము తయారు చేసుకొన్నది దానిజోలికి సామాన్యులు పోగూడదు పండితులు వారిలో వారే తగవులాడుకొంటూ శతఘ్నులు పాశుపతములు ఒకరిమీద ఒకరు ప్రయోగిస్తున్నారు మనము ఊగ్గులోనూ పాలతోనూ అలవర్చుకొన్న మన మాతృభాష మన నాలుకమీద తాండవము చేస్తూ మన అధీనమందున్నది. దానిలో మన యిష్టమువచ్చినట్లూ కవితలు కూర్చవచ్చునే తప్పులు రమ్మన్నా రావు "ఉక్తి విశేషము కావ్యము, భాష ఏదైతేనేమి' అన్నాడు రాజశేఖరుడు

చిల్లర సంగతులు

[ఇంకా అనేక విషయములను గురించి ప్రసంగించ దలచినానుగాని, వల్లపడదు. వాటిలో కొన్ని మాత్రము టూకీగా సూచించి, గ్రంథము సమాప్తము కాకపోయినా చాలిస్తాను]

అర్థానుస్వారము శకటరేఫము రావడి ఆదేశములు ఆగమములు ఔపవిభక్తికములు మొదలయినవి గ్రాంథికాంధ్ర భాషయొక్క ముఖ్య లక్షణములుగా పండితుల వ్రాతలలో వైకి కనబడుతున్నవి పరిశీలించి చూస్తే వీటి ప్రయోగములో వ్యవస్థకనబడదు. చిన్నయసూరి నీతిచంద్రిక మొదటి రెండు కూర్పులలోనున్నట్టుగా మళ్ళా అచ్చువేయించి దానికి నేను వ్రాసిన ప్రస్తావనలో ఈ భాషాలక్షణములు అస్తవ్యస్తముగా చిన్నయసూరి రచనలో ఉన్నవని రుజువు చేసినాను శబ్దరత్నాకరములో సయినా వ్యవస్థ కనబడదు. లాక్షణికులు అనేకులు మున్నూరేండ్లయి వీటికి వ్యవస్థ దోర్పర్చుటకు ప్రయత్నము చేస్తూన్నారుగాని ఆ ప్రయత్నము ఏటికైనా సఫలము కాలేదు, పూర్వులు చేసిన వ్యవస్థలు పరస్పర విరుద్ధముగా ఉన్నవి. అందుకు కారణము ఆంధ్రభాష మొదటినుండి నేటివరకున్ను మారకుండా ఒక్కలాగునే ఉన్నదని ఆంధ్ర పండితులు భ్రమ పడడము ఆంధ్రభాష, తక్కిన భాషలవలె మారుతూ ఉన్నది ఒక్కొక్క యుగములో ఒక్కొక్క అవస్థలో ఈ భాషయొక్క లక్షణములు ఏ లాగున ఉన్నవో నమ్మదగిన లేఖలు (ఆ యా యుగములలో వ్రాసినవి) దొరికితే నిరూపించ వచ్చును పండితులు ఆ ప్రకారము విమర్శించలేదు. నన్నయ కాలమందున్న వ్యావహారికాంధ్రభాషలో మీద చేర్చిన లక్షణము లున్నట్లు ఆ కాలపు కావ్యములలో కనబడుతున్నది. అయన రచించిన భారతమందున్న ప్రయోగము లను బాగా పరిశీలించినట్టయితే ఆకాలపు భాషావ్యవస్థ నిరూపించడము దుష్కరముకాదు ఇట్లే ఒక్కొక్క యుగమందు భాషలో కనబడే మార్పులను బట్టి లక్షణము కనుక్కోవచ్చును. ఈ విమర్శకు కావసనములు ఆధారము అవి మొట్టమొదట చెక్కినట్టే నేటికిన్నీ ఉన్నవి, కాటాకుల మీద వ్రాసిన గ్రంథములు అట్టివికావు క్రీ శ॥ పదకొండవ శతాబ్దిలో నన్నయ రచించిన భారతము మూలగ్రంథము అయన చేతితో వ్రాసినది గాని,

వ్రాయించినదిగాని వీడు దొరకదుగదా పోనీ శుద్ధహస్తలో శతాబ్దిలో పెద్దన రచించిన మనుచరిత్ర మూల గ్రంథముగాని 18-వ శతాబ్దిలో కూచిమంచి తిమ్మకవి రచించిన ప్రబంధములయినా గాని వారు వ్రాసిన కాటూకుపుస్తకాలుగాని దొరకవు మూలగ్రంథముల చూచి లేఖలు కాటూకులమీద ప్రతి పుస్తకాలు వ్రాసికొంచడము అవి చూచి మరికొందరు వ్రాయడము-ఈలాగున ఒక తరమువారు వ్రాసినవి చూచి మరియొక తరమువారు వ్రాసిన ప్రతిపుస్తక పరంపరలో నశించగా మిగిలినవి మనకు దక్కినవి ఇవి మన శాతవాహనుల కాలములో వ్రాసినవి అంతకు పూర్వము వ్రాసినవి అయిదు. ఇట్టి వ్రాత ప్రతులలోని పాఠాలు అనేక విధాల మారిపోయినవని లేఖకులలో పండితం మన్యులు తమ అభిప్రాయాను సారముగా పాఠములు దిద్దినారు ఆపండితులు గ్రంథస్థభాష బాగా తెలియక అక్షరాలు సరిగా పోల్చలేక పాఠాలు పాడుచేసినారు అచ్చుయంత్రములు మన దేశమునకు వచ్చిన తర్వాత ఆంధ్ర గ్రంథములు అచ్చు వేయించినవారు "పండితుల' చేత ముందుగా అవి దిద్దించినారు అప్పటి ఆంధ్రభాషా పాండిత్యము ఆంధ్రభాషా లక్షణము వలెనే నిరూపించ శక్యముకానిది వారి గ్రంథ పరిష్కరణ పద్ధతి వర్ణించడమునకు ఇక్కడ వల్లపడదు. నా 'వ్యాసావళి' లో 'రాజరాజ కాలమందున్న తెలుగు భాష' మీద గురించి నేను వ్రాసినది చదివితే కొంత మట్టుకు బోధపడవచ్చును. ఐసవ పురాణమునకు శ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు వ్రాసిన పీఠికలోను శివతత్త్వసారము' నకు శ్రీ॥ వేలూరి శివరామ రాజా లక్ష్మణరావుగారు వ్రాసిన ఉపోద్ఘాతములోను, వారు ప్రాచీన గ్రంథ పరిష్కరణము ఎంత దుష్కరమో తేలియజేసినారు మీద నేను ఉదాహరించిన భాషాలక్షణములకు వ్యవస్థ ప్రభాకర శాస్త్రిగారి వంటి పండితులు నిరూపించలేకపోయినపక్షము ఆపని సామాన్యులకు సాధ్యమా నేనున్న నా కొమారుడు చి॥ వీరాపత్ని చేసిన పరిశీలనము సంపూర్ణము కానందున ప్రకటించలేదు

తాటాకు పుస్తకాలలోనే యతిప్రాస స్థానములందు తప్ప తక్కిన చోట్ల అగసున్నలు మొదలయినవి చాలాకాలము క్రిందటనే పాటించి డము మాని వేసినారు లౌకికభాషలో అర్థానుస్వారాలు శకటరేఫలు ఆదేశాలు వినబడనప్పుడు అవి పాటించకుండా పద్యాలు చదివితే వినే వాళికి తప్పుగా తోచదు అర్థము చెప్పేవాళికి భ్రాంతి కలుగదు ఈ కాలమందు కవులు పద్యము రచించి కాగితాల మీద వ్రాసినప్పుడు గాని, మరిఒకరి చేత వ్రాయించి నప్పుడుగాని అగసున్నలు మొదలయిన వన్నెలు చిన్నెలు కనబడవు ఇది అచ్చుపడేటప్పుడు కొందరు ప్రూఫు లు దిద్దుతూ అక్కడక్కడ (ఒకొక్కడు అశక్తవ్యక్తముగాను) పెడుతున్నారు విధిలేక విమర్శలకు భయపడి కాబోలు ఆంధ్రపతికా సంపాదకులు సంపాదయ వ్యాసమును గాంథి కాందర్శిమండే రచించినా నిరర్థకమయిన ఈ నియమాలు ఉపేక్షించినారు 1863-వ సం రాజమహేంద్ర వరమునందు డి మునసబుగా ఉండిన సామినేని ముద్దు కృష్ణమ్మనాయుడు గారు హితసూచని అనే గ్రంథము పీఠికలో ఈ నియమాలు అనర్థకములని విడిచి పెట్టినారు రా బ కందుకూరు వీరేశలింగము పంతులుగారు కవుల చరిత్ర మొదటి కూర్పులో (మా పు 141 146) వీటివలన భాషకు కలిగిన చిక్కులు తొలగించ వలసినదని ఉపదేశించినారు

నాఅభిప్రాయములు మీరే చెప్పనక్కరలేదు నేటి శిష్ట వ్యవహారములో అర్థానుస్వారము మొదలయిన వాటి ఉచ్చారణ వినబడదు ప్రాచీ నాంధ్రములో వినబడేది ఆంధ్రభాషాచరిత్ర నిర్మించేవారు వాటిపుట్టుపూర్వోత్తరాలు విమర్శిస్తారు ఆబెడదవారుపడతారు నేటితేటతెలుగున కవిత కూర్చేవారు తమ నోటను భారతి పలికించి నట్టే కాగితముమీద వ్రాయవలసినది లేనిపోని బొట్లు చుక్కలూ పెట్టి కొత్తమాటలు పాతపరచ కూడదు

గసడదవా దేశమును గురించిన్ని రావడిని గురించిన్ని మాత్రము కొన్ని విషయములు తెలియజేస్తాను

గసడదవాదేశము

ఈ ఆదేశము ప్రాచీన కావ్యము లందున్ను శాసనము లందున్ను వచ్చినచోట్ల నిత్యముగా రావలసినట్లును రానిచోట్ల రావేకూడ దన్నట్లున్ను కనబడుతున్నది ఎక్కడనూ వైకల్పిక మైనట్లు కనబడదు పదము మీదను — ప్రకృతిక కున్నైన నేమి తానుమీద తప్ప. నన్నయాది ప్రాచీన కవుల కావ్యములలో ఈ ఆదేశము నిత్యముగా కనబడుతున్నది

'సవికృతి శబ్దాత్ పరత సాంస్కృతికానాం భవంతి గసడదవా' అనే సూత్రమునకు ఆధారముగా నన్నయాది ప్రాచీన కవుల ప్రయోగమేదీ కనబడలేదు అంతేకాదు ఈ సూత్రమునకు విరుద్ధముగా సర్వలక్షణ సారసంగ్రహము (పు 53) లో తిమ్మ కవి చూపించిన శ్రీనాథుని కాశీఖండములోని 'ఎవ్వం డు వతించు' తిక్కన ఉత్తర రామాయణములోని 'ఇన్ను డపంబు' పనుచరి తలోని 'పెంపు వహీనంప' అనే ప్రయోగాలే కాక యుద్ధమల్లుని శాసనమందు 'ఇందు వర్ణిత్యక్షమై అనిన్ని నాచన సోమని ఉత్తర హరివంశమందు (V 53) 'అశ్రీమం బుగ్గై వ్యవీరల్ గోపించిన' అనిన్ని ఉన్నది

వీవార్థకము క్త్వార్థకమా ప్రశ్నార్థకము సంబోధనము భీతశోకకోపాదూరాహ్వాన సంశయార్థకములు అయిన శబ్దములమీద ఈ ఆదేశము రాదు సీత చెప్పినమాట నా చెప్పినమాటవంటిది ఇందులో 'సీత పరిభవమా విభక్తిలో లేదు గనుక దానిపై ఈ ఆదేశము రాదు బ్రహ్మశ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రులవారు తమ ఆంధ్రభాషా శాసనములో ఈ విషయము గురించి వ్రాసిన దానికి అనేక కవి ప్రయోగాలు ఆధారముగా ఉన్నవి

ఉత్తరాంధ్రకవులు ఈ ఆదేశము తిన్నగా పాటించలేదు. వేటి వ్యవహారములో వాడు సూశలేదు అది సేరలేదు ముల్లోక విభుడు షష్ఠి మొదలయినవి జయంతి రామయ పంతులుగారు అనివట్లు శ్రుతి కటువుగా కూడాఉంటవి గనుక అర్థానుస్వారము శకటరేఫము వలెనే ఈ ఆదేశము కూడా విడిచి పెట్టుటోవడమే మంచిది

రేఫలు లు పోయిన మాటలు

కర్కిక్కర-కక్కిగ కార్గి-కాగు, కుర్కు-కుక్కు గర్ద్ద-గద్ద, తెర్డ్డు-తెడ్డు కోర్తి-కోతి మొదలయిన ద్విరూపములు శబ్దరత్నాకర మందున్నవి ఇటువంటి శబ్దములలో రేఫములు పోవడము ఉచ్చారణ సౌలభ్యం కోపము జరుగుతుంది సంస్కృత భాషలోకూడా ప్రియాల పియాల హేర్సా హేసా వంటి ద్విరూపములున్నవి వేటి వ్యవహారములో కొన్ని శబ్దాలకు రేఫములు లేని రూపములే విరబడుతున్నవి రేఫములో ఉన్నరూపాలు శ్రుతి కటువుగాను హాస్యాస్పదముగాను ఉంటవి కోర్తి, తెర్డ్డు మొ

వసుచరిత్ర (I) లో 'హరికొత్యందగు" అనే పద్యమందలి 'ముసలి మానుల్' శ్లేషగలది 'ముసల్ మాన్' అనే అర్థమొకటి మార్కుల్=మార్కుల్ అనే అర్థమొకటి ఉన్నవి శృంగార శాకుంతలములో (పు 60) 'వేర్ము కు రూపాంతరమైన 'వేరు శబ్దము (వేపాగ్ర స్థాన మందు) ప్రయుక్తమై ఉన్నది

ఇటువంటి పూర్వ కవిప్రయోగాలున్న కావనములలోని ప్రయోగా లున్ను చూచిన యెడల రేఫము పోయిన రూపాలు దేశములోచాలా కాలమైఉన్నవనిన్ని సాధువులే అనిన్ని గ్రహించవలసి ఉంటుంది.

చిన్నయసూరి మొదలయిన దక్షిణాది తెలుగు పండితులు వేల్చు (=హోమముచేయు), తోలు తొక్కి వేయు (=వైచు) అని లేని రేఫము చేర్చి ప్రయోగించిరి నన్నయాది మహాకవులు వేల్చు అనే శబ్దము 'వే' ధాత్వస్థానమందుంచి ప్రయోగించడము ఎరుగుదుము అట్టిస్థలమందే 'వ్రే' గల శబ్దము కనబడేచోట 'వ్రేల్చు' సాధువని అంగీకరించ లేముగదా

2) తెలుగులో ఖ ఘ ఛ ఝ ఠ ఢ, థ, ధ, ఫ భ లేవని భిన్నపడి అట్టివర్ణములుగల మాటలు వాడి నప్పుడు 'ఒత్తులు' తొలగిస్తున్నారు పండితులు అనుకరణములలో ఈ వర్ణములు ఉచ్చరించకపోతే అవి సార్థకములుకావే 'ఖంగుమని 'ఘుమఘుమ, 'ఛీఛీ 'ఝాంకారము రారుమని 'ఢక్, 'థూ 'ఫట్ భగ్గున—ఇట్టిమాటలు వాడుకలో లేవా? ఇవే కాక ఖారం ఘాటు బచ్చా ఝారీ ఠాణా ఢంకా 'ధగిడీ 'ఫలసాయం భడవా మొదలయినవి కూడా అనేక మున్నవే కాటాకు పుస్తకాలలోను, కాసవాలలోను భంగారము 'భావులు 'భండి 'భండారి భావ (గారు) యాభై కనబడుతున్నవి 'భమిడిపాడు భమిడిపాటివారు పైడి భుంటంవారు ఫిల్లీవారు వంటి శబ్దాలు మార్చశక్యముకాదు తెలుగులో ఉండగా ఇవి లేవనడము అవివేకము శబ్దరత్నాకరములో 'రావు అనే మాట 'గామ్య మని అనుశాసనమున్నది నన్నయ మొదలుగా మహాకవులందరూ ఈ శబ్దము ప్రయోగించిరి 'గ్రామ్యములా ఇట్టి తెలుగు మాటలు?

(3) 'అబ్జపత్రము— మ మ. కొక్కొండ వెంకట రత్నముపంతులు గారు తమ ఆంధ్రీకృతి ప్రసన్న రాఘవములో ప్రయోగిస్తే ఆ గ్రంథము విమర్శించిన క్ర్ర వేదము వేంకటరాయశాస్త్రులవారు 'అబ్జపత్ర మనగా తామరరేకుగాని తామరాకు గాదు. ఆకునకు అబ్జనీపత్ర మనవచ్చు

యున సంస్కృతము వీధులలో చెత్త తొట్లలో దొరకదు' అని అక్షే పించినారు (చూ పు 113) పద్మపత్రము —రా బ కందుకూరి వీరేశ లింగము పంతులుగారు మాలవికాగ్నిమిత్రములో వాడిన ఈ శబ్దమును గురించి ఆ శాస్త్రులవారే అర్థజ్ఞానములేక శబ్దమును ప్రయోగించుట— పద్మపత్రములన గా తామరరేకులు పద్మినీపత్రములనఁగా తామరాకులు అని ఆంధ్రసాహిత్య పరిషదష్టమవార్షికోత్సవ సభలో చదివిన అధ్యక్షోప న్యాసములో వ్రాసిరిగా (చూ ఆ సా ప పత్రిక (V 1 పు 90)

సంస్కృత శబ్దాలు చెత్తతొట్లలో దొరకవు అంటారు సంస్కృత పండితులు గ్రాంథికాంధ్ర శబ్దాలు పెంటకుప్పలలో దొరకవు అంటారు తెలుగు పండితులు కళాప్రపూర్ణులు వాడిన తామరాకు శబ్దరత్నాకర ములో లేదు భారతాది గ్రంథములలో తామరపాకు మాత్రమే దొరుకు తుంది నేడు 'తామరాకులు చెరువులలో పుట్టి మన యిళ్ళలోనూ ప్రవే శించి చెత్తతొట్లలోకి పెంటకుప్పలమీదికి వెళ్లడము మాత్రమే కళాప్రపూ ర్ణులకు తెలిసిన విషయము నలుగురితోపాటు వారున్ను ఎక్కడో సంపా దించినారు తెలుగు దానికేమి? ఆ విషయము అట్లా ఉండనీయండి

పద్మపత్రము అంటే తామరాకు అని అర్థము కాదా? శబ్దరత్నా కరము మొట్టమొదట చూడండి 'తామరపాకు' ద్వ వి (తామర + ఆకు) పద్మపత్రము" అని సీతారామాచార్యులవారి అనుశాసనము పోనీండి ఆయన సంస్కృతము ఏచెత్త తొట్లలోనిదో నన్నయ ఆదిపర్వములో భీముడు అన్నదమ్ములకోసమున్న తల్లికోసమున్న 'కమలపత్రపుటికల నీళ్ళు ఇమ్మిగా సంగ్రహించి వాడని వ్రాసినారు (చూ V 179) 'కమలినీపత్ర పుటికలు అనలేదు కమలపత్ర పుటికలు' అంటే 'తామరాకు దొప్పలు కావా? భోజన పాత్రలకు యోగ్యమయినవి పలాశపద్మపత్రంచ అని పురోహితులు చెప్పుతారు

4) 'అతివిస్తారము — అతివిస్తరము అనుటకు మారుగా అతివిస్తృతము అని పీఠికలింగము పంతులుగారు ప్రయోగించినారని కళాప్రపూర్ణులు నిందించినారు గాని వారే వరలక్ష్మీ వ్రతకల్పమందు (మా ప్ర 42) 'ఈ పద్ధతమును పవిస్తారముగా మీకు చెప్పితిని' అనిన్ని కథాసరిత్సాగరమందు 'విస్తారముగా అనిన్ని వ్రాసినారు తప్పులెన్నువారు తమ తప్పు లెఱుంగరు విశ్వ." ఐతే ఈ శబ్దము మహాకవులు ప్రయోగించియున్నారు భారతమందు, అతివిస్తారము (శల్య 11 388) (భీష్మ 1 73) (అశ్వ 111 206), 'విద్యావిస్తారము (అశ్వ 111 13), భాగ 'రచింప దీని వలె విస్తారంబుగా (11 212) మార్క— 'కథావిస్తారమై (1 14), పాల్కురికి సోమనాథుడు బసవ 'ప్రస్తుతోక్తుల గద్యపద్య కావ్యముల విస్తారముగఁ జేసి వినుతించువారు, సంస్కృత భాగవతమందే 'వదదేవి పవిస్తారమ్ శ్వేస్యదు ఖస్య కారణమ్ అని ఈ శబ్దము ప్రయుక్తమై ఉన్నది (1 43)

5) 'పద్మశ్రేణి ఇట్టి శబ్దములు అసాధువులని చిన్నయ సూరిగారు బాలవ్యాకరణమందు (తత్స మా 84) అనుశాసించి ఉన్నందున తెలుగు సారస్వతమందు నన్నయ మొదలుగా మహాకవులందరూ ప్రయోగముగా ప్రయోగించియున్న ఇట్టి శబ్దములు కనబడకుండా, అచ్చుకూటములలో ఉండే పండిత పరిష్కర్తలు దిద్ది మార్చివేసినారు వాగ్విహృతులలోను మొట్ట మొదట అచ్చువేడ్డ కూర్పులలోను 'పద్మశ్రేణి కమలశ్రేణి 'అంబుజశ్రేణి వంటివి కనబడుచున్నవి. నన్నయనాటి శాసనములలోకూడా ఉన్నవి (మా సోమలదేవి శాసనము) ఈ శబ్దమొక్క— సాధుత్వాసాధుత్వమును గురించి పండితులు ఇదమిత్థమని నిర్ణయించలేదు. పాణిని వ్యాకరణ పరిభాషలు అసాధువు లనవలసిన శబ్దాలు కొన్ని ఇతర వ్యాకరణముల ప్రకారము సాధువులుగా పండితులు అంగీకరించి ఉన్నారు బొప్పదేవుని ముగ్ధబోధ వ్యాకరణమునకు శ్రీరామ తర్క—వాగీశుడు రచించిన వ్యాఖ్యానమందు

ఇట్టి శబ్దములు సాధువు లనుటకు తగిన ప్రమాణమున్నది ఈ పంగతి నా మిత్రులు బ్రహ్మశ్రీ వజ్ఝుల చినసీతారామస్వామి శాస్త్రిగారు నాకు తెలియ జేసినారు కూపస్థ మండూకములవంటి పండితులు మహాకవుల గ్రంథములు పరిష్కరించుటకు సాహసించి సాహసాలు పాడుచేసినారు

6) 'కుసుమకోమలి తప్పనారు కళాప్రపూర్ణులు తప్పకాదు; ఓప్పే (చూ నన్నె కుమార 581 VIII 313, అనుశాస 111 125, హరి ఉ VII 58) 'పుష్పకోమలి అట్టిదే సాధుశబ్దము (చూ అర V 203, విరా 1 154, కాశీ VI 234 భోజ. 111 223) ప్రసవ కోమలి అట్టిదే నాయకి బాలకి లాసా అని తెలుగులోనే కాదు పరి శార్య భాషలలోనూ స్త్రీలింగ శబ్దాలు ఈకారాంతములుగా ఉన్నవి

7) 'యవ్వనము తెలుగులో సాధువు ఇది జవ్వనము నకు రూపాం తరము 'జవ్వనము నుండి 'జవ్వని వచ్చినది పాళిసంస్థానమందు 'వ్వ ఉంచి, మడికి సింగన పద్మపురాణమందు యవ్వనము ప్రయోగించినాడు (చూ 1 91) క అవ్వనములు దమమయినమై యవ్వనమున ద్రవ్వి , అనంతుడు భోజరాజీయమందు (చూ VII 108) ఇట్లే ఈ శబ్దము వాడి నాడు. ఈ పవ్వుచూ పెక్కుమోటి యవ్వనలక్ష్మికిన్ వా డువ్వి రు పూరుచూ శ్రీనాథుడు రచించిన గ్రంథము లన్నిటిలోనూ 'యవ్వన ము ప్రయుక్తమై ఉన్నది. పండితం మన్యుల పరిష్కరణములో మారిపోయినది. సాహిత్య పరిషత్తువారు సంపాదించిన శివరాత్రి మహాత్మ్యము వ్రాతప్రతి ఇప్పటికి లోకములో కనబడుతున్నది ఒక్కటే ఉన్నది దానినిపట్టివారు అచ్చువేయించిన కూర్పులో మూలమందు చాలా చోట్ల ఉన్న 'యవ్వనము అచ్చులో యౌవనము గా మారినది ఇట్లే 'కమలసేత్రి 'మంటపము పట్టణము మొదలయినవిన్నీ మారురూపము పొందినవి లోకములో శిష్ట వ్యవహారమందున్న శబ్దములు మహాకవులు వాడిఉంటే అవి మార్చి దిద్దడము

వకు అధికార మెవరిచ్చిరాగో ఈ పండితం గున్యలకు? అడిగే దిక్కు లేదుగదా

8) 'మండపము వకు రూపాంతరముగా మంటపము సంస్కృతమందే చేరినది తటాక తడాక లటక లడక మొ అనేకమున్నవి

9) పట్టణము ప్రాకృతమంజి (III 23) పత్తనం పట్టనం సరస్వతీ విలాసములో పత్తనం పట్టంచైవ సముద్రతీరమందు, నదీతీరమందుండే పురములకు పట్టణమనే పేరు-అని కాటిల్యుని అర్థశాస్త్రమందున్నది. తెలుగు కవులు ప్రాసస్థానమందు 'ట్ట 'ణ ఉంచి పట్టణశబ్దము ప్రయోగించిరారు భాగ X 1 164, 1 50 ని V 79 క పట్టణ హరి ఉ V 84 పట్టణ కళా 1 22 శబ్దరత్నాకరమందు శబ్దమున్నదిగాని ప్రయోగములు కనబరచలేదు.

10) సంస్కృతములో పుల్లింగములుగా ఉండే విసర్గ శ్లేష పార్శ్వ మొదలయిన శబ్దములు తెలుగులో ముపర్ణాంతములుగా ఉండవలెనని సామాన్య సూత్రమున్నా దానికి విరుద్ధముగా శిష్టవ్యవహారమున్నందున అట్టి శబ్దములు సాధువులుగానే అంగీకరించవలెను నన్నయ 'చరిత్ర అని ప్రయోగించినందున బాల తత్సం రేఫ వ సూత్రములో బహుళము అని అనుశాసనము పుట్టినది దర్భ మొదలయినవాటిలో ముపర్ణలోపము నిత్యము అని వ్యాఖ్యాతలు అనుశాసించిరాము

భిక్షము (సంస్కృతమందు లేదు 'భిక్షా శబ్దము స్త్రీలింగము) నన్నయ ఆది VII, 209 లో ప్రయోగించినాడు, శ్రీశాధాదులు వాడినారు దీనిలోనుండే బిచ్చము వచ్చినది స్వాములవారి భిక్షచేస్తాము బీద వాళ్ళకు బిచ్చము పెడతాము

ఊహ -పుల్లింగశబ్దము తెలుగులో ఊహము అనుటకు మారుగా 'ఊహ అటాంయ ఆక్లే తిక్కన కాంతి 111 72 లో ప్రయోగించి

వాడు శిష్టవ్యవహారములో ఉన్నవే నన్నయ తిక్కన వాడినారు గాని వారు ఇట్టిశబ్దములు పుట్టించలేదు

'విమర్శ' అని భోజ V లోనున్నది 'సంస్పర్శ' VI 126 లో నున్న అనంతుడు వాడినాడు భీమఖండములో ప్రశ్న (V 151), చిన్నా IV 72) శ్రీనాథుడు వాడినాడు. (చిన్నలోనుండే 'చిన్నె' వచ్చినది)

11) సంస్కృతములో క్త్వాట్ ప్రత్యయము (=అన) భావార్థమందు వస్తుంది అది ఏలింగమం దుండునో కోశమునుపట్టి తెలియునుగాని పవర్ణమ్ అని నపుంసకమేకాని పమర్ణ అని స్త్రీలింగముగా సంస్కృతమునం దుండదు అయినా నన్నయ ఆది I 40 లో పమర్ణ అని ప్రయోగించి నాడు. అట్లే 'సంబోధనము' అని ముఖారాంతముగా వాడవలసిన శబ్దము 'సంబోధన' అని ఆది 200 లో నన్నయే వాడినాడు నన్నయ సంస్కృతము రానివాడు కాడు, గనుక శిష్టవ్యవహారములో శబ్దా లెలాగున ఉన్నవో అలాగున ఆయన వాడినాడని అంగీకరించక తప్పదు సంస్కృతములో 'సంభావనమ్' 'సంభావనా' అని రెండు రూపాంతరాలు మన వాడుకలో 'సంభావన' అని ఉన్నది గనుక అదే మన భాషలో సాధువు ప్రతిశబ్దమూ నిఘంటువు చూచుకొని ఎవరు వాడగలరు సంతర్పణ, తర్పణము మర్దన 'పోషణ' లాలన దేవతార్చన 'భజన' మొదలైన అనేకము వాడుకలో ఉన్నవి సాధువులే

12) బ్రాహ్మడు (బ్రాహ్మలు), ప్రధాని, యజమాని-లోకములో ఉన్నవి. మొదటి రెండున్ను శాసనములం దున్నవి. ప్రధాని గ్రంథము లందుకూడా ఉన్నది. యజమాని నేటివ్యవహారముంచున్నది గనుక శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు కావ్యములో ప్రయోగించినారు పత్రికలలో ప్రచురణముగా వాడుచున్నారు పరశురామాయుడు దొరికి బ్రాహ్మలక్ష్మి పద్మపు "బ్రాహ్మణుడైన విష్ణుభక్తుండు గాడేని" అని పొమ్మనుటకి పోను

సాధుడు బవవపురాణములో బ్రాహ్మీసాదని శ్రీవేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు నాతో చెప్పినారు చాటువులలోను శతకాలలోనుకూడా ఈ శబ్దము లున్నవి దొరగారి యాజపహాన్యము యజ్ ధాతువుతో బొందదు.

గుణి గర్వి మంత్రి మొ॥ ఇకారాంత శబ్దములు బహువచనమందున గుణులు గర్వులు మంత్రులు గా ఉంటవి గనుక ప్రధానులు యజమానులు వైదికులు, నియోగులు మొ శబ్దములనుండి ప్రధాని, యజమాని వైదికి నియోగి మొ॥ ఏకవచన రూపములు పుట్టినవి గాబోలు కనిస్టేబుల్ (Constable)అనేది ఇంగ్లీషులో ఏకవచనమైనా, తెలుగువారు అది ఇకారాంత ముగా ఉన్నందున బహువచనమని భ్రమపడి, ఏకవచనముగా కనిస్టేబు అని వాడుతున్నారు పత్రికలలో ప్రతిదినము కనబడుతున్నది

వైదికి అనే రూపము సాధువాని అసాధువాని అంటే, శిష్టవ్యవహారమందున్నదాని లేదా అని అడుగుతావు ఉంటే సాధువే అలిక-అలీక శబ్దాలు ఋషిక-ఋషీక శబ్దాలు కులిర-కులీర శబ్దాలు వల్మిక-వల్మీక శబ్దాలు సంస్కృతములో సాధుత్వము పొందినట్లే తెలుగులో ఇవి సాధువులయినవి యాత్రీకులు, ప్రయాణీకులు కుటుంబీకుడు ఇవి మనము కల్పించలేదు, వాటి అర్థము తెలియకపోవటమే మాటలు తెలుగులో చట్టవ దొరకనప్పుడు లోకములోని శిష్టులకు కొందరికి ఇట్టిమాటలు స్ఫురించియుండును అవి అంతకంతకు వ్యాపించినవి. ఉచితమనిపిస్తే కవులు కావ్యాలలో ప్రయోగిస్తారు నిర్బంధములేదు.

వృద్ధ్యు గృహస్థ దుష్ట శిష్ట మూర్ఖ వీచు యోధు భట్టు మొదలయినవి గొప్పకవులు ప్రయోగించినారు. వృద్ధ్యు (అర III. లో) మూర్ఖ్యు (పభా లో) కన్నయ వీచు (విరా లో) తీక్ష్ణ శిష్ట (భోజ. V లో) అనంతుడు వాడినారు గృహస్థ విష్ణు V లో ఉన్నది. దీనిలో నుండే గైస్త

వచ్చినది 'మూర్ఖు నుండి మొరకు వాడుకలో భారతయోధు అంటున్నారు 'యోధు నుండే 'జోదు సం దూత తెలుగులో దూత అయినది కాదా 'దూతు డు అని కవులు వాడినా లోకములో వ్యాపించలేదు శిష్ట లోకమే దేశభాషపై అధికారము చలాయిస్తుంది మాటింగు లం తీర్మా నాలు అక్కరలేదు లోకములో చెల్లుబడిని పట్టి శబ్దము ప్రయుక్తమో అప్రయుక్తమో చెప్పవలెను

13) కమండలము సం కమండలు — తెలుగులో కమండలువు- అని ఉండవలెనుగాని కమండలము అని శిష్టులంటున్నారు భాగ V 515 లో (వెనుకటి కూర్పులో) ను ఉత్త హరి V 79 లోను ప్రయుక్త మయిఉన్నది కన్నడములో కూడా 'కమండల ఉన్నది సం. గుగ్గులు = గుగ్గుల అని ఉన్నందున తెలుగువారి వాడుకలో గుగ్గిలము అయినది

14) ఉత్తర –నుండి ఉత్తరము ఉత్తరువు (అర్థములో భేద మేర్పడి పది) అట్లే చిత్ర – చిత్రము చిత్తరువు భర – భరము బరువు భార – భారము బారువు ధర్మ – ధర్మము, ధర్మ్రువు, శ ర లో నన్నయ ప్రయోగ ముదాహరించలేదు.

15) గురు – గురు డు (ప్రహాము), గురువు.

16) ప్రయము.— 'వ్యయము యొక్క వికృతి ప్రాకృతములో వ్వాడి–వ్రాడి అవుతుంది అట్లే ఇది అయినది. తిక్క–నాదికవులు ప్రయోగించి నాము. రుగ్మత–రుగ్ణత యొక్క వికృతి

17) స్మశానము సం. శ్మశానము తెలుగువారు స్మశానము అని పలు కుతున్నారు పెద్దలు కొందరు గ్రంథాలలో అలాగునవే ఆశబ్దము కాడు తున్నారు సంస్కృతములోనే శవర్ణమునకు మాత్రుగా సవర్ణముగల కూపాంతరములు అనేక శబ్దములకున్నవే – శాతవాహన=సాత–, కారిక=

పారిశా శస్యం=సస్యం కాయక =సాయక కూకర =కూకర కిశల య =కిసలయ వశిష్ఠ =వసిష్ఠ మశీ=మసీ మొ॥ వి వందలకొలదిగా ఉన్నవి, ఎవరికి ఏదిష్టమయితే అది వాడవచ్చునని గదా ఆలాగునసే తెలంగులో అంగీకరించరాదా?

18) రణము సం వ్రణము తెలంగులో 'రణము అయినది మొదటి వర్ణము వీ పాయినది సం 'వ్రీహి లోని హకారముపోయి 'రీసా అయినది కాదా ఇంగ్లీషులోని వైట్ (Wr e), వ్రాజీ (Wrong) శబ్ద ములలోని మొదటి వర్ణము లోపించగా 'రైట్ రాజ్ అయినవి గదా. wr e r gh శబ్దములు నోటను ఒక్కలాగునసే ఉచ్చరించినా సందర్భ మును బట్టి శబ్దబోధ కలుగుతుంది గనక వ్యవహారంలోని లేదు.

18) 'విధవ శబ్దము 'విధవ యొక్క వికృతికాదు, వైధవేయ శబ్దము నుండి వచ్చినది సం. వి కారము ప్రాకృ-లో వీకారమవుతుంది. ఇది తిట్టుమాట వెధవా=వెదవ ముండకొడుకా కొందరు 'వెధవాయా' అంటారు లోకములో. వైవమ్=దెబ్బం-దెయ్యం- (దయ్యం).

19) అయిస్వర్యం అయిస్వరియం సం విశ్వర్యమ్. సం వి=ప్రాకృ లో అయి-(ఏదైతే) పవురుషం సం పౌరుషమ్. సం. ఓ=ప్రాకృ-లో అవు. (ఓదౌతే) గౌరవ=గోరవ గఉరవ (కారవీ), గారవ (మహారాష్ట్రీ) తెలంగులో ఔను=అవును తొడు=తివుడు ఐ=అయి వైక=రయిక

20) భొజ్జ(భొంగ్ల భొగ్య)-సం సంజ్ఞా-మడికివింగవ జ్ఞాన. వా లో క. విజ్ఞానమానులు చెప్పిన భొజ్ఞాభ్యాన అని ప్రయోగించినాడు. శాసనములలోను వ్రాత ప్రస్తకములలోను తెలంగువారి ఉచ్చారణ విశద పదుతున్నది. పూర్వము సంజ్ఞ=సఞ్ఞ=పన్న; ఆజ్ఞ= ఆఞ్ఞ=ఆన మరిఒకరీతిని వైగ వచ్చినది వేదం భాగ్య భాగ్గి అవుతున్నది.

దంష్ట్రా శబ్దము శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీ నరసింహముగారు దొంష్ట్రా అని వ్రాసిరారు

21) పుత్రశబ్దములో రెండు తకారములక్కలేదు నిఘంటువులో ఒక్కతకారమే ఉన్నది 'పుత్రపౌత్రాదిని 'పుత్రవతీ

22) దుఃఖము=పాలీ ప్రాకృ దుక్కం తెలంగులో 'దుక్కం అనే శిష్టులు పలుకు తున్నారు. ప్రాకృతభవ:

23) దర్శనము=దరిసెనము (చూ. శ ర కర్ణుల్లో వాడి ఉన్నారు)

వర్ష=వరుష-వాసరములలో 'శకవరుషంబులు

వర్షం (=వాన) -'వరసం అని ఉచ్చారణ వినబడుతున్నది

హర్ష-హరుష-హర్షించు- (శ ర హరుషించు)-'హరిషించు నేడు వినబడుతున్నది. త్రివిక్రమ వ్యాకరణమందు. అర్హ=అరహ అరిహ అరుహ.

సంస్కృతమందే భర్షప = (రూపాంతరం) పరిషప నూర్ణ= భూర్ణన.

కారజీగపాణి = (తెలుగు) పార్శ్వగస్థానీ-భాగ. X. ఉ 329, చ కచా, కరమణముల్

పండితులు అసాధువులనుకొనే తెలుగు శబ్దాలు అనేకము ప్రాకృత భవములుగా కనబడుకున్నవి. ప్రాకృతభాషలు అభ్యసించిన వారు వాటికి ప్రకృతియలు కల్పించగలరు. తెలుగులో చేరిన ప్రాకృతాలు రానురాను మాయతూ వున్నవి.

24) చం మూట్టీముట్టి-తెలుగులో 'ముట్టామూట్టి' భాషాస్వభావానుసారముగా వచ్చినది. (చెకాచెకీ, ఎగాదిగ మొ). శ ర లో లేదు. అర I 395 లో 'స్టా యతిష్ఠాన మందున్నది. కాశి V 150 లో శ్రీకాకుళం ప్రయోగించినట్లు కోటూరుల పుస్తకములో ఉన్నది అచ్చువేసిన కారు "దిద్ది"నాము. భాగ X. ఉ 66 లో పూర్వ ముద్రణమందున్నది.

కొత్త క్రొవ్వులోపండిత పరిమార్జనలు మార్చి వేసినాయ పం భాహు శబ్దము వకు క్షాహా అని రూపాంతరమున్నది భాహు శబ్దముపట్టి భాహాభాహవి అని పీర్వడ్డది తెలుగులో 'బాహాబాహీ అంటాళ్ళే ఎందుకు అసాధువు అంటాగో తెలియదు.

25) మిశ్రసమాసము ఆంధ్ర శబ్దముతో కలిపి సమాస ముగా ప్రయోగించడము దోషమని 'మడి కట్టుకొన్న చాదస్తపు పండి తులు కానిస్తే చెల్లదు ఒకరిని ఒకరు ముట్టుకుండా కేల్ బండిలో కూర్చొని ప్రయాణం చేయడము అసాధ్యము కాదా? అట్లే వివిధ భాషలు మాట్లాడే వారితో సమవాయము చేసినప్పుడు భాషా సాంకర్యము కాక తప్పదు సంస్కృతములోనే చేరినవి అనేక శబ్దాలు అన్యభాషలలోనివి (మా అభ్యర్థనలు) మేస్తాది స్థానులపేళ్ళు హోర ద్రేక్కాణ్ణ కేంద్ర అనఫా మొ, పారిభాషిక పదాలు గ్రీకుభాషలోనివి వాటితో సంస్కృతశబ్దాలు చేర్చి సమాసమును కల్పించినాయకారా జ్యోతిశ్శాస్త్ర నిర్మాతలు?

అట్లే 'తురకలు రాజ్యము చేసినప్పుడు తురకమాటల తో కొన్ని మాటలు సంస్కృతశబ్దాలు కలిసి సమాసాలు ఏర్పడి లౌకిక భాషలో కొని ఉన్నవి ఎవరు తొలగించగలరు? 'గ్రామనాయుడు వంటిదే 'గ్రామ మునసబు వందలు వేలు ఇట్టివి ఉన్నప్పుడు ప్రయోగములు ఉదాహరించు డము ఎందుకు?

అన్ని భాషలలోనూ ఇట్టి సాంకర్యమున్నది కన్నడములో వైరి సమాసము, అనిన్ని ఇంగ్లీషులో హైబ్రిడ్ (Hybrids) అనిన్ని ఇట్టివాటికి పేరు పారిభాషిక పదముగా భాషానుశాసనము చేసినవారు పెట్టినారు. సమాసముల వ్యుత్పత్తి తెలియకేస్తుంది ఆపేరు అంతేకాని అట్టి సమాస ములు అసాధువులని సూచనయయినా దానిలో లేదు. అచ్చట 'వైకృత శబ్దం మంటే, అది అసాధువని అరమా?

బసవపురాణ పీఠికలో బ్ర శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు విస్తరముగా ఈ విషయము చర్చించి ఉన్నారు (మూ పుటలు 97–99) వారుదాహరించిన మిశ్రసమాసాలు పాల్కురికి పోతనాదులు ప్రయోగించినవి ఇతరులు ప్రయోగించనవికూడా అనేక మున్నవి కానమములలో కొన్ని కనబడుతున్నవి

కృష్ణరాయభారము అనే సమాసమొక్క సాధుత్వము శంకించే వారికి ఆంధ్రసారస్వతముతో పరిచయములేదు గాబోలు లోకములో ఎంత మట్టుకు ఇట్టి శబ్దములు వ్యాపించినవో వేటి వ్రాతలలో కనబడుతున్నవి. కొన్ని ఉదాహరిస్తున్నాను వీటిలో కొన్నికవులు ప్రయోగించినవే

అపదూఱు	దివవెచ్చము	కాశీకావిడి
అపపాడి	మహారాణి	కాశీగాజులు
అపవెపము	మధురవేణీలు	కాశీమజిలీలు
అపనమ్మిక	అల్పాహారవిందు	గ్రామనాయడు
అపనమ్మకము	వామనకేళి	గ్రామమునసబు
దుర్నడత	మందారపువ్వు	కంతులేబీ
దుస్సలహా	కమలాపండు	పుగపక్కేబరము
దురలవాటు	ద్రాక్షసారాయి	అంగదరాయబారము
దిర్మొగమాటము	గజనిమ్మపండు	శ్రీకృష్ణరాయబారము
అంతరశామర	గజదొంగ	వినాయకచవితి
అంతరపల్లటీలు	గతవెల	గంధాక్షింతలు
అర్ధరూపాయి	గతసాలు	స్వంతసాగు

అర్ధణా
అర్ధాకలి
ఉత్తర జందిములు
ఉత్తరార్కాడు
శుద్ధపాడ్యమి
శుద్ధతదియ
శుద్ధచవితి
శుక్లపాడ్యమి
బహుళపాడ్యమి
మధ్యరకము
ఉత్తమతరగతి
పంచవన్నె
పంచవట్టె
పంచరంగీ
అనేకమంది
ప్రతివాడు
ప్రతిరోజా
కపిలకన్నులు
కపిలజడలు
జీవగట్టి
ప్రాణంపెడ్డము
నిర్ణయపడి

చంద్రవంక
లింగకాయ
పలపెద్ద
పాదకట్నము
వ్యాసపీట
రామచిలక
రామమాడ
దర్భముడి
బ్రహ్మముడి
శివరోవిల
గర్భగుడి
బ్రాహ్మణరోడూరు
సీతారోకచిలుక
శ్రీరంగపట్టణము
విశాఖపట్టణము
మధురవాడ
విజయవాడ
నాగపూడి
దేశపాండ్య
రాజనగరు
రాజప్రోలు
రాజతీవి

దానపట్టా
క్రయచీటీ
భూమామందు
భోగబండా
సరస్వతీమహల్
ప్రియాణసరంజామా
పత్రికసరకులు
నాటకసామానులు
దిగ్ఘువాయిదారుణములు
ఉభయపార్టీలు
సహకారబ్యాంకులు
తుంగభద్రాప్రోజక్టు
కలికంతుడు
ముల్లోకములు
ఇరుపంట లిఖితము
నాచనసోమయాజి
హిందూరాజ్యరమ
దసరానవరాత్రులు
నుబ్బారాయడ్ని
సైనస్త్రీ
నేరారోపణము

ఇట్టి సమాసముల సాధుత్వాసాధుత్వములు చర్చించేవారు జ్ఞప్తియుం దుంచుకోవలసిన విషయ మొకటి తెలియజేస్తాను శిష్టాసాముక్తా నూత్రా ణామభావే అనుశాసనకారిణ ఏవదండనీయా అనే వచనము అథర్వణునికిన్ని అహోబలునికిన్ని వర్తిస్తుంది తిక్కన భారతములోను ఇతర మహాకవుల ప్రబంధములలోను ప్రచురముగా ఉన్న కొంట వింట', 'అంట' అనే ప్రయోగములు అసాధుత్వ లక్షణాలు ఈ విషయము వెనుక చర్చించి ఉన్నాము (మా పు.48-61) ఇక్కడ మరొక్క విషయము అట్టిదే తెలియ జేస్తాను 'ద్వితీయాచార్యు డయిన అథర్వణుడు రచించిన కారికావళిలో, అర్యాంబాదికి శబ్దాన్య శ్శిష్టస్మరవాచకాయతః తత్తదంతశబ్దేభ్యోనైవ శ్లేష్టస్మరగోచరా "అని అనుశాసించినాడు (అజ. 111). తృతీయాచార్యుడైన అహోబలుడు ఈ అనుశాసనము అంగీకరించినాడు ఈ అనుశాసనము నన్నయాది మహాకవుల ప్రయోగములకు విరుద్ధము గనుక చెల్లదు. 'నన్న పార్యుఁ జాది అని నన్నయ ఆదిపర్వములో తిక్కన 'అన్నమాంబా పతి' అని విరాటపర్వములో ఎఱ్ఱాప్రగడ 'ప్రోలమాంబ శ్రీకమాం బా మన ప్రియ ముఁ' పోతమాంబ అని మడికిసింగన 'మల్లమాంబ, 'గౌరమాంబ కాచమాంబిక సింగమాంబ అని పద్మపురాణమందు, శ్రీనాథుడు, "నన్నిపాచార్యవర్య, అన్నమాంబ వేంగమాంబ 'కేమ మాంబానుపుత్రా రామమాంబారమణీమణి అని మారన 'మల్లమాంబిక అని, బమ్మెరపోతరాజు 'గౌరమాంబ, లక్కమాంబ అని అల్లసాని పెద్దన లక్క మాంబ కాగమాంబిక చొక్కనామాత్యపుత్ర పెద్దనార్యప్రణీతంబు' అని ఇట్లు కవులందరూ అంబా—ఆర్యశబ్దములు ప్రయోగించి ఉండగా, ఇట్టి ప్రయోగములు అసాధువులన్నాడే అతని అనుశాసనముతప్పువుకుంది గాని కవు ప్రయోగాలు తప్పుకావు గనుక బాలకవులు లాక్షణికుల మాట వేదవాక్యమని విశ్వసించకూడదు. వర్తమాన వ్యవహారిక భాషాశబ్ద

మూలకు అనుశాసనము చేసేవాని శిష్టుల వాడుకను అనుసరించవలెను. వ్యవహారభ్రష్టమైన భాషలోని శబ్దములకు అనుశాసనము చేసేవాడు గ్రంథముల లోని ప్రయోగములను అనుసరించవలెను

26) కరణము, జంగము—ఇవి శ ర లలో ఉన్నవి లోకములో వాటికి ఉన్న అర్థమే అందున్న ఉన్నది అయితే ప్రయోగములు లేనందున పండితులు ఆ శబ్దము లసాధువులని భ్రమపడి కరణికు డు జంగమాడు అని గ్రాంథికభాషలో వాడుతున్నారు అవి లౌకికభాషలో చేరలేదు గమక కృతకశబ్దములు మడికిసింగన 'సకల నీతిసమ్మతము"లో— మంత్రణము సేయఁగరణము, మంత్రియనంబరగునతఁ డు మనుజేశుకుఁ అనిన్ని 'కరణంబు లొడుపు మందలి కరణికధర్మంబునందు గడు గుశలుండై అనిన్ని (చూ 292 301) ప్రయోగించివాడు. జంగం రామలింగం పీఠేశలింగం రాజ లింగం వెంకటరంగం, నరసింహం, వెంకటచలం వెంకటరత్నం లక్ష్మీ కాంతం మొ॥ పేర్లు తెలుగుదేశములో ప్రఖ్యాతమయినవి కడపటి రెండున్న స్త్రీలకు కూడా ఉన్నవి. సంబోధించినప్పుడు, మ దీర్ఘమవుతుంది. గ్రాంథి కాంధ్రములో 'వెంకటరత్నము –'రత్నంబు 'ఓ వెంకటరత్నమా వెంకట రత్నమా వెంకటరత్నంబా అని వ్రాయమంటారు పండితులు లోకములో అట్టివి ఎక్కడా వినబడవు. 'లింగడు 'రంగడు' లోకమందున్నవి, వాటికి బహువచనము వాడుకలో లేదు.

27) అనేక శబ్దములనుగురించి తగవులాట "ఇది ఉకారమధ్యమా అకారమధ్యమా?" అని మధ్యాక్షరము యతిస్థానమందుంటే, దానినిబట్టి సాధుత్వాసాధుత్వములు నిర్ణయిస్తారు పండితులు అయితే యిట్టి 'పరీక్ష వల్ల సత్యము తెలియదు యతిస్థానమందు శబ్దమొక్క– మధ్యవర్ణము పద మము దైవాయత్తము. మరి యే భాషలోనూ శబ్దాల సాధుత్వము తీలాసున నిర్ణయించరు

తెలుగు భాషాస్వభావానుసారము 'అరుదు అరిది అని అకారాది వర్ణముల అచ్చులకు సానురూప్యముంటుంది ఆరవములో అరిదు అంటారు. తెలుగువారు ఆలాగున ఉచ్చరించరు చదువు (ము) చదువుచున్నాడు, చదువుతాడు చదవడు, చదవక చదవండి చదవలేడు చదివి చదివిన, చదివితిని—ఈలాగున చదువు ధాతువులోని అకారాదివర్ణముల అచ్చులు తెలుగువారి నోటను మారకమానవు ఆ మాట్ల తెలుగువారి చెవులకు ఇంపుగానే ఉంటుంది తొమ్మిదులు అని ఒక ఆంధ్రభాషాచరిత్ర నిర్మించేవారు ప్రాచీనావస్థలో శబ్దముల రూపములు ఏలాగున ఉండెనో నిర్ణయించి చెప్పడము నుకరముకాదు కడప పడమట పసి బేల గొడుగు కొమ్మ, బురద రాయిడి పొలతి మొలత వంటి శబ్దాలు ప్రాచీనాంధ్రములో కడుప పడుమట పసు బేలు గొడగు కొమ్ము బురద రాయడి పొలింతి, మెలుత అనే రూపములతో ఉండేవని నమ్మటకు తగిన ప్రమాణమున్నది. 'నేడు వాడుకలో ఉన్న శబ్దాలు విడిచి ఈ పాతమాటలు వాడితే పుణ్యము కలుగుతుంది కొత్తమాటలు అసాధువులు అవి వాడితే పాపము సంభవించక మానదు అని ఎవరైనా ఆంధ్రభాషానుశాసనము చేస్తే చెల్లుతుందా? ఎగచు 'ఎగచు అనే రెండురూపములున్న సాధువులనుటకు ప్రమాణముగా ఒక్కపద్యమే (నిర్వ III 33) ఎగచు కింద 'ఎగువన్ అనే పాఠముతోను ఎగచు కింద 'ఎగవన్ అనే పాఠముతోను ఉదాహరించి, శబ్దరత్నాకరము నిర్మించిన ఆంధ్రభాషానుశాసనకారుల వివేకము ఏమి చెప్పను? ఈ ఒక్కవిషయమునుబట్టి ఈలాగున ఆక్షేపించలేదు వేలకొలదిగా ఉన్నవి శ రి లోని తప్పులు ఏ దేశమువారైనా నిఘంటువునుబట్టి దేశభాష వాడరు శ ర లో 'నడుచు 'పాడుచు (=ఉదయించు) ఉకార మధ్యముగా ఉన్నా భాషాచరిత్ర తెలిసినవారు ఇవి అకారమధ్యముగానే ప్రాచీనాంధ్రమందు ఉండేవని రుజువుచేయగలరు తెంచు అనుబంధముగా

ఉన్నప్పుడు చుకారాంత క్రియల చువర్ణము లోపిస్తుంది మొలచు + తెంచు =మొలతెంచు నడచు + తెంచు=నడతెంచు పాడచు + తెంచు=పాడతెంచు.

28) చెదకు చెతకు పీదుకు పీతుకు బ్రదుకు, బ్రతుకు—ఇట్టివాటిలో 'ద వర్ణముగలవి ప్రాచీనాంధ్రములోవి తవర్ణముగలవి ఉత్తరాంధ్రములోవి, అపీ ఇపీకూడా సాధువులే ఎవరికేవి యిష్టమైతే అవి వాడవచ్చును.

అప్లె నమ్మిగ నిమ్మిక-నేడు నమ్మకము వాడుకలో ఉన్నది ప్రాచీనాంధ్రములో కనబడలేదు. అమ్మి-అమ్మకము మొ కొత్త తెలుగు "కృదంతములం"

29) మూమి, మావిడి ప్రాచీనాంధ్రములోనివి-మామిడి ఆర్వాచీన భాషలో వకారము మకారమైనది ప్రాచీ తివ్విందలు తవి దలు ఆర్వా తమిదలు ఇట్లే చెవుడు, చెముడు, నవలు నములు, నివురు నిమురు నెవరు, నెమరు తడవు (తడువు), తడుము కన్నడములో నడువు తావరె నవిం నెగసులో డుము తామర నమిలి-ఇది భాషాస్వభావము గనుకనే కొందరు 'దేవుడు శబ్దము 'దేముడు అని పలుకుతారు

30) ప్రాచీనం-ఇంబు=ఆర్వాచీ ఇమ్ము ఇట్లే కంబి=కమ్మి వేంబు=వేము దంబిడి=దమ్మిడి దంబు (దంపసాగలి)=దమ్ము కొంబు=కొమ్ము తాంబేలు=తామేలు పెనుంబల్లు=పెనుమర్రు (పెనుమర్తివారు) చిలుకుంబల్లు=చిలుకమర్రు (చిలకమర్తివారు), కారంబూండి=కారుమూడి నోంబు =నోము కుంబరి=కుమ్మరి పొగరుంబోతు=పొగరుమోతు గొడ్డుంబోతు=గొడ్డుమోతు (తత్సమచంద్రిక పు. 49), వాకుంబలె=వాకుమలె విఱుగం బొడుచు=విరుగమొడుచు ఇట్టి మార్పులు తెలుగు భాషాస్వభావానుసారముగా అవుతవి. శిష్టవ్యవహారమందుంటే సాధువులు లేకుంటే అసాధువులు.

31) దొరకు=లభించు ప్రే దొరకించు అని శ ర ఇది ఉత్తరాంధ్రములో పేర్పడిన క్రియ. నన్నయాది ప్రాచీనుల గ్రంథములలో లేదు వారి

కాలమందు 'కొఱ' అనుబంధముతో 'దొరకును' ఈ అర్థమందుండేది దాని కృత్ దొరకోలు, క్రీ. దొరకొల్పు, వ్యక్తి దొరకొనమి వీటి ప్రయోగ ములు చాలా ఉన్నవి. రానురాను ఉత్తరార్ధమందు, ఈ శబ్దము మారినది. 'దొరకొను శుభములో' అనే వాక్యములోని ప్రయోగమువంటి శబ్దములుగల పద్యములలో 'దొరకును శుభములో' అని లేఖకులు వ్రాయడము కనబడు తున్నందున ఆ ఉచ్చారణ లోకవ్యవహారమందు ఆనాడు ఉండేదని ఊహించ వలెను ఇట్లు దొరకు స్వతంత్రక్రియగా పేర్వడ్డది ఇది ఉకారమధ్యమో అకారమధ్యమో లేఫము లఘువో గురువో తెలియక పెద్దపేరుగల పండిత శవులు దొరుకడు, దొఱకును దొఱకి మొ॥ శబ్దములు కల్పిస్తున్నారు

32) అగపడు మారేండ్లయి ఈ శబ్దము 'కనపడు' అనే అర్థమందు పండితులు వాడుతున్నారు దీని వ్యుత్పత్తి శ. ర. లోని అగపడు (అగ్గము + పడు)=కనబడు గోచరమగు అగపాడు=అగపడుట, అగ్గము= అధీనము కన బడినది అగ్గపడు=అగపడు, అగ్గపాటు=అగ్గపడుట అనే శబ్ద ములనుపట్టి పండితులయినా తెలుసుకోలేదు

ప్రాచీనాంధ్రమందు అగపడు, అగ్గమగు మొ॥వి ఉన్నవిగాని 'అగ పడు లేదు 'చిక్కువడియె దొరకెఁ జేపడె వగపడెఁ దవిలెఁ బట్టు వడియెఁ దగులువడియె నశ్చెవనగృహీతమయె ననందగు"అని ఆంధ్రభాషార్ణవ ములో చెప్పిన అర్థములు ఈ శబ్దమునకు గలవు గాని నేటి తెలుగువారి వాడుకలో ఒక్క 'కనబడు" మాత్రమే ఉన్నది 'యత్ప్రసిచే నగపడ్డ' (విరా I 183), 'వీడగ్గమై దొరకోలు (ద్రోణ. III 185); 'రామాయణ కథావిభూతి కగపడని జనుల్ (శాంతి 91), వాచే నగపడియె కుమ్మ-నగ ఖండమొగిన్ (దశ X 56)-ఇట్టి ప్రయోగములలో పూర్వులు అగపడు వాడినట్లు ఉత్తరాంధ్రులు వాడలేదు. కథాసరిత్సాగరమందు (చూ. పు. 633) వేదం వేంకటరాయశాస్త్రిగారు "ఒక పురుషుడగుపడి వస్తు యను

లోకమునకుఁ గానిపోయెను" అని అగుపడు ప్రయోగించినారు ఇట్టి వాడుక ప్రాచీనాంధ్రమందు హాస్యాస్పదముగా ఉంటుంది

కొందరు తమ గ్రంథములందు అనేక వాక్యములలో అగుపడు, ‘అవుపడు ‘ఔపించు అగుపర్చు మొ శబ్దములు తరచుగా వాడిఉన్నారు. వేదం వేంకటరాయశాస్త్రులుగారు అలంకార సంగ్రహమందు ఇరవైసార్లు ఈ శబ్దము ‘గు వర్ణసహితముగానే ప్రయోగించినారు రూపకలక్షణము—

కా॥ రూపకము రక్తికాత
ద్రూపత దదభేదత బరరూపమును సమా
రోపింప విషయమునది
యాపడు విషయోనతోరు తాను భయోక్తిక అముద్రితగ్రంథ చింతామణిలో వారు ప్రకటించిన వ్యాసములలో అట్లే ఆ శబ్దము ముద్రిత మైనది బ్ర శ్రీ వడ్డాది సుబ్బారావు పంతులుగారు మొదలయినవారున్ను అలాగునవే వ్రాసేవారు బ శ్రీ వావిళ్ల వెంకట శివావధానులుగారు అదే సాధురూపమునుకొన్నామని నాతో చెప్పినారు నేను ప్రాచీనాంధ్ర భాషాస్వరూపమును గురించి ఉపన్యసించినప్పుడు చాలా పట్టణములలో ఈ శబ్దమొక్క— వ్యుత్పత్తి వివరపర్చినాను ఈ కాలమందు ‘కనబడు అనే అర్థమందు ‘అగుపడు అనే శబ్దము గువర్ణముతో కిష్టజనులు ఉచ్చరిస్తున్నారు గనుకను దానికి రూపాంతరములుగా ‘అవుపడు ఔపడు ఏర్పడిఉన్నవి గనుకను వాటినుండి పుట్టిన ‘అవుపించు ఔపించు అనే క్రొత్తక్రియలు వాడుకలోకి వచ్చిఉన్నవి గనుకను అట్లే వ్రాయవలెనని నా అభిప్రాయము.

ఏనుగ పీనుగ ఇంగువ మొ

52) కొన్ని శబ్దాలను గురించి అకారాంతమా ఉకారాంతమా అని తగవులాడుతారు పండితులు ఏలాగున తగువు తీర్చడము? కద్రువ అని

వాడుకలో ఉన్నందున వన్నయ వాడినాడు అది సంస్కృత శబ్దము గమక కర్తవు అనవలసి ఉండెను అయినా, వన్నయ ప్రయోగించినందున సాధువే అంటారుగదా, ఎవరిచ్చినారు వన్నయకు ఆలాగున ఆశబ్దము వాడదమునకు అధికారము? శిష్టసంప్రదాయము శిష్టసంప్రదాయమే అట్టి అధికారము బాలకవులకు తమ కాలమందు ఇస్తుంది.

హింసశబ్దము ఉకారాంతము—ఇంసువు అని తెలుగులో అవతరించెను; గాని 'ఇంసువ అంటారు. శ కర. లో వున్నది. ఆయువు, వస్తువు మేరువు, బాహువు మొ॥ లోకములో వినబడుతున్నవి.

దండము—దండము, దండువు, దండుగు అయితే లోకములో దండుగ, దండగ అనికూడా అంటారు. అట్లే, పండుగు, పండుగ, పండగ, గానుగు, గానుగ, తీలుగు, తీలుగ, వీనుగు, వీనుగ, (వీనిక), పీనుగు, పీనుగ మొ. వి.

వలపు, వల్వ వలపము, వల్వము, వలపు శబ్దములు శ. ర లో ఉన్నవి. అట్లే కైదువు, కైదువ. వీనిలో వీశబ్దము కావలెనో అది అ కవి వాడినాడు. కవులు ప్రయోగించిన మాటలన్నీ శ. ర లో చేరలేదు.

'చవితి అవతరించెనో లేక 'చవుతి అవతరించెనో అని సందేహము పుట్టినచో, ఎవరు తీర్చగలరు? శ. ర. లో ఆ శబ్దము లేదు. సం చతుర్థీ ప్రాకృ. చఉత్థి గమక 'చవుతి సాధువు అని ఎవరైనా అంటే, తెలుగులో, అచ్చులకు హ్రాస్వదీర్ఘము, ద్విత్వాద్విత్వాదులపరముగా వీర్వదుంటింది, కాబట్టి 'చవితి అనే రూపము వాడుకలో వీర్వర్ధది అని సమాధానము చెప్పగలము.

వీనుగ, పీనుగ మొ. మాటలవ్యుత్పత్తి విచిత్రము, గర్భణము పదాంతమందు వీకవచనముతో ఉండరాదు. అవ, అవై, వీ మ. అవైఁగో. ఇ మ. ఇట్లే ఎలిఁకలు, తొఁగలు.

సంస్కృతములో వ్యుత్పత్తి విబట్టి శబ్దముల రూపములు సాధింపశక్య, ప్రయోజకాది గణములో అలాటివి చేర్పులపివర్చిపది.

34) ఆంధ్రములో - పదం-పట్టాడు, ఇదం - ఇట్టాడు, విదం-విట్టాడు అని చేటిస్తే దుకారాంత క్రియలకు దుర్వర్ణము 'ట్టు', 'ట్ట గా కొన్ని యూహాపోహములలో ఉన్నది. తెలుగులో కథపడు, కథపట్టి చేయఁబడు, చేయఁబడ్డ—(అర్థ. పేయప్పడు, పేయపట్ట) ప్రాచీనాంధ్రములందు 'దూరఁబట్టకే' అనే ప్రయోగమున్నది వన్నయకాలమందే 'విట్టు 'విడు' అయి పోయినది. చేటి తెలుగులో కొట్టు—కొడకాడు, తిట్టు — తిరకాడు, చెట్టి - చెడకాడు అని వాడుకున్నాను. ఆశీస్సులు పద్యములోను కథల లోను, పాటలలోను పదాలలోను 'చెడకాడు' వంటి రూపాలు ప్రాస్త న్నారు ఆంధ్రైయేంద్రకిందట విజయనగరము దర్బారు కవులలో వర్ణిక ద్రులు కుంద కామకాశ్రీకారు మూర్ఖండేయ పురాణములందు 'చెడుదురుగా అని పద్యములో ప్రయోగించుదము కే వెంకటగుండము (చూ. పృ. 212) శ్రీ తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు కూడా కుక్కర్యాలో 'వెంకట విడుదుమా,' అని వాడినారు (చూ. పృ. 2) ఇట్టివి అభిమతాంధ్రశబ్దములు; కేవలము శాకికములు.

35) మునగడం-మొంగడం. ప్రాచీనాంధ్రములో మునగ్డం,'మునగడం' గవర్ణము సరుపుగా ఉండేది గమక దానిమీది అకారము మూరలేదు. ఉత్తరాంధ్రములందు బిందువు పలుకదు, గమక ఇట్టి శబ్దములలోని అర్థ లేక పూరణార్థము కలిగనుండి; అంతేకాక మునారము ఓష్ఠ్యమయిపోవ చేత 'మొ' అయినది. (చూ. చంపూరామా III,71 మొగటా (మొ యతి స్థలమందు) "మొగటాతర్కాటిక మిటారి కపురంధ్రంబిబ్బి గారాము దీనుమిక..." — శతకాలలోను పాటలు పదాలు మొ. వాటిలో తన మూగా 'మొగడు', 'మొగడా' అని వాడుకున్నారు, లోకములో మునగడు, మునగాడు అనే రూపములు వినబడవు. 'పగడాలు' 'పొగడాలు'గా

మారినది. మళ్ మల్ అనేమాట మొళమల్ అని కవులు వ్రాసినారు
*బ్రహ్మదేవుడు= బొమ్మదేవర

తాటాకు నవ్వాను

తాటాకు మట్టాకు (చూ ఇత్వసంధి) శబ్దములలో మధ్యవర్ణముపై నున్న అచ్చు కేవలము ఆకారము కాదు ఆ ఏ లకు మధ్యస్థమైన స్వరము తాలవ్యము ఇంగ్లీషుభాషలో (man) మాన్ అనే పదములోని అచ్చు వంటిది ఇది తాలవ్యస్వరము గనుక తాలవ్యవర్ణములయిన చ శ య లకు అత్వము చేర్చినయెడల ఆస్వరము సరిగా ఉచ్చరించుటకు వీలుగా ఉండును గాని తక్కిన వర్ణములకు అత్వము చేర్చినయెడల ఆస్వరము రాదు

ఊ చారు చామ చామంతి చాత చేతాను, కావ కాలూలు కావ కాయవలెను నల్లకావపురాయి పంచలు శవగలు ఆయలే మొదలగునవి.

మేక పేక మేడ మొ శబ్దములలో ద్వితీయవర్ణము ఆకారాంతము గనుక ప్రథను వర్ణమందున్న ఏకారము పైని చెప్పిన స్వరమువలెనే వినబడుతుంది అది మేకు పేకి మేడి మొ శబ్దములలో వినబడదు, కేవలము ఏకారముగానే ఉంటుంది.

నేటి బంగాళీ భాషలో ఈ స్వరముగల ఆక్ (=ఏక) ఆక్తార్ (=ఏకతార) తాగ్ (=త్యాగ) మొ శబ్దములు వందలకొలదిగా ఉన్నవని సునీతి కుమారచటర్జీగారు Benga i se f-taught అనే గ్రంథములో వ్రాసినారు

తెలుగువారందరూ తరుచుగా ఉచ్చరిస్తూ ఉన్న ఈ స్వరము దీనికి సరియైన అక్షరములేదని విడిచిపెట్టుకోవడము వివేకము కాదు. కొందరు "వ్యాసయిశాడు" అని వ్రాస్తున్నారు. చూ తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవుల లక్ష్మణాపరిణయము (I 62). అయితే వారి ఉద్దేశము ఇందులో మొదటి

వర్ణము యకార సహితముగా ఉచ్చరించవలెననికాదు. అది పైని చెప్పిన స్వరము ఉచ్చరించుటకు చిహ్నముగా పెట్టినది ఆ సంకేతము స్థిరపడలేదు. తప్పుగా చదువుటకు అవకాశమిచ్చును గనుక కొత్త చిహ్నము ఒకటి కావలెను పైని సూచించినట్లు తెలుగు అని టుపైని ఒక చుక్క పెడితే చాలును 'గిన్నబ్రహ్మకపాలము' కాళహస్తి కథ ఈ చుక్క లేకపోతే కవి ఉద్దేశించినట్లు గిన్నలోని స్వరము సరిగా ఉచ్చరించలేరు. కావ్యాయవలెను కానవచ్చులలో తరుచుగా కనబడుచున్నవి (V 280, 1478 హంపీ) ఆయలే (=ఆయెలె) అని ఆముక్తమాల్యద (V 133) లో యకారము పాదాదిని నిల్చిన ప్రయోగమున్నది (చూ శ ర) కొత్తగా అచ్చుపడ్డ ప్రతిలో ఈ రూపము దిద్ది సవరించినారు వెనుకటి కూర్పులలో ఆయలే శబ్దమే ఉన్నది అనియను (=అనియెను) అనే ప్రయోగము పంచతంత్రమున కలదు. ఇవి పైనిచెప్పిన తెలవోయ్చారణము తెలియజేస్తున్నవి.

37) కన్నడ కూతుకొళ్ళు = కూర్చుండు తెలుగువారిలో పామరులు కూకో అంటారు కొన్ని మండలములలో నిల్చుకో = నిల్చుండు అంటారు. వేటివాడుకలో ఊరుకో=ఊరకుండు, (ఊరుకొని ఊరుకుని), నిల్చో (నిల్చుని నిల్చొని), కూర్చో (కూర్చొని కూర్చుని), కూచో (కూచొని కూచుని) దా(ం)గో [దా(ం)గొని దా(ం)గుని] పడుకో (పడుకొని పడుకుని), పామరుల భాషలో తొంగో (తొంగొని తొంగుని) వినబడుతున్నవి కూర్చొన కూర్చము మొ వి. కొత్త ధాతువులు ఏర్పడ్డవి. కవులు స్వేచ్ఛగా పద్యాలలో ఈ కొత్త శబ్దాలు ప్రయోగిస్తున్నారు. శ్రీచిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారు, శ్రీపానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు వీరూ వారూ అని చేకొ= సక్కరలేదు ఇవి కావ్యభాషకు ఉచితమై తెలకొన్నవి. నన్నయ కాలందాకా మాకేండ్లకిందటివరకూ కవు లెవ్వరూ ఇవి వాడిఉండలేదు. గ్రాంథికాంధ్రము మారలేదట

38) కదలు ధాతువు ప్రేరణార్థకమందు కదలుపు=కదల్పు అవు తుంది అట్లే మెదలు మెదల్పు కుదులు కదుల్పు విదులు విదుల్పు- ఇవి నేటి వాడుకలో కదుపు మెదపు కుదుపు విదుపు అయినవి ఇటీలోని లకారము పోయినది పోయినా అవి సాధువులని కవిసార్వ భౌములు శ్రీకృష్ణభారతములోను కళాప్రపూర్ణులు కథాసరిత్సాగరము లోను ఆంధ్ర కాళిదాసులు తమ నాటకములలోను ఆంధ్రస్కాట్లు తమ నవలలలోను పత్రికా సంపాదకులు సంపాదకీయ వ్యాసములలోను కాలేజీలలో గ్రాంథికాంధ్ర భాషాపాండిత్యము విద్యార్థులు అధ్యసించదగు పకు "ఆదర్శము"గా పండితులు రచించే ఉద్గ్రంథములలోను నిరభ్యంతర ముగా ప్రయోగిస్తున్నారు వన్నయ కాలము మొదలుగా ఈ నాటివరకూ కవులు ఎవ్వరూ ఇవి వాడలేదు ఇవి వాడే కవులకు శబ్దసిద్ధి ఏలాగుము వలన తెలిసినది? ఆలాగుమవలననే బాలకవులకుకూడా శబ్దసిద్ధి తెలుస్తుంది

39) తెగఁగొట్టు-తెగ + కొట్టు = తెగ్గొట్టు తెగొక్కట్టు దిగఁ గొట్టు, దిగ + కొట్టు=దిగ్గొట్టు, దిగొక్కట్టు విఱుగఁగొట్టు = విరగొక్కట్టు ఎగొక్కట్టు, లాగికొన్నాడు లాగుకొన్నాడు=లాగొక్కున్నాడు రామా V 30 ఆడుకొక్కడు మొంన 143 మొ వి వాడుకలో ఉన్నవి కొన్ని కవులు వాడిరారు, సెలకొను=సెకొక్కను అని తిక్కన కాలమందున్నది పెద్దతనము= పెత్తనము అంతేదనుక అంత దాక=అందాక వంగకాయ = వంకాయ వెలంగకాయ=వెలంకాయ, ఎన్నిసార్లు=ఎన్నాళ్లు మొ వి గ్రంథాలలో ఉన్నవి.

40) బడిపిల్లల పుస్తకములు రచించిన పండితులు ఎచిక గ్రామ్యమనుకొని, పిచుక అని వ్రాస్తున్నారు తిక్కన పిచ్చిక అని భారత ములో వాడినాడు మీని రూపాంతరమే పిచిక సాధువు కాదేమి? (వెలి మిడి) కచ్చిక, కచిక అని రెండు రూపములున్న వాడుకలో ఉన్నవి శర లో కచ్చిక మాత్రమే ఉన్నది.

41) 'శేసేమి సేయుదానను ఏమి సేయువాఁడను ఏమి సేయుదును 'ఏమి సేతును, 'ఏమి సేయ (ఁగలదు) ఏమి సేయ (వచ్చు) 'ఏమి సేయును కడపటి వాక్యములోని 'చేయన్ తుమర్థకము ఇది ఉత్తను పురుషైకవచన రూపమని భ్రమపడి కొందరు దానికి ము వచనముగా ఏమి చేయము? అని వాడుతున్నారు 'శేసేమి చేయను? చూపశా? మేమేమి చేయము? చూపమా? తలాగున వేటిభావములో ఈ క్రియారూపములు ఏర్పడ్డవిం కొందరు గ్రంథాలలో వాడుతున్నారు. శ్రీనుస్యారాయ ఖ్యవాదాంధ్ర నిఘంటు నిర్మాతలు మ ఖియంతి రామయ్య పంతులుగారు ఆనిఘంటువులో తశబ్దములు అనుకాసించినట్టు ప్రకటించిన మచ్చుపదములలో కనబడుతున్నది.

42) అడుగో ఇడుగో అడుగో ఇడుగో-ఇట్టి మాటలు గ్రామ్యాలని వేదం వేంకటరాయ శాస్త్రులుగారు నిషేధించినారు గాని వేటి కవులందరూ వాడుతున్నారు తిక్కన 'వాఁడె (=అడుగో) వీఁడె=(ఇడుగో) మాత్రమే ప్రయోగించినాడు ఉత్తరాంధ్రకవులు 'వాఁడుగో, వీఁడుగో అని జాజి వారు 'ఇదిగో 'ఇవిగో అనేవి కూడా ఇప్పుడు లోకములో ఉన్నవి. ఇవి ఇంచుమించుగా మారేండ్లయి భాషలో పేర్వడ్డ కొత్తమాటలే కొత్తది అయితే నేమి? సాధువులే తిరుపతి వెంకటేశ్వర కవులు మొదలయినవారు అనేకులు ఆ మాటలు వాడుతున్నారు వాడనివారు అరుదు. మా అడుగో (సూకన్య పు 24. దంధవా 1 4) ఇడుగో (దంధవా. IV 19), అడుగో (సూకన్య VI పు. 26).

43) 'ఇల్లిదిగో -అల్లదిగో అన్నట్టే ఇల్లిదిగో వాడుకలోనికి వచ్చినది. కన్నయ శాలమందు 'అల్ల, 'ఉల్ల వాడుకలో ఉండేవి, గాని 'ఇల్ల' ఉన్నట్టు కనబడలేదు, మన శాలమందు శిష్టవ్యవహారములో ఉన్నది గనుకనే కవి ప్రపూర్ణులు 'ఉష లో " ఇల్లిదిగో నొల్లపటు నిప్పుడే పఠింతున్" అని ప్రయోగించినారు (చూ. 72). వారికిష్టమయినది వారు వాడినారు

అట్లే ఎవరి కిష్టమయినది వారు వాడుతారు అడ్డడానికి ఎవరికి అధికారమున్నది?

44) 'తోడివాడు' అనే మాటకు మారుగా చేడు 'తోటివాడు' అని లోకములో అంటున్నారు శ్రీ కృష్ణ జన్మఖండములో శ్రీ గోపినాథ కవిగారు అది ప్రయోగించివారు శ్రీపాద వెంకటాచలకవిగారు కాసల్యా పరిణయమనే ప్రబంధములో (చూ ఆ III, పు 38)

వీ. గీ మాటిమాటికి నవగులతోటి మాటి

పాటిలఁగశాడు మాటల చేటతోడ

అని ఎంత చక్కగా ప్రయోగించివారో చూడండి అసాధువా అది? గ్రామ్యమా?

45) 'సాకోపాటు — అని పూర్వులు వాడలేదు, ఆధునికులు కొందరు స్వేచ్ఛగా కావ్యాలలో ప్రయోగిస్తున్నారు శ ర లో 'తోపాటు ఉన్నది అయినా కొందరు అది తప్పని నిర్భయపడి 'సాతో' కాటు అని పవరిస్తున్నారు అలాగున చేయడము అవివేక విలసితము భారతము తోడి పాటిగా అని ఉన్నది, దాని నుండి రాను రాను ఉత్త రాంధ్రములో ఈ రూప మేర్పడ్డది

46) పనిమంతురాలు — 'ఇద్ది మంతురాలు అనే శబ్దమును అనుసరించి ఏర్పడ్డది ఇట్టివి కొందరు గ్రంథాలలో వాడుతున్నారు

47) చేతకాని తనము పనివాని తనము సాధువు తనవారితనము కాశీ VI 60

48) 'దాన్ని' — శ్రీ వావిలకొలను సుబ్బారావుగారు వాడినారు.

49) వాఁడ్నిం — రామ ప్రభవ రాజములో మల్లనకవి — గతిలేకుండిన కాడనేని యెవనింగైకోని వాఁడ్నేని (చూ I 8) అని ప్రయోగించి

వాడు శతకాలు పాటలు మొ॥ వాటిలో తరుచుగా ఉన్నది శాసనము లలో కూడా కనబడు తున్నది

50) వాడి— అప్పారాయడి (చంద్రశే) దేవుడి గుడి రంగడి, లింగడి, అని పాటలలో ప్రచురముగా కన్పడును.

51) సాలలోకి,—కవిజి IV 172 వచన కావ్యములలో తరుచుగా కనబడుతున్నది.

52) కురిపించు ప్రాచీనాంధ్రమందు 'కురియు' సకర్మకము దేవతలు పుష్పవర్షంబు గురిసిరి. కురియించు ప్రే. మూడు వాలంగు తరముల కురిపించు వాడుక లోకి వచ్చినది చిన్నయ సూరి 1847-వ సం పరిష్కరించిన ఆది పర్వము కూర్పులో నన్నయ భాషలోనే కురిపించు కనబర్చినాడు, అప్పటికి ప్రాచీన భాషాలక్షణము అయనకు లెస్సగా తెలిసి ఉండదు. అయన అచ్చు వేయించిన ఆది పర్వమునిండా తప్పులున్నవి ఇప్పుడు కవులు అనేకులు యథేచ్ఛముగా గ్రంథాలలో వాడుతున్నారు మాటకు, తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు 'కురిపించె' అని దేవీ భాగవతములో ప్రయోగించినారు (మూ IV 100 V 302).

53) మీదు మిక్కిలి మీది మిక్కిలి— రెండున్న పాఠపులే

54) అటు, ఇటు—ప్రాచీనాంధ్రమందు అటు, ఇటు, ఎటు, కలిసి ఎటనోయెదు' 'అటమ్మోది వృత్తాంతంబు" 'అట యిట దిరుగుచు 'అట మున్న 'అటపిమ్మంద —ఈ విధముగా అట మొ॥ వి ప్రయోగించేవారు. అధునాతనులు 'అటుమీద 'అటుపైని' 'అటునిటు తిరుగుచు అని వాడు తున్నారు. ఇట్టి కొత్తతెలుగు మాటలు నూటికి తొంభైతొమ్మిది పాళ్లు కలిపి ఒకపాలు పాతమాటలతో గ్రాంథికాంధ్ర భాషా రచన చేసేవారు కొత్తతెలుగు గ్రామ్యమని అట్టహాసాలు చేయడము ఎంత హాస్యాస్పద ముగా ఉంటుందో నేను చెప్పనక్కరలేదు

55) 'చేయరా 'చూడరా మొ తప్పంటారు చేయకే చూడకే సాధువులైతే అవెందుకు కావు?

అక్షయ్యంబుగ సాంపరాయని తెలుంగాధీశ కస్తూరికా
భిక్షాదానము సేయరా నుకవిరాడ్ బృందారక శ్రేణికిన్"

అని శ్రీశాథుడే "చేయరా" అని ప్రయోగించినాడు. అతడే 'విచ్చేయవమ్మ, 'పయనంబు గావమ్మ రావమ్మ లేవమ్మ నడవవమ్మ అని భీమ ఖండములో వ్రాసినాడు (చూ IV 175) (లెగుచు) లేచు దాతువు గనుక లేవవమ్మ అనవలెనే లోకములో లే లెండి లేవయ్యా లేవమ్మా లేరా అని వాడుతున్నాము గనుక (నన్నయ తిక్కనాదులు అవి వాడినారా లేదా అని విచారించకుండా) స్వతంత్రించి ప్రయోగించినాడు 'లెగు(ము)" అని పరమ యోగి విలాపమందున్నది (చూ III 70) ఆ ప్రయోగము మూండలీయకము ఉత్తర సర్కారులలో పామర జనుల వాడుకలో ఉన్నది. గాని శిష్టజన వ్యవహారమందు లేదు, గనుక 'గ్రామ్య"మవుతుంది ఒక మండలములో గ్రామ్యమయిన శబ్దము మరి ఒక మండలములో శిష్టప్రయోగము. తిక్కన వాడినవైనా, కూడు కుడుచు బోనాలు మొ నేటివాడుకలో మూ మండలమందు గ్రామ్యములు 'పొట్టకూడు' పాలంకుడుచు మనుగు దుప్పులు మాత్రము అగ్రామ్యములు 'బోనేయం" పూర్వకావ్యములలో ఉన్నా అది గ్రామ్యము గనుక మేము వాడము, 'వేంచేయు వంటిదే 'భోంచేయు వాడుతున్నాము అదేమాకు సాధువు

56) అక్షింతలు 'అక్షతలు శబ్దమునుండి పుట్టినవైనా దాని రూపమూ, అర్థమూ తెలుగులో మారినవి ఇది శరలోఉన్నది 'వై గ్రా" అని 'రిమాయ్క్ కూడా ఉన్నది విజయంచేయు 'అవధారు మొ॥వి అశేషముగా 'గ్రామ్యాలు" శర లో ఉన్నవి. 'గ్రామ్యము అనేది పారిభాషిక పదము వ్యుత్పత్తి నిరూపిస్తుందిగాని, ప్రయోగము తప్పనినూచించదు 'అక్షిం

లలు ప్రౌఢకవి మల్లన వాడినాడు (చూ రుక్మా V 89). ఈశబ్దమునకు 'అక్షరలు అనే అర్థముకాక, బ్రాహ్మలు మొ వారు మొగముమీద పెట్టుకొనే బొట్లు, స్త్రీల ఆధరణ విశేషము అనే అర్థములుకూడా ఉన్నవి అక్షరలు శబ్దానికి ఈ అర్థాలు పట్టవు.

57) ఏమిటి-ఏమి ప.విధ ఏమిటికై మొ వాటిలోటి ఆగమము ఔపవిధ 'ఏమిటిది ఏమిటిమాట అని ప్రాచీనులవాడుక అర్వాచీనులు ఏటిది ఏ టిమాట అని వాడినారు నేడు పామరులు 'ఏటి అని ప్ర విధ గా వాడుతున్నారు అది శిష్టులు గ్రామ్యముగా ఎంచి వాడరు 'ఏమిటి అని ప్ర విధ గామాత్రము 'అదేమిటి? 'ఇదేమిటి? అని వాడుతున్నారు ఇది 'ఒకండు నుండి ఏర్పడిన ఒకటి వంటిది నేటికవులున్న అట్లేవాడుతున్నారు మాటకు శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరులు అనర్ఘరాఘవములో 'అబద్ధమున కర్థమేమిటి?" అని 'ఏమిటి ప్ర. విధ క్తిగానే వలంగురితోపాటు వాడినారు (చూ పు. 2)

58) సంఖ్యార్థకములు —(ఈగ్రంథమందే 150 వ పుటలో ఇరుకై, అఱుకై శబ్దములు సాధువులని రుజువుచేసినాము) నన్నయాదుల గ్రంథములలో ఇవి ఏరూపములు గలిగి ఉండేనో అరూపములే ఆకాలపు కాపనములలో కనబడుతున్నవి 'ఎనిమిది ఎనమండ్రు 'ఎనుబది ఎనుబండ్రు. నేడుమేము 'ఎనమండుగురు 'ఎనిమిదిమంది, ఎనభై ఎనభైమంది అని వాడుతున్నాము గ్రాంథి కాంధ్రమున వ్రాసేవారు 'ఎనమండ్రుగురు (చూ. బ్రహ్మాండ 537) తొమ్మండ్రుగురు (చూ బ్రహ్మాండ I, 460) అని బ్ర శ్రీ జనమంచి శేషాద్రి శర్మగారివంటివారు, వాడుతున్నారు మరి కొందరు ఎనమండుగురు తొమ్మండుగురు పండ్రెండుగురు అని మాపలేసే వ్రాస్తున్నారు కొందరు ఎందునూపొందని మాటశబ్దాలు సృష్టిస్తున్నారు గ్రాంథికాంధ్రము కాగారానివారు లౌకికశబ్దాలు గ్రామ్యములని విడిచి

లేనిపోని అపశబ్దములు వాడితే కనుక్కొనేవారు లేరుగదా బ్రహ్మాండ పురాణమందు 'క నుమన్మోధ దనుజ మమ్మథ మలయ పర్వతపంక్తి' అని ప్రయోగించిన కవిగారి భాషాసౌష్ఠవమేమనను?

59) ప్రతివాడు — ఇది సరికొత్తలెలుగు ఈఅర్థము తెలియ జేయడమునకు నన్నయాదులు 'ఎల్లవాడు ఎల్లవారు 'ఎల్లరు అని వాడేవారు 'ప్రతిదినము నకు మారుగా ఎల్లనాడు అనేవారు కళా ప్రపూర్ణులు అలంకార సంగ్రహమందు 'ప్రతిది" అని ప్రయోగించిరాము శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరులు 'ప్రతివాడు అని వాడిరారు (చూ గుంటూరు సీమ పు 25)

60) సామెతలు-లోకోక్తులు-ఇవి లోకములో నలుగురూ వాడేవి మార్చగూడదు వేదవాక్యాలంటివి కొన్ని ప్రాచీనాంధ్రములో పూర్వ కాలమందే పుట్టినవి తా బట్టినకుండేటికి మూడేకాళ్ళు అనే సామెతలో ఉన్న కుండేలు శబ్దమువాడుకలో లేకపో యినా మార్చము శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరులు ఏలాగున సామెతలు వాడినారో — 'తాతా పెండ్లాడు తావా అంచే మనకిచ్చేవారెవరన్నట్లు" నుకన్య 17 'అయువదియేండ్లు వచ్చి చదువుకొనక మన్ను కొట్టుకుంటానా (ఆనర్ఘనారా పు 30). ఇట్లే నాటకములలోను నవలలలోను ఉత్తమ పాత్రలకు నేము శిష్ట వ్యవ హారమందున్న భాష తక్కినపాత్రలకు యధోచితమైన భాష ప్రయోగిస్తే ఆబాలగోపాలం అందరికీ సుబోధంగాను మనోహరంగాను ఉంటుంది అట్టి నాటకాలు నవలలు రచించిన కవులు కృతకృత్యులవుతారు

గ్రామ్యభాష-శిష్టభాష

నవరలు కోయలు మొదలయిన మోటుజనుల సంఘములలో అందరూ ఒక్కవిధమయిన భాషే మాట్లాడుతారు శిష్టభాష అనీ గ్రామ్యభాష అనీ కారతమ్యము ఉండదు నాగరికులతో సంబంధముగలవారు కొందరు నాగ

తిపుల మాటలు కొన్ని తమ భాషలో కలపి వాడుకొంటారు వాటి ఉచ్చారణ సరిగా ఉండకపోయినా అందరూ వాటిని మెచ్చుకొంటారు గాని నాగరికులు వాటిని 'అపభ్రంశ' మంటారు వర్ణవ్యవస్థ దేవ్వడ్డ సంఘములలో భాషావ్యవస్థకూడా ఏర్పడుతుంది మాట్లాడేవారి ప్రతిష్ఠ గౌరవము కులీనత్వము మొదలయినవాటినిబట్టి వారి భాష 'శిష్టభాష" అని మెప్పుపొందుతుంది అట్టివారితో సహవాసముచేత యితరజాతులవారికికూడా శిష్టభాష అలవడుతుంది క్రమక్రమముగా ఈ శిష్టభాష సంఘములో వ్యాపిస్తుంది 'దేశభాష" అనేది ఈలాగుననే ఏర్పడుతుంది

వ్యవహారభ్రష్టమయి నాగరికులు పూర్వము రచించిన గ్రంథములలో మాత్రము నిల్చియున్న భాష ఆ గ్రంథములు చదివేవారికే తెలుస్తుంది గాని ఇతరులకు తెలియదు. 'గ్రామ్యభాష అది మాట్లాడే జాతివారికేకాని ఇతరులకు బాగా తెలియదు 'శిష్టభాష ఒక్కటే సంఘములోనివారికి మొత్తముమీద అందరికీ తెలిసేభాష, గనుకనే దానికి 'దేశభాష అనే పేరు కలిగినది ఆది అచ్చుకొట్టినట్లు దేశమందంతటా ఒక్కలాగున ఉండదు. వ్యవహారమందుండే భాషలన్నిటి 'స్వభావము ఇట్టిదే మన తెలుగువారి దేశభాష ఒకొక్క జాతిలో ఒకొక్క మండలములో ఒకొక్క విశేషము కలిగిఉన్నా మొత్తముమీద అందరికీ సామాన్యమని అంగీకరించకతప్పదు. ఏ ప్రదేశమందున్నవారు ఆ ప్రదేశమందున్న శిష్టభాషలో గ్రంథములు రచిస్తే ఆక్కడివారికేకాక తక్కిన ప్రదేశములందున్నవారికికూడా మొత్తముమీద సుబోధముగానే ఉంటవి కవుల సంప్రదాయము అన్ని దేశములలోనూ ఇదే

శిష్టజనులు వాడే భాష 'గ్రామ్యము అని నిందించడము అవివేకము 'గ్రామ్యమ్ అనేది సంస్కృతభాషలోని శబ్దము ఆ భాష అనుశాసించిన పాణిన్యాదులుగానీ, కావ్యలక్షణము రచించిన పండితులుగానీ శిష్టభాష

గ్రామ్య మని చెప్పలేదు ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి అప్పకవీయము బాల వ్యాకరణము మొదలయిన లక్షణగ్రంథములు రచించినవారు 'లక్షణవిరుద్ధ మయిన భాష గ్రామ్యము అన్నారు గాని ఆ మాట తప్ప గ్రామ్య మనగా పామరజన వ్యవహారమనిన్ని పామరులనగా ఆభీరులు (మేకలుకాచే గొల్లజాతివాళ్ళు) మొదలయినవారనిన్ని లాక్షణికులు నిర్వచించిరారు లక్షణవిరుద్ధమయిన భాష 'వ్యుత్పసంస్కారము" అని 'దోషము గా చెప్పుకొన్నారు ఇంగ్లండులో నేడు శిష్టవ్యవహారమందున్న ఇంగ్లీషుభాషే దేశభాష శిష్టులుకానివారి భాష Vu gar అని S ang అని Cockney అని Can అని Pa o s అని Brogue అని అంటారు శిష్టులు అట్టి భాష నోటను ఉచ్చరించనే ఉచ్చరించరు శిష్టుల సంభాషణలో అట్టి మాటలు వినబడవు Ra అనే మాట 'రైల్' అని గ్రామ్యజనులు పలుకు తారు దది 'cockney , vu gar ఉచ్చారణ అంటారు Funk వంటి మాటలు S ang అంటారు ఇట్టి మాటలు శిష్టుల వాడుకలో చేరితే మరి నింద్యములుకావు శబ్దముల శిష్టత్వము అవి వాడేవారి శిష్టత్వమువల్ల కలుగుతుండి, గాని వాటికి స్వభావసిద్ధమయినది కాదు 'కూతో', కూర్చో, 'కూచో' కూర్చొని 'కూర్చొని, 'కూర్చుని, కూచుని —వీటిలో 'కూతో', కూర్చొని గ్రామ్యజనులున్న తక్కినవి శిష్టజనులున్న వాడు తున్నారు ప్రాచీనాంధ్రకావ్యములందు ఇవి కనబడవు కొత్త తెలుగు మాటలు చేటి కవులు యథేచ్ఛముగా ఈ 'శిష్టభాషితములు" ప్రౌఢరచ నలో ప్రయోగిస్తున్నారు 'కూతో 'కూచుని 'తొంగో' తొంగుని గ్రామ్య ములు గనుక శిష్టుల సంభాషణలోనయినా వాడరు జాతీయత తెలియ జేయడమునకు పాత్రోచితముగా నాటకాలలోనూ, నవలలోనూ కథల లోనూ కొందరు ఇట్టి శబ్దములు ప్రయోగిస్తున్నారు ఇట్టి వ్యవస్థ అన్ని దేశములలోను ఉన్నది

విన్నకోట పెద్దన కావ్యాలంకార చూడామణిలో గ్రామ్యలక్షణము

క॥ తాపదములు గోరదములు
గాపురబీసరములైన కట్టి డి పలుకుల్
భాసిల్లు గ్రామ్యములు సా
ధోపోక్తులఁ బెగడుచోట నవియున్ వలయున్॥ అని నిరూపించినాడు.

క॥ జగతీగతలచెల్లుబళ్ళై
నగినగి భాషించువట్టి నానుడి పలుకుల్
తగ దన రహిచెడుఁ బువ్వుల
పొగ పుడుగం బిసిగి కంపుమాచినధంగిక॥

క॥ పల్లవకారీమేచ్ఛా ద్యుల్లాస
మనోజ్ఞ బంధుగోక్తులు చవియై
చెల్లును గ్రామ్యములైనను
వాల్లీసక ముఖ్యనాటకాదికగణితిక॥
అని ఒకరన్నమాట శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారుదాహరించినారు.

సంస్కృతభాషారచనలో అపభ్రంశ భాష చేర్చరాదని లాక్షణికులు నిషేధించినారు గాని అపభ్రంశభాషలలో గ్రంథాలు రచించరూదరని చెప్పలేదు. బృహత్కథ, సప్తశతి, పేరుబంధము కర్పూరమంజరి మొదలయిన గద్యకావ్యములూ పద్యకావ్యములూ నాటకములూ గొప్పగ్రంథములు ప్రాకృతభాషలలో రచించినారుకారా? నికృష్టమైన పైశాచీ భాషలోరచించిన కావ్యములు (ఎంకిపాటలవంటివి) వయితము సహృదయులు మెచ్చుకొన్నారే కేవలమూ గ్రామ్యభాషలో కవిత కూర్చడము నిర్దోషమయి ఉండగా మనిష్ట వ్యవహారమందున్న తెలుగు కావ్యరచనకు యోగ్యము కాదనడమూ అది గ్రామ్యమని నిందించడమూ అవివేక విలసితమనకాదా?

'ఇంగ్లీషు భాష సంభాషణలో ఒక విధముగాను గ్రంథాలలో మరి ఒకవిధముగాను ఉండదా ?' అట్టి భేదము తెలుగులోకూడా ఉండ వద్దా?" అని కొందరు అడుగుతారు అటువంటి భేదము అన్ని భాషల లోను ఉన్నది Saintsbury అనే ఇంగ్లీషు పండితుడు ఈ విషయమయి అన్నమాటలు ఈ ప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తరముగా చెప్పుతున్నాను 'w not అని ఆవలసినప్పుడు wo nt అని వాడకూడదు నిజమే కాని wo nt అని ఆవలసినప్పుడు wi not అని వాడడము అసహ్యముగా ఉంటుంది ఏసందర్భములో ఏది వాడవలెనో శిష్టుల వాడుకనుబట్టి తెలుసుకోవలెను ఇట్టగొస్థిలో ibrary veterinary deputy అనే మాటలు లైబ్రరి వెటర్నరి డెప్టి అనిన్ని సభలో లైబ్రరి వెటినరి, డిప్యుటి అనిన్ని శిష్టులు ఉచ్చరిస్తారు సంభాషణలోని శైలిని Co oquia Sty e) కిన్ని గ్రంథములలోని శైలికిన్ని కొంచెము భేదమున్నా అది అంద రి శైలిసిన వ్యవస్థను అనుసరించి ఉంటుంది ఇంగ్లండులో 200 సంవత్సర ములయి వ్యావహారిక భాషలో గ్రంథరచన అందరూ అభ్యసిస్తూ ఉన్నందున శిష్టుల వాడుకనుబట్టి కొన్ని వ్యవస్థలు ఏర్పడి ఉన్నవి అవి Current Eng sh D ct onary K ng s Eng sh Modern Eng ish usage అనే లక్షణ గ్రంథములందు Fow er పండితుడు తెలియజేసినాడు అట్టి గ్రంథములు మరికొందరుకూడా రచించినారు అయితే లాక్షణికులు వ్యవస్థ ఏర్పర్చే అధికారము గలవారు కారు శిష్ట వ్యవహారమందు ఏర్పడిన వ్యవస్థనుబట్టి అనుశాసనము చేస్తారు అది 'శాస నము" కాదు వారి అనుశాసనము అన్ని విషయములలోను అందరూ అనుసరించరు 'మాయిష్టము మాది, 'మా వాడుక మాకిష్టము" అనే కవులు ఇంగ్లీషువారిలోను ప్రెంచివారిలోను ఉన్నారు తెలుగువాడుకను గురించి వ్యవస్థలు నిరూపించి లక్షణము రచించే కాలము ఇంకా రాలేదు. తిక్కన చెప్పినట్లు పాతమాటలువిడిచిపెట్టి ఔచితినిబట్టి దేశభాషా శబ్దములు ప్రయో

గించి గద్యకావ్యములూ పద్యకావ్యములూ రచించడము కవులు కొంత కాలము అభ్యసిస్తేకాని వ్యవస్థలు ఏర్పడవు ముందుగా వ్యవస్థలు ఏర్పర్చుకొని మాతృభాషలో కవితలు ఎదేశములోనూ ఎవరూ కూర్చలేదు భాషావ్యవస్థలు భాషలోనే ఉన్నవి మనము వాటిని కనుక్కోవలెను

బంగాళీ బాలకవులు తమ 'చలిత్ భాష' (అనగా వర్తమాన వ్యావహారిక భాష)లోనే నానావిధ గ్రంథములూ రచిస్తున్నారు సరికొత్తమాటలే కాని 'పాతపడ్డ మాటలు వాడము' అని దీక్షపట్టినారట There is a strong body of writers who advocate the supersession of the old literary language by the living and vernacular form of spoken Bengali అని కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయములోని పండితుడు డాక్టర్ సునీతికుమార చటర్జిగారు A Brief sketch of Bengali Phonetics అనే గ్రంథములో వ్రాసినారు తెలుగు బాలకవులుకూడా బంగాళీవారివలె మాతృభాషాభిమానము కలవారై చక్కని కవితలు కూర్చగలిగితే ఆబాలగోపాలమయిన అభినవాంధ్ర సారస్వతము ఉదయిస్తుంది దానివల్లవారికీ, వారి భాషకూ వారి సంఘమునకూ లోకములో గౌరవ ప్రతిపత్తులు కలుగుతవి సంఘమొయొక్క భాగ్యము కవిబ్రహ్మల చేతిలో ఉన్నది